

Helvsum
S. Lypriani Dinkel
Ola 8brj
814.

NÉMET GRAMMATIKA,
v a g y
NÉMET SZÓRA TANÍTÓ
K Ö N Y V.

A' NÉMETÜL TANÚLÓ
MAGYAR IFJÚSÁG SZÁMÁRA
SZERZETTE
KRAZER JÁNOS ÁGOSTON.

Leg újabb helyes példákkal bővítettetett Nyomtatás.

174 SZEBENBEN,
Nyomtatott HOCHMEISTER MÁRTON Tsz.
Kir. Priv. Typogr. és Bibl. által.

NÉMET GRAMMATIKA.

ELSŐ RÉSZ.

I. TZIKKELY.

A' betűkről és azoknak ki-mondásáról.

Von den Buchstaben, und ihrer Aussprache.

Ugyan azzokkal a' betűekkel szoktunk élni a' német nyelvben-is, a' mellyekkel a' deákban élünk, és ezeknek a' száma mindenestül hufzon öt. A' mi pedig az írásnak módját illeti, az ugyan egy kevéssé a' deáktól különböz; de mind azon által ez a' különbség nem igen sokat téfzen, valamint-is az itten következőkből világossabban ki-fog tetfzeni.

A nagy Betűk:

A	B	C	D	E	F	G	H	I
K	L	M	N	O	P	Q	R	S
T	U	V	W	X	Y	Z		

A Középszerűek:

A	B	C	D	E	F	G	H	I	K	L	M	N
O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	

A kis Betűk:

a	b	c	d	e	f	g	h	i	k	l	m	n	o	p	q	r	s
t	u	v	w	x	y	z											

A Kettösségk:

st	sz	ff	ch	ck	tz
----	----	----	----	----	----

A Diphthongusok:

ä	ö	ü		Œe	De	Œe.
æ	œ	ü		Ac	Oc	Œi.

A' mi pedig azokat a' betüket illeti, a' mellyekkel a' németek a' közönseges, nevezetessen a' szaporább irásban élni szoktak, azok im ezen a' táblán szemléltethetnek.

A B C D E F G H I J K L M N O
 P Q R S T U V W X Y Z
 a b c d e f g h i j k l m n o p q r s
 t u v w x y z

Ezek a' betük a, b, c, d, e, f, g, h, i, k, l, m, n, o, p, q, r, t, u, w, x, y, úgy mondatnak-ki valamint a' magyar szóban.

A' c betü pedig az a, o, és u betük előtt, szintén úgy olvastatik valamint a' deákban, úgy mint: Carl, Károly.

De az új és mostani irásnak módja szerént olyankor f iratik a' c helyében, p. o. Karl, Károly; Kaleuder, Kalendáriom.

Ennek a' kettős betünek ch, szintén olyan hangja vagyon, valamint a' Görög x betünek; nem úgy mondatik ám ki mint a' C. vagy K. A' Magyar szájnak ugyan nagy nehézséget okoz annak ki mondása; arra való nézve tehát, hogy ezeket a' betüket, vagy az olyan szokat, a' mellyekben ezek a' betük találkoznak, jól ki-mondhassuk, szükséges a' németnek előszavához folyamodni p. o. Nach, után; Buch, könyv; acht, nyóltz; mich, engemet; kochen, főzni. Ha pedig ez a' kettős betü ch, ezeknek az f, s, betüknek előttök áll, mindenkor egygyütt annyit téshen, valamint a' deák x, p. o. wach?

sen, nöni; Wechsel, pénz-váltó; sechs, hat; Och, ökor; olvasd: vaxen, Vexler, zex, Ox.

Mikor ellenben ezek az S, s, betűk közül egyike, vagy másika a' ch eleibe tétetik, akkor szintén úgy mondatik-ki, valamint a' Magyar s, z nélkül, p. o. Schaden, kár; Schwein, disznó; schon, már; Schiff, hajó; olvasuk: Saden, Svein, son, siff.

A' g betűt a' tisztán beszéllő németek többnyire úgy olvassák mint a' Magyarok a' g betűt p. o. die Gabe, ajándék; der Gipfel, tető; Gold, arany. Csak hogy az u betű után igen gyengén és mint egy nyifogva mondják-ki, úgy hogy a' g alig hallatik. p. o. gering, tsekély.

A' f betűt a' vocálisok előtt többnyire a' németek olly erősen mondják-ki, mintha h volna utánna, p. o. Karren, talyiga; kommen, jönni; Kugel, golyóbis; De az l, n, r, betűk előtt lágyabban és szintén úgy olvastatik, mint a' Magyarban, p. o. Klagen, panaszkodni; der Knopf, gomb; der Krieg, harcz; klein, kitsiny; knallen, harlogni, tsattogni.

A' q betű után a' németek mindenkör u betűt irnak, valamint a' deákok, p. o. die Quelle, forrás.

Az S, s, betűt úgy kell ki-mondani, mint a' Magyar sz betűket; valamely vocális előtt mindazonáltal helyesebben úgy mondatik ki, mint a' Magyar z. Ha pedig az S, s, a' p, és t, betűk előtt a' szónak elején áll, úgy mondatik-ki, mint a' Magyarban az s magánossan, p. o. spät, késő; Speck, szalonna; Spat, veréb; Stund, óra; Stuck, ágyú; Spæt, Speck. Spatz, Stund, Stuck.

De még-is az sp, vagy st, ha valamely szónak közepén vagy utóllján találtatik, megtartja az sz t, vagy sz p. közönséges hangját. p. o. du hast, neked vagyon; du liebest, szeretsz;

husten, köhögni; és nem, du hast, du liebest, husten, er ist, mint a' Svábok.

Mikor pediglen valamely szó Adverbium vagy Præpositióval öszve vagyon kaptsolva, akkor az s betü ismét a' magyar s betüvel edjet ér, úgy mint; aufstehen, aufstehen, fel-kelni; absterben, absterben, meg-halni: zustoßen, bédúgni; mert ebben a' szóban aufstehen, ez a' szó stehen az auf Præpositióval, ebben a' szóban absterben pedig, ez a' szó sterben az ab Adverbiummal vagyon öszve kaptsolatva.

Az v betü úgy mondatik-ki, valamint a' Magyarban az f betü, p. o. Vater, atya; verkaufen, árúlni; verderben, el-rontani; &c. olvasd. Fater, ferkaufen, ferderben.

A' z betü úgy mondatik-ki, mint a' magyar tz, p. o. Zwirn, tzérna; Zigeuner, tzigány; Zeit, idő; Zucker, tzukor.

A' betük három félek: Consonansok, az-az: mássalhangzó betük, vagy Vocálisok, az-az: magán hangzó betük; vagy pedig Diphthongusok, az-az: két magán hangzónak öszve foglalása.

A' Consonansok, vagy mással hangzó betük ezek: b, c, d, f, g, h, k, l, m, n, p, q, r, s, t, v, w, x, y.

A' Vocálisok, avagy magánossan hangzó betük pedig ezek: a, e, i, o, u, v.

A' Diphthongusok, vagy két magánossan hangzó betük, ha egy részében a' szónak öszve foglaltatnak, mindenkor hofzszan mondattatnak ki, úgy-mint: der Saal, palota; der Thal, angolna; die Seele, lélek; der See, tó; die See, das Meer, tenger; das Moos, moh; der Schoof, kebel.

Nota: Az i, és u Vocálisok soha-sem kettöz tetnek.

Ez a' magánossan hangzó öszve foglalt két betü á annyit télsen, mint a' deákban az æ.

Az ai, ei, és eu, majd csak nem egy formán mondattatnak ki, de vagyon még-is az igaz német szájában valami külömbségek a' ki-mondásban, mellyet elő szóval leg-jobban lehet ki-tenni. Mikor kellessék pedig ezt vagy amaszt írni, szükség azt a' jó féle könyveknek olvasásából tanulni. p. o.

Der Kaiser,	tsászar;	ein Weiser,	bölts.
Die Reise,	útazás;	das Bein,	tsont.
fleißig,	szorgalmatos;	feurig,	tűzes.
Die Reue,	bánat;	die Leute,	emberek.

Uu, eu, meg-tartja mind a' két Vocálisnak hangját, valamint a' deákban. p. o.

Der Bauch,	has;	der Staub,	por.
Ausgehen,	ki-menni;	bauen,	építeni.

Ez a' Diphthongus ie szintén úgy olvastatik valamint az i magánossan, úgy-mint :

Die Liebe,	szerelem;	das Lied,	ének.
Die Fliege,	légy;	die Stiege,	grádits.

Olvasd : Libe, Lid, Stige, Flige.

De, ö, úgy mondatik-ki, valamint a' magyarban az ö, p. o.

hören,	halgatni;	die Vögel,	madarak.
Hölzer,	fák;	die Stöcke,	törsökök,

Uu, vagy a' kis betükben az ü, valamint a' magyarban az ü. p. o.

Blühen,	virágzani;	die Brüder,	egy atya' fiai.
Die Bücher,	könyvek;	die Würmer,	férgek.

Az egygyütt hangzó betük-is sokszor öszvekaptsoltatnak, úgy-mint; Mann, férjfiú; vergessen, el-felejteni.

A' f betü-is meg-kettőztetik, midön előtte a' c, betü vagyon, p. o. der Saß, zsák; backen, sütni; Stück, darab.

A' t betü pedig akkor kettőztetik-meg, midön a' t betü, eleiben tétetődik, p. o. der Platz, hely; die Nase, matska; &c.

II. T Z I K K E L Y.

Az Hangnak Mértékeléséről. V o n d e r Z o n m e s s u n g.

Szükség, hogy még némelly regulákat szabjunk a' syllabáknak igaz ki-mondása eránt, mellyek szerént minden syllaba az önnön maga illendő hangjával ki-mondassék Valamint pedig nem minden szók mondattnak-ki könnyen avagy erősebb, úgy nem-is minden syllabák hangzanak rövideden, avagy hosszszassan. Annak-okaért némelly rövid regulákat szabunk mind az rövid, mint pedig az hosszszú syllabáknak ki-mondására.

Az hosszszú syllabákról.

A' kettős magánossan hangzó betűk az egy syllabából álló szókban mindenkoron hosszszassan mondatnak-ki, p. o. der Saal, tágos szoba, palota; das Haar, hajszál; die Seele, lélek; die Haut, bőr; der Bauch, has; &c.

Az több syllabából-álló szóknak végen pedig rövideden mondatnak-ki, p. o. der Speis-saal, ebédlő-ház; der Holzbau, fa-termés. &c.

De még-is némelly szókban hosszszassan mondatnak-ki p. o. lichtblau, világos kék; Nachtmal, vatsora; &c.

Az egy syllabából-álló szók, a' mellyek magánossan hangzó betűn, vagy h betűn végeződnek. hosszszassan mondatnak-ki, p. o. da, itt; du, te; Stroh, szalma; &c.

Még azok az egy syllabából álló szók-is hosszszassan mondatnak, a' mellyekben a' gondolatnak valamelly különös ereje áll, p. o. komm mein liebes Kind, ich will dir selbst alles thun, jöjj édes gyermekem, magam fogok néked min-

dent meg tselekedni. Und du mein Gott, bist so schwer von uns beleidiget worden? Es te én Istennem, olly nagyon bántattál-meg mi tőlünk?

Ezek a' szók: *ab, an, auf, aus, bei, durch, ein, für, hin, her, mit, nach, um, vor, will, zu, weg*, a' szóknak öszve-kapcsolásában mindenkor hosszúan mondatnak, akár elöl, akár hátul tétődjenek, p. o. *aufstehen*, fel-kelni; *ich stehe auf*, fel-kelek; *vorgehen*, elöl-menni; *ich gehe vor*, elöl-megyek, &c.

Végtére; minden több syllabából-álló szónak egyik syllabája hosszúan mondatik; melyet a' szokásból, vagy hallásból ollyan emberek-től kell meg-tanulni, a' kik a' német nyelvet igazán beszélik, p. o. *halten*, tartani; *lesen*, olvasni; &c.

A' rövid syllabákról.

Minden egy syllabából álló szo, a' melly valamely mással hangzó betűvel végződik, és semmi hosszúabbítást nem szenved, röviden ejtetik. p. o. *daß, hogy; wenn, ha.*

Az egy syllabából-álló szók, mellyek két vagy több mással hangzó betűkön végződnek, a' ki-mondásban rövidek, p. o. *du hast, néked vagy; Holz, fa; Schak, kints; stolz, kevély.* &c.

E' szerént rövidek e' következők elöl-téendő syllabák-is; *be, em, ent, er, ge, um, ver, zer*, p. o. *erzählen*, elő-beszélni; *be-kommen*, meg-nyerni; *geschrieben*, írott. &c.

Ki-vétel. Ezen szótskának *um*, mikor az öszve-kapcsolt szók elöl el-vétetődik, és utánok tétetődik, mindenkor hosszú hangyja vagnyan úgy-mint; *umbringen*, meg-ölni, *er bringet sein Kind um*, a' maga gyermekit öli-meg.

Ezen következők végző syllabák: *el, eln, er, ern, est, et*, a' több syllabából-álló szókban

mindenkor rövidék, p. o. Drom-mel, dob; beu-
teln, rázni; Leuch-ter, gyertyatartó; eis-ern, vashól-
való, verkau-fer, el-adott; du lesest, olvasol. &c.

A' syllabák' hangjáról.

A' sok syllabából álló szóknak és az egy
hosszú syllabából álló szóknak a' tónusok vagy
leg-inkább hangzó szózatjok az hosszú syllaban
állapodik-meg, p. o. ver-ste-hen, érteni; Be-trüb-
niß, szomorúság; auf-hängen, fel-akasztani. &c.

Ki-vétel. Azon szóknak, melyek az *ey*,
betűkre végződnek, az *ö* hosszú hangjok azon
en-ban vagyon, p. o. Kinder-en, gyermekség;
Fresser-en, zabálás; Säuser-en, ivás, &c.

Az idegen szók az *ö* hangjokra nézve
többnyire azon nyelvhez alkalmaztattatnak, a'
mellyből származtak, p. o. Hist-orie, historia;
Geo-graph-ie, geographia. &c.

III. T Z I K K E L Y.

A' jó német írásról, avagy az Orthographiáról.

Von der Deutschen Rechtschreibung,

I. R é g u l a Nagy betűt szokás tenni. 1-szor. Min-
den beszédnek kezdetin, p. o. Im An-
fang war das Wort, und das Wort war bei Gott,
kezdetben vala az ige és az ige vala az Istennél.

2-szor. Minden Versnek kezdetin, p. o.

Wie sehr lach ich die Großen aus.

Die Blutvergießer, Helden, Prinzen!

Denn mich beglückt ein kleines Haus,

Und sie nicht einmal die Provinzen.

Melly igen nevetem a' fő-embereket,

A' vér-ontókat, vitézeket, fejedelmeket!

Mert engem egy kis ház is szerentsésit.

Öket pedig a' tartományok sem,

3-szor- Minden fő névnek avagy Substanti-

vumnak kezdetin, p. o. der Herr, az Úr; Siebenbürgen, Erdély; Hermannstadt, Szeben. &c.

4-szer. Mind azon szóknak kezdetin, melyek valamely fő-nevek helyett tételnek, p. o. das Essen, az evés; das Gehen, a' menés; das Gute, a' jó; das Kalte, az hideg. &c.

5-ször. Azon szóknak kezdetin, melyek a' személy helyett mint egy titulussal tételnek, p. o. Sie, Kegyelmed, az Úr; Ihnen, Kegyelmednek, az Úrnak; Euer Gnaden, Nagyságod, Euer Excellenz, Excellentsiád; E. r. Majestät, Felséges Király, Tsászárs. &c.

6-szor. Minden pont után, p. o. Fürchtet Gott. Gebet Almosen. Feljétek az istent. Adjatok almisnát. Seyd gehorsam. Légyetek engedelmesekek &c.

7-szer. Minden kérdő és felkiáltó jel után, midőn a' beszéd ezen jelekkel befejeztetik, p. o. Sind das nicht lauter Geschöpfe Gottes? O wie unaussprechlich ist der Herr unser Gott! Vallyon ezek nem mind Isten Alkotmányai-é? Oh melly ki mondhatatlan nagy a' mi Urunk Istenünk!

8-szor. Minden két pontok után, midőn ezek után másnak beszéde elő-hozatik. p. o. Christus sagt: Mit welchem Maasse ihr messen werdet, mit eben demselben wird euch wieder gemessen werden. Kristus mondja: a' minémü mértékkel ti mérni fogtok, azon mértékkel vissza mérettetik néktek-is.

9-szer. Egyéb szók akár mennyen légyenek, mind kis betűkkel iratnak.

II. Regula. A' betűknek írását mind a' német, mind az idegen szókban azokhoz a' szókhoz kell alkalmaztatni, a' melyekből eredeteket vették, p. o. Holz, fa; hölzern, fából való; Mutter, anya; mütterlich, anyai; Kunst, mesterség; Künstler, mester ember; Komödie, komödia. &c.

III. Régula. Ezt a' magánossan hangzó betűt e nem kell az á-val, vagy az ó-val fel-váltani, hanem a' mint a' ki-mondása kívánnya, úgy kell ki-írni, p. o. entgegen gehen, eleibe menni; gegeben, adatott; enterben, örökségből ki rekeszteni. &c.

IV. Régula. Ez az á leg inkább vészti eredetit azon szókból, a' mellyekben ez a' magánossan hangzó betű a találtatik, p. o. Hand, kéz; Hände, kezek; Land, ország; Länder, országok; schwarz, fekete; schwarzer, feketébb. &c.

De még-is e' következő szók á-val iratnak, holott más szókból nem származnak. p. o.

ächt, valóságos.
 ähulich, hasonló.
 Ähre, kalász.
 äuzig, szorgalmatos.
 auspähen, kémlelni.
 äzen, rézbe metszeni.
 bähnen, pirítani.
 fähig, alkalmas.
 blähnen, fel-fúvallani.
 Krähe, varjú.
 mahen, kaizálni.
 prägen, pénzt verni.
 Säge, fűrész.
 wahren, védelmezni.

gäh, meredek.
 Gefährte, késérő.
 gewähren, meg-engedni.
 Gebärde, maga viselés, a'
 tagoknak mozgási.
 höhuisch, tsúfolódó.
 jäten, gyomlálni.
 Käfer, bogár.
 Käfig, kalitzka.
 seitwärts, fére.
 Thranen, könyhullatások.
 zäh, nyúlós.
 Zähre, köny, könyvezés.

V. Régula. Az ó hasonlóképpen azon o-ból ered, a' melly az eredetbéli szóban találtatik, p. o. Sohn, fiú; Söhne, fiak; Noth, szükség; Nothen, szükségek; höhl, hézakos; Höhle, barlang &c.

De még-is ezen következő szók ó-val irattatnak, jóllehet olyan szókól nem származnak, mellyekben azon o találkoznék. p. o.

beförderu, reá-segétetni.
 blöb, félénk, szemérmes.
 blöcken, meegni, mint a' Jukak
 Böker, mo'zár-ágyú.

Börse, erszény.
 böß, roszsz, item haragos;
 ergötzen, örvendeztetni.
 Blöthe, lauta-sip.

Getös, záj.	löhén, forrasztani.
Gewölb, bolt.	Mörser, mo'zár.
gönnen, valami jót oda engedni nem irigyleni.	Dehr, tö-lyuk.
höricht, tüskés.	öd, pufzta.
Hölle, pokol.	plöglích, hirtelen, igenhamar
hören, hallani.	röcheln, hörögni.
Köcher, regez.	schöb, múlandó.
Köder, maszlag, kiszetöele.	schön, szép.
König, Király.	schöpfen, vizet &c, merni.
können, tudni, tehetni.	Schöppe, Biró.
Króte. varas-béka.	stören, akadályoztatni, alkalmatlankodni.
löschén, olcáni.	versöhnen, meg-békélni, &c.

VI. Régula. Meg-kell különböztetni jól az *et* az *istöl*, *ütöl*, és *ytul*, mert az *i* áll *elsőbben* csak ezen rövid végző syllabákban: *ig*, *ich*, *icht*, *inn*, *p. o. heilig*, szent; *gebräuchlich*, szokásban-való; *Kaiserinn*, tsászárné; *Finsterniß*, setétség &c.

2-szor. Több mással hangzó betűk előtt, a' hol rövideden mondatik-ki, *p. o. wird*, lesz; *ist*, vagyon; *Wiß*, vilámlás. &c.

3-szor. Az idegen szókban, mellyek *iren*, avagy *iner* re végződnek, ámbár az *i* hosszszassan mondatik: *p. o. furiren*, gyógyítani; *probiren*, próbálni; *Benedictiner*, Sz. Benedek szerzete-béli; *Pauliner*, Sz. Pál szerzete-béli; *Rabbiner*, zidó-pap. &c.

VII. Régula. Az *ie* minden eredetbéli német szókban találatik a' hol az *i* hosszszassan és csak mint egy egygyes *i* mondatik-ki. *p. o. lieben*, szeretni; *verlieten*, el-veszteni; *fliegen*, repülni. &c.

Es némelly idegen szókban-is. *p. o. Historie*, historia; *Philosophie*, világi-bölcsesség. &c.

VIII. Régula. Az *ü* többnyire tétetődik az olyan szókból eredett szókban, a' mellyekben *u* volt. *p. o. Hüte*, kalapok, ettől a' szótól *Hut*

Mütter, anyák, ettől a' szótól Mutter, Brüder, atyafiak, ettől a' szótól Bruder. &c.

Ezen következő szókban pedig v' irattatik, noha semmi más szótól nem származnak. p. o.

blühen, virágzani.	Rümmel, kömény-mag.
Brücke, hid,	Rüraß, vas-pantzér.
brühen, koppasztani.	Rürbiß, tök.
brüllen, bögni.	Rürschuet, szüts.
Büchse, puska.	Rüste, part.
Büffel, bial.	Rüstner, sekrestyés, egyházá
Bügel, kengyel.	tütyeln, tsiklandani.
Bühne, magos néző-hely.	Rücke, lyuk.
Burde, terh.	lügen, hazudni.
Bürste, kefe.	Müde, szúnyog.
Drüse, mirigy, ikrás hús.	müde, el-faradott.
dünken, itélni, vélekedni.	Mübe, fáradtság.
dünn, vékony.	Mühle, malom.
dürr, száraz.	Münze, pénz.
dürfen, mérészlenni,	nüchtern, éhen.
füllen, tölteni.	Perücke, paróka.
Füllen, tsikó.	pflücken, viragokat &c. szá-
fünf, öt.	kalztani.
für, ért.	Pfunde, papi jóvodelem.
Fürst, fejedelem.	prüfen, próbálni.
Gelübd, Istennek tett fogadás	Prügel, bot.
Gerüst, építésnek-való állás	Rübe, répa.
Gerücht, szollás, hír.	Rücken, hát.
Geschütz, lövő-szerszám.	rühren, keverni.
Geschwür, genyetség.	Rüssel, díznó órr.
Glück, szerentse.	rüsten, készülni.
grün, zöld.	Scharmützel, kis viaskodás,
Grütze, korpa, item dara.	tsata.
hübsch, szép.	schlürfen, hörpölni.
Hüste, dereka.	Schlüssel, kulcs.
Hütte, kunyhó.	Schüssel, tál.
Krücke, fa-mankó.	Schütz, nyilás, item égi-jel.
Kübel, köböl.	spülen, öblíteni.
Krüppel, tsonka.	Stümper, himpellér.
Küche, konyha.	Stütze, gyámol, támasz.
Küh, hives, friss.	Süd, dél, déli-szél.
Kühn, bátor.	Sünde, vétkek.

fűß, édes.
 Thüre, ajtó.
 trüb, zavaros.
 trauteln, tseppegni.
 tüchtig, alkalmas, item
 derekassan.
 Tücke, tsalárdság.
 Uebel, rossz.

über, által, fellyül, felett.
 Ungestümm, békételen, ga-
 rázda.
 üppig, hijában-való, buja.
 Willführ, szabad akarat.
 wühlen, túrni.
 Würde, méltóság.
 würgen, fojtogatni.

IX. Régula. Az *h* betüt némellyek egész-
 szen ki-rekelztik a' magán hangzó betük számá-
 ból, némellyek pedig élnek vé e 1) azon idegen
 szókban, a' mellyek az idegen nyelvbe-is ezzel
 irattattak. p. o. *Tyrann*, Király, kegyetlen Ur.
Sylbe, Ige-tzikkely, szó-tagotska. 2) Azon igaz
 német szókban, a' mellyekben az *h* után egy ma-
 gán hangzó következik, vagy a' szónak holmi
 változtatásában következhetik. p. o. *Frei*, sza-
 bad, mivel a' többes számban *freye*, lehet belő-
 le. Meg-is marad ezután ezen betü azokban a'
 szókban-is, a' mellyek az ilyenekből erednek.
 p. o. *Freiheit*, szabadság. 3) Némely szóknak
 egy-mástól való külömbéztetésére. p. o. *mei-*
nen, vélni; *meinen*, az enyimet; *seyn*, lenni;
sein, az övé.

Hibássan irattatik tehát: *bey*, mellet, *Bey-*
spiel, példa; *beyde*, mind a' kettő.

X. Régula. Az *ei* és *ey*-t az *ai*, *au*, és *eu*-tól
 jól meg-kell külömböztetni, mert az *ai* ezen kö-
 vetkezendő szókban tétetik. p. o. *beizen*, pátzol-
 ni; *Frais*, nyavalya-törés; *Getreide*, gabona; *Kai-*
ser, Tsászárság; *Krain*, Carniolia; *Laibrod*, egész ke-
 nyér; *Laich*, hal-ikra; *Mainz*, Maintz-város; *Waise*, árva. 's a' t.

Ellenben pedig az *au* tsak azon szókban
 iratik, a' mellyek *au*-val iratott szókból ered-
 tek.

tek. p. o. *Häute*, bőrök; *er läuft*, szalad; *Häuser*, házak. &c. mert ezektől a' szóktól származnak: *Haut*, *laufen*, *Haus*.

Az eu pedig ezen következő szókban
vagyon. p. o.

Abentheuer, tsuda történet
ausreuten, ki-irtani.
beugen, hajlani.
Beule, testen-való tsomó.
Beute, ragadomány, préda
deuten, magyarázni, item
inteni, mutatni.
deutsch, németül.
Ephen, borostyán.
euer, tiétek.
euch, tiéteket.
Eule, bagoly.
Euter, tölgy.
feucht, nedves.
Feuer, tűz.
Freund, jó-akaró, barát.
Heu, széna.
heuer, ezéven, az idén;
henseln, hizelkedni, item
Szenrséget szinelni.
heulen, ordítani.

heute, ma.
Heuschrecke, sáska.
Heule, buzogány, it. *Tzomb*
feusch, szüz.
Kreuz, kereszt.
leuchten, világosítani.
Leute, emberek.
neu, új.
neun, kilentz.
Preußen, burkus-ország.
Neue szánás.
scheuen, félni.
Scheune, tsür, pajta.
Seuche, dög-halál.
Seufzer, fohászkodás.
Schleuder, paritja.
sireuen, hinteni.
theuer, drága.
treu, hív. (dolog.)
Ungeheuer, képtelen, tsuda;
zeugen, szülni. &c.

XI. Régula. *B, v*, tsak ezen következő német szókban fordul elől. p. o. *Frevel*, Gonoszság, mérészség; *Sklav*, rab; *Vater*, Atya; *Veilchen*, viola; *Vetter*, atyám bátyja, vagy öttse; *Vieh*, barom; *viel*, sok; *vier*, négy; *Vogt*, gondviselő, hajdú; *Volk*, nép; *von*, től; *vor*, előtt, és ezen előltéendő syllabában ver.

Hanem az idegen szókban gyakrabban találhatik. p. o. *Larve*, lárva; *vissren*, akolni; *Visite*, látogatás. &c.

XII. Régi. Az egyenes f tétetődik elsőben minden syllabának elején, és közepén p. o. *Fisch*, hal; *sehen*, látni; *sonst*, másként &c.

2-szor. A' rövid horgas s minden szónak végén szokott lenni; és ha azon szó valamely más szóval öfzve-kaptsoltatik, a' közepén-is meg-marad. p. o. *bloß*, mezételen; *alé*, mint; *eins*, egy; *Amtsverrichtung*, hivatalbéli munka; *eiskalt*, hideg mint a' jég. &c.

3-szor. Meg akkor-is tétetődik ez az s a' szónak közepén, mikor reá valamely mással hangzó betű következik. p. o. *Israel*, Israel; *Ladislauß*, László; *Hausgarten*, házi-kert. &c.

4-szer. Az ß tétetődik minden hosszassan magánossan hangzó betű után, midőn az f erősen hallatik mint a' magyar sz. p. o. *fleißig*, szorgalmatos; *máßig*, mértékletes; *reißen*, szakasztani; *daß*, hogy. &c.

5-szor. Vagyon még azon szónak a' végén-is a' mellyek az hosszabításban kettős sse el iratnak. p. o. *groß*, nagy; *Fuß*, láb; *Fluß*, folyó-viz; *Schuß*, lövés; *Finsterniß*, setétség; *grossen*, *Büsse*, *Flüsse*, *Schüsse*, *Finsterniß*. &c.

XIII. Régi. Egy szóval, azokkal a' betűkkel kell élnünk az írásban, a' mellyek a' jó ki-mondásban hallattatnak. p. o. *gestorben*, megholt; *gefangen*, fogatott; *Buben*, gyermekek; *ihre*, ti; *euch*, titeket, ne ám: *g'storben*, *g'fangen*.

Az különböztető Jelekről.

Von den Unterscheidungszeichen.

I. A' Szókra nézve:

A' rövidítő jel, *Abkürzungszeichen*, vagy *Apostrophus* (') tétetik, a' hol valamely ma-

gánossan hangzó betű a' szebb hangozás miatt el-hagyattatik. p. o. mit Leib und Seel', testes-tül lelkestül. Sonn' und Mond, nap és hold. Er spiel't, játszik. &c.

Az el-olító jel, Abtheilungszeichen, (,) ve-zeti az olvasót vagy a' következő szóra, mikor több szók egyféle képpen végződnek, vagy a' következő sorra, hogy azt az élé-beni syllabákkal öszve olvassa. p. o. Wein- und Bierschant, bor-és ser-árulás, Hirsch- und Reh-fleisch, szarvas-és öz-hús. &c.

II. A' Beszédre nézve:

A' beszédnek el-olításában kívántatik vala-melly melléje vonás, Benstrich, (,) melly Comma el-olítja egymástól a' szókészeket, mellyekből még-is az egész beszédnek mi volta áll. p. o. Der Glauben, die Hofnung, und die Liebe sind die wahr-haften christlichen Tugenden, welche die Menschen bei Gott gefällig machen. A' hit, reménység, és szerezet azok a' valóságos keresztényi, erköltsök, mellyek az embereket az Istennél kedvessé téstik.

A' Semicolon, media nota, az-az: pontos-vonás, Strichpunkt, (;) tétetődik azon szóllás, vagy constructio után, a' mellynek ereje, vagy értelme az utánna következő constructiótól függ. p. o. Gott ist barmherzig; denn seine Barmher-zigkeitt ist über alle seine Werke. Az Isten ir-galmas: mert az ő irgalmassága minden tselekedetei felett-való.

A' duo puncta, Colon, kettőspont, Doppelpunkt, (:) tétetődik 1-szor. Midőn a' beszéd két részre oltsatik, annak közepébe: p. o. Wenn ich meine Worte nicht halten könnte: so will ich für ihn so viel als nichts, geredet haben. Ha szavainnak ura nem lehetnék; most beszé-

demet csak annyira betsültetném, mintha semmit sem szólottam volna.

2-szor. Mikor más valaki szavai elé-hozattnak. p. o. Horaz sagt: Selig ist derjenige, der u. s. w. Horátzius azt mondja: Bóldog az, a' ki 's a' t.

3-szor. Olyan beszédben, a' mellyben külömbféle dolgok öszve-kaptsoltatnak, vagy öszve hasonlitatnak. p. o. der reiche Betrüger wird von der Welt hochgeschätzt, und für den verdienstvollsten Mann gehalten: aber der Arme, wenn er noch so redlich ist, wird meistens verachtet. A' tsal-fagazdag gyakorta a' világtól nagyra betsültetik, és igen érdemes embernek tartatik: de a' szegény ha leg-betsületesebb-is, meg-vetterik.

A' Punctum, béfejező pont, Schlüsselpunkt, (.) tétetődik *elsöbben* a' beszédnek végén.

2-szor. A' meg-rövidített szók után p. o. Herr Bruder, bátyám uram; Frau Schwester, húgom afszony.

A' bé-záró jel, Parenthesis, Einschließungszeichen, () |:| bé-rekeszt valamit, a' beszéd közé nagyobb értelemnek okáért, a' melly mindazon-által szükségesképpen a' beszédhez nem tartozik. p. o. Gestern sah ich (wenn ich mich nicht betrog) meinen Freund auf der Gasse spazieren, tegnap láttam jó barátomat (ha meg-nem tsalatkoztam) az útzán sétálni.

III. A' beszédnek meg-külömböztetésében.

Az beszédnek meg-külömböztetése végett éltünk bizonyos kérdő jellel, Fragzeichen, (?) mikor a' beszéd-közben valamely valóságos kérdés elől-adja magát. p. o. Wo ist mein Sohn? Hol vagyon a' fiam? midön pedig a' kérdés egyedül csak elől-hozattatik, és valóságos kérdés nia-

tsen, akkor a' kérdőjel sem kívántatik. p. o. Der Richter fragte den Beklagten, ob es schuldig wäre. A' bíró kérdezi vala a' bé-vádoltatottól, hogy ha adós volna-e.

Az fel-kiáltó jel, Ausrufungszeichen, (!) tétődik valakinek meg-szóllittatása után, és minden belső indulatnak fel-kiáltása után p. o. O mein Freund! O mein einziger Wohlthäter! wie sehr betrübt mich dein Tod! O édes barátom! O én egyetlen-egy jól tévőm! melly igen meg szomorít engem a' te halálad!

Az elől-hozó jel, Anführungszeichen, („) tétődik azon beszédnek elein és utólyán, a' melly valaki másnak mondásából, vagy írásából elől-hozzattatik, p. o. Weil ich es nicht haben kann, so sag ich mit dem Fuchsen: „ich mag es nicht.“ Mivel szerit nem tehetem, a' rókával azt mondom: „nem kell.“

A' jó íráshoz szükséges jegyző-tábla azon szók eránt, a' mellyek ámbár a' ki-mondásban más szókhoz-is néminémüképpen hasonlók, de még-is azoktól-való meg-külömböztetésekétt másképp irattatnak.

M.

Mal (der) angolna; die
Mhle, varga-tő; die
Mlee, sétáló-hely.
alle, mind; das
Mas, dög; ich
as, ezem-vala; die
Mhse, tengely; die
Mhjel, váll; die
Mrt, sejsze.
acht, nyolcz; die
Mhre, kalászf; das
Dehr, tö-lyuk, tö-fok; die

Ehre, hetsüllet; die
Mengsten, búsulás; der
eugste, leg-szorossabb.
eiseru, vasból-való.
äußern, jelenteni.
auch, türeket; die
Eiche, tölgy-fa; der
Maser, pázit; der
Mnter, vasmatska; der
Urge, gonosz ember; die
Urche, barka, láda.
Armee, hadi-sereg; die
Arme, karok; der

Althem, lehelés, lélekzet.	besäen, maggal bévenni; der
Athen, Athénás-varosa.	Besen, seprü; die
B	Bösen, roszszak.
Baal, bálvány isten; der	Beute, préda.
Ball, tantz; der	beide, mindkettő; das Ge-
Ballen, tenyér, it. lapta; die	bände, épület; die
Backen, posa.	Biene, méh; die
backen, kenyeret. &c. sütni.	Bühne, néző-hely; der
packen, rakni; die	Biß, harapás.
Bahn, tsinált út, der	bis, ig eddig; ein
Bann, átok, excommuni-	Wissen, salar.
kálás; der	büssen, meglakolni; das
Ban. Ban, Bánus.	Blatt, levél.
Pan, páztoroknak istene; die	platt, egyenes.
Bahre, Sz. Mihály lova.	blecken, fogakat vitsorgatni.
baar Geld, kéz pénz.	blöcken, bögegni; der
barius, meziláb; ich ge-	Bock, bak-ketse; die.
bahr, szülők vala; ein	Pocken, himlök.
Paar, egy pár; die	pochen, kotzogatni; das
Bank, pad; ihm ist	Becken, medentze.
bang, ő búsúl; die	Bäcker, kenyér-sütő; der
Basgeige, bögöhegedü; der	Boden, padlás.
Bay, passus; er	Bothe, követ, levél-hordó-
bath, ő kér vala, das	zó; das
Bad, fürdő? der	Boot, ladik; ich
Pathe, kereszt-atyja; die Erd.	brachte, hozok vala; die
Beeren, eprek; die	Pracht, pompa; es
Bären, medvek; ent-	brannte, ég vala; der
behren, oda engedhetni, hi-	Braud, égés; die
jával lenni; em-	Bräute, meny-afszonyok;
pören, pártot sütni; ge-	die
bähren, szülni.	Breite, szélesség; der
begleiten, kísérni.	Brief, levél; die
bekleiden, öltöztetni; das	Prüfung, próbalás; die
Beil, balta, item hordó-	Brücke, hid.
dúgalf; die	Brügge, Brükke. városa.
Beule, pössedék, die	brüllen, ordítani; die
Pein, fájdalom; das	Brillen, pápa-szem(oculár)
Pein, tsont, lába szára.	das
bereichern, gazdagítani.	Büch, könyv; die
heräuscheru, befüstölni.	Buche, bükfa; die
besehen, vizsgálni.	Bude, bált; die

Butte, puttony; die
 Bürde, terh; és ge-
 bürte, illet vala; das
 Bier, ser; der
 Bürge, kezes; das Ge-
 bürg, hegyek; der
 Bünd, kötés.
 bunt, tarka; die.
 Busse, penitenzia-tartás; der
 Busen, kebel; die
 Butter, iros-vaj; der
 Pader, hajpor.

E.

Either, (die) hárfa.
 zittern, retzketni.

D.

Das, az, nemző-szó p. o.
 das Haus, az haz.

das, hogy, partic. conjunct.
 das

Dach, házfedél; der
 Tag, nap; der
 Dach, borz; die
 Taxe, taxa; der
 Drath, vas-fonal; ich
 trat, lépek vala; ich
 trauf, ilzom vala; die
 Taube, dugasz; die
 Taube, galamb; ver-
 dauen, meg-emészteni.
 Dänen, Danusok.

denen, a' mellyeknek.
 pron. relat.

tönen, hangzani.
 denn, mert, partic. conjunct.
 der, az, nemző szó, accus.
 masc. gen.

Senne, (die) szérli a' hol a'
 gabonát ilzórják.

drey, három; die
 Treue, hiveség.
 dienen, szolgálni; ver-

bünnen, vékonyítani, rit-
 kítani.

dürr, száraz; das
 Thier, állat, die
 Thüre, ajtó; die
 Dienste, szolgálatok; die
 Dünste, gőz.
 dingen, meg-fogadni.
 dungen, ganéjozni; die
 dritte, szám. az harmadik; die
 Tritte, lépések; der
 dicke, vastag; die
 Lücke, hamisság; das
 Dorf, falú; der
 Torf, turfa, égő föld.

E.

EGge, (die) borona; die

Ecke, szegület; das

Eis, jég; des

Ehes, a' tojásé; das

Ende, vég; die

Ente, rértze, kátsa.

Engel, angyal; der

Enkel, onoka; die

Eule, bagoly.

eile, siess; das

Euter, tölgy; das

Eiter, év; die

Eyer, tojások.

euer, tiétek.

F.

fehlen, hibázni; die

Fälle, történetek, esetek; die

Felle, bőrök; das

Feld, mező; er

füllt, esik; das

Fesi, innep.

fesi, erössen; die

Feile, ráspoly; die

Fäule, rothadás.

feil, el-adó; der

Pfeil, nyíl.

feist, kövér; die	Gehäus, tok; das
Fäufte, öklök.	Geheiß, parantsolat; ein
fett, kövér.	Geißel, test-kezes; die
Better, Atyám vagy Anyám	Geißel, ostor, korbáts; das
bátyya vagy öttse,	Geld pénz.
Feder, toll; er	gelt? úgy-é?
fiel, ő esik vala.	gelten, meg-érni.
viel, sok; er	geliebt, szerelmes; das
fühlt, érez; er	Gelübde, istennek tett fogada-
füllt, tele tölti.	das; das
Füllen, tsikó; er	Gericht, ítélet; das
fieng, ő fog vala; der	Gerücht, közönség, es moa-
Fiuk, pintyöke.	dás hír; die
fielen, segítségül kérni; sie	Gerichte, ételek.
flöhen, el-szaladnanak; die	gestatten, szabadságot ada-
Flöhe, balhák.	ni; das
fliehen, el-szaladni.	Gestade, part; der
fliegen, repülni.	Gräm, bú; der
pflügen, szántani.	Kram, portéka; ein
pflücken, virágokat &c. le-	Gran, egy szem; die
szakasztani.	Gräte, az hálnak a' szál-
fließen, folyani; die	kája; die
Flüsse, folyó-vizek; der	Kröte, varas-béka; die
Fluch, átok; der	Griechen, görögök.
Flug, repülés.	friechen, tsuszni, mászni.
frenen, örvendezni; be-	friegen, hadakozni; die
frenen, szabadítani.	Krüge, korsók; der
frenlich, éppen, ugyan, igen is	Gründ, rüh; die
frenlich, vig; das	Gründe, okok; die
Fuder, szekér-terh; das	Güter, jószágok; das
Futter, eledel, it. bállás.	Gitter, rostély, gator.
führen, vezetni.	H.
vier, négy.	Haare, (die) hajszálak; ich ver-
G.	harre, maradok; die
Gans (die) lúd.	Sacke, fejsze; der
ganj, egélsz.	Safen, görbefeleg, horog; der
gähnen, ásitozni. (die	Haas, nyúl; der
gönnen, hadni, jót kívánni;	Haß, gyűlölet; du
Gärten, kertek; die	hast, néked vagyom; ver-
Gerten, veszfzők.	hast seny, meg-úralatni; die
geh, menny! egegy! die	Säfen, fazékok, item rév-
Gähe, meredék hely; das	partok; die

Höfe, udvarok; die	Kanne, dé'za, edény; der
Hefen, seprő, ser-élesztő; die	Kahn, ladik; die
Hähne, kakasok; die	Kehle, gége; die
Heune, tyúk; die	Kelle, vakolo-kalán; der
Häute, bőrök.	Kellner, pinzés; der
heute, ma; ver.	Keil, Ek-szeg; die
heeren, ki-pufztítani.	Keule, kalapáts, buzogány.
hören, hallani; der	können, tehetni.
Heyde, pogány; die	kennen, esmérni; der
Heide, sik-mező; das	Kie!, penna.
Heideforn, hajdena; der	kühl, friss hives.
Held, vitéz; er	kindlich, gyermeki.
hält, tart.	kundlich, tudva, esméretes;
her, ide; das	das
Heer, hadi-sereg; der	Kinn, áll.
Herr, az Úr; der	kühn, mérész, bátor; der
Herd, tűzhely; die	Kien, gyántás, fedyő-fa,
Heerde, nyáj.	klein, kitsiny; die
heulen, ordítani.	Kleyn, korpa; der
heilen, gyógyítani.	Kenster, sekrestyés; die
holen, hozni.	Küste, part; die
hohl, üres, hézakos; ein	Kiste, láda.
Häller, egy fillér; der	℄.
Hehler, ör-gazda; die	Lade, (die) fiók, láda; die
Hölle, pokol; die	Latte, látz; auf.
Höhle, barlang; es er-	laden, fel-rakni; der
hellert, ki-tet'zik.	Laich, hal-ikra; die
℄.	Leiche, temetés; ihr
jener, ama; der	lasset, ti hagytok; ihr
Jäner, boldog afzszony hava	lasst, olvastok vala; die
ihn, néki.	Laien, külső emberek.
ihn, ötet.	leihen, költsönözni; die
in, ben (előlteendő szótska)	Leyer, laut; das
ihr, ti.	Lamm, bárány.
irr, p. o. irr machen, botrán-	lahm, sánta; die
kozítani; es	Läufe, tetük.
ist, vagyon; er	leise, sagva; die
ist, ő eszik.	lehre, oktatás; die
℄.	leere, üresség.
Kam, jövök vala; der	lösen, szüretelni, it. le-törni.
Kamm, fésű; er	lesen, olvasni.
Kann, töle lehet; die	leuchten, világosítani.

- leicht, könnyű; die
 Leute, emberek; ich
 leite, vezetek; ich
 läute, harangozok; ich
 leide, szenvedek.
 Leiden, Laiden városa; das
 Licht, gyertya-világ; er
 liegt, fekszik; er
 lügt, ő hazud; die
 Lüste, kívánságok; die
 List, tsalárdság; er
 liest, ő olvas; die
 Bitte, laistrom; ich
 ließ, hagyok vala; das
 Loos, szerentse, sors, kocka.
 los, szabados.
 Lot, Lot, férjfi neve; ein
 Lott, egy lott a' fontból.
 M.
 Macht, (die) hatalom; die.
 Magd, szolgáló.
 mal, p. o. einmal, 2mal, 10
 mal, egyszer, kétszer &c. ein
 Mahl, vendégség, das
 Mal, sehhely, jel.
 mahlen, őrleni.
 malen, képet írni; das
 Mandel, 15 kévéből-álló
 kereszt; die
 Mandel, mandola; der
 Mantel, köpenyeg; der
 Mann, férjfi ember.
 man, pronom. impersonal.
 p. o. man sagt, monda-
 tik &c. der
 Marder, görény; ein
 Martyrer, mártyr; das
 Markt, velő; der
 Markt, vásár; die
 March, (einfluß) morva-vize
 Mähren, morva-ország; die
 Mären, kantza-lovak; die
- Mähren, sárga-répák; das
 Meer, tenger; ich
 mehr, több.
 mein, enyim; der
 Main, (einfluß) main-vize.
 Main, Maintz-városa.
 meinen, gondolni.
 meinen, enyimet pron. poss.
 acc. die
 Weise, tazinege, die
 Mause, egerek.
 miß, p. o. mishandeln, rosz-
 szul bänni; mißvergnügt,
 kedvetlen, &c.
 miß du! mérj te, der
 Mist, ganéj, it. szemét; er
 mißt, ő mér; ihr.
 müßt, néktek kell.
 müssen, kelleni; ich
 muß, nekem kell; die
 Muße, érkezés, alkalmas
 idő; die
 MUSEN, a' mu'zák.
 N.
 Nacht, (die) éjtszaka; er
 nagt, ő rág. der
 Namen, név; sie
 nahmen, ők el-vasznak va-
 la; die
 Nase, orr.
 naß, nedves; die
 Nähe, közel valóság, kö-
 zelség; ich
 nahe, varrok; der
 Nebel, köd; die
 Näbel, köldökök.
 neun, nem.
 neun, kilentz; die
 Note, fel-jegyzés; die
 Rath, varrás; er
 naht, ő közelget, die
 Nüsse, diók; die

Diße, serkék; ge
nießen, hátnát venni, it.
meg-enni.
niesen, pirüfzenteni.

D.

Ober, (die) Odera-vize.
oder, vagy, avagy; die
Otter, vipera-kigyó, vidra.
Ofen, kalyha, kementze.
offen, fel-nyitva.

P.

prahlen, ditsekedni.
prüfen, vizfza-ugrani; ber
Preis, árta valaminek; ein
Preuse, Burkus.

Q.

quälen, gyötreni, kénzani; die
Quelle, forrás, kút-fő.

R.

Raab, Győr-városa; der
Rab, holló; der
Rapp, roh, barna-ló; das
Rad, kerék; der
Rath, tanács; die
Rahme, rama.
Rom, Roma-városa; der
Rang, elsőség, rend; die
Räufe, tsalárdásagok; die
Riede, betzéd; die
Rehde, a' tengeri hajóknak
való bátorságos hely; der
Regen, eső; der
Rehen, gereblye.
rechen, boszút állani.
rechnen, számot-venni; die
Reue, szánás, bánás; die
Reihe, sor, rend, die
Reime, versek; die
Räume, hely, tagosság; der
Reis, riskása, die

Reiser, ágok; die
Reise, utazás.
Reuten, jövedelem; sie
reuten, fargallni; der
Rettig, retteg.
retten, ki-szabadítani; die
Ribbe, oldal-tsont, die
Rübe, répa; die
Riemen, izijak.
rühmen, ditsérni; ber
Ries, egy bál papirosnak
10-dik része; der
Riese, óriás.
Riß, le-rajzolása valami-
nek, it. hasadék; das
Rind, barom; es
rinnt, foly; die
Rose, rósa; die
Rosse, lovak.

S.

Saal, (ber) palota; die
Saale, Szála vize Saxo-
niában.
sammt, együtt; der
Sammet, bársony.
satt, meg-elégedett, elég; die
Saat, vetés, die
Schneen, inak.
sehnen, kíváncozni; ver-
söhnen, meg-engesztelni.
sehen, látni.
säen, vetni; die
Seen, tók.
sägen, flirészelné; der
Segen, áldás; die
Seide, selyem; die
Seite oldal, más rész; die
Saute, húr; das
Seil, kötél; die
Säule, oszlop; die
Schar, sereg.
Scharren, vakarni, rakarni; das

Schaf, juh; das	Spötter, tsúfólódó.
Schaff, sajtár, désa.	später, később; der
Schaffen, parantsolni; die	Staar, seregély; der
Schale, héjja valaminek; die	Staar, hályog a' szemben.
Schaale, tsészze; der	starr, meg-keményedett, it.
Schall, hang.	mozdithatatlan; die
Schalen, héjától fosztani.	Stadt, város; der
Schallen, tsengetni.	Staat, ország, ország-állap.
Scheel, félre; der	statt, helyett; der
Schein, fény; die	Statthalter, helytartó; der
Scheune, vagy Scheuer paj-	Stall, istálló; der
ta, tsür; das	Stahl, atzál; er
Schiff, hajó.	stahl, lop vala.
Schief, félre-hajlot; das	stechen, tűzni; ver.
Schild, tziemer; er	stechen, el-dugni, die
Schielt, káromkodik; er	Stöcke, törökök; die
Schielt, félre néz, kantsal; der	Strecken, páltzák; die
Schlaf, álm.	Ställe, istállók; die
Schlaff, fel-huzatlan; p. o.	Stelle, hely; ich
az hár; der	stehle, lopok; ich
Schüler, tanuló; ein	stelle, helyheztetek; die
Schieler, keresztes néző,	Stiege, garádits; die
kantsal; das	Stiche, tűrésok; der
Schwert, fegyver; er	Stiel, nyéle valaminek; der
schwört, esküszik.	Stil, stylus.
sieden, forrani; der	stiehl du! lopj! te!
Süden, dél; die	still, lassan, tsendessen; die
Sitten, szokások, erköl-	Stühle, székek.
tsök; der	stücken, himet varrani; zer-
Sieg, győzedelem; die	stücken, el-darabolni; die
Sichel, sarló; das	Strenge, kemény-bánás; die
Siegel, petsét.	Stränge, istrangok, kötelek.
sich; magát.	L.
seigen, tűzni, fatsarni.	Teig, (der) tészta; der
saugen, szoptatni.	Teich, tó; der
seicht, nem mély; der	Thon, agyag; der
Sold, bér; ihr	Ton, hang; die
solzt, néktek kellatik; be-	Thänen, könnyhullatások.
sohlt, talpalt; die	trennen, fejteni, el-valasz-
Sohle, talp.	tani; der
spielen, játszani.	Tod, halál.
spülen, öblíteni; der	todt, meg-hólt.

II.

Uhr, (die) óra.
ur, p. p. Ursprung, eredet.
uralt, igen öreg.

W.

Wache, (die) strá'za, ör-ál-
ló; die

Wage, mérték; ich
wage, mérészek; ich
war, valék.

wahr, igaz, valóságos; die

Waare, portéka; die

Wahl, választás; der

Weg, út; auf

wecken, fel-serkenteni, fel-
költetni; die

Weide, fűzfa; die

Weite, távol-valóság; ich

weis, tudom.

weiß, fehér.

weise, bölts; eine

Waise, árva; die

Weise, módja valaminek; das

Werk, dolog; das

Werg, szösz.

wieder, megéni.

wider, ellen; der

Widder, kős.

3.

Zehe, (die) láb-új.

zehn, tíz; die

Zähren, könyvek, könyhul-
latások.

zehren, költeni.

zerren, húzni; der

Zank, per; die

Zange, fogó; der

Zaum, zabola; der

Zaun, sövény, kerítés.

zeigen, mutatni; die

Zengen, bizonyságok; die

Ziege, ketske; der

Zügel, gyeplő; die

Ziegel, téglák; die

Züge, húzások; Bett.

Ziehe, vánkös, dunyha

&c. héj.

A' BESZÉDNEK RÉSZEIRŐL.

E S

EZEKNEK MEG-KÜLÖMBÖZTETÉSÉRŐL.

Valamint más nyelvekben, úgy a' németben-is
kilentz része vagyon a' beszédnek, tudnia
illik:

I. Nemző-szó, *Geschlechtswort*, *Articulus*.

II. Nevező-szó, *Nennwort*, *Nomen*.

III. Fő-név helyet álló szó, *Fürwort*, *Pronomen*.

IV. Idő jelentő-szó, *Zeitwort*, *Verbum*.

V. Idő és név jelentő-szó, *Mittelwort*, *Parti-
cipium*.

- VI. Mások mellet való-szó, Nebenwort, Adverbium.
 VII. Öszve-foglaló-szó, Bindewort, Coniunctio.
 VIII. Elöl-járó szó, Vortwort, Præpositio.
 IX. Közben álló szó, Zwischenwort, Interjectio.

IV. T Z I K K E L Y.

A' nemző szókról, vagy Articulusokról.

Von den Geschlechtswörtern.

A német nyelvnek két-féle Articulussa van. Az első Definitus, az-az: meghatározó, a' mellyel tudni-illik egyenessen azt a dolgot, a' mellytől szollunk, jelentjük és meghatározzuk. p. o. der, die, das, az. Der Herr, az Úr; die Frau, az asszony; das Kind, a' gyermek.

A' második Indefinitus, az az: meg-nem határozó, a' mellyel akkor élünk, midőn csak valamely nembéli dologról szollunk, nem jelentvén különösen egygyet vagy egynéhányat azon nembéliek közül. Ez pedig az: ein, eine, ein, valamelly, egy p. o. ein Mann, férjfé; eine Frau, asszony; ein Kind, gyermek.

A' MEG-HATÁROZO ARTICULUSNAK VÁLTOZÁSA.

E G Y G Y E S S Z A M.

	Masculinum.	Fœmininum.	Neutrum.
Nom.	der,	(ez)	az die - das.
Gen.	des,	(ezé)	az der - des.
Dat.	dem,	(ennek)	az der - dem.
Acc.	den,	(ezt)	az die - das.
Abl.	von dem,	(ettől)	az von der - von dem.

T Ö B B E S S Z Á M.

<i>Masculinum.</i>	<i>Fœmininum.</i>	<i>Neutrum.</i>
Nom. die,	(ezek) az,	(deren.
Gen. der,	(ezeké) az, nem pedig, derer, v.	
Dat. den,	(ezeknek) az, és nem denen.	
Acc. die,	(ezeket) az.	
Abl. von den,	(ezektől) az, nem pedig, denen.	

Nota: Ezt az Articulust *der*, ettől a' Pronomenből *derer*, jól meg-kelleik különböztetni, ne hogy egyikkel a' másik helyett éljünk, mert ez a' szótska *der*, valóságos Articulus; de ez a' szó *derer*, Pronomen.

A' MEG-NEM HATAROZO ARTICULUS-
NAK VÁLTOZÁSA.

E G Y G Y E S S Z Á M.

<i>Masculinum.</i>	<i>Fœmininum.</i>	<i>Neutrum.</i>
Nom. ein,	egy. eine,	- ein.
Gen. eines,	egygyé. einer,	- eines.
Dat. einem,	egynek. einer,	- einem.
Acc. einen,	egygyet. eine,	- ein.
Abl. von einem,	egyől. von einer,	- von einem

Mivel pedig ennek az Articulusnak *ein, eine, ein*, nintsen többes száma vagy Plurálissa, tehát a' mindön többekről közönségesen szóllunk, a' szót minden Articulus nélkül szokás tenni: p. o. *Männer, férfiak; Weiber, asszonyok; Kinder, gyermekek, &c.*

Sokszor az Articulusok, mikor *Præpositiók* után következnek, a' ki-mondásnak rövidítése kedvéért öszve huzattatnak; p. o.

E' helyet: *an dem Tage, így-is am Tage, az napon,* lehet mondani.

- - an das Ende, - - ans Ende, végig.
- - auf das Land, - - aufs Land, a' mezőre,
- - für das Geld, - - fürs Geld, a' pénzért.
- - in den Himmel, - - im Himmel, a' menyben.
- - zu dem König, - - zum König, a' Királyhoz.
- - zu der Frau, - - zur Frau, az asszonyhoz &c.

Vannak némelly Substantivumok, a melyek egyedül csak az Articulosok által különböztetnek-meg egy mástól, p. o.

der Aal, ángolna.	die Ahle, varga-tö.
der Alp, lüderitz.	die Alpen, havasok.
der Bär, medve. (vetés.	die Beere, eperj, szederj.
der Bann, kivetés, számkí-	die Bahne, járt út, ösvény.
der Band, könyv-kötése.	das Band, pántlika, kötö.
die Beule, tsomó, kelevény.	das Beil, fejsze.
die Blüthe, virág. (dozó.	das Blut, vér.
der Bothe, követ, levél-hor-	das Boot, fajka, tsónak.
die Pforte, ajtó.	der Port, rév-part.
die Buche, bükfa.	das Buch, könyv.
der Bund, frigy-kötés.	das Bund, kötés.
der Busen, kebel.	die Buße, meg-bánás.
die Ente, rétze, kátsa.	das Ende, vég.
der Fall, történet, eset.	die Falle, tör, keleptze.
die Feier, inneplés.	das Feuer, tűz.
der Grind, rüh.	die Gründe, fundamentumok.
die Güter, jószágok.	das Gitter, rostély, gátor.
der Herd, tűzhely.	die Heerde, nyáj, sereg.
der Hut, kalap.	die Huth, vigyázás, őrizés.
der Heide, pogány.	die Heide, mezőség.
der Keil, ék-szeg.	die Kenne, buzogány.
das Kien, fenyő-fa.	das Kinn, áll.
der Kohl, káposzta.	die Kohle, szén.
die Lache, tótsa, motsár.	das Lachen, nevetés.]
die Laube, ágokból tsinált	das Laub, fának levele
kalyiba.	
der Laut, hang.	die Laute, lant.
der Lein, len.	die Leine, kötél.
der Leisten, kapta.	die Leiste, fából való pártázat.
der Leuchter, gyertya-tartó.	die Leuchte, lámpás.
die Mandel, mandola.	das Mandel, kepe, kereszt.
die Mark, határ, it. ezüstnek,	das Mark, velö,
vagy aráynak mértéke,	
melly tizenhat lótból áll.	
der Messer, mérö.	das Messer, kés.
die Mufe, érkezés, üresség.	das Mus, kásás éték.
der Rath, tanács.	das Rad, kerék.
der Raub, ragadomány.	die Raupe, féreg, hernyö,

der Reiß, riskása.	die Reise, utazás.
der Reiche, gazdag ember.	das Reich, ország.
der Riese, óriás.	der Ries Papier, egy kötés papiros.
der Stahl, atzél.	der Stall, istálló.
der Segen, áldás.	die Säge, fűrész.
der Staat, ország, pompa.	die Stadt, város.
der Stiel, nyel.	die Stille, tsendesség.
der Taube, siket.	die Taube, galamb.
der Thor, balgatag ember.	das Thor, kapu.
die Thüre, ajtó.	das Thier, állat. (nyű).
der Wagen, szekér.	die Wage, mérő, font serpenyő.
der Weise, bölts.	die Weise, mód.
die Zitter, zithara.	das Zittern, reszketés.

AZ V. TZIKKELY.

A' S u b s t á n t i v u m o k r ó l.

Von den Hauptwörtern.

A' Substantivum olyan szó, a' mellynek előtt az Articulusok tételnek, der, die, das, az; vagy ein, eine, ein, egy. p. o.

Der Garten, a' kert; die Erde, a' föld; das Haus, ház; das Faß, a' hordó; ein Hund, kutya; eine Gans, lúd; ein Kind, gyermek.

A' Substantivum két-féle; tudni-illik: *Propriuma*, és *Appellativum*; a' Proprium egy bizonyos, és másokkal nem közös személyt vagy dolgot jelent p. o. Europa, Europa; ez tsupán tsak egyetlenegy részét jelenti a' földnek. Deutschland, Német ország; Presburg, Posony; Peter, Péter.

A' Nomen Appellativum pedig közönségesen többféle dolgokat jelent. p. o. der Baum, a' fa.

A' Substantivumok továbbá vagy egygyesek vagy öszve-kaptsoltak; az egygyesek többnyire egy szóból állanak. p. o.

Der Berg, hegy; Gott, Isten; das Haus, ház.
Das Land, ország; das Pferd, ló; der Stein, kő.

Az öszve kaptak több egygyes szók-
ból állanak, és mindenkor egygyüvé irattatnak.
p. o. das Kopfwch, fő-fájás; és nem Kopfwch,
Handschuh, kesztyü; das Haupthaar, haj; das
Halstuch, nyakra-való.

Itten csak egyedül arra kell vigyázni, hogy
mindenkor az a' izó tétessék utól, a' melly a' má-
sikát meg határozza; és ugyan az Articulussa-is
legyen elől. p. o. der Hausmeister, ház gondvi-
selője; és nem Meisterhaus, die Bachkerze, viasz-
gyertya; és nem Kerze-Bach, der Buchbinder,
könyvkötő; der Landsmann, földi; die Fußvöl-
ter, gyalog népek.

Sokszor Verbumokból - is Substantivumok
lésznek, és ezek az Neutrum Genushoz tar-
toznak. p. o.

Das Warten, várakozás; Das Laufen, futás.

Das Lügen, hazudás; Das Lachen, nevetés. &c.

Az Infinitivusból Masculinumbéli Substan-
tivumok-is származnak, tudni-illik: ha az n be-
tű helyet r betűt vetünk az e után. p. o. schneiden,
szabni; el-vetvén az n betűt, és hozzája tévén
az r betűt, lézzen: der Schneider, szabó; és így
többek-is a' mellyek közül itten szemlélni
egynéhányat:

Schreiben, írni;

Gebieten, parantsolni;

Arbeiten, dolgozni;

Tänzer, táncos.

Pfeifer, sipos.

Schreiber, író.

Gebieter, parantsoló.

Arbeiter, dolgozó.

Mahler, kép-író.

Lauffer, kéngyel-futó.

A' Masculinumbéli Substantivumokból Fœ-
mininumbélieket a' németek úgy tsinálnak, hogy
inn syllabát utánna teszik csak hogy néha az elöt-
te való syllabákban találkozó a, o, u, vocálisokat,
á, ö, ü, Diphtongusokra fordítják. p. o.

Die Schneiderinn, szabóné. die Schwägerinn, sógór afzszony.

Die Kaiserinn, császárné. die Königin, királyné.

Die Gräfinn, grófné. die Doktorinn, doctorné.

Vannak még Substantivumok, a' mellyeknek a' Fœmininumok egészlen más szók. p. o.

Der Henst, mén-ló; die Stute, kancza.

Der Bock, bak; die Ziege, ketske.

Der Och, ökor; die Kuh, tehén.

Der Bräutigam, vő-legény; die Braut, meny-afzszony &c.

Der Hahn, kakas. die Henne, tyúk.

A' kitsinyítő szókat, vagy Diminutivumokat a' Substantivumból úgy formálják most mindnyájan a' németek, a' kik a' jó könyvekhez szabják irásokat 's beszédjeket, hogy ezt a' cken syllabát utanna tézlik, és az a, o, u, Vocalisókat á, ö, ú, diphthongusokra változtatják. p. o.

Der Mann, férjfiú; das Männchen, ferjfiatska.

Der Hund, kutya; das Hundchen, kutyátska.

Der Wolf, farkas; das Wölchen, farkaska.

Das Weib, afzszony; das Weibchen, afzszonyka.

Die Biene, méh; das Biennen, méhetske.

Hibásan mondatik némely tartományokban das Männlein. &c. mindazonáltal ez a' szó: das Fräulein, kis-afzszony mindeneknél szokásban vagon.

A' Masculinum Genus, vagy pedig első nembéli szókról való régulák.

I. Minden szók, a' mellyek vagy ferjfiat, vagy tisztséget, vagy pedig méltóságot jelentnek, első nembéliek, vagy-is Masculinum Genushoz tartozandók. p. o.

Der Peter, Péter;

der Christ, keresztény.

Der Mann, ferjfiú;

der Herr, Ur.

Der König, király;

der Kaiser, császár.

Der Vater, atya;

der Sohn, fiú, &c.

II. A' bálványok, angyalok, lelkek, és ördögöknek neveiket-is az első regulához kell szabni. p. o.

Der Gabriel, Gábor;	der Michael, Mihály.
Der Enael, angyal;	der Erzengel, arkangyal.
Der Cherubin, Cherubim;	der Seraphin, Seraphin.
Der Teufel, ördög;	der Satau, satan.
Der Jupiter, Jupiteristen;	der Apou, Apolló Isten.

III. A' négy lábú állatoknak neveik-is az első nembéliekhez számláltatnak. p. o.

Der Affe, majom;	der Bär, medve.
Der Esel, izamár;	der Wolf, farkas.
Der Hund, kutya;	der Hirsch, szarvas.
Der Löw, oroszlán;	der Fuchs, róka.

Ki-véve 1 szor im' ezeket: Die Gemse, vad-ketske; die Maus, egér; die Mäze, patkány; die Käse, matska; mellyek másod nembéliek, azokkal egygyetemben, a' mellyek valamelly állatnak a' nöstényét jelentik, az insy llabának a' közönséges névhez-való tételével. p. o.

der Wolf, farkas; die Wölfinn, nöstény farkas &c.
s-szor. A' Neutrum Genushoz vagy bizonytalan némliekhez ezek közül csak azok tartoznak, a' mellyek szóval két nemet jelentenek. p. o.

Das Thier, élő-allat;	das Ungeziefer, bogár.
Das Ferkel, malatz;	das Lamm, bárány.
Das Pferd, ló;	das Rind, marha.

IV. A' Madaraknak, és mind azoknak az állatoknak neveik, mellyek a' szárnyas állatok közé számláltatnak. p. o.

Der Adler, sas;	der Falk, sólyom.
Der Fink, p. nyöke;	der Geyer, sás-kelyükánya.
Der Pfau, pava;	der Storch, gólya.
Der Sperling, veréb;	der Strauß, struiz-madar &c.

Ki-véve: Die Amsel, rigó; die Dohle, tsóka; die Drossel, húros madár; die Elster, szarka; die Eule, bagoly; die Krähe, varjú; die Lerche, patsirta; die Meise, tzingge; die Nachtigall, fülemilla; die Schwalbe, fetske; die Taube, galamb; die Wachtel, kúrj; die Ente, rétze; die Gans, lúd; das Zeisel, tsiz,

V. A' halaknak neveik-is azon első nem-
béliekhez számláltatnak. p. o.

Der Aal, ángolna; der Haufen, viza.

Der Wauisch, ezethal; der Hecht, tsuka.

Der Krebs, rák;

Ki-veve: Die Barbe, márna; die Forelle, pisztrang; die
Krausche, kárász; die Lamprete, tsik; die Cardelle, kisdéd
h' ring forma sós hal; die Schleie, ezompó, varga hal.

VI. Továbbá a' tsúszó-mászó állatoknak
neveik. p. o.

Der Droche, sárkány; der Floh, balha.

Der Frosch, béka; der Mayfaser, sere-bogár.

Der Scorpion, scorpio; der Wurm, féreg.

Ki-veve: Die Ameise, hangya; die Biene, méh; die Bremse,
bögöly; die Eidechse, gyék; die Fliege, légy; die Hor-
nisse, ló-darás; die Hummel, here; die Kröte, varas-bé-
ka; die Maus, tetü; die Wade, nyü; die Wunde, légy;
die Otter, vipera kígyó; die Schlange, kígyó; die Wan-
ze, bűdös féreg, palauzk; die Wespe, daras. &c.

VII. A' hegyeknek, füveknek, szeleknek;
időknek neveik, és azok a' szok-is, a' mellyek
ezzel a' berg szóval végződnek p. o.

Der Munsenberg, mu'zak- der Vesuv, Vesuvius he-
geye; gye.

Der Salat, saláta; der Klee, ló-here.

Der Hant, kender; der Knoblauch, foghagyma.

Der Rummel, kömény-mag; der Hopfen, komló.

Der Ost, nap-kelet; der West, nap nyugot.

Der Süd, dél; der Nord, éjtél, éjjzaki-szél,

Der Sturm, forgó szél; der Wind, szél.

Der Thau, harmat; der Zephir, déli-szél.

Der Frost, fagy; der Regen, eső.

Der Donner, menydörgés, der Schnee, hó.

menyko; der Blitz, villámlás.

Der Frühling, tavasz; der Sommer, nyár.

Der Winter, tél; der Herbst, ősz.

Der Tag, nap; der Sonntag, vasárnap.

Der Montag, hetfő; der Freytag, péntek. &c.

Ki-veve: Die Hitze, meleg; die Kälte, hideg; das Jahr,
elátendő; das Jahrhundert, idő-százat; die Woche,

hét; die Nacht, éjszaka; die Mitternacht, éjfél; die Stunde, óra; die Minute, pont.

VIII. Még azok a' szók-is, a' mellyek a' következő syllabák közül valamelyikre végződnek: ahn, ahl, all, alm, and, arm, ang, anf, auch, és aum. p. q.

ahn (der Kahu, isónak; der Wahu, vélekedés.
(der Zahn, fog;

Ki-véve: Die Bahn, járt-út, ösvény,

ahl és al (der Wahl, karó; der Saal, palota.
(der Stahl, aczél; der Strahl, sugar.

Ki-véve: Die Wahl, választás; die Qual, kín; die Zahl, szám; das Mahl, vendégség; das Thal, völgy; das Lineal, linea.

(der Ball, lapta; der Fall, történet, eset.

all (der Schall, hang; der Wall, bástya, árkolat.

(der Stall, istálló; der Hall, hang, zengés.

alm (der Halm, gabona szára. der Psalm, 'Sóltár.

(der Band, könyv-kötése; der Brand, égés.

and (der Hand, széle, akárminek; der Sand, homok fővény.

(der Stand, állapot; der Strand, part.

Ki-véve: Die Hand, kéz; die Wand, fal; das Band, köntő; das Pfand, zálog; das Gewand, ruha; das Land, ország.

arm (der Arm, kar; der Darm, bél;

(der Harm, szomorúság; der Schwarm, raj.

anf (der Klang, hang; der Haug, hajlandóság,

(kivánság.

és (der Gesang, ének; der Zwang, kényszerítés.

ang (der Gestank, büdösség; der Zank, versengés.

Ki-véve: Die Bant, pad.

auch (der Hauch, lehellet, fúvás; der Schlauch, tömlő.

és (der Baum, fa; der Daum, hüvelyek, új.

aum (der Gaum, íny; der Raum, üresség hely.

(der Schaum, tajték; der Zaum, kantár, zabala.

IX. A' Masculinumokhoz tartoznak az ilyen végezetű szók-is el, elm, eu, er, esg, eim, és eis, p. o.

(der Nessel, köntös újja; der Flügel, szárny.

el (der Mangel, fogyatkozás hiba; der Nagel, szeg.

(der Niegel, zár, kilincs; der Spiegel, tükör.

- el (der Ziegel, téglá; der Zügel, kantár-szár.
 (der Mantel, köpenyeg; der Himmel, ég.
 Ki-véve: Das Exempel, példa; die Eichel, mak; die Geißel,
 ostor; die Gurgel, torok, gége; die Fasel, sziget; die
 Kugel, golyóbis; die Nadel, tű; die Orgel, orgona; die
 Regel, régula.
- elm (der Helm, sisak; der Schelm, tsintalan, roszsz, a-
 kasztó fára-való ember.
 (der Boden, föld, fenék, padlás; der Faden, tzérna szál.
 (der Braten, sült, petsenye; der Frieden, békesség.
 en (der Namen, név; der Schaden, kár.
 (der Schinken, sódor; der Wagen, szekér.
- Ki-véve: Das Allmosen, alamisna; das Becken, meden-
 tze; das Rüssen, vankós; das Wappen, tzimer; das Zei-
 chen, jel, és mind azok a Substantivumok, a' mellyek
 az Infinitivusból léznek, p. o. das Stehen, állás; das
 Stillschweigen, halgatás; das Glänzen, fénylés; das
 Schwimmen, úszás, &c.
 (der Hammer, kalapács; der Jammer, nyomorúság.
 (der Kummer, bú, bústulás; der Schlummer, szunnyadozás.
- er (der Zentner, mázsa; der Zunder, tapló, gyújtogató
 (éget, rongy vagy forgács.
 (der Schimmer, ragyozás; der Finger, újj.
- Ki-véve: Die Kammer, kamara; die Klammer, kapocs; die
 Leiter, lajtorja, die Ziffer, szám, das Messer, kés; das
 Wasser, víz; das Zimmer, szoba; das Ungezieher, bogar-
 ak; das Leder, bőr; das Wetter, idő.
- eig (der Steig, gyalog út; der Teig, tészta.
 (der Zweig, ág;
- eim (der Reim, vers; der Leim, enyv, lép.
 (der Reim, bimbó; der Schleim, siker, turha, sikereslév.
- eiß (der Fleiß, szorgalmatosság; der Preis, valaminek ára,
 betse.
- eis (der Greis, ősz ember; der Schweiß, veréjtek, izzadás.
- Ki-véve: Das Eis, jég; das Geheiß, parancsolat.

X. Nem különbben im' e' féle végezetű
 szók-is: ich, ich, icht, ieg, irbs, isch, és is, a'
 Masculinumokhoz tartoznak. p. o.

- ieb (der Dieb, tolvaj;
 (der Erieb, izgatás, őszton; der Hieb, csapás; vágás.
 Ki-véve: Das Sieb, szita.

ich (der Stich, szúrás; der Strich, húzás.)
 (der Dietrich, áll-kültés;

icht (der Bericht, tudósítás, jeleatés; der Bösewicht, gonosz-
 tévő.)

Ki-veve: Die Gicht, köszvény; das Licht, világ, die Pflicht,
 kötelesség, azokkal egygyetemben a' mellyek ge vel
 kezdődnek p. o. das Gedicht, költés, izerzett vers;
 das Gewicht, mérék; das Gerücht, hir.

ieg (der Krieg, harcz, der Sieg, győzedelem.)

irbs (der Kürbs, törpe; der Kürbis, tök.)

isch (der Fisch, hal; der Plüsch, plüs-materia, plüs-bársony.)

(der Tisch, asztal; der Wisch, rongy, törölet dibdab.)

Ki-veve: Azok a' szók pedig a' mellyek ge vel kez-
 dődnek, mind a' Neutrum Genushoz tartozandók,
 p. o. das Gebüsch, tsemete, das Gemisch, keverés, za-
 varás, das Geißch, slivőítés.

iz (der Blitz, villámlás; der Riß, hasadás.)

(der Sitz, székek; der Wisz, elinesség, furtsa elme.)

Ki-veve: Das Nutzliz, ortza.

XI. Azon fellyül első nembéliek azok a'
 szók, a' mellyeknek ilyen a' vegezetek: ocf, of,
 ol, ohn, oll, olch, opf, orn, ort, ost, és osz.

of (der Stof, materia; der Trog, tekenő.)

og (der Hof, udvar; der Stof, bot, töke.)

oc (der Boef, török, vas karó; der Rock, dolmány, szoknya.)

(der Pfloef, karó.)

Ki-veve: Das Schoef, hatvan számú.

ohn (der Hohn, tsúfolás; der Lohn, bér.)

és (der Espion, kém; der Thron, királyi székek, thronus.)

on (der Thon, agyag; der Ton, hang.)

ol (der Pol, az égnek farka; der Spaniol, spanyol tobák.)

oll (der Knoll, tsomó, gombolya; der Grall, alattomban va-
 ló harag, ellenkezés.)

és (der Dolch, hegyes-tör; der Zoll, vám, it, egy újni.)

olch (der Molch, salamandra.)

(der Knopf, gomb; der Kropf, goljva.)

opf (der Schopf, bub; der Topf, fazék.)

(der Tropf, tsep; der Zopf, hajfonadék, ekérvény.)

orn (der Born, kút;

(der Dorn, tövis; der Zorn, harag.)

Ki-veve: Das Horn, szarv; das Korn, búza.

ord (der Mord, éjszak; der Mord, gyilkosság.)
 és (der Bord, hajónak fara.)

ort (der Ort hely.)

Ki-véve: Das Wort, szó.

ost (der Frost fagy; der Most, must.)

(der Most, rosda; der Trost meg-vigasztalás.)

Ki-véve: Die Kost, étel-ital; die Post, posta.

os (der Kloss, török; der Koss, takony.)

os (der Koss, takony.)

XII. Végre még azok a' szók a' mellyek ime' ily végződnek, uch, uck, umpen, umpf, unck, und uß, és uß, első nembéliek.

(der Besuch, látogatás; der Bruch, törés.)

uch (der Fluch, átok; der Geruch, szag.)

(der Versuch, próbálás; der Spruch, értelmes mondás.)

Ki-véve: Das Buch, könyv; das Tuch, posztó.

(der Druck, nyomtatás; der Schmuck, kints, ékesség.)

uck (der Schluck, nyelés, korty; der Spuck, gyaláza, item tsuda-látás.)

és (der Bug, bé-hajtás; der Flug, repülés.)

ug (der Krug, kanisó, korsó; der Pflug, eke.)

(der Trug, Betrug, csalás; der Zug, húzás.)

umpen (der Klumpen, rakás, darab; der Strumpf, salyári, kaptza.)

és (der Triumph, győzedelmi pompa; der Trumpf, a' kártyában tromf.)

unck (der Trunk, ital.)

(der Bund, frigy-kötés, szövetség; der Fund, lelemény.)

und (der Grund, fundamentom; der Mund, száj.)

(der Schlund, torok, nyelaeklö.)

Ki-véve: Das Pfund, font; das Bund, tsomó; das Spund, tsap.

(der Fluß, folyó-viz; der Genuß, haszonvétel.)

(der Guß, közzöntés; der Guß, öntés.)

uß (der Kuß, tsók; der Ruß, korom.)

(der Schluß, bé-fejezés; der Schuß, lövés.)

(der Fuß, láb; der Verdruß, únalom.)

Ki-véve: Die Muß, dió; das Muß, kéntelenség, szükséges dolog; das Muß, leves éték.

(der Müssen, haszon; der Puß, ékesség, tsinosság.)

uß (der Schuß, oltalom; der Truß, bolzifúság.)

A' Femininum Genus, avagy nőstény, vagy is másod nembéli szókról való fő régulák.

I. Minden aszszonyi nevek, akár tulajdon, (Proprium), akár pedig közönséges nevek (Appellativumok) légyenek, ide tartoznak. p. o.

die Elisabeth, Ersébet; die Salome, Salome.

die Frau, aszszony; die Jungfrau, leány-aszszony,

die Mutter, anya; die Tochter, leány.

die Königin, királyné; die Fürstin, fejedelem aszszony.

Ki-véve: Das Weib, aszszony; das Mensch, közönséges szolgáló; das Frauentzimmer, aszszonyi-állat, fejeznép.

II. Ezeket követik a' folyó-vizek, fák, virágok, és gyümölcsöknek neveik. p. o.

Folyó- (die Donau, Duna; die Elbe, Elbe-vize; die Oder, Odera-vize.

vizek. (die Elbe, Elbe-vize; die Oder, Odera-vize.

(die Tiber, Tiberis-vize; die Weichsel, Vistula.

Ki-véve: Der Euphrat, Euphrates-vize; der Ganges, Gazgas-vize; der Nil, Nilus-vize; der Rhein, Rhemus-vize; der Tagus, Tagus-vize. &c.

(die Birke, nyírfa; die Buche, bükfa.

Fák, (die Eiche, tserfa; die Erle, egerfa.

(die Fichte, jegenye; die Linde, hársfa.

(die Hasel, magyarófa; die Lanne, fenyő-fa.

Ki-véve: Der Busch, tsemete, der Hollunder, bodzafa, és mind azok, a' mellyek ezzel a' baum-mal végezödnék. p. o. der Kirshenbaum, tseresnyefa, Birnbaum, körtvélyfa. &c.

(die Hyacinthe, hiacinthus; die Kaiserkrone, császár korona.

Virágok. (die Lilie, liliom; die Narzisse, narvissus.

(die Rose, rózsza; die Nelke, szegfű.

Ki-véve: Der Klee, ló here; der Lavendel, lavendula.

(die Apriose, nyári baratzk; die Beere, némely apró fakkak gyümölcse.

Gyümö- (die Birne, körtvély; die Erdbeere, eperj.

lök. (die Feige, füge; die Rosine, malosa-szőlő.

(die Pfirsiche, őszibaratzk; die Pflaume, szilva.

(die Traube, szőlő; die Nispel, naspolya, lasponya.

(die Gurke, ugorka; die Melone, dinnye.

(die Mandel, mandola; die Kirsche, tseresnye.

Ki-véve: Der Apfel, alma; der Knoblauch, foghagyma; der Kirbis, tök.

III. Azok a' szók is Fœmininum Genushoz tartozandók, a' mellyek át, ast, acht, és au-ra végződnek. p. o.

(die Acht, vigyázás;	die Frucht, vittel, terh.
(die Macht, hatalom;	die Obacht, reá figyelmezés;
(die Tracht, viselet;	die Ohnmacht, ájulás.
(die Pracht, pompa.	
(die Confraternität,	die Facultät.
ât (die Majestät,	die Universität.
(die Quantität,	die Nativität.
ast (die Kraft, erő; die Bruderschaft, pajtáság, társaság.	
és (die Gesellschaft, társaság; die Freundschaft, alyafiság, barátság.	
Schaft (die Erbschaft, örökség; die Bürgerschaft, polgárság.	

Ki-véve: Der Gast, valaminek leve; der Schast, fogóvég, hüvely; der Tasset, tafota.

(die Au, sziget;	die Frau, asszony.
au (die Sau, disznó;	die Klau, minden állatnak, körme.
(die Schau, játék-néző hely.	

Ki-véve: Der Bau, építés; der Psau, páva; der Schau, harmat; das Tau, hajó kötéi.

VI. A' másod nembéliekhez; avagy a' Fœmininum Genushoz számláltatnak azok a' szók is a' mellyeknek a' végeken rövid e vagyon. p. o.

die Ehre, becsület;	die Gabe, ajándék.
die Glocke, harang;	die Gnade, kegyelem.
die Liebe, Szeretet;	die Haube, süveg, sapka, főkötő.
die Grube, verem;	die Höhe, magosság.
die Breite, szélesség;	die Tiefe, mélység.

Ki-véve: Der Glaube, hit; der Name, név; der Saame, mag; der Maabe, holló; der Bube, rosz gyermek.

a. *Jegyzés:* Vannak némelyek, a' kik azt vélik, hogy nem roszszul mondatik der Glaub, hit; der Knab, férfigyermek; der Maab, holló, der Bub, rosz gyermek, e nélkül; de én ugyan ezekkel valóban meg-nem egyezhetek, mert semminémü jó könyv íróknál ez nem olvastatik.

b. *Jegyzés:* Vannak még olyanok is, a' kik valóban azt gondolják, hogy némely jeles Substantivumokhoz

ezen övid e betű, ugy a' belzédően alamint az iras-
b n hozzá tenni kellessék, de ez sem helyes p o ein
Pohle, lengyel, ein Pohl, he yet, ein Franjose, francia,
ein Franjos, helyet; eine Herre, úr; ein Fürste, fejedele-
lem; ein Herr, vagy ein Fürst, helyett.

3 Jegyzes: To' abba kövekezik az-is hogy ezt a' kis
e betűt mondani, vagy írni az u' ólján soha sem szük-
ség, mik r valamelly izónak az élejen; de vagyoni;
azért ezt soha se mondjuk, se ne írjuk das Gesichte,
abrazat, das Gerichte, ítélet, das Gedichte szerzett ver-
das Geheule, jajgatás, ordítás, h. nem: das Gesicht, das
Gericht. &c.

V. Ugyan ezen Fœmininum Genust köve-
tik azok a' szók, a' mellyek úgy végezödnek:
heit, feit, enj, es en.

(die Beschaffenheit, minéműség; die Gesundheit, egészség;
heit (die Gemüthsheit, i. okas; die Zufriedenheit, meg-elégedés.
(die Schwachheit, erötlenség; die Faulheit, restség,
tunya-ság.

feit (die Lustbarkeit, vigság; die Mäßigkeit, mértékletesség.

(die Neugier, újság; die Lieblichkeit, kelemetesség.

enj (die Condolenz, die Eminenz.

(die Exzellenz, die Maanigenz.

(die Betteley, koldusság; die Buberenz, gonofzság, gazság.

en (die Schmeicheley, hizelkedés; die Zauberey, bűvösbajolás.

(die Saunterez, részegség; die Kinderenz, gyermekség.

Ki-vételnek: Der Brey, kása; das En, tojás, és azok a' mel-
lyenek de az eleje. p. o. das Geschrey, kiáltás, &c.

VI. Nem kulömben a' Fœmininumhoz tartoz-
zandók, a' mellyeknek ezek közül az if, ie, ist/
niß, es on, kozul valamellyike a' végek. p. o.

(die Mechanik, die Optik, die Hydraulik.

if (die Methaphysik, die Botanik, die Mathematik.

(die Critik, die Physik, die Arithemetik.

Ki-vételnek: Az igaz német szók, der Dief, tekintés; der
Strick, kötel; das Genick, nyak; das Glück, szerencse;
das Geschick, ill' ndóság; alkalmazatos vól a' valaminek.

(die Astronomie, die Apologie, die Philosophie.

ie (die Chemie, die Geographie, die Historie.

(die Induprie, die Comödie, Tragödie, &c.

ist (die Trift, mező, puszta; die Schrift, iras.

Ki-veve: Das Gift, mérég, das Stift, fundatio; der
Stift, lüzö. tő.

(die Finsterniß, se étség; die Erkenntniß, esméret.
als (die Betrübniß, izomorúság; die Bildniß, kép.
(die Aergerniß, boitrankozas; die Beschweruß, panaszol-
kodas, item nehézség.

Jegyzés: Az ilyen végezetü szók közül mind a' tal-
sokakat a' jó féle könyv írók is a' harmad nembének
közé l' ámlálnak. p. o. das Aergerniß, das Bildniß.

(die Ambition, fel-fuvalkoadás, die Communion, aldozás,
úr-vatsorája.

on (die Function, hivatal; die Oratio, beszéd.
(die Nation, n. nemzet; die Aebtion, ahitatosság.

De nem ide tartoznak a' született német szók der Hoh-
rsáfolás: sem pedig ezek: der Thron, királyi szék,
thronus, der Thon, izózat, hang.

VII. Utoljára azok a' szók-is, a' mellyek
ekképpen végezöduék, ucht, uft, uld, unft, ung,
ur, és uth, mind másod nembéliek.

ucht (die Flucht, futás; die Frucht, gyümölt, vetés.
(die Zucht, nevelés;

uft (der Duft, gőz, pára; die Gruft, kriptá.
(die Kunst, köz, barlang; die Luft, levegő-ég.

uld (die Geduld, türe, szenvedés.
(die Schuld, adosság; die Huld, óltalom, kegyelem.

unft (die Ankunft, el-érkezés; die Vernunft, érz, okosság.
(die Wiederkunft, visszajövetel; die Kunst, tész.

(die Meinung, vélekedés; die Hoffnung, reménység.
(die Vergeltung, meg-jural- die Käperung, izidalmazás.

ung (mazás, vizsza szolgálás.
(die Verschwendung, tékozlás, pazérlás.

Ki-veve: Der Sprung, ugrás; der Dug, ganéj.
(die Cur, gyógyítás; die Fuhr, szekerezés, kotsi-
zas, terh.

ur (die Natur, természet, die Uhr, óra.
(die Spur, nyom, nyomozás, die Statur, rest-állás, termet.

(die Armuth, szégénység; die Bru, fajzat. (ség.
(die Demuth, alázatosság; die Gluth, eleven szén, tüzes-

uth (die Huth, orizer; die Wuth, dühösség.
(die Grobmuth, nagy sziv; die Kleinmuth, kátsiny sziv.

Ki-vétetnek: Das Blut, vér; das Gut, jószág; der Hut, kalap; der Muth, bátorság; és mind azok, a' mellyek ezzel a' Muth, szóval egybe-kaptsoltattak, p. o. der Edelmuth, nemes sziv; der Heldenmuth, vitéz sziv; der Unmuth, kedvetlenség.

Az harmad nembéli szókról, avagy Neutrum Genusról-való fő-réglák.

I. Minden állatoknak neveik a' Neutrum Genushoz tartoznak, a' mellyek mind az him mind pedig a' nöstény nemet magokban foglalják p. o.

das Thier, élő állat.

das Vieh, barom.

das Kind, marha.

das Wild, vad.

das Pferd, ló.

das Gewürm, féreg.

das Ungeziefer, bogár.

das Geflügel, szárnyas állatok.

Ki-véve: Der Mensch, ember; der Vogel, madar; der Fisch, hal.

II. Ezen harmad nembéliekhez tartoznak az országoknak, városoknak, helységeknek, faluknak, értzeknek, és betüknek neveik. p. o.

das volkreiche Deutschland,

a' népes német-ország.

das reiche Britannien,

a' gazdag Britannia.

das prächtige Wien,

a' pompás Béts városa.

das Gold, arany.

das Silber, ezüst.

das Kupfer, réz.

das Zinn, fejbér ón.

das Messing, sárga réz.

das Eisen, vas.

das Blei, fekete ón, ólyom.

das Erz, értz.

das Metall, értz.

das U, V, E, az A, B, C, betük.

Ki-vétetnek: Die Schweiz, Schvaitzer-ország; die Pfalz, Palatinatos; die Lausnitz, Lausnitz; és mind azok, a' mellyek en-ra végeződnek p. o. die Lombardey, Lombardia; die Wallachen, Oláh-ország; der Stahl, arzé; der Tomback, tompák.

III. Minden Diminitivumok, vagy kitsinyítő szók, azokkal egyetemben, a' mellyek az Infinitivusból erednek, ide számlaltatnak. p. o.

das Männchen, férjfiatska.

das Kindchen, gyermetske.

das Mädchen, leányka.

das Hündchen, kutyátska.

das Leben, élet.

das Schreiben, irás.

das Sterben, meg-halás.

das Sumsen, zúgás.

VI. Azok a' szók-is harmad nembéliek, a' mellyek így végződnek: ad, at, ech, et, ier, és iv.

ad (das Bad, fürdő.)

das Rad, kerék.

és (das Kanonikat.)

das Defauat.

at (das Rectorat.)

das Seniorat.

Ki-veve: Der Pfad, út; der Rath, tanács; der Staat, ország, polgári állapot; die Saat, vetés; der Salat, salata; der Soldat, katona.

ech (das Blech, badog;)

das Pech, szurok.

(das Cabinet, különös szoba, kabinetom. (budá. retom. das Lazareth, ispotály, lazaret)

(das Privet, árnyék-szék. das Tapet, szőnyeg.

Ki-veve: Der Komett, üstökös csillag; der Magnet, mágnes-kő; der Planet, planéta.

ier (das Bier, ser.)

das Klavier, klavicordiom.

ier (das Papier, papiros; das Klystier, kirisztaély.

Ki-veve: Der Saphir, saphirus-kő. &c.

iv (das Perspektiv, perspectivum) das Laxativ, laxativum.
(lató-fa.)

V. Az illyen végezeti szók-is ide tartoznak: och, ot, ör, oß, és oos.

och (das Foch, iga, jarom.)

das Loch, lot.

(rossága.)

és (das Loch, lyuk.)

das Morgenroth, hajnal pi-

ot (das Brot, kenyér;

das Gebot, parancsolat.

Ki-veve: Der Roth, szar, sár; der Stott, tsúfság; die Roth, szükség.

or (das Ohr, nád,

das Ohr, fül;

das Thor, kapu.

Ki-veve: der Flor, fátyol; der Mohr, Izeretsen; der Thor, bolond.

oos (das Loos, sors.)

das Moor, moha,

és (das Schloß, vár.)

das Ross, ló.

og (Ki-veve: Der Kloss, göröny, hant; der Stoss, taszítás; der Schoss, kebel.)

VI. Továbbá harmad nembéliek azok a' szók, a' mellyek így végződnek um, thum, és umet, p. o. um (das Kollegium, Collegium; das Seculum, száz esztendő thum (das Christenthum, kereszt- das Alterthum, régiség. és (ténység.)

umet) das Grummet, sarjú; das Kummel, szög, hám.
 Ki-véve: Der Ruhm, hir.

VII. A' több szókból álló Substantivumok mindenkor annak a' szónak Articulussát szokták meg-tartani, a' melly leg-utoljány vagyon; mivel hogy ez a' dolgot vagy személyt magát a' másik pedig tsak tulajdonságát jelenti. p. o. das Haus, a' ház, Neutrum Genushoz tartozandó szó, die Frau, aszfzony, pedig Fœmininum Genushoz, ha már ezt a' kettőt egybe-foglalom, léfzen Haus-frau, házi (gazda) aszfzony.

die Kammerjungfer,	kamara-leányzó.
der Stallknecht,	lóvasz, kocsis,
die Sprachmeister,	nyelv-mester.

VIII. Vannak még némelly szók, a' mellyek ide 's tova a' német országi tartományokban hol az első, hol a' másod, hol pedig a' harmad rend-béli Articulussal jegyeztetnek, p. o. Austriában szokás mondani: das Altar, oltár; hollott más helyeken der Altar, helyesebbnek tartatik. Példágyanánt következnek egynéhány szók a' mellyek az első sorban az igazi Articulussal; a' másokban pedig a' Dialectus vagy pedig néhol bevett szokás szerént valóval vagynak téve.

der Altar, oltár.	das Altar.
die Butter, irósvaj.	der Butter.
der Teller, tángyér.	das Teller.
der Duft, gőz.	die Duft.
der Dunst, pára.	die Dunst.
die Eck, szegélet.	das Eck.
die Finsterniß, sötétség.	das Finsterniß.
die Gewalt, hatalóm.	der Gewalt.
das Gelübde, fogadás.	die Gelübde.
der Gift, méreg.	das Gift.
der Klotz, töke.	das Klotz.
die Last, terh.	der Last.

Ezek a' következendö szök olyanok, a' mellyeknek Articulosokat egyedül tsak hallásból és olvasásból lehet meg. tanulni. p. o.

B.

<i>Masc.</i>	(der Korb, kosár.	der Erwerb, kereset.
	(der Stab, istáp, páltza.	der Trap, tázok.
<i>Fæm.</i>	(die Gabe, ajándék.	die Habe jószág.
	(die Garbe, gabona kéve.	die Maroe, sebhely, var.
	(das Grab, sir.	das Laub, fa-levél.
<i>Neut.</i>	(das Lob, ditséret.	das Sieb, szita.
	(das Gewerb, mesterség,	keresmény.

D.

	(der Bund, szövetség.	der Eid, esküvés.
<i>Masc.</i>	(der Mond, höld.	der Grund, fundamantom.
	(der Schlund, torok.	der Mund, száj.
	(der Wald, erdő.	der Wind, szél.
<i>Fæm.</i>	(die Gegend, vidék táj.	die Jugend, ifjúság.
	(die Tugend, jó erkölts.	
<i>Neut.</i>	(das Bad, fürdő.	das Bild, kép.
	(das Eleud, nyomorúság.	das Feld, mező.
	(das Geld, pénz.	das Getreide, gabona.
	(das Glied, tag.	das Kleid, ruha.
<i>Neut.</i>	(das Bund, tsomó.	das Mund, kerektség.
	(das Kleinod, kints.	das Leid, bánat.
	(das Lied, ének.	das Pfand, zálog.
	(das Pfund, font.	das Rad, kerék.
	(das Schild, pais.	das Brod, kenyér.

F.

	(der Brief, levél.	der Griff, nyele valaminek.
	(der Huf, kender.	der Huf, ló-köröm.
<i>Masc.</i>	(der Kauf, vétés, vásárlás.	der Krampf, görts.
	(der Lauf, futás.	der Suff, i. al. (harmat.
	der Reif, abronts.	der Reif, zuzmaráz, hó-
	der Wurf, vetés.	der Schweif, fark.
<i>Neut.</i>	(das Dorf, falú.	das Huf-Eisen, ló-patkó.
	(das Schiff, hajó.	

G.

	(der Balg, bőr.	der Berg, hegy.
<i>Masc.</i>	(der Ding, gyűrű.	der Trug, tészta.
	(der Ursprung, eredet.	der Trog, tekenő.

D

- Masc.* (der Zug, húzás. der Zeug, bizonyság.
(der Bug, bé-hajtás. der Zweig, ág.
Fæm. (die Burg, tsászári vagy királyi lakó hely, vár.
Neut. (das Beding, bizonyos ok, mód, das Ding, dolog.

5.

- Masc.* der Bach, patak.
Fæm. (die Milch, tej. die Schmach, tsúfság.
(das Fach, szekrény, fi- das Dach, haz - héja, fe-
(ök, valami hivatal. dele.
Neut. (das Gemach, szobátska, das Fleisch, hús.
(das Stroh, szalma, das Reich, ország.

6.

- (ber Dreck, szar. der Fleck, folt, item mo-
(der Kalk, mész. tsok.
Masc. (der Quark, alutt tej, der Schurf, semmire-való
(alá-valóság. ember.
(der Marktsleck, mező-város.
Fæm. (die Bank, pad. die Mark, határ.
Neut. (das Gelenk, iz, izetske, das Mark, velő.
(das Volk, nép, das Werk, munka.

7.

- Masc.* (der Keil, ék. der Kiel, toll.
(der Pfeil, nyíl.
Vide: Reg. IX. A' Masculinum Genusról, pag. 38.
(die Deichsel, szekér rád. die Sichel, sarló.
(die Geißel, ostor. die Trommel, dob.
(die Insul, püspöki süveg. die Wurzel, gyökér.
(die Rachel, kályha. die Gurke, ugorka.
Fæm. (die Regel, régula. die Schaufel, lapát.
(die Scheitel, tető, a' főnek die Schindel, sendely.
(teteje. (tzipó.
(die Semmel, zsemlye, die Windel, pólya.
(die Spindel, orsó. die Zwibel, veres hagy-
(die Schüssel, tál. ma.
(das Aechttheil, nyóltzad das Lineal, lineále.
(része.
(das Beil, fejsze fze- das Maul, száj.
(kertze. das Mehl, liszt. (ság.
Neut. (das Fell, bőr. das Mittel, eszköz, orvos-
(das Heil, idvesség. das Oehl, olaj.
(das Insiegel, pertsét, das Pistol, pistoly.

	(Das Protocoll, proto- C. collum. (Das Segel, vitorla. <i>Neut.</i> (Das Seil, kötél. (Das Siegel, petsét. (Das Zinnbeil, zimbalom.	das Spiel, játék. das Theil, rész. (rész. das Viertel, negyed das Ziel, cél.
	M.	
	(der Arm, kar. <i>Masc.</i> (der Gehorsam, enge- C. delmesség. <i>Fem.</i> (die Form, forma. <i>Neut.</i> (das Gedärm, bél.	der Kram, apró kalmárság, portéka. der Gram, bú. die Scham, szemérmesség, szemérem test.
	N.	
	(der Mann, tismsó. (der Bann, szám-kivetés. <i>Fem.</i> (die Pein, kín, kínzás. (die Person, személy. (das Horn, fonal. <i>Neut.</i> (das Bein, tsont, lábszár. (das Gehirn, agyvelő. (das Gestirn, tsillagzat.	der Stern, tsillag. der Bann, sövény. die Stirn, homlo'. das Schwein, disznó. das Horn, szarv. das Kinn, áll. das Korn, buza.
	P.	
	(der Syrup, sirup. <i>Fem.</i> (die Kappe, sapka.	die Puppe, báb, kis-leányka.
	R.	
	(der Altar, oltár. (die Begierde, kívánság. <i>Fem.</i> (die Figur, forma. (die Gefahr, veszedelem. <i>Neut.</i> (das Gehör, hallás. (das Haar, szőr.	die Creatur, teremtet állat. die Gebühr, illendőség. die Zuehör, hozzá tarto- das Geschirr, edény. (zandó. das Jahr, esztendő.
	S.	
	(der Biß, harapás. <i>Masc.</i> (der Kloss, darab föld. (der Riß, le-rajzolása valaminek. <i>Fem.</i> (die Laus, tetű. (die Maus, lúd. (das As, dög. <i>Neut.</i> (das Eis, jég. (das Gras, fű. (gás. (das Gleis, kerék-vá-	der Schooß, kebel. der Stoß, taszítás. der Floss, barona- die Maus, egér. (hajó. die Geiße, ketske. das Haus, ház. das Maas, mérték. das Wachs, viasz. der Baumstamm, mollyre-való.

Et.

	(der Aft, ág.	der Firft, ház-teteje.
<i>Masc.</i>	(der Dunft, gőz, pára.	der Durft, szomjuság.
	(der Troft, vigasztalás.	der Forft, erdő.
	(die Angft, félelem.	der Laft, terh, nehézség.
	(die Brunft, égés.	die Lift, tsalárdság.
	(die Braft, mel y.	die Luft, kívánság.
<i>Fæm.</i>	(die Fauf, ököl.	die Peft, döghalál, pestis.
	(die Gefchwulft, dagadás.	die Schwulft, fen-héjazás,
	(félfüvalkodás.
	(die Kunft, tudomány.	die Wurf, hurka.
<i>Neut.</i>	(das Feft, innep.	das Neft, félzek.
	(das Gefpenft, ijefztő, látás.	

E.

	(der Bart, szakál.	der Schnitt, :ratás, item
	(tractus.
	(der Contract, alkú, Con-	mezés.
	(der Drath, vasfonal, drót.	der Tritt, lépés.
<i>Masc.</i>	(der Einhalt, akadály.	der Urath, giz, gaz.
	(der Gurt, szügyelő.	der Vorrath, jövendőre.
	(gondviselés, bőség.
	(der Roth, sár, szar.	der Werth, ár, keleti
	(valaminek.
	(der Ritt, lovaglás.	die Zierrath, ékesség.
	(die Andacht, buzgóság.	die Blut, eleven szén.
	(die Aufruhr, háború,	die Haut, bőr.
	(pártvités.
	(die Anftalt, készület.	die Heimath, haza.
<i>Fæm.</i>	(die Armuth, szegénység.	die Jagd, vadászat.
	(die Art, mód, szer.	die Noth, szükség.
	(die Art, balta.	die Predigt, prédikáció.
	(die Einfalt, egygyűség.	die Schrift, irás.
	(die Fahrt, vitél.	die Furcht, félelem.
	(die Geburt, születés.	die Vernunft, ész.
	(die Gegenwart, jelenlétel.	die Welt, világ.
	(die Gefalt, forma.	die Zeit, idő. (ték.
	(die Gewalt, hatalom.	die Flucht, nevelés, fenyi-
	(die Zuverficht, bizodalom.	die Sacht, korság, min-
	(denféle betegség.
<i>Neut.</i>	(das Amt, tisztség.	das Haupt, fő.
	(das Blatt, levél.	das Heft, nyel, kapots.
	(das Blut, vér.	das Jahrhundert, száz elztendő.

- (das Brett, deszka. das Kraut, fü, it. kaposzta.
 (das Edict, parantsolat. das Licht, vilá sság.
 (das Element, elementom. das Recht, igazság, törvény.
 (das Gebot, parantsolat. das Schweit, hasab-fa.
Neut. (das Gemächt, alkot- das Schwert, kard.
 (mány, szemérmes test.
 (das Geschlecht, nem. das Ztist, collegium szerzet.
 (das Verbot, tilalom. das Unf litt, fagygyú.
 (das Gut, jószág. das Zel, sátor.
- F.
- Masc.* (der Stir, Stix, pokol vize.
Fæm. (die Tare, taksa. die Eydere, gyék.
Neut. (das Crucifix, feszület.
- G.
- (der Furz, fing. der Tanz, tántz.
 (der Platz, hely. der Kranz, koszorú.
 (der Schatz, kincs. der Pelz, mente.
Masc. (der Schwanz, fark. der Schurz, elő-ruha.
 (der Sturz, romlás. der Umsturz, vég-romlás.
 (der Saß, tétel, rende- der Saß, limetz' váll eleje.
 lés.
- Fæm.* (die Hesz, vad állatoknak viadaljok. die Milz, lép.
 (das Erz, értz. das Meß, háló.
Neut. (das Geseß, törvény. das Salz, só.
 (das Holz, fa. das Schmalz, vaj,
 (das Kreuz, keresztfa. das Geseß, rongy.

A' DECLINÁTZIOKRÓL,

vagy-is a' nevező szóknak hajlásokról.

A' németeknek öt féle fő Declinátziójok va-
 gyon; nagy könyebségére szolgálhat a' ta-
 nulóknak, ha ezre veszi ezen következő
 jegyzéseket: 1) A' másod nembéli igaz német
 szók az egygyes számban semmi változást nem
 szenvednek. 2) A' németeknél valóságát an tsak'
 négy a' Casus, a' Nominativus a' kívül egygyez

a' Vocativus, a' Genitivus, és Dativus a' melly ismét egy az Ablativussal. 3) A' többes számban ha Nominativusát tudja valaki, már tudhatja a' többi Cásusokat-is; mert ha amaz en-re, végződik, ugy végződnek a' többi Cásusok-is; ha pedig e, l, vagy r a' végső betűje amannak, a' Dativus, és Ablativus végéhez egy n tétetik; az első Declinátzióhoz azok a' Subst n ivumok tartoznak a' mellyek ezekkel a' syllabákkal égeződnek: el, en, er. A' mi ennek a' Cásussait illeti, azok mind az egygyes, mind a' többes számban egyenlők tsak; egy az első nembéli Substantivumok az egygyes számú Genitivusban az s betűvel, a' többes számú Dativus, és Ablativusban pedig n betűvel, ha a' nélkül vagynak, megtoldatnak: melly betű a' másod nembéli szókknak egygyes számú Genitivussában nem kívántatik. Szükséges még arra-is vigyázni; hogy az ide tartozandó szókban találkozó á, o, és u, betűk, a' többes számban néha á, ö, ú, Diphthongusokká változnak.

M a s c u l i n:

E g y g y e s S z á m.

Nom. der Engel.	az angyal.
Gen. des Engels.	az angyalé.
Dat. dem Engel.	az angyalnak.
Acc. den Engel.	az angyalt.
Voc. o Engel.	Ó angyal!
Abl. von dem Engel.	az angyaltól.

T ö b b e s S z á m.

Nom. die Engel.	az angyalok.
Gen. derer Engel.	az angyaloké.
Dat. denen Engeln.	az angyaloknak.
Acc. die Engel.	az angyalokat.

Voc. o Engeln. Ó angyalok.
 Abl. von denen Engeln, az angyaloktól.

Illyenek: Der Adel, nemesség; der Hügel, szá ny, der
 Hebel, retesz, emelő szerkezet; der Hügel, halom,
 gomb; 's t. a' f. Das Ferkel, malacz; das Wirtel, ez-
 köz; das Uibel, rozsliz; 's t. a' f. Der Adler, sas; der
 Körper, test; der Köcher, tegez; der Löpfer, fazékas
 &c. Das Fenster, ablak; das Feuer, tűz.

E g y g y e s S z á m.

Nom. der Regen, az eső.
 Gen. des Regens, az esőé.
 Dat. dem Regen, az esőnek.
 Acc. den Regen, az esőt.
 Voc. o Regen, Ó eső.
 Abl. von dem Regen, az esőtől.

T ö b b e s S z á m.

Nom. die Regen, az esők.
 Gen. derer Regen, az esőké.
 Dat. denen Regen, az esőknek.
 Acc. die Regen, az esöket.
 Voc. o Regen, Ó esők.
 Abl. von denen Regen, az esöktől.

E' képpen: Der Degen, kőzperd; der Frieden, békés-
 ség; der Namen, név; Rachen, torok; 's t. a' f.

F o e m i n :

E g y g y e s S z á m.

Nom. die Mutter, az anya.
 Gen. der Mutter, az anyáé.
 Dat. der Mutter, az anyának.
 Acc. die Mutter, az anyát.
 Voc. o Mutter, Ó anya.
 Abl. von der Mutter, az anyától.

T ö b b e s S z á m.

Nom. die Mütter, az anyák.
 Gen. derer Mütter, az anyáké.

Dat. denen Müttern, az anyáknak.

Acc. die Mütter, az anyákat.

Voc. o Mütter, Ó anyák.

Abl. von denen Müttern, az anyáktól.

Illy formán: Der Vater, atya; die Väter, atyák; der
Hammel, kos; die Hammel, kosok; der Apfel, alma;
die Äpfel, almák; der Vogel, madár; die Vögel, ma-
darak; die Tochter, leány; die Töchter, leányok.

Első nembéli szók.

Der Adel, nemesség. Der Pöbel, köznép, község.

Beutel, erszény, tarsoly. Prügel, bot.

Engel, angyal. Niegel, zár.

Flügel, szárny. Säbel, kard.

Gipfel, teteje valaminek. Schlüssel, kulcs.

Hagel, jég-eső. Speichel, pök, nyál.

Hebel, retez, emelő-fa. Spiegel, tükör.

Hügel, halom, domb. Stängel, torsa,

Knöchel, boka, bokatsont. Tadel, szidalom.

Teufel, ördög. Ziegel, téglá.

Löffel, kalán. Zügel, gyeplő.

Nebel, köd. Zweifel, kétség.

Harmad nembéli szók.

Das Ferkel, malacz. Der Gladen, lép.

Gefügel, baromfi. Adler, sas.

Mittel, eszköz, it. orvos. Unger, pázsit.

Räthsel, mese. (ság. Anker, vasmatska.

Segel, vitorla. Apotheker, patikáros.

Uibel, roz. Arbeiter, munkás.

Balken, gerenda. Aufseher, vigyázó.

Besen, seprű. Bauer, paraszt, szántó,
vető.

Bissen, falat. Bäcker, kenyér-sütő, pék.

Braten, petsenye, sült. Beschützer, oltalmazó.

Degen, kotzperd. Bettler, koldús.

Faden, szál.

II. DECLINATIO.

Vagy-is a' nevező szóknak másod rendbéli
hajlasokról.

A' második Declinációbéli Substantivumok
a' többes számban, az e betűvel toldat.

nak; és mind a' három nembéli szók közül valók. p. o.

der Bauch, has.

die Bäuche, hasok.

die Haut, bőr.

die Häute, bőrök.

das Bein, láb szár.

die Beine, láb szárok.

Az ide tartozandó első, és harmadik nembéli szók, az egygyes számu Genitivusban az es fyll-bával, a' Dativusban és Ablativusban pedig az e betűtel hosszabodnak; holott a' másod nembéli szók ezen töldelek nélkül maradnak. De a' többes számnak Dativussa és Ablativussa mindnyajoknak cu-re végződnek.

M a s c u l i n.

E g y g y e s S z á m.

Nom. der Stand,

az állapot.

Gen. des Standes,

az állapoté.

Dat. dem Stande,

az állapotnak.

Acc. den Stand,

az állapotot.

Voc. o Stand,

ó állapot.

Abl. von dem Stande,

az állapottól.

T ö b b e s S z á m.

Nom. die Stände,

az állapotok.

Gen. der Stände,

az állapotoké.

Dat. denen Ständen,

az állapotoknak.

Acc. die Stände,

az állapotokat.

Voc. o Stände,

ó állapotok.

Abl. von denen Ständen, az állapotoktól.

F o e m i n.

E g y g y e s S z á m.

Nom. die Hand,

a' kéz.

Gen. der Hand,

a' kézé.

Dat. der Hand,

a' kéznek.

Acc. die Hand,

a' kezet.

Voc. o Hand,

ó kéz.

Abl. von der Hand,

a' kéztől.

T ö b b e s S z á m.

Nom. die Hände,	a' kezek.
Gen. derer Hände,	a' kezeké.
Dat. denen Händen,	a' kezeknek.
Acc. die Hände,	a' kezeket.
Voc. o Hände,	ó kezek.
Abl. von denen Händen,	a' kezeiktől.

N e u t r.

E g y g y e s S z á m.

Nom. das Schaaf,	a' juh.
Gen. des Schaafes,	a' juhé.
Dat. dem Schaafe,	a' juhnak.
Acc. das Schaaf,	a' juhat.
Voc. o Schaaf,	ó juh.
Abl. von dem Schaafe,	a' juhtól.

T ö b b e s S z á m.

Nom. die Schaafen,	a' júhok.
Gen. derer Schaafen,	a' juhoké.
Dat. denen Schaafen,	a' juhoknak.
Acc. die Schaafen,	a' juhokat.
Voc. o Schaafen,	ó juhok.
Abl. von denen Schaafen,	a' juhoktól.

Jegyzés: Azon e-betű mindazonáltal az egygyes számu Genitivus, Dativus, es Ablativusban rövidségnek okáért gyakorta el-hagyatik; p. o. E' helyet, hogy így kellenék szollanunk: des Standes, az állapoté, dem Stande, az állapotnak, von dem Stande, az állapottól, közön-ségessén így szollunk: des Standes, dem Stande, von dem Stande.

Némelly Substantivumok, mellyekben ezek a' Vocalisok: a, u, találatnak, a' többes számban azokat á, ó, és ú-ra fordítják, nevezetessen im' a' következők:

Első nembéli Szók.

E g y g y e s e n :

Der Aß, ág.

Band, könyv-kötés.

Bart, szakál.

Der Bauch, has.

Baum, fa.

Bock, bak.

Der Brand, égés.
 Dampf, gőzölés.
 Dun, gőz.
 Fau, eset, történet.
 Fang, fogás.
 Flor, fátyol.
 Fuch, róka.
 Fuß, láb.
 Gaul, nehéz terh huzó ló.
 Gesang, ének.
 Grug, kölzöntés.
 Guß, öntés.
 Hahn, kakas.
 Kahn, kis-hajó.
 Kamm, füsü.
 Kampf, viadal, hariz.
 Klang, hang.
 Kopf, fő.
 Krug, korsó.
 Kus, tsok.
 Lauf, futás.
 Markt, vásár.
 Palast, palota.
 Pfal, karó.
 Pflock, töke.
 Pful, motsár.
 Platz, hely.
 Rath, tanás.
 Raum köz hely, üresség.
 Rausch, ittasság.
 Rock, dolmány.
 Saal, palota, item tántz-
 hely.
 Sarg, koporsó.
 Saum, bé-ízegés.
 Schaz, kints.

Der Schlaf, Álom,
 Schlag, ütés, tsapás.
 Schlauch, tömlő.
 Schlund, torok.
 Schluß, el-végezés, bé-
 fejezés.
 Schmauß, vendégség.
 Schuß, lövés.
 Schwamm, tapló, item
 spongya, gomba.
 Schwann, hattyú.
 Schwan, fark.
 Sohn, fiú.
 Spann, forgás.
 Sprung, ugrás.
 Stall, istálló.
 Stamm, töke, tö.
 Stand, állapot.
 Stau, bot, töke.
 Stau, taszítás.
 Strom, sebes olyó-viz.
 Strumpf, salavári.
 Stuhl, szék.
 Sturm, fergeteg.
 Ton, hang.
 Traum, álmódás.
 Trog, tekenő.
 Thurm, torony.
 Trumpf, tromf.
 Wurm, nyü, féreg.
 Zahn, fog.
 Zaun, zabola.
 Zaun, sövény.
 Zoll, egy újni, adó.
 Zug, huzás.

Másod nombéli szók:

Die Bank, pad.
 Brant, menyaszszony.
 Brunst, égés, gyúladás.
 Brust, tseis, item melly.
 Gaus, lúd.
 Die Gunst, ked, kegyelem.
 Haut, bőr.
 Kuh, tehén.
 Kunst, tudomány, mester-
 ség.

Die Luft, tetü.
Luft, levegő. ég.
Luft, kívánság.
Wagd, szolgáló.
Wacht, hatalom.
Waid, egér.
Waid, varas.

Die Noth, szükség.
Nuß, dió.
San, dísznő.
Stadt, város.
Waid, fal.
Zunft, tzeń.

Harmad nembéli szók:

Das Rohr, nád.

Das Thor, kapu. 's t. a' f.

A' következő szókban pedig a' fellyebb említett Vocálisok a' többes számban meg-nem másoltatnak.

Der Wald, ángolna.
Arm, kar.
Drat, réz-fonál.
Grad, grádus, egy izem.
Habicht, ölyv.
Hund, kurya.

Der Kranich, darú.
Lachs, lazatz.
Punkt, pont.
Strauß, strutz madár,
bokréta.
Tag, nap.

Harmad nembéli szók:

Das Brod, kenyér.
Huf, ló-körme.
Luos, sors, kotzka.
Loth, lot.
Maas, mérték.
Metall, értz.
Pfund, font.

Das Pult, író asztalka, Rö-
nyv támasztó pöltz.
Roß, ló.
Schaaf, juh.
Tau, kötiél.
Salz, só.

Vagynak még némelly szók, a' mellyek-
kel a' többes számban nem élnek. Ilyenek a'
következendők.

Első nembéli szók:

Der Argwohn, gyanúság.
Bund, szövetség.
Glauz, fényesség.
Gram, utálat.
Kummer, bú.
Leim, enyv.
Mund, száj.
Neid, irégység.
Puß, isinosság.
Rauch, füst.

Der Sand, homok.
Schmuck, ékesség.
Thau, harmat.
Harm, únalom;
Haß, gyűlölség.
Klee, lóhere.
Kram, portéka.
Trost, vigasztalás.
Trosz, fejesség, boszszúság
Drug, tsalárdság.

Der Verstand, okosság.
Wahn, vélekedés.
Wiß, elmésség.

Der Zank, perlekedés.
Zwang, kényszerítés.
Zwirn, tzerina.

Másod nembéliek:

Die Ankunft, el érkezés.
Burg, fejedelmi lakó hely.
Pracht, pompa.
Rückkunft, visszaza-jövetel.

Die Schmach, gyaláza.
Geschwulst, fel-dagadás.
Zierde, ékesség.
Zukunft, jövőendő.

Harmad nembéliek:

Das Bast, fa héjaknak vé-
kony fehér hartyájok,
mellyre a' régiek ir-
tának.

Das Gold, arany.

Bley, olyom, ón.
Docht, yertya bél, méts.
Barn szösz.

Heu, széna.

Gedächtniß, emlékezet.

Kupfer, réz.

Gefieder, szárny.

Mehl, liszt.

Getös, zörgés, zaj.

Messing, sárga-réz.

Moss, mós.

Silber, ezüst.

Stroh, szalma.

Vieh, barom.

Unschlitt, fagygyú.

Következnek még egynéhány szók, a'
mellyek ezen második Declinátziónak rendi
szerént a' többes számban e-vel toldatnak.

Der Bliß, villámlás.
Dienst, szolgálat.
Feind, ellenség.
Gewinnst, nyereség.
Greis, ösz ember.
Hecht, tsuka.
Haring, hering.
Reil, ök, furkos bot.
Kiel, toll.
König, király.
Pfeil, nyil.
Preis, árta.
Reim, verő.
Riß, hasadék.

Der Schliß, ingnek vagy
szoknyának hasadékja.
Eiß, szék, ülés.
Eperling, veréb.
Steg, gyalóg út.
Stiel, nyel.
Streich, tsapás.
Theil, rész.
Tisch, asztal.
Weg, út.
Wein, bor.
Wind, szél.
Zweck, tziel, it, varga szeg.
Zweig, ág.

III. DECLINÁTZIO.

Ehez a' harmadik Declinátzióhoz azok a' szók tartoznak, a' mellyekhez a' többes számban az en syllaba tétetik.

M a s c u l i n :

E g y g y e s S z á m.

Nom. der Mensch,	az ember.
Gen. des Menschen,	az emberé.
Dat. dem Menschen,	az embernek.
Acc. den Menschen,	az embert.
Voc. o Mensch,	ó ember.
Abl. von dem Menschen,	az embertől.

T ö b b e s S z á m.

Nom. die Menschen,	az emberek.
Gen. derer Menschen,	az embereké.
Dat. denen Menschen,	az embereknek.
Acc. die Menschen,	az embereket.
Voc. o Menschen,	ó emberek.
Abl. von denen Menschen,	az emberektől.

F o e m i n :

E g y g y e s S z á m.

Nom. die Natur,	a' természet.
Gen. der Natur,	a' természeté.
Dat. der Natur,	a' természetnek.
Acc. die Natur,	a' természetet.
Voc. o Natur,	ó természet.
Abl. von der Natur,	a' természettől.

T ö b b e s S z á m.

Nom. die Naturen,	a' természetek.
Gen. derer Naturen,	a' természeteké.
Dat. denen Naturen,	a' természeteknek.
Acc. die Naturen,	a' természeteket.
Voc. o Naturen,	ó természetek.
Abl. von denen Naturen,	a' természetektől.

N e u t r:

E g y g y e s S z á m.

Nom. das Ohr,	a' fül.
Gen. des Ohres,	a' füle.
Dat. dem Ohre,	a' fülnek.
Acc. das Ohr,	a' fület.
Voc. o Ohr,	ô fül.
Abl. von dem Ohre,	a' fültől.

T ö b b e s S z á m.

Nom. die Ohren,	a' fülek.
Gen. derer Ohren,	a' füleké.
Dat. denen Ohren,	a' füleknek.
Acc. die Ohren,	a' füleket.
Voc. o Ohren,	ô fülek.
Abl. von denen Ohren,	a' fülektől.

Ezekből a' példákból ki-tetfzik.

I. Hogy az első nembéli szók, a' mellyek e'-hez a' Declinációhoz tartoznak, az egygyes számu Genitivus, Accusativus, és Ablativusban az en Syllabával hofszabodnak; melly tődalék hijjával egyedül a' Nominativus és Vocativus marad.

II. Hogy az e' féle szókknak egygyes számu Genitivussában az e után az s nem kivántatik; és így nem helyessen mondják némellyek: des Herrns, az úré; des Menschens, az emberé, &c.

III. Hogy a' masod nembéli szók az egygyes számban éppen semminémü változást nem szenvednek: 's e' szérént rofzszúl vagyon mondva a' Genitivusban der Frauen, az afzszonynak; az Ablativusban von der Frauen, az afzszonytól.

IV. Hogy az harmad nembéli szókknak hajlások az egygyes számban nem különböz ugyan ezen nembéli szókknak masodik Declinációjától.

A' következő szók mind e'-hez a' Declinációhoz tartoznak.

M a s c u l i n:

Der Affe, majom.
 Bär, medve.

Der Botz, levél-hordozó,
 követ.

Der Basiliſt, basíliſkus.	Der Brunn, kút. (mek.
Bauer, paráſzt.	Bub, gonofz tévő gyer-
Chriſt, kerelztény; és mind azok, a' mellyek íſt, re vég-	zödnek. p. o. Aitheíſt, Iſtent tagadó; Juríſt, Pörvény-
tudó; &c. Chriſten, kerelztények. &c.	
Der Kommunitant, úr-vatso- rájával élő, áldozó.	Der Delinquent, halálra íté-
És mind azok, a' mellyeknek ant avagy ent a' végek.	tetett.
Der Deutſche, német.	Der Paſſ, pap.
Franzoſ, frantzia.	Pfarrherr, plébánus, hely-
Falk, sólyom.	ség papja.
Fürſt, fejedelem.	Pſau, páva.
Graf, gróf.	Phantaſt, ſzeles, agya fűt
Held, vitéz.	ember.
Komet, űstökös tsillag.	Poet, vers-ſzerző-poéta.
Mohr, ſzeretsen.	Prinz, királyfi, hertzegfi.
Mond, hold.	Prophet, próféta.
Narr, bolond.	Sklav, rab.
Nohs, ökör.	Soldat, katona.
Pach, kerelzt-anya, 'vagy	Thor, eſztelen.
fiú.	Türk, török.

F o e m i n i n :

Die Begegnung, öſzve-aka-	Die Gluth, tűz.
dás.	Höſſnung, reménység.
Belagerung, ostromlás.	Mauer, fal.
Brut, fajzat.	Nachzigall, fülemile.
Drohung, fenyegetés.	Nation, nemzetség.
Erbarmung, irgalom.	Papagey, publikán-madár.
Festung, vár.	Pflicht, kötelesség.
Figur, forma, kép, ábrá-	Post, posta.
zat.	Saat, vetés.
Gluth, hab.	Schlacht, hartz.
Fracht, vitel, terh.	Schuld, adósság, it. ok.
Fröhlichkeit, vigasság.	Spur, nyom.
Furcht, félelem.	That, tselekedet.
Gasterey, vendégség.	Tugend, jó erkölts, tisz-
Gegend, táj.	tesség.
Gefinnung, értelem, in-	Uhr, óra.
dulat.	Zeit, idő.

Leg-főképpen pedig azok a' szók, a' mellyek
 okképpen végezödnek: e, ün, ou, ung, heit, és feit p. o.

Die Taube, galamb.	Die Borsehung, gondv selés.
Tranbe, szőlő.	Kleidung, ruházat.
Königin, királyné, ki- rály-aszszony.	Freiheit, szabadság.
Kaiserinn, tsázárné.	Schönheit, szépség.
Legion, választott hadisereg.	Gerechtigkeit, igazság.

Harmad nembéli ide tartozandó szó igen keyés vagon.

Das Aug, szem. Das Bett, ágy.

Jegyzés: Ezen két szónak, das Herz, a' szív; és der Schmerz, a' fájdalom, az egygyes számban en-re végződik Genitivussa, és en-re Dativussa: des Schmerzens, des Herzens, dem Schmerzen.

IV. DECLINATZIO.

Vagy-is a' nevező szóknak negyed rendbéli hajlásokról.

E'-hez a' negyedik Declinátzióhoz tartoznak mind azok a' Substantivumok, mellyek az egygyes számban az *el*, avagy *er*, syllabával végződnek, és a' többes számban egyedül az *n* betűvel töldattatnak: Ez illyes szók nagy számmal vannak, és jobbára másod nembéliek.

E g y g y e s S z á m.

Nom. die Amsel,	a' rigó.
Gen. der Amsel,	a' rigóé.
Dat. der Amsel,	a' rigónak.
Acc. die Amsel,	a' rigót.
Voc. o Amsel,	Ó rigó.
Abl. von der Amsel,	a' rigótól.

T ö b b e s S z á m.

Nom. die Amseln,	a' rigók.
Gen. derer Amseln,	a' rigóké.
Dat. denen Amseln,	a' rigóknak.
Acc. die Amseln,	a' rigókat.
Voc. o Amseln,	Ó rigók.
Abl. von denen Amseln,	a' rigóktól.

E g y g y e s S z á m.

Nom. die Schwester,	a' néne, hűg.
Gen. der Schwester,	a' nénéé.
Dat. der Schwester,	a' nénének,
Acc. die Schwester,	a' nénét.
Voc. o Schwester,	Ó néne.
Abl. von der Schwester,	a' nénéből.

T ö b b e s S z á m.

Nom. die Schwestern,	a' nénék, hűgok.
Gen. derer Schwestern,	a' nénéké.
Dat. denen Schwestern,	a' nénéeknek.
Acc. die Schwestern.	a' nénéeket.
Voc. o Schwestern,	Ó nénék.
Abl. von denen Schwestern,	a' nénékből.

Illy módon: die Achsel, váll; die Achseln, vállak; die Fabel, mese; die Fabeln, mesék; die Ader, ér; die Adern, erek; die Blätter, hólyag, himlő; die Blättern, hólyagok, himlők. 's t. e' f.

Die Dattel, palma gyümölcs,	Die Nadel, tű.
pálma dió.	Nessel, tsallyán.
Deichsel, szekér-rúd.	Pappel, nyárfa.
Distel, bogáts, kóró.	Orgel, orgona.
Drossel, hűrös-madár.	Regel, régula.
Eichel, makk.	Schachtel, iskatulya.
Fabel, mese.	Schaufel, ásó, lapát.
Fackel, fáklya, szövétnek.	Schindel, zsendely.
Fidel, hegedű.	Schüssel, tál.
Fuchtel, mezitelen kard.	Sammel, zsemlye.
Gabel, villa.	Spindel, orsó.
Geißel, ostor.	Tafel, asztal, tábla.
Gurgel, torok, gége.	Trommel, dob.
Kauzel, prédikáló szék.	Wachtel, fűrj.
Mandel, mandola.	Windel, pólya.
Wispel, náspolys.	Wurzel, gyökér.
Wuschel, tengeri tsiga.	Zwibel, veres-hagyma.

Szók, mellyeknek er végezetek.

Die Ader, ér.	Die Klammer, kapotsa.
Alster, szarka.	Leber, máj.
Blätter, hólyag, himlő.	Leiter, lajtorja, létra.

Die Dauer, tartás.
 Feder, toll.
 Feyer, inneplés.
 Felter, tsigázás, kinzás.
 Halfter, ere.
 Jungfer, szüz leány. afz.
 szony.
 Kammer, kamara.
 Klasten, öl.

Die Leyer, nyengető, lant.
 Lorber, borostyán-fa.
 Marter, kin.
 Mauer, fal.
 Otter, vipera-kigyó.
 Schulter, váll-lapotzka.
 Steuer, adó.
 Ziffer, szám.

V. DECLINATZIO.

Vagy-is a' nevező szóknak ötöd rendbéli hajlásokról.

Az ötödik Declinátzióhoz tartozandó szók a' többes számban er syllabával hosszszabodnak, hogyha az egygyes számban a' nélkül vóltanak. Genusokra nézve rész szerént első, rész szerént harmad nembéliek. Ezeket a' Vocalisokat pedig: a, o, és u, a' többes számban közönségesen á, ó, és ú, Diphthongusokra változtatják.

M a s c u l i n.

E g y g y e s S z á m.

Nom. der Mann,	a' férjfiú.
Gen. des Mannes,	a' férjfiúé.
Dat. dem Manne,	a' férjfiúnak.
Acc. den Mann,	a' férjfiat.
Voc. o Mann,	Ó férjfiú.
Abl. von dem Manne,	a' férjfiútól.

T ö b b e s S z á m.

Nom. die Männer,	a' férjfiak.
Gen. derer Männer,	a' férjfiaké.
Dat. denen Männern,	a' férjfiaknak.
Acc. die Männer,	a' férjfiakat.
Voc. o Männer,	Ó férjfiak.
Abl. von denen Männern,	a' férjfiaktól.

Ebből a példából ki látni, hogy az ötödik Declinációhoz tartozandó szók, a második Declinációnak egygyes számától éppen semmi-
ben sem különböznek, és hogy a többes számban az ötödik Declináció hasonló az első Declinációhoz.

N e u t r.

Das Bad, fürdő.	Das Kraut, fű, it. káposzta, de csak az egygyes számban.
Band, kötő.	Lamm, bárány.
Bild, kép.	Licht, világosság, gyertya.
Blatt, levél.	Lied, ének.
Brett, deszka.	Loch, lyuk.
Buch, könyv.	Maal, jel.
Dach, ház - héja, fedele.	Maul, száj.
Dorf, falú.	Nest, fészek.
Faß, hordó.	Pfand, zálog.
Feld, mező.	Rad, kerék.
Geld, pénz.	Regiment, regement.
Gewölb, bolt.	Reis, szakasztott ág.
Glied, tag.	Rind, marha.
Grab, sir.	Scheit, hasáb-fa.
Gut, jószág.	Schloß, vár, it. lakat.
Haupt, fő.	Stift, szerzet.
Holz, fa.	Tbal, völgy.
Horn, szarv.	Weib, aszszony, feleség.
Kalb, bornyú.	Wort, szó.
Kind, gyermek.	Zelt, sátor.
Kleid, ruha.	
Korn, gabona-szem, búza, (az egygyes számban.)	

M a s c u l i n :

Der Dorn, tövis.	Der Pfod, tövek, kard.
Halm, gabona-szára.	Strauß, bokor, bokréta.
Kloß, törsök.	Wald, erdő.
Leib, test.	Wurm, nyű, féreg.

Ez a szó, das Wort, csak akkor tartozik ehhez a Declinációhoz, mikor csak bizonyos szókat jelent, p. o. die Wörter: Derf, Haus, und Glas gehören zur fünften Abänderung, ezek a szók: Dorf, falú; Haus, ház,

és Olas, üveg; az ötödik Declinációhoz tartoznak. Mikor pedig len teljes beszédet jelent, a' második Declinációhoz tartozik. p. o. Merket auch die Worte des Weisen, tartásatok eszerekben a' böltsnek igéit.

A' tulajdon nevekről való közönséges jegyzések.

Felnyebb, pag. 65. ennek a' két szónak: Herz, és Schmerz, kü'önös Declinációja megmutattatott. Ugyan olyan forma a' tulajdon neveknek hajlások-is, tsak hogy ezeknek a' Nomen Propriumoknak Articulusok nintsen. Mind azonáltal nagyobb világosságnak okáért két példát ide tétzek.

E g y g y e s S z á m.

Nom. Minerve,	Minerva.
Gen. Minervens,	Minerváé.
Dat. Minerven,	Minervának.
Acc. Minerve,	Minervát.
Voc. o Minerve,	ó Minerve.
Abl. von Minerven,	Minervától.

E g y g y e s S z á m.

Nom. Juno,	Junó.
Gen. Junons,	Junóé.
Dat. Junonen,	Junónak.
Acc. Juno,	Junót.
Voc. o Juno,	Junó.
Abl. von Junonen,	Junótól.

Vannak még-is némelly tulajdon nevek, melyekhez az egygyes szám Genitivusban nem tételnek ezek a' betűk is, hanem tsak, a' mint az alkalmatosság magával hozza, az s, betűvel toldatnak; az ilyenek pedig vagy l, vagy tr-re végződnek. p. o.

Birgil, Virgilius, az egygyes számú Birgilé, Virgiliusé Genitivusban.

Juvenal, Juvenális,	Juvenalé, Juvenálisé.
Karl, Károly.	Karlé, Károlyé.
Jupiter, Jupiter.	Jupiteré, Jupitéré.

Peter, Péter.

Peters, Péteré.

Alexander, Nagy-Sándor. Alexanders, Nagy-Sándoré.

Vagynak még olyan Nomen Propriumoknak, mellyek más nyelvekből vétettnek és idegen végezettel irattatnak, úgy mint as vagy usz al. És ezek mind a' meghatározó Articulussal declináltatnak, ki-vévén az egyetlen egy Nominativust, mellynek Articulussa nintsen.

E g y g y e s S z á m.

Nom. Attikus,

Nom. Venus.

Gen. des Attikus,

Gen. der Venus.

Dat. dem Attikus,

Dat. der Venus.

Acc. den Attikus,

Acc. die Venus.

Voc. o Attikus,

Voc. o Venus.

Abl. von dem Attikus,

Abl. von der Venus.

Veneas, Andreas, Pallas, Kleophas, Raiphas.

Antenius, Virgilius, Kajus, Lazarus, Sempronius &c.

Némelly közönséges jegyzések.

I. Semmiféle tulajdon névnek többes száma nintsen. Illy enek p. o.

A világnak részei, úgy-mint:

Europa, Europa; Afrika, Afrika. &c.

A tsilagoknak neveik, úgy-mint:

Mars, Mars; Saturn, Saturnus &c.

Az esztendőnek részei, úgy-mint:

Der Herbst, ősz; der Sommer, nyár; der Winter, tél; der Frühling, tavasz.

Az hónapok neveik, úgy-mint:

Der May, Majus; der August, Augustus &c.

A fű-szerzők neveik, úgy-mint:

Die Mustatenblüthe, szerezsen dió virág; der Safran, sáfrány; der Ingwer, gyömbér &c.

Az értzeknek neveik, úgy-mint:

Das Gold, arany; das Bley, ólyom, ón; das Messing, réz; das Eisen, vas &c.

II. Vannak ismét más Substantivumok, a' mellyek egyedül tsak többes számuak p. o.

Die Aelteren, szülők; die Aehn, eleink; die Alpen, havasok; die Leute, emberek; die Weihnachten, karácson; die Ostern, húsvét; die Hefen, seprű, ser élesztő &c.

III. Ez a' Substantivum Mann, férjfiú, más szókkal öszve téve, többnyire a' többes számban más szóra el-változik, és Leute tétetik, Männer helyet p. o.

Der Ackeremann,	szántó vető ember.
Fuhrmann,	szekeres.
Amtmann,	tisztviselő
Bauersmann,	paraszt ember.
Hauptmann,	kapitány.
Zimmerman,	áts.
Landsmann,	földi, hazám fia;
Bettelmann,	koldús.
Kaufmann,	kalmár.
Die Ackerleute,	

IV. Ez a' szó, Frau, a'fzszony szintén úgy gyakran más szóból veszi a' többes számát, és inkább élnek ezzel a' szóval, Weiber, hogy sem ezzel, Frauen.

Die Kräutersfrau,	fi áruló a'fzszony.
Bettelfrau,	koldús a'fzszony.
Bauersfrau,	paraszt a'fzszony.
Die Kräuterweiber,	

VI. T Z I K K E L Y.

A z A d j e c t i v u m o k r ó l.

Von den Beywörtern.

Az Adjectivumok olyan szók, a' mellyeket a' Substantivumok mellé tenni szoktunk az végre, hogy a' dolognak minémüségeit megmagyarázzák. Ezen Adjectivumokról való oktatást két szakaszra fogom osztani; az első szakaszban az Adjectivumoknak Articulusal es Articulus nélkül-való Declinációjokat fogom meg-

mutatni, a' második szakaszban pedig azoknak három gráditsaikat, a' mellyekben hol fellyebb hol alább szoktunk szállani, valamelly dolgot más-hoz hasonlítván, hogy azt vagy fel-emellyük, vagy kissebitsük. De minek előtte ezen két rendbéli oktatáshoz kezdenénk, lássuk elsőben az Adjectivumoknak eredeteket, hogy 's miként származzék azoknak nagyobb része a' Substantivumokból.

Nagy száma az Adjectivumoknak a' Substantivumokból ered, midőn azokhoz valamelly syllabákat adunk, példának okáért, hozzá tévén ezt a' syllabát.

ig) e'-hez a' szóhoz *Macht*, hatalom; *lészen mächtig*, hatalmas &c.

lich) e'-hez a' szóhoz *Gott*, Isten; *göttlich*, istenes; *Herr*, úr; *herrlich*; úri &c.

igt) *Stein*, kö; *steinigt*, köves; *Berg*, hegy; *bergigt*, hegyes, völgyes &c.

bar) *Ehre*, betsület; *ehrbar*, betsületes; *Mann*, férjfiú; *mannbar*, férjhez adható, fel-serdült.

sam) *Arbeit*, dolog; *arbeitsam*, dolgos; *Tugend*, jó erkölcs; *tugendsam*, jó erkölcsös &c.

haft) *Herz*, szív; *herzhaft*, bátor szívű; *Mann*, férjfiú; *mannhaft*, emberül magát viselő; *Laster*, vétkek, gonofzság; *lasterhaft*, gonofz, vétkes.

reich) *Fisch*, hal; *fischreich*, hallal tellyes; *Volk*, nép; *volkreich*, népes.

en) *Eiche*, tserfa; *eichen*, tserfából-való; *Gold*, arany; *Golden*, aranyos; *Seide*, selyem; *seiden*, selyemből-való.

ern) *Holz*, fa; *hölzern*, fából-való; *Kupfer*, réz; *kupfern*, rézből-való; *Leder*, bőr; *ledern*, bőrből-való.

los) *Ehre*, betsület; *ehrlös*, betstelen; *Gott*, Isten; *gottlos*, istentelen; *Grund*, tenék; *grundlos*, tenketlen; *Sprach*, szó; *sprachlos*, szóttalan.

Vagynak olyan Adjectivumok-is, mellyek a' Verbumokkal léznek; úgy-mint ha a' két en vagy csak egy n betűt az Infinitivusnak végéből el-vettyük, és helyébe másokat tészünk. p. o.

- bar) brauchen, véle élni; brauchbar, hasznos; danken, köszönni; dankbar, hála-adó; strafen, meg-büntetni; str. swar, büntetésre-méltó; theilen, elosztani; theilbar, el-osztható &c.
- haft) plaudern, tsátsogni; plauderhaft, tsátsogó, feisegő; leben, élni; lebhaft, eleven, gyors &c.
- sam) rathen, tanátsolni; rathsam, tanácsos; sparen, kímélni; sparsam, szoros markú; wirken, művelni, munkálkodni; wirksam, hathatos &c.
- ig) gehören, jughörsen, illeni, hozzá tartozni; geduldig, illő; jughörig, hozzá tartozandó; willfahren, engedelmeskedni; willfährig, engedelmes &c.
- isch) murren, morogni; mürrisch, morgolódó, komor; saufen, versengeni; saulisch, versengő &c.
- lich) dienen, szolgálni; dienlich, hasznos; erfordern, kívánni; erforderlich, szükséges; erschrecken, irtozni; erschrecklich, irtoztató &c.

ELSŐ SZAKASZ.

Az Adjectivumoknak Declinálásokról vagy hajlásokról.

Itten elsőben arra szükséges vigyázni, hogy, valamint a Substantivumok a' három nemek közül valamelyikhez tartoznak, úgy az Adjectivumok-is a' Genusra nézve az előttök lévő Substantivummal egyet értsenek, és következőképpen azoknak Casusaik-is minden Genusban változtassanak. Három feleképpen declináltatnak tehát azok, úgy-mint:

I. A' meg-nem határozó Articulussal, ein, eine, ein, egy, valamely.

II. A' meg-határozó Articulussal, der, die, das, az.

III. Articulus nélkül.

M a s c u l i n.

E g y g y e s S z á m.

Nom. ein schöner Mann,	szép férfiú.
Gen. eines schönen Mannes,	szép férfiúnak.
Dat. einem schönen Manne,	szép férfiúnak.
Acc. einen schönen Mann,	szép férjfiat.
Abl. von einem schönen Manne,	szép férjfiútól.

F o e m i n.

E g y g y e s S z á m.

Nom. eine schöne Frau,	szép asszony.
Gen. einer schönen Frau,	szép asszonyé.
Dat. einer schönen Frau,	szép asszonynak.
Acc. eine schöne Frau,	szép asszonyt.
Abl. von einer schönen Frau,	szép asszonytól.

N e u t r.

E g y g y e s S z á m.

Nom. ein schönes Kind,	szép gyermek.
Gen. eines schönen Kindes,	szép gyermeké.
Dat. einem schönen Kinde,	szép gyermeknek.
Acc. ein schönes Kind,	szép gyermeket.
Abl. von einem schönen Kinde,	szép gyermektől.

Az Indefinitus Articulusnak többes száma nem lévén, a' mint fellyebb meg-mondottuk, a' többes számok ez eséle szónak, Articulus nélkül hajlik.

T ö b b e s S z á m.

Masculinum.	Fæmininum.	Neutrum.
Nom. schöne Männer,	Frauen,	Kinder.
szép férfiak,	asszonyok,	gyermekek.
Gen. schöne Männer,	Frauen,	Kinder.
szép férfiaké,	asszonyoké,	gyermekeké.
Dat. schönen Männern,	Frauen,	Kindern.
szép férfiaknak,	asszonyoknak,	gyermekeknek.
Acc. schöne Männer,	Frauen,	Kinder.
szép férfiakat,	asszonyokat,	gyermeket.
Abl. von schönen Männern,	Frauen,	Kindern.
szép férfiaktól,	asszonyoktól,	gyermektől.

Es ezen példák szerént mégyen minden Adjectivumoknak Declinátziójok, midön azok meg határozó Articulus nélkül lévö Substantivumokkal öfzve kaptoltatnak.

II. Az Adjectivumoknak a' meg-határozó Articulussal-való hajlások.

M a s c u l i n.

E g y g y e s S z á m.

Nom. der arme Mann,	a' szegény ember.
Gen. des armen Mannes,	a' szegény emberé.
Dat. dem armen Manne,	a' szegény embernek.
Acc. den armen Mann,	a' szegény embert.
Voc. o armer Mann,	ó szegény ember.
Abl. von dem armen Manne,	a' szegény embertől.

F o e m i n.

E g y g y e s S z á m.

Nom. die arme Frau,	a' szegény aszszony.
Gen. der armen Frau,	a' szegény aszszonyé.
Dat. der armen Frau,	a' szegény aszszonynak.
Acc. die arme Frau,	a' szegény aszszonyt.
Voc. o arme Frau,	ó szegény aszszony.
Abl. von der armen Frau,	a' szegény aszszonytól.

N e u t r.

E g y g y e s S z á m.

Nom. das arme Kind,	a' szegény gyermek.
Gen. des armen Kindes,	a' szegény gyermeké.
Dat. dem armen Kinde,	a' szegény gyermeknek.
Acc. das arme Kind,	a' szegény gyermeket.
Voc. o armes Kind,	ó szegény gyermek.
Abl. von dem armen Kinde,	a' szegény gyermektől.

T ö b b e s S z á m.

Masculinum.	Feminiuum.	Neutrum.
Nom. die armen Männer,	Frauen,	Kinder.
a' szegény emberek,	aszszonyok,	gyermekek.

Gen. berer armen Männer,	Frauen,	Kinder.
a' szegény embereké,	afszonyoké,	gyermekeké.
Dat. denen armen Männern,	Frauen,	Kindern.
a' szegényembereknek,	afszonyoknak,	gyermekeknek
Acc. die armen Männer,	Frauen,	Kinder.
a' szegény embereket,	afszonyokat,	gyermekeket.
Voc. o armen Männer,	Frauen,	Kinder.
a' szegény emberek.	afszonyok,	gyermekek.
Abl. von denen armen Männern,	Frauen,	Kindern.
a' szegény emberektől,	afszonyoktól,	gyermekektől.

III. AZ Adjectivumoknak minden Articulis nélkül való hajlások.

Vannak némelly Substantivumok a' mellyeket az Adjectivumokkal együtt Articulis nélkül is szoktuk tenni és declinálni. Ilyenek p. o. Luft, levegő-ég; Wasser, viz; Brod, kenyér; Bier, ser; Wein, bor; Fleisch, hús; Holz, fa; Papier, papiros; Leder, bőr; Fisch, hal; Hanf, kender; Milch, tej; &c.

alter Wein, ó bor.	klares Wasser, tiszta viz.
schönes Brod, szép kenyér.	gutes Bier, jó ser.
kleines Holz, apró fa.	weißes Papier, fehér papiros.
süße Milch, édes tej.	starkes Leder, erős bőr. &c.

E g y g y e s S z á m.

Masculinum.	Fœmininum.	Neutrum.
Nom. alter Wein, ó bor,	gute Suppe, jó leves,	klares Wasser, tiszta viz,
Gen. altes Weins, ó boré,	guter Suppe, jó levesé,	klares Wasser's, tiszta vizé.
Dat. altem Weine, ó bornak,	guter Suppe, jó levesnek,	klares Wasser, tiszta viznek,
Acc. alten Wein, ó bort,	gute Suppe, jó levest,	klares Wasser, tiszta vizet.
Voc. o alter Wein, o ó bor.	o gute Suppe, ó jó leves.	o klares Wasser, ó tiszta viz.
Abl. von altem Wein, ó bortól,	von guter Suppe, jó levestől,	von klarem Wasser, tiszta viztől.

T ö b b e s S z á m.

Nom. alte Weine,	gute Suppen,	klare Wässer.
ó borok,	jó levesek,	tiszta vizek.
Gen. alter Weine,	guter Suppen,	klarer Wässer.
ó boroké,	jó leveseké,	tiszta vizeké.
Dat. alten Weinen,	guten Suppen,	klaren Wässern.
ó boroknak,	jó leveseknek,	tiszta vizeknek
Acc. alte Weine,	gute Suppen,	klare Wässer.
ó borokat,	jó leveseket,	tiszta vizeket.
Voc. o alte Weine,	o gute Suppen,	klare Wässer.
ó ó borok,	ó jó levesek,	ó tiszta vizek.
Abl. von alten Weinen,	guten Suppen,	klaren Wässern.
ó boroktól,	jó levesektől,	tiszta vizektől

Még három dolgot kell az Adjectivumok felől jól észbe venni.

I. Midőn az Adjectivum Substantivum gyanánt tétetik, mind egyik Articulus lehet előtte, úgy mint himet jelentvén, az első, nőstényt jelentvén, a' másod; valamelly nemtelen dolgot jelentvén pedig; az harmad nembéli Articulus. A' végezete az marad, a' melly Adjectivum létében volt. p. o.

Ein Weiser ist besser, als ein Starcker,

Az okos jobb mint-sem az erős.

Eine Schöne bezwinget einen Starcken,

A' szép aszszony személy meg-győzi az erős embert.

Der Weise ist glücklicher, als der Starcke,

A' bölts szerentséssebb az erdőnél.

Die Arme lebt besser, als die Reiche,

A' szegény (aszszony) jobban él, mint-sem a' gazdag (aszszony.)

Das große ist mehr werth, als das kleine.

A' nagy (dolog) többet ér, mint-sem a' kitsiny.

II. Mikor az Adjectivum Substantivum után tétetik, semmiképpen nem változik, sem az egyes, sem pedig a' többes számban; nemet jelentő végezete sinsen. p. o.

Der Himmel ist hoch, a' meny magas. Der Teich, ist fischreich, a' tó hallal bővelkődik. Cicero ist gelehrte, Cicero tudos.

Das Land ist fruchtbar, az ország termékeny. Die Weiber sind gebrüchlich, az asszonyok romlandók. Die Männer nachlässig, a' férfiak túnyák, und die Kinder verwegem, és a' gyermekek vakmerők.

III. Az Adjectivumok Substantivumokká is lehetnek; midőn tudni illik ekképpen szözlünk:

Etwas Gutes, valami jót; etwas Bortreffliches, valami jeleset; vagy ein Gutes, jót; ein Großes, nagyot; ein Kleines, kicsinyt. Ed ist etwas Gutes um ein gutes Kleid, jó dolog a' jó ruha.

Er hat sich ein Langes und ein Breites vorgeplaudert, únalmas bő belzéddel (hozfaszat és széleset) fetsgette előttem.

Die Schönheit und die Reinlichkeit der Sprache trägt ein großes zu dem Ruhme eines Volkes bey, a' nyelvnek szépsége és tisztasága felette gyarapította valamely nemzetnek ditsőségét.

Ueber ein Kleines werdet ihr mich nicht sehen, kevés idő múlva nem fogtok engemet látni.

MÁSODIK SZAKASZ.

A' Comparatioról avagy hasonlításról, és annak három különös gráditsairól.

Gyakorta külömbfete dolgokat vagy személyeket némelly tulajdonságaikra nézve öszve hasonlítunk, úgy-mint valamely embereket az ő tudományokra, erköltsökre, avagy szépségekre nézve.

Kájus ist gelehrte, Kájus tudós; Kleopatra schön, Kleopatra szép; und Penelope tugendhaft, és Penelope jó erköltsü.

Ez az hasonlításnak első gráditsa, avagy Positivus Gradus.

Allein Cicero ist noch gelehrter, de Cicero még is tudósabb; Helena schöner, Ilona szebb; und Lucretia tugendhafter, a' Lucretia pedig jobb erköltsü.

Ez már az hasonlításnak második gráditsa, avagy Comparativus Gradus.

E' ízerént a' dolgokat egy máshoz hasonlítván, hol nagyobbbittyuk, hol pedig kisebbbittyük. De azon kívül néha valamelly személyben, vagy dologban ezek a' tulajdonságok olly tökéletességgel láttatnak lenni; mintha a' többeket tellyességgel mind fellyül haladnak, és mintegy leg-főbb gráditsan vólnának azon tulajdonságnak. Ezeket masokkal egybe vetvén, a' tulajdonságot jelentő Adjectivumot tézfzük a' harmadik gráditsban, mellyett deakul Superlativus Gradusnak nevezünk. p. o.

Der gelehrteste Mann, a' leg-tudóssabb ember.

Die schönste Frau, a' leg-szebb asszony.

Das tugendhafteste Mädchen, a' leg-jobb erkölcsű leányzó.

A' német nyelvben tehát, valamint más tellyes nyelvekben az Adjectivumoknak három különös gráditsaik vannak: az első grádits, Positivus, vagy tsupán csak jelentő, a' második Comparativus vagy hasonlító, az harmadik pedig Superlativus vagy leg-fellyebb, vagy is leg-alább szállító.

A' Positivus, avagy az első grádits, az eredeti Adjectivum, melly valamelly dolognak minémiségén minden emelés nélkül jelenti. p. o. Hector ist tapfer, Hector vitéz.

A' Comparativus, vagy-is a' második grádits az, a' melly a' dolognak tulajdonságát némellyekkel egybe vetvén, fellyebb eméli. p. o. Achilles ist tapferer, Achilles vitézebb.

A' Superlativus pedig, vagy-is az harmadik grádits az, a' melly a' dolognak minden azon féle dolgokkal-való egybe-véttetésében, azt leg-előbb valónak lenni jelenti. p. o. Alexander ist der tapferste, Nagy Sándor leg-vitézebb.

Ezekből az egynéhány példából ki-tetfzik, hogy a' Comparativus és Superlativus, a' Positivusból származnak, úgy-mint, mikor a' Comparativushoz er, a' Superlativushoz pedig st vagy est tétetik. p. o.

Az Indefinitus Articulusal.

Ein schöner, szép,
großer, nagy,
dicker, vastag,

Ein schönerer, szebb,
größerer, nagyobb,
dickerer, vastagabb,

lichter, világos, lichterer, világossabb.
gnädiger, kegyelmes, gnädigerer, kegyelmesebb.

A' Superlativus Grádust meg-nem határozó Articulusal nem szokás tenni, hanem ha a' Superlativus eleiben ez a' kis szótska aller tételik. p. o.

Ein allerliebster Mann, leg-kedvesebb (igen igen kedves) ember.

Ein allerliebsteß Kind, leg-kedvesebb (igen gyönyörű) gyermek.

Ein allergnädigster Herr, leg-kegyelmesebb úr. &c.

A' Definitus Articulusal.

der reiche, der reichere, der reichste Mann.

a' gazdag, gazdagabb, leg-gazdagabb ember.

die schönere, die schönere, die schönste Frau.

a' szép, szebb, leg-szebb asszony.

das glückliche, das glücklichere, das glücklichste Volk.

a' boldog, boldogabb, leg-boldogabb nép.

A' második és harmadik grádus felől még szükség azt észbe venni, hogy az elsőben lévő im ezen Vocálisok: a, o, és u, gyakorta á, ö, és ü-re változnak.

A' következő Adjectivumokban az a, o, és u, változás nélkül meg-marad.

bunt, bunter, der bunteste.

tarka, rendes, tarkább, a' leg-tarkábbik,

hohl, hohler, der hohleste.

hézagos, hézagossabb, leg-hézagossabb.

lahm, lahmer, der lahmeße.

sánta, sántább, leg-sántább.

los, loser, der loseste.

tsintalan, szabad, tsintalanabb, leg-tsintalanabb.

rund, runder, der rundeste.

kerek, kerekebb, leg-kerekebb.

faust, fauster, der fausteste.

tsendes, tsendessebb, leg-tsendessebb.

schlank, schlanker, der schlankeste.

vékony, vékonyabb, leg-vékonyabb.

stumm, stummer, der stummeße.

néma, némább, leg-némább.

toll,	toller,	der tollste,
dühös,	dühösebb,	leg-dühösebb.
zám,	zámmer,	der zámste.
fzeled,	fzelédebb,	leg-fzelédebb.

Igen kevés Adjectivumok vagynak, a' melyek nem az eddig elő hozott régulák szerént hanem különösen és rendetlenül comparáltak vagy is szálittatnak, úgy-mint:

balb,	eher,	am ehesten.
majd,	előbb,	leg-előbb.
geru,	lieber,	am liebsten.
örömet,	örömetebb,	leg-örömetebb.
gut,	besser,	der beste.
jó,	jobb,	leg-jobb.
viel,	mehr,	am mehresten v. am meisten.
sok,	több,	leg-több.

Ez a' szó, 'der letzte, a' leg-utolsó, Superlativus Gradust jelent; de sem Positivussa, sem pedig Comparativussa nintsen.

Jegyzés: Szükségesnek itéltem lenni, hogy annak okát adjam, miért hogy némelly Adjectivumoknak Superlativusok előtt az e téterik. Annak tudni-illik szintén azaz oka, a' melyre nézve született nyelvünkben az Accusativushan két Consonans közé egy Vocálist helyeztetünk, úgy-mint a' szónak könnyebb és hangossabb kimondása kedvéért. p. o. ezekben a' szókban: úr, füst, juh, víz, könyv &c. a' rendes grammaticális régulák szerént az Accusativust így kellene mondani: úrr, füst, júht, vízt, könyvt; de a' difzessebb, érthetőbb, és könnyebb ki-mondásnak okáért ez illyetén szókban a' két utolsó Consonans betűknek közikben Vocálist szoktak tenni. Ugyan ezen okra nézve kívánna meg a' néme szó-is, hogy a' Superlativusban két Consonans közé egy Vocális tétessék, a' hol a' nélkül a' ki-mondás igen nehéz volna. Nevezetessen meg-kivántatik ez az e betű st előtt, midőn az Adjectivumnak végén egynél több, vagy pedig im' ilyen kemény Consonansok vannak; p, t, v, s, f, t, k p. o.

Grad, egyenes; der gradeste, leg-egyenesebb; scharf, éles; der schärteste, leg-élesebb; ehrlos, betstelen; der ehrloseste, leg-betstelenebb; hart, kemény; härteste, leg-keményebb; kurz, rövid; kürzeste, leg-keményebb. &c.

Némellykor bizonyos szókat - is szokás a' Comparativus eleibe tenni, hogy azokkal a' fellyebb vagy alább szállítást meg-határozzuk vagy nagyobbítsuk: úgy-mint; etwas, valamivel; noch, még; viel, sokkal; um ein großes, jóval; p. o.

Etwas größer, valamivel nagyobb; noch besser, még jobb; viel gelehrter, sokkal tanultabb; um ein großes länger, jóval hosszabb.

Az harmadik grádits eleibe pedig ezt a' szótskat szokás tenni, aller, leges p. o.

das beste, vagy das allerbeste, leges leg-jobb.

das schönste, vagy das allerschönste, leges leg-szebb.

A' második vagy Comparativus grádusbeli szók szintén úgy declináltatnak valamint a' közönséges Adjectivumok, akár meg-nem határoz, akár meg határozó Articulussal, akár pedig minden Articulus nélkül légyenek. A' mellyeknek-is mind a' három féle változásaitak tsak példákkal fogom meg-magyarázni.

A' meg-nem határozó Articulussal.

ein, eine, ein, valamelly.

Egygyes Szám, Masculinum.

Nom. ein lieberer Mann, kedvesebb ember.

Gen. eines liebem Mannes, kedvesebb emberé.

Dat. einem lieben Manne, kedvesebb embernek.

Acc. einen liebem Mann, kedvesebb embert.

Abl. v. einem liebem Manne, kedvesebb embertől.

Egygyes Szám, Fœmininum.

Nom. eine liebere Frau, kedvesebb asszony.

Gen. einer liebem Frau, kedvesebb asszonyé.

Dat. einer liebem Frau, kedvesebb asszonynak.

Acc. eine liebere Frau, kedvesebb afzszonyt.
 Abl. v. einer lieberrFrau, kedvesebb afzszonytól.

Egygyes Szám, Neutrum.

Nom. ein lieberes Kind, kedvesebb gyermek.
 Gen. eines lieberrKindes, kedvesebb gyermeké.
 Dat. einem lieberrKinde, kedvesebb gyermeknek.
 Acc. ein lieberes Kind, kedvesebb gyermeket.
 Abl. v. einem lieberrKinde, kedvesebb gyermektől.

T ö b b e s S z á m.

Masculinum.

Fœmininum.

Neutrum.

Nom. liebere Männer,	Frauen,	Kinder.
kedvesebb emberek,	afzszonyok,	gyermekék.
Gen. lieberer Männer,	Frauen,	Kinder.
kedvesebb embereké,	afzszonyoké,	gyermekéké.
Dat. lieberrMännern,	Frauen,	Kindern.
kedvesebb ebereknek,	afzszonyoknak,	gyermekeknek.
Acc. liebere Männer,	Frauen,	Kinder.
kedvesebb embereket,	afzszonyokat,	gyermekeket.
Abl. von lieberrMännern,	Frauen,	Kindern.
kedvesebb emberektől,	afzszonyoktól,	gyermekektől;

A még-határozó Articulosokkal.

der, die, das, az.

Egygyes Szám, Masculinum.

Nom. der höhere Berg, a' magassabb hegy.
 Gen. des höherrBerges, a' magassabb hegyé.
 Dat. dem höherrBerge, a' magassabb hegynek.
 Acc. den höherrBerg, a' magassabb hegyet.
 Voc. o höherer Berg, Ó magassabb hegy.
 Abl. v. dem höherrBerge, a' magassabb hegytől.

Egygyes Szám, Fœmininum.

Nom. die höhere Macht, a' fellyebb való hatalom.
 Gen. der höherrMacht, a' fellyebb való hatalomé.
 Dat. der höherrMacht, a' fellyebb való hatalomnak.
 Acc. die höhere Macht, a' fellyebb való hatalmat.
 Voc. o höhere Macht, Ó fellyebb való hatalom.
 Abl. v. der höherrMacht, a' fellyebb való hatalomtól.

Egygyes Szám, Neutrum.

Nom. das höhere Haus,	a' magassabb ház.
Gen. des höhern Hauses,	a' magassabb házé.
Dat. dem höheren Hause,	a' magassabb háznak.
Acc. das höhere Haus,	a' magassabb házat.
Voc. o höheres Haus,	ó maga sabb ház.
Abl. v. dem höhern Hause,	a' magassabb háztól.

T ö b b e s S z á m.

Masculinum.	Fæmininum.	Neutrum.
Nom. die höhern Berge,	Mächte,	Häuser.
a' magassabb hegyek,	hatalmak,	házak.
Gen. derer höhern Berge,	Mächte,	Häuser.
a' magassabb hegyeké,	hatalmaké,	házaké.
Dat. denen höhern Bergen,	Mächten,	Häusern.
a' magassabb hegyeknek,	hatalmaknak,	házaknak.
Acc. die höhern Berge,	Mächte,	Häuser.
a' magassabb hegyeket,	hatalmakat,	házakat.
Voc. o höhere Berge!	Mächte!	Häuser.
o magassabb hegyek!	hatalmak!	házak.
Abl. von denen höhern Bergen,	Mächten,	Häusern.
a' magassabb hegyektől,	hatalmaktól,	házaktól.

Minden Articulus nélkül.

E g y g y e s S z á m.

Masculinum.	Fæmininum.	Neutrum.
Nom. stärkerer Wein,	bessere Spessée,	feineres Papier.
erössebb bor,	jobb étel,	finomabb papiros.
Gen. stärkeres Weines,	besserer Speise,	feineres Papires.
erössebb boré,	jobb ételé,	finomabb papirosé.
Dat. stärkerem Weine,	besserer Speise,	feinerem Papiere.
erössebb bornak,	jobb ételnek,	finomabb papirosnak.
Acc. stärkeren Wein,	bessere Speise,	feineres Papier.
erössebb bort,	jobb ételt,	finomabb papirost.
Voc. o stärkerer Wein,	bessere Speise,	feineres Papier.
o erössebb bor.	jobb étel.	finomabb papiros.
Abl. v. stärkerem Weine,	besserer Speise,	feinerem Papiere.
erössebb bortól,	jobb ételtől,	finomabb papirostól.

T ö b b e s S z á m.

Nom. stärkere Weine,	bessere Speisen,	feinere Papiere.
erössebb borok,	jobb ételek,	finomabb papirosok.

Gen. stärkerer Weine, besserer Speisen, feinerer Papiere.
erőssebb boroké, jobb ételeké, finomabb papirosoké.
Dat. stärkeren Weinen, bessern Speisen, feineren Papieren.
erőssebb boroknak, jobb ételnek, finomabb papiro-

(soknak.)

Acc. stärkere Weine, bessere Speisen, feinere Papiere.
erőssebb borokat, jobb ételket, finomabb papirosokat.

Voc. o stärkere Weine, bessere Speisen, feinere Papiere.
o erőssebb borok, jobb ételek, finomabb papirosok.

Abl. v. stärkeren Weinen, bessern Speisen, feineren Papieren.
erőssebb boroktól, jobb ételktől, finomabb papiro-

(soktól.)

Az harmadik Gradus meg-határozó Articulusal.
der, die, das, az.

Egygyes Szám, Masculinum.

Nom. der kürzeste Weg, a' leg-rövidebb út.
Gen. des kürzesten Weges, a' leg-rövidebb úté.
Dat. dem kürzesten Wege, a' leg-rövidebb útnak.
Acc. den kürzesten Weg, a' leg-rövidebb útat.
Voc. o kürzester Weg, ó leg-rövidebb út.
Abl. v. dem kürzesten Wege, a' leg-rövidebb úttól.

Egygyes Szám, Fœmininum.

Nom. die kürzeste Zeit, a' leg-rövidebb idő.
Gen. der kürzesten Zeit, a' leg-rövidebb időé.
Dat. der kürzesten Zeit, a' leg-rövidebb időnek.
Acc. die kürzeste Zeit, a' leg-rövidebb időt.
Voc. o kürzeste Zeit, Ó leg-rövidebbidő.
Abl. v. der kürzesten Zeit, a' leg-rövidebb időtől.

Egygyes Szám, Neutrum.

Nom. das kürzeste Holz, a' leg-rövidebb fa.
Gen. des kürzesten Holzes, a' leg-rövidebb faé.
Dat. dem kürzesten Holze, a' leg-rövidebb fanak.
Acc. das kürzeste Holz, a' leg-rövidebb fat.
Voc. o kürzestes Holz, Ó leg-rövidebb fa.
Abl. v. dem kürzesten Holze, a' leg-rövidebb fatól.

T ö b b e s S z á m.

Masculinum.

Fæmininum.

Neutrum.

Nom. die kürzesten Wege, a' leg rövidebb utak.	Seiten, idök,	Hölzer. fák.
Gen. derer kürzesten Wege, a' leg rövidebb utaké,	Zeiten, idöké,	Hölzer. fáké.
Dat. denen kürzesten Wegen, a' leg rövidebb utaknak,	Zeiten, idöknek,	Hölzern. fáknak.
Acc. die kürzesten Wege, a' leg rövidebb utakat,	Zeiten, idöket,	Hölzer. fákat.
Voc. o kürzesten Wege, ô leg rövidebb utak.	Zeiten, idök,	Hölzer. fák.
Abl. v. denen kürzesten Wegen, a' leg rövidebb utaktól,	Zeiten, idöktől,	Hölzern. fáktól.

Az eddig meg magyarázott Comparation kívül, mellyet magyarul szállításnak nevezhetni, a' németek meg másképpen-is szokták az Adjectivumoknak jegyzéseket vagy értelmeket erősíteni és nagyobbítani: ugyan-is

1) Más tapasztalható dolgokhoz hasonlítván, 's azoknak neveiket eleikbe tévén. p. ok:

weiß, fejer; schneeweiß, fejer mint a' hó.

schwarz; (pechschwarz, fekete, mint a' szurok.

fekete; (koblischwarz, fekete, mint a' szén.

roth, veres; (blutroth, veres verességü.

roth, veres; (feuerroth, tiizes verességü.

nackt, me- (füßernackt, oly meztelen, mint az új.

zitelon; (mutternackt, anya-szült meztelen.

bläß, halaván; todtenbläß, oly halaván, mint a' halál.

gelehrt, tanúlt; grandgelehrt, helyén tanúlt, mély tudomá-

(nyú.

hart, kemény; steinhart, oly kemény, mint a' kö.

hoch, magas; himmelhoch, eger érö, olyan magas, vagy

(annyira vagy on.

arm, szegény; bettelarm, oly szegény, mint a' koldus.

süß, édes; (honigsüß, oly édes, mint a' méz.

süß, édes; (zuckersüß, oly édes mint a' nádméz.

alt, öreg; steinalt, igen vén, olyan vén, mint a' kő.
 grau, úz; eisgrau, olyan öz, mint a' jég, (hó.)
 schön, szép; wunderschön, tsudálatos szépségü.
 kalt, hideg; eiskalt, olly hideg, mint a' jég
 blind, vak; stockblind, olly vak, mint a' török.
 finster, setét; stockfinster, felette igen setét, hogy a' ka-
 (ró sem látszik.)

sauer, savanyú; essigsauer, olly savanyú, mint az etzet.
 dumm, esztelen; erzdumm, viehdumm, mondhatatlanul
 (oktalan, matha eszü.)

toll, haragos, dühös; rasendtoll, dühös, haragos vezett
 (dühösségü.)

bekannt, céméretes; weltbekannt, az egész világ előtt es-
 (méretes, mindennekül tudva.)

2) Bizonyos Adverbiumokat az Adjectivumok
 eleibe tévén, p. o.

hoch, höchst, felette, felette igen; hochgeliebt, felette keda-
 ves; höchstgeliebt, felette igen kedves.

sehr, voraus, ungemein, igen, mindenek felett, igen igen;
 sehr berühmt, igen híres; überaus, vagy
 ungemein berühmt, mindenek felett híres.

besonders, über die Maassen, különössed, mód nélkül,
 besonders, vagy über die Maassen erfah-
 ren, mód nélkül jart költ, próbált; be-
 sonders, schön, különös szépségü.

unglaublich, unvergleichlich, hihet'ten, hasonlíthatatlan;
 unglaublich schön, mondhatatlan szépségü; un-
 vergleichlich schön, hasonlíthatatlan szépségü.

A' SZÁMAKRÓL.

A' német nyelvben ugyan annyi-féle szá-
 mokat jelentő szók vagynak, mint más nyelvben
 úgy-mint:

N. Fő számok (olvasó számok) Vagy Cardinalis
 Numerusok, Grundzahlen.

II. Rendelő számok, vagy Ordinalis Numeru-
 sok, Ordnungszahlen.

III. Sokasító számok, vagy Proportionalis Numerusok, vermehrende Zahlen.

IV. Egybe szedő számok, vagy Collectivus Numerusok, selbständige Zahlen.

V. Különböztető számok, vagy Distributivus Numerusok, theilende Zahlen.

I. A' fő-vagy olvasó számok, valóságos Adjectivumok, ahoz képest a' Substantivumoknak eleikbe szoktanak tétetni: 's ha mind nyilván melletek nintsen-is a' Substantivum, mégis csak arra mutatnak, tudni illik mennyi, vagy hány olyan dolgot kellessék érteni. Egész tizenkettőig csak egy szóból állanak, az azon fellyül valók emezekből rakatnak öfze, mindenkor a' kissebb szám a' nagyobbik előtt lévén, a' jég, szótska pedig tizest jelentvén.

1. einer, eine, eines, vagy eins, egy.	11. elf, tizenegy.
2. zwey, kettő.	12. zwölf, tizenkettő.
3. drey, három.	13. dreizehn, tizenhárom.
4. vier, négy.	14. vierzehn, tizennegy.
5. fünf, öt.	15. fünfzehn, tizenöt.
6. sechs, hat.	16. sechszehn, tizenhat.
7. sieben, hét.	17. siebzehn, tizenhét.
8. acht, nyóltz.	18. achtzehn, tizennyóltz.
9. neun, kilentz.	19. neunzehn, tizenkilentz.
10. zehn, tiz.	20. zwanzig, húsz.
21. ein und zwanzig, húszon- egy.	40. vierzig, negyven.
22. zwey und zwanzig, hu- szonkettő.	50. fünfzig, ötven.
23. drey und zwanzig, hu- szonhárom.	60. sechzig, hatvan.
30. dreißig, harmincz.	70. siebenzig, hetven.
	80. achtzig, nyóltzvan.
	90. neunzig, kilentzven.
	100. hundert, száz. &c.

Százon fellyülmindazonal tal nem szokás a' kissebbik számot a' nagyobbiknak eleibe tenni, hanem utánna.

A' kissebbik szám pedig a' száz vagy ezer előtt megannyi százat vagy ezeret téfszen, és ekképen sokszorozó, p. o. hundert und eins, 101. száz és egy; hundert

und fünf, 105. száz és öt; hundert und zwölf, 112. száz tizenkettő; ein hundert, 100. (egy) száz; fünfhundert, 500. öt száz; zwölfhundert, 1200. tizenkét száz.

A' következő példákban a' többi-is észre vehető.

200. zwey hundert, két száz.	2000. zwey tausend, két ezer.
300. drey hundert, három száz.	3000. drey tausend, három ezer.
400. vier hundert, négy száz.	4000. vier tausend, négy ezer.
600. sechs hundert, hat száz.	8000. acht tausend, nyolcz ezer.
700. siebenhundert, hét száz.	1000000. tausendmal tausend, ezernyi ezer.
800. acht hundert, nyolcz száz.	
1000. (ein) tausend, ezer.	

Ez a' szám eias, egy, szintén úgy declináltak valamin az Indefinitus Articulus ein, eine, ein. Hathatóssabb magyarázat kedvéért néha ezt szoktak utánna vetni, einziger, einzige, einziges, egyetlen. p. o. ein einziger Mann, egygyetlen egy ember; eine einzige Frau, egygyetlen egy asszony; ein einziges Kind, egygyetlen egy gyermek. Az utánna való számbéli szónak ilyen a' Declinatiojok.

<i>Masculinum.</i>	<i>Fœmininum.</i>	<i>Neutrum.</i>
Nom. zween Männer, két férjfiak,	zwo Frauen, két asszonyok,	zwey Kinder, két gyermekek.
Gen. zweener Männer, két férjfiaké,	zwoer Frauen, két asszonyoké,	zweyer Kinder, két gyermekeké.
Dat. zweenen Männern, két férjfiaknak,	zwoen Frauen, két asszonyoknak,	zweyen Kindern, két gyermekeknek.
Acc. zween Männer, két férjfiakat,	zwo Frauen, két asszonyokat,	zwey Kinder, két gyermekeket.
Voc. o zween Männer, o két férjfiak!	zwo Frauen, két asszonyok!	zwey Kinder, két gyermekek.
Abl. v zweenen Männern, két férjfiaktól,	zwoen Frauen, két asszonyoktól,	zweyen Kindern, két gyermekektől.

Drey, három, mind a' három Genusban egyenlő: a' mint hogy a' köz beszédben a' második szám-is csak zwey, Genusra való tekintés nélkül.

Nom. drey Männer, három férjfiak,	Frauen, asszonyok,	Kinder, gyermekek.
Gen. dreyer Männer, három férjfiaké,	Frauen, asszonyoké,	Kinder, gyermekeké.
Dat. dreyen Männern, három férjfiaknak,	Frauen, asszonyoknak,	Kindern, gyermekeknek.

Acc. drey Männer, három férjfiakat,	Frauen, afszonyokat,	Kinder. gyermekeket.
Voc. o drey Männer! o három férjfiak!	Frauen! afszonyok!	Kinder. gyermek.
Abl. von dreyen Männern, három férjfiaktól,	Frauen, afszonyoktól,	Kinderit. gyermekektől.

A' mi a' többit illeti, úgy-mint: vier, négy, fünf, öt, sechs, hat, sieben, hét &c. azok csak a' Dativus és Ablativus Casusban változnak, en-nek utánok tételevéll; tudni-illik midőn Substantivum mellett nintsen: mert azzal egybe kaptosoltatva, éppen nem változnak. p. o. *Dat.* vierein, négynek; *Abl.* von vierein, négytől. *Dat.* fünfen, ötnék. *Abl.* von fünften, öttől, &c. p. o.

Er fährt mit vierein, mit sechsen, mit achten, &c. négy, hat, nyóltz lovas kocsin jár.

Die Soldaten gehen zu zehnen, zu zwölfen, fünfzehnen, achtzehnen, &c. in einer Reihe, a' katonák tizen, tizenketten, tizenöön, tizennyóltzan-ként járnak egy egy-sorban.

Da liegen sie bey fünfzig, hundert, tausenden beisammen, itt fekülznek övenen, százan, ezeren-ként egy-gyütt.

II. A' rendelő számok, az olvasó számokból veszik eredeteket, te-vel töldván emezeket, és úgy declináltatnak, valamint szinte az Adjectivumok, Articulusal és Articulus nélkül.

Jegyzés: Ez a' szó zwenyte, az andere-val nem egy: mert ez az andere, (alter) más vagy másík, az ein, egyre mutat; az a' zwenyte, másod vagy második (secundus) pedig zwenből lett, és az erste előre mutat. p. o.

Der eine will dies, der andere das, az egyik ezt akarja, a' másík amazit.

Man hat ihm schon den zwenten Brief zugeschickt, már a' másod rendbéli levél küldetett néki.

DECLINATIO.

Masculinum,

Fæmininum,

Neutrum.

Nom. ein zwenyer Theil, eine dritte Auflage, ein viertes Kind.
második rész, harmadik nyomtatás, negyedik gyermek.

Gen. eines zweenen Theiles, einer dritten Auflage, eines vier-	(ten Kindes.
második része, harmadik nyomtatásé, negyedik gyer-	(meké.
Dat. einem zweenen Theile, einer dritten Auflage, einem vier-	(ten Kinde.
második résznek, harmadik nyomtatásnak, negyedik	(gyermeknek.
Acc. eiaen zweenen Theil, eine dritte Auflage, ein viertes Kind.	
második részt, harmadik nyomtatást, negyedik gyer-	(meket.
Abl. v einem zweenen Theile, einer dritten Auflage, einem	(vierten Kinde.
második résztől, harmadik nyomtatástól, negyedik	(gyermektől.

E' szerént declináltatnak a' következő
számok is:

ein erster, első.	ein zwölfter, tizenkettődik.
zweyter, második.	dreyzehnter, tizenharmadik.
dritter, harmadik.	vierzehnter, tizennegyedik.
vierter, negyedik.	fünfzehnter, tizenötödik.
fünfter, ötödik.	sechszehnter, tizenhatodik.
sechster, hatodik.	siebenzehnter, tizenhetedik.
siebenter, hetedik.	achtzehnter, tizennyóltza-
achter, nyoltzadik.	(dik.
neunter, kilencedik.	neunzehnter, tizenkilentze-
zehnter, tízedik.	(dik.
elfter, tizenegygyedik.	zwanzigster, húszadik &c.

Következnek még egynehány rendelő számok, melyek a' Definitivus Articulusal szoktak egygyütt lenni.

E g y g y e s S z á m.

Masculinum.	Fæmininum.	Neutrum.
Nom. der erste Mann,	die erste Frau,	das erste Kind.
az első férj,	az első asszony,	az első gyermek.
Gen. des ersten Mannes,	der ersten Frau,	des ersten Kindes.
az első férjé,	az első asszonyé,	az első gyermeké.
Dat. dem ersten Manne,	der ersten Frau,	dem ersten Kinde.
az első férjnek,	az első asszonynak,	az első gyermeknek.
Acc. den ersten Mann,	die erste Frau,	das erste Kind.
az első férjet,	az első asszonyt,	az első gyermeket.

Voc. o du erster Mann, erste Frau, erstes Kind.
 o első férj! első aszizony! első gyermek.
 Abl. v. dem ersten Manne, der ersten Frau, dem ersten Kinde.
 az első férjtől, az első aszszonytól, az első gyermektől.

T ö b b e s S z á m.

Nom. die ersten Männer, die ersten Frauen, die ersten Kinder.
 az első férjek, az első aszszonyok, az első gyermekek.
 Gen. derer ersten Männer, Frauen, Kinder.
 az első férjeké, aszszonyoké, gyermekeké.
 Dat. denen ersten Männern, Frauen, Kindern.
 az első férjeknek, aszszonyoknak, gyermekeknek.
 Acc. die ersten Männer, Frauen, Kinder.
 az első férjeket, aszszonyokat, gyermekeket.
 Voc. o ersten Männer, Frauen, Kinder.
 o első férjek. aszszonyok. gyermekek.
 Abl. von denen Männern, Frauen, Kindern.
 az első férjektől, aszszonyoktól, gyermekektől.
 der, die, das zweyte. második. vier und vierzigste, negyven
 dritte, harmadik. | negyedik.
 vierte, negyedik. | drey und fünfzigste, ötven har-
 fünfte, ötödik. | madik. (ötödik.
 sechste, hatodik. | fünf und sechzigste, harvan
 siebente, hetedik. | sieben und siebenzigste, heven
 achte, nyolczadik. | hetedik.
 neunte, kilentzedik. | sechs und achtzigste, nyolcz-
 zehnte, tizedik. | van hatodik.
 zwanzigste, huszadik. | neun und neunzigste, kilentz-
 dreyßigste, harmin- | ven kilentzedik.
 tzadik. | hunderte, századik.

Szokás mind azon által a' rendelő számokat
 a' Substantivumokkal Articulus nélkül-is tenni,
 de igen ritkán. p. o.

Erster Theil, első rész; zweytes Buch, második könyv
 dritter Abschnitt, harmadik szakasz; viertes Capitel,
 negyedik cikkely. &c.

Jegyzés: Ez a' szó, fél, németül halb. ot részben; és szin-
 te úgy szoktak a' németek vele élni mint a' magyarok.
 p. o. harmadfél dritthalb; negyedfél vierthalb; másfél
 anderthalb; &c. anderthalb Pfund, másfél font; dritthalb
 Ellen, harmadfél rész; fünfsthalb Kloster, ötödfél öl; neu t-
 halb Kreuzer, kilentzedfél kraitzár; &c. De másodfél

óra, halb zwey Uhr, tizenkettődfél óra; halb zwölf Uhr, egyétfél órakor, um halb ein Uhr. &c.

III. A' sokásító számok három félek, mivel három különös szótskák, ugy mint fäch, fältig, és mal által szoktak formáltatni. p. o.

fäch.

einfach, egygyes, egy réti.	siebenfach, hetes.
zweyfach, doppel, két ös, dupla.	achtfach, nyóltzas.
dreyfach, hármás.	neunfach, kilentzes.
vierfach, négyes.	zehnfach, tizes, &c.

fältig.

einfältig, egyszeres.	dreyfältig, háromszoros.
zweyfältig, kétszeres.	vierfältig, négyszeres. &c.

mal.

einmal, egyszer.	viermal, négyszer.
zweymal, kétszer.	fünfmal, ötször.
dreymal, háromszor.	sechsmal, hatszor. &c.

Ezek a' számbéli szók egyéb Adjectivumoktól nem különböznek; és a' Substantivumok előtt helyheztetve mind a' Definitus, mind pedig az Indefinitus Articulusal álharnak-meg. p. o. Eine vagy die zweyfache Schnur, kétfős sinór; einer vagy der zweyfachen Schnur, 's a' t.

IV. Az egybe-fzedő számok Substantivumok.

das Zehend, tized.	das Hundert, száza.
das Duzend, tizenketteje.	das Tausend, ezere.
das Mandel, kerélt, kalanya.	das Schock, harvan száma.
der Siebner, hetes, Peták.	der Siebenzehner, máriás.
der Zehner, tizes.	der Zwanziger, húszas.

V. A' különböztető számoknak ez a' tulajdonságok, hogy a' dolgokat némelly egyenlő részekre fel-osztyák, vagy-is egy mástól megkülönböztetik és el-választyák. Nem változnak pedig ezek. Eredetekre nézve némellyek az olvasó számokból léznek, mellyekhez erley tétetik; és ezek valóságos Adjectivumok: mások a' rendekből léznek és Adverbiumok. p. o.

einerley, egyféle; erslich, vagy ersiens, v. zum ersien, első-
szőr; zweyerley, kétféle, zweytens, v. zum zweyten, má-
sodszor &c.

je eins und eins, egygyenként.

je zwey und zwey, ketten ketten.

je drey und drey, hárman harman.

VII. T Z I K K E L Y.

A' Pronomenekről, vagy-is a' nevező szók hel-
lyet való szókról.

A' Pronomenek hat félék, tudni-illik.

I. Pronomina Personalia, vagy-is személyi
nevezet gyanánt-való szók, persönliche Fürwörter.

II. Pronomina Possesiva, vagy-is birodal-
mat jelentő nevezet gyanánt-való szók, zueignende
Fürwörter.

III. Pronomina Demonstrativa, mutató szóts-
kák, anzeigende Fürwörter.

IV. Pronomina Relativa, vagy is, az elő-
járó Substantivumra néző szótskák, beziehende
Fürwörter.

V. Pronomina Interrogativa, vagy-is neve-
zetet kérdező szók, folgende Fürwörter.

IV. Pronomina Improperia, vagy-is közön-
séges nevezetek gyanánt való szók, uneigentliche
Fürwörter.

*I. A' Pronomen Personáléről, vagy-is a' személyi
nevezet helyet teendő szóról.*

A' Pronomen Personálé három féle, úgy-
mint az első, második és harmadik személyhez
tartozandó. Az első személy ugyan az, a' mel-
lyik szól, a' második az, a' mellyhez szólunk,
es a' harmadik az a' mellyről szólunk. Így te-
hát, ich, én, wir, mi, vagy mink, az első személyt

Jelentik az egygyes és többes számban; du, te, ihr, ti, vagy tik, másod személyűek az egygyes és többes számban; er, ő *Mascul.* sie, ő *Fœmin.* es, ő *Neut.* az egygyes számban; és sie, ök, vagy azok, la' többes számban harmad személyűek.

A' Personale Pronomenek Declinátzioja.

E L S Ő S Z E M É L Y.

Egygyes Szám.

Többes Szám.

Nom. ich, én.

Nom. wir, mi, mink.

Gen. meiner, enyim.

Gen. unser, miénk.

Dat. mir, nekem.

Dat. uns, nekünk minékünk.

Acc. mich, engemet.

Acc. uns, minket bennünket.

Abl. von mir, én tölem. Abl. von uns, tőlünk, tőlünk.

M Á S O D I K S Z E M É L Y.

Egygyes Szám.

Többes Szám.

Nom. du, te.

Nom. ihr, ti, tik.

Gen. deiner, tiéd.

Gen. euer, tiétek.

Dat. dir, neked, tenéked.

Dat. euch, tinéktek.

Acc. dich, tégedet.

Acc. euch, titeket, benneteket.

Voc. du! te!

Voc. ihr! ti!

Abl. von dir, te töled.

Abl. von euch, titöletek.

H A R M A D I K S Z E M É L Y.

E g y g y e s S z á m.

Nom. er,

sie,

es, ő, az.

Gen. seiner,

ihrer,

seiner, övé, azé.

Dat. ihm,

ihr,

ihm, néki, annak.

Acc. ihn,

sie,

es, ötet, azt.

Abl. von ihm,

von ihr,

von ihm, töle, attól.

T ö b b e s S z á m.

Mind a' három Genusban.

Nom. *ſie, ök ; azok.*Gen. *ihret, övék, azoké.*Dat. *ihnen, nékik, ő nékik, azoknak.*Acc. *ſie, őket, azokat.*Abl. *von ihnen, tőlök, azoktól.*

Kivántam ez alkalmatossággal a' német szóban való meg-fzöllításról emlékezet tenni ; mely tsak két fzaaz efsztendöktől fogva-is igen sokat változott. Azt könnyen el-gondolhatsz, hogy valamint a' görögök és rómaiak, úgy a' németek is eleinten a' személybéli Pronomenekkel az ő eredeti és természeti értelmekben éltenek, és akár minémü fő renden lévő személyeket tsak úgy szöllitottak-meg, mint az magokhoz hasonlókat, úgy mint a' második személyi Pronomennel. Így Diogenes Nagy-Sandorral, Cicero, Julius Tsászárral, Plinius Trajanussal befszélvén nem egyébbel, hanem a' második személyt jelentő fzóval él, t. i. *du, te*. Melly régi szokás igen kevés nemzetben tartatott-meg ő' mái napiglan. A' németek ugyan régen el-hagyták, és tsak az ayaafiságos és barátságos társaságokban tartják fen, úgy-mint a' jó barátok, testvérek és házastársok egy más között. Külömben a' láthatatlan személyeket, az Istent és a' megholtakat még most-is a' másod személybéli fzókkal szokás meg-fzöllítani : mellyet a' vers szerzők akár melly méltósághoz-való irásokban fen-tartanak a' hofzfasz szóllásoknak el-kerülése, és gondolatjaiknak hathatósabb ki fejtetése kedvéért. Továbbá a' második személyt azon személybéli fzótskával szoktuk meg-fzöllítani, midőn azt haragból vagy más okra nézve befszülni nem akarjuk. Egyébaránt a' németek, sőt majd tsak nem minden Európai nemzetek, az ő befszédjeket nagyobb emberséggel és nyájassággal kívánván ékesíteni, a' másod személybéli régi Singularis *du* helyett, a' Plurálisnak második személyét, az *ih*, szótskát vették szokásba. Ezen emberség mutató befszédnek módja ő ödik Károly Tsászárnak idejében olly közönségesse lett volt, hogy minden köz renden-való személyek magokhoz hasonlók között, sőt alább valókkal-is szólván, azzal élnek: a' hon-

honnét mint e' mai napiglan a' Frantziak az ő *Vous'* és az Anglusok az ő *You,* szavokat meg-tartották, á kik királyokat, hertzegeket és más nagyobb méltóságú személyeket azzal szólítanak meg. Melly szokás a' németeknél mind a' beszédben mind pedig irásban, ezen titulásokra nézve: *Eure Majestät, Felséged, Eure Durchlaucht, Hertzegséged,* mind ekkoraig fen maradt.

De még ezzel sem elégedtenek meg a' németek és olaszok: hanem az el-múlt száz elztendőben még nagyobb emberiséget és tisztelgetet kívának az al mutatni, hoy a' többes számbéli második személy helyet, az egygyes számu harmadik személyt-vették fel, úgy annyira, hogy midőn az előbbeni szokás szerént ezt kellett volna mondani: *Du hast mir gegeben, te ádtál nékem, a-vagy ihr habt mir gegeben, tik ádtatok nékem,* így szólottak: *er hat mir gegeben, ő adott nékem; sage er mir, mondja nékem, sey er so gut, tselekedje azt a' jót velem, thue er mir den Gefallen, tselekedje nékem azt a' jó akaratot.*

De ismét ennek a' száznak az elején, hogy az ő nyelveket ékefesebbé és kellemetesebbé tennék, még más külömbiséget-is vettek fel, a' melly mind e' mai napig szokásban vagyon nálók; midőn tudni illik az egygyes számu harmadik személy helyett, azon személynek többes számával élni kezdettek. Arra-valo nézve tehát mostanában a' fő rendű emberekkel lévén, a' fellyebb emlétetés szóllás helyében. *Er hat mir gegeben, így szóllunk: Sie haben mir gegeben, kegyelmed adott nékem; sagen Sie mir, mondja-meg kegyelmed nékem, thun Sie mir den Gefallen, tselekedje kegyelmed nékem ezt a' jó akaratot.*

Jegyzés: Mellesleg azt-is szükség itt az olvasónak tudására adnom, hogy hibás szokás az, a' melly egy időt fogva alattomban bé-tsúsított, midőn némelyek egy szóval és irásban így szóllanak: *Ihro, és Dero,* holott ezt kell vala mondaniok: *Seine, Ihre, Eure.* Azért ha valaki a' királyal, vagy királynéval beszélzene, soha se mondja, vagy írja, *Ihro Majestät,* hanem *Eure Majestät,* más távol lévő királyhoz vagy királynéhoz pedig *Seine Majestät,* vagy *Ihre Majestät,* valamint-is ez mindennémű jó könyv írónál fel-találtathatik.

Való ugyan, hogy még mostanában-is beszélünk mind az egygyes mind pedig a' többes számu második

vagy harmadik személyben de ez illyen beszédben mindenkor meg- emlékezünk arról, hogy kivel légyen beszédünk, és kitsoda kivánnyon több vagy kevesebb betsületet. Mondjuk ugyan példának okáért, a' barátságos beszélgetésben és az hathatósabb beszédekben:

Du bist gekommen,
te el-jöttél

Ich gebe dir.
néked adok.

De a' hol a' személyt, a' kivel szözlünk, meg- akarjuk különböztetni és betsülni így szözlünk.

Ihr seyd gekommen
ti el-jöttetek

Ich gebe euch,
néktek adok (kendnek adok,)

Er ist gekommen,
ö el-jött.

Ich gebe ihm,
néki adok.

Sie sind gekommen,
kegyelmed el-jött.

Ich gebe ihnen,
kegyelmednek adok.

Ezen köz beszélgetés, melly például irt következik, itélem, hogy leg- jobban meg fogja a' dolognak mi- vóltát világoztani.

Johann! hast du mein Kleid vom Schneider geholet? Ich habe dir es befohlen, und so viel ich sehe, ist es noch nicht hier. Was hast du indessen gethan? Gleich packe dich fort und bringe mir solches. Der Schneider soll auch zugleich mit dir kommen, daß ich ihm dafür sein Geld auszähle.

Kammerdiener! bringet mir indessen meinen seidenen Schlafrock, und wenn ihr mir ihn gebracht habet, so traget dieses Paquet Schriften auf die Post.

Eben recht, daß er gekommen ist. Was hat er mir für Pferde einspannen lassen? die zween Rappen, oder die zween Schimmel? die zween Rappen? nun das ist schon wohlgethan, gehe er nur. — Doch Stallmeister! der Herr von N. ist draußen, er

János! el-hoztad-e a' ru- námat a' szabótól? hiszem én azt néked meg- parantzol- tam, de a' mint látom, még nintsen itten. Mit mivel tél azomban? Azontúl talárod- jál, és hozd-el. A' szabó is mindjárt véled jöjjon el, hogy néki az ö pénzét le- olvashassam.

Kamara szolgám! hozza ide azomban az én hálo se- lyem köntösömet, és mihe- lyest azt ide hozta, azonnal vigye ezt a' kötés irást a' postára.

Eppen jó, hogy el-jöve; mi- némü lovakat fogatott bé? a' két barnát-é, vagy a' izürkét? a' barnákat? ezt ugyan igen jól tselekedte, most mennyen- el. — De még- is lovasz mester a' N. uram ott künn vagyón, bé

ist mir angesagt worden, lasse ich ihn herein kommen.

Guten Morgen mein gnädiger Herr von L. nehmen Sie mir es nicht ungütig, daß ich Sie schon so zeitig beunruhige; Ich —

Machen Sie keine Umstände, mein werthester Herr von M. — Joseph: bringe dem gnädigen Herrn einen Sessel, — oder lasse es besorgen; sehen Sie sich zu mir hieher auf die Sopha? Sie müssen mir vieles erzählen, deswegen sollen Sie auch nahe bey mir sitzen. Wenn sind Sie in Wien angekommen?

Es ist noch nicht lange, erst gestern Nachmittage gegen drey Uhr.

Haben Sie indessen schon einige Besuche abgestattet?

Noch nicht einen einzigen, Herr v. L. ich dachte, solche bey ihnen anzufangen.

Das freut mich ungemein, daß Sie mir die Ehre zum ersten geben wollten. Was macht Ihr Herr Bruder? Ist er noch in Preßburg? Ist er wohl auf? Und seine wertheste Frau Gemahlin, ist sie auch noch wohl auf?

Ich danke Ihnen, Herr von L. für die gütige Nachfrage, das ganze Haus befindet sich noch in dem nämlichen glücklichen

zustand; befallsa-bé hozzam.

Jó reggelt kívánok Nagyságos L. úramnak, kérem ne nehezteljen az úr-hogy már olly korán reggel alkalmatlanságára vágyok az úrnak. En —

Kérem ne tegyen olly sok szertemóniát kedves N. úram — József hozz a' nagyságos úrnak egy széket — vagy csak hadd abban, tésék az úrnak ide mellém zófara lenni, úgy-is sokakról kell az úrtól tudósodnom, azért szükséges' hogy közel mellém üljön. Mikor érkezett az úr Bétsbé?

Nem igen régen, csak tegnap dél-után, mind egy három óra tájban.

Vallyon az alatt-már többeket-is meg-látogatoit-é az úr?

Mind ekkoráig még ugyan senkit sem, hanem legelőször-is L. úramnak kívántam tiszteletemet tenni.

Ki-mondhatatlanul örvelek; kogy az úr mindenek előtt engemet méltóztatott azon szerentsére. Mit mivel az úrnak báltys ura? Még Posonyban vagyon? Egészséges-é? és az ő kedves hitestárta, jól vagyon-é?

Köszönöm L. úramnak kegyes meg emlékezését; az egész házunk még mind ugyan azon szerentsés álla-

Zustande, in welchem Sie es pörben vagyon, a' mellyben verlassen haben.

Néha a' személyi Pronomenek hez bizonyos szókak szokunk teni, mellyek a' személyeket hathatósabban jegyzik. Ez a' három pedig az; vagy-is inkább tsak egy három féleképpen: selbst, selber, és selbstem.

ich selbst,) magam, du selbst,) magad.
 ich selber,) vagy du selber,) vagy
 ich selbstem,) ennen magam, du selbstem,) tennen magad.
 er, sie selbst,) maga,
 er, sie selber,) vagy
 er, sie selbstem,) önnen maga.

wir selbst, selber, selbstem. mi magunk; ihr selbst, selber, selbstem, ti magatok; sie selbst, selber, selbstem, ök magok.

Mindazáltal az egygyes számú Genitivusban nem szoktuk mondani, meiner selber, magamé; deiner selber, magadé; seiner selber, magáé; sem pedig a' többes számban, unser selber, makunké; euer selber, magatoké; ihrer selber, magoké; mert ez a' fülnek mind egy vizsgálza tetszik hanemha más szók találának közöttök lenni. Hancem inkább így szokás szöllani: meiner selbst, deiner selbst, seiner selbst, unser selbst, euer selbst, ihrer selbst.

A' viszontagló vagy Reciprocum Pronomen sich, magamagát, ide tartozik és így declináltatik Nominativus nélkül.

E g y g y e s S z á m.

Gen. seiner, ihrer, seiner, magáé.

Dat. sich, maga magának.

Acc. sich, maga magát.

Abl. von sich, magától.

T ö b b e s S z á m:

Gen. ihrer, magoké.

Dat. sich, magoknak.

Acc. sich, magókat.

Abl. von sich, magoktól.

Ezen pronomen Reciprocumhoz-is, minden Casusokban azon módon tétetik ez a' szó selbst, selber, vagy selbstem, a' mint fellyebb meg-mondottuk. p. o. sich selbst, sich selber, sich selbstem, magát.

Er sagte dieses von sich selbst, selber, selbstien, ő azt önön magáról mondotta

Sie ist wieder zu sich selbst, selber, selbstien gekommen, viszont magához tért, meg-élt,

Es hat sich selbst, selber, selbstien verschickt, az alkalmas-ság úgy adta magát.

II. A' Pronomen Possessivum vagy-is birodalom jelentő név helyet való szókról.

A' Possessivum Pronomenek vagy-is a' birodalmat jelentő név helyet-való szók, vagy a' Substantivummal öszve kaptosoltathatók, vagy pedig magán lévők.

Az első rendbélieknek ez a' Declinaziojok.

E g y g y e s S z á m.

Masculinum.	Fœmininum.	Neutrum.
Nom. mein Mann férjem;	meine Frau, feleségem;	mein Kind. gyermekem.
Gen. meines Mannes, férjemé;	meiner Frau, feleségemé,	meines Kindes, gyermekemé.
Dat. meinem Manne, férjemnek;	meiner Frau, feleségemnek	meinem Kinde. gyermekemnek
Acc. meinen Mann, férjemet!	meine Frau, feleségemet;	mein Kind. gyermekimet.
Voc. o mein Mann! o férjem!	o meine Frau! o feleségem!	o mein Kind. o gyermekem.
Abl. v. meinem Manne, Férjemtől;	meiner Frau, feleségemtől;	meinem Kinde, gyermekemtől.

T ö b b e s S z á m.

Nom. meine Männer férjeim;	meine Frauen, feleségeim;	meine Kinder, gyermekeim.
Gen. meiner Männer, férjeimé;	meiner Frauen, feleségeimé	meiner Kinder gyermekeimé.
Dat. meinen Männern, férjeimnek;	meinen Frauen, feleségeim-ne,	meinen Kindern gyer ekeimnek
Acc. meine Männer, Férjeimet;	meine Frauen, feleségeim	meine Kinder, gyermekeimet.
Voc. o meine Männer, o férjeim!	o meine Frauen! o feleségeim!	o meine Kinder. o gyermekeim.
Abl. v. meinen Männern, Férjeimtől,	meinen Frauen, feleségeimtől;	meinen Kindern gyermekeimtől.

Szintén úgy declináltatnak az itt következők-is

Masculin.	Femin.	Neutr.
dein	deine,	dein, tiéd.
sein	seine,	sein, övé.
ihr,	ihre,	ihr, övé (az aszszonyé.)
unser,	unsere,	unser, miénk.
euer,	eure,	euer, tiétek.
ihr,	ihre,	ihr, övék.

Emlékezetre méltó e' részben a' német szónak mások felet-való bősége, Mert holdott más nemzetek, a' kik különbben a' némekeket meg-szokták különböz-
tetni, közönségesen akármelly Substantivum légyen elől, csak egy nembéli Pronomen Possessivummal élnek; a' német szóban ellenben a' sein, mindenkor első vagy harmad nembéli szóra mutat, az ihr pedig csak nőfőnyre vagy azon nembéli szóra. p. o

Diese Frau liebet ihren Mann, ez az aszszony szereti az ő urát, nem pedig seinen Mann, (suum maritum.)

Sie hat ihr Heurathsgut schon bekommen, már kezéhez vette az ő jegyben adatot jószágát, és nem sein Gut

Itten fellyebb az első példában a' Pronomen nem ahoz a' személyhez tartozik, a' melly szerettetik, hanem a'-hoz, a' ki szeret. Melly szóllas az idegen előtt igen rendesnek látszik: valamint szinte a' következők-is A' Syntaxisban e' felől bővebb oktatást találhatni.

Ezek a' Pronomenek Substantivum nélkül tétetvén, szinten úgy declináltatnak, valamint más közönséges Adjectivumok. p. o.

meiner,	meine,	meines, az enyim.
deiner,	deine,	deines, a' tiéd.
seiner,	seine	seines, az övé (a' férjüvé.)
ihrer,	ihre,	ihrer, az övé (az aszszonyé.)
unserer,	unsere,	unserer, a' miénk
eurer	eure	eurer, a' tiétek.
ihrer,	ihre	ihrer, az övék.

Azon kívül szokás ezeket Substantivumok gyanánt meg-határozó Articuluszal-is tenni, de egy kevésse meg-valtoztatva p. o.

E g y g y e s S z á m

Masculinum.

Fæmininum.

Neutrum.

Nom. der Meinige, die Meinige, das Meinige, az enyim.
(férjem,) (feleségem,) (enyimféle, magamé.)

Gen. des Meinigen, der Meinigen, des Meinigen, az enyimé.

Dat. dem Meinigen, der Meinigen, dem Meinigen, az enyim-
(nek.)

Acc. den Meinigen, die Meinige, das Meinige, az enyimet.

Voc. o Meiniger! Meinige! Meiniges! o enyim.

Abl. v. dem Meinigen, der Meinigen, dem Meinigen, az
(enyimtől.)

T ö b b e s S z á m.

Nom. die Meinigen, az enyimek, a' magaméi.

Gen. derer Meinigen, az enyimeké.

Dat. denen Meinigen, az enyimeknek.

Acc. die Meinigen, az enyimeket,

Voc. o Meinige, ó enyimek.

Abl. von denen Meinigen, az enyimekről.

E' szerént declináltatnak a' következők-is.

der Deinige die Deinige, das Deinige, a' tiéd, fajá-
(Férjed) (feleséged) tod.

der Seinige, die Seinige, das Seinige, az övé.
(feleségé) a' férjfiúé.

der Ihrige, die Ihrige, das Ihrige, az övé az asz-
(férje) szonyé.

der Unsrige, die Unsrige, das Unsrige, a' miénk.

der Eurige, die Eurige, das Eurige, a' tiétek.

der Ihrige, die Ihrige, das Ihrige, az övék.

III. A' Pronomen Demonstrativumról, vagy-is
a' mutató szóskákról.

A' Demonstrativum Pronomenek, vagy-is
a' mutató szók, a' jelen való vagy tudva lévő
dolgokra mint egy ujjakkal mutatnak. p. o.

Masculin.

Fæmininum.

Neutrum.

der, die, das, az.

dieser, diese, dieses, vagy dies, ez.

jener, jene, jenes, amaz.

derselbige, dieselbige, dasselbige, az, amaz.

derselbe, dieselbe, dasselbe, az, amaz.

selbiger, selbige, selbige, az, magamé.

derjenige, diejenige, dasjenige, az, emez.

A' Substantivum nélkül tétetvén, következőképpen declináltatnak.

E g y g y e s S z á m.

Nom. der,	die,	das, az.
Gen. dessen,	derer,	dessen, azé.
Dat. dem,	der,	dem, annak.
Acc. den,	die,	das, azt.
Abl. von dem,	von der,	von dem, attól.

T ö b b e s S z á m.

Nom. die, azok		mind a' három Genusban.
Gen. derer, azoké.		
Dat. denen, azoknak.		
Acc. die, azókat.		
Abl. von denen, azoktól		

Intés: Ezt a' Pronomenet der, die, das, nem kell egybe elegyíteni ezzel a' Definitivus Articulusal der, die, das, mert a' Definitus Articulusnak egygyes számu Genitivusa ez: des, der, des, a' Pronomennek pedig Genitivusa így vagyon: dessen, derer, dessen, A' többes számban is különböznek. Mert az Articulusnak Genitiva sa: és Dativusa, der, den, a' Pronomene pedig derer, denen, p. o.

Christus hat den (Artic.) Menschen besohien, denen (Pron.) gutes zu thun, die ihuen üfels thun: Kristus meg parantsolta az embereknek, hogy azokkal a' kik nekik rosszat tselekesznek, jót tégyenek.

E g y g y e s S z á m.

<i>Masculinum,</i>	<i>Femininum,</i>	<i>Neutrum,</i>
Nom. dieser,	diese,	dießes, ez.
Gen. dieses,	dieser,	dieses, ezé
Dat. diesem,	dieser,	diesem, ennek.
Acc. diesen,	diese,	dieses, ezt.
Abl. von diesem,	von dieser,	von diesem, ettől.

T ö b b e s S z á m.

Nom. diese, ezek.		mind a' három Genusban.
Gen. dieser, ezeké.		
Dat. diesen, ezeknek.		

Acc. diese, ezeket. | mind a' három Genusban.
 Abl. von diesen, ezektől.

Szükség azt-is megjegyezni, hogy annak a' Pronomennek dieser a' Neutrum Genusában a' könnyebb és hamarább-való ki-mondásnak kedvéért; gyakran el-hagyattatik a' második e betű é. így a' dieses helyett közönségesen dieß vagy dieß mondatik és irattatik; de nem am biß, vagy pedig len dieß.

E g y g y s S z á m.

<i>Masculinum.</i>	<i>Fæmininum.</i>	<i>Neutrum.</i>
Nom. derselbe,	dieselbe,	dasselbe, mez.
Gen. derselben	derselben,	dieselben, emezé.
Dat. demselben,	derselben,	demselben, emennek.
Acc. denselben,	dieselbe,	dieselbe, emezt.
Abl. v. demselben,	v. derselben,	v. demselben, emet.

T ö b b e s S z á m.

Nom. dieselbe, emezek.	mind a' három Genusban
Gen. derselben, emezeké.	
Dat. denenselben, emezeké.	
(nek.)	
Acc. dieselben, emezeket	
Abl. v. denenselben, emezektől.	

Ekképpen declináltatnak im' ezek-is

derselbige, dieselbige, dasselbige, azon, maga az.
 Derjenige, diejenige, dasjenige, az, amaz.

Ezekhez a' személyt vagy dolgot mutató szókhoz néha helyre mutató szók tételnek. úgy-mint: hier, itt; da, itten; dort, ott, ottan. p. o.

Der hier, die hier, das hier, az itt, imhól az.

Dieser da, diese da, dieses, vagy dieß da, im' ez, itten.

Derselbe hier, emez itt; dieselbe da, emez (afszony) ott; dasselbe dort, az amott.

Sokszor ez a' szó eben-is a' Pronomeneknek elejébe tételik. azon dolognak a' melyre mutatnak, határozottabb meg-határozatása kedvéért: melly szótka maga ugyan nem változik, de az utánna lévő Pronomen rend szerént hajlik. p. o.

<i>Masculin.</i>	<i>Fœminin.</i>	<i>Neutr.</i>
eben der, ugyan az;	eben die,	eben das.
eben dieser, ugyan ez;	eben diese,	eben dieses, v. dieß.
eben derselbe, ugyan azon;	eben dieselbe,	eben dasselbe.
Eben dieser hat mir es gesagt ugyan ez mondotta nekem.		
Eben derjeniae, der mir das Geld gestohlen, hat auch mein Kleid gestohlen, á' ki töllem a' pénzt el-lopta, ugyan azon ruhámat is el-lopta.		

IV. A' Relativum Pronomenekről, vagy az e-löl-járò szòra mind egy visszra néző szòkról.

A' német nyelvben tulajdonképpen nintsen több Relativum ennél az egynél, welcher, welche, welches, ki, melly. Mindazonáltal a' fellyebb említett mutató Pronomen der, die, das is gyakran tétetik Relativum gyanánt: mellynek Declinátziója is egyedül tsak a' Genitivusban különbözik.

E g y g y e s S z á m.

<i>Masculinum.</i>	<i>Fœmininum.</i>	<i>Neutrum.</i>
Nom. welcher,	welche,	welches, a' ki, v. a' melly.
Gen. welches,	welcher,	welches, a' mellyé.
Dat. welchem,	welcher,	welchem, a' mellynek.
Acc. welchen,	welche,	welches, a' mellyet.
Abl. v. welchem,	v. welcher,	v. welchem, a' mellytől.

T ö b b e s S z á m.

Nom. welche,	a' mellyek.	mind a' három Genusban.
Gen. welcher,	a' mellyeké.	
Dat. welchen,	a' mellyeknek,	
Acc. welche,	a' mellyeket.	
Abl. v. welchen,	a' mellyektől.	

E g y g y e s S z á m.

<i>Masculinum.</i>	<i>Fœmininum.</i>	<i>Neutrum.</i>
Nom. der,	die,	das, a' melly, v. a' ki.
Gen. dessen,	deren,	dessen, a' kié.
Dat. dem,	der,	dem, a' kinek.

Acc. den, die das, a' kit.
 Abl. von dem, von der, von dem, a' kitől.

T ö b b e s S z á m,

Nom. die, a' kik.
 Gen. deren, a' kiké.
 Dat. denen, a' kiknek, mind a' három Genusban.
 Acc. die, a' kiket.
 Abl. v. denen, a' kiktől.

Ezekből észre vehetni, hogy a' szó; der, die, das, hol articulált hol, mutató Pronomen, hol pedig Relativumot tészen, igen kevés különböztetéssel. Hogy pedig felettébb szokszor elől ne forduljon, néha ezzel kell fel-váltani: welcher, welche, welches, vagy pedig ezzel, was, p. o.

E' helyében hogy így szólharnál: den Degen den Sie hier sehen, a' kotzperdet, a' mellyet kegyl-med itt lát; németül jobban esik ha imígy szólatsz: den Degen, welchen sie hier sehen.

Das Haus, das ehemals hölzern gewesen ist, und das jezo steinern war, das ist zusammen gefallen, az a' ház, a' melly annak ellötte fából völt, most pedig kövek-höl vala, rakásra dől. Jobban mondatik németül így: das Haus welches ehemals hölzern gewesen ist, und welches jezo steinern war, das ist zusammengefallen.

Bz a' szó mer, gyakorra a' welcher, helyet-is tészetik. p. o.

Wer isst und trinkt, der muß bezahlen, a' ki eszik, és itzik annak fizetni kell, avagy welcher isst. &c.
 Wer stiehlt, der ist ein Dieb, a' ki lop, a' tolvaj, avagy welcher stiehlt. &c.

Szokás kivált a' régi könyvekben még ezzel a' so szókával-is úgy élni mint valamelly Pronomen Relativummal. Nem változik ez sem a' Genusra, sem a' száma, sem pedig a' Casusra névve; de leginkább a' harmad nembéli és a' többes számu Relativum helyer szokás tenni.

Dasjenige, so ich mir gekauft habe, az mellyet én magamnak vettem: ennek helyében: dasjenige welches, vagy was, vagy das ich mir, &c.

Das Mittel, (welches, das, was,) so ich ihm vorgeschlagen habe, az az orvosság, mellyett néki javasoltam.

Das sind die Kinder, (welche, die) so mir meine Schwester geschickt hat; ezek azok a' gyermekek, a' kiker nékem a' néném küldötte.

V. *Pronomen Interrogativumok, vagy-is a' nevezetős kérdő szókról.*

A' kérdező Pronomenek két félek; némelyek csak egy; némelyek pedig több szóból állanak. Az első rendbélieknek ilyen a' Declinációjok.

E g y e s S z ó k.

<i>Masculin. és Feminin.</i>	<i>Neutr.</i>
Nom. <i>wes?</i> ki? v. <i>kitsoda?</i>	<i>was?</i> mi? <i>mitsoda.</i>
Gen. <i>wessen?</i> kié?	<i>wessen?</i> mié?
Dat. <i>wem?</i> kinek?	<i>wem?</i> minek?
Acc. <i>wen?</i> kit?	<i>was?</i> mit?
Abl. <i>von wem?</i> kitől?	<i>von wem?</i> mitől.

Ennek a' kérdező Pronomennek többes száma nintsen.

Jegyzés: Mondják ugyan néhol a' Neutrum Genusnak Ablativusában: *von was?* De az hibás. Azt sem igen mondják mindazonáltal a' németek: *von wem?* mitől? valamint szinte a' mutató Pronomennel sem szoktak így élni: *von dem,* attól, a' Neutrum Genusban. Hanem így szokás inkább igazán németül mondani: *wo?* *von?* mitől? *davon,* attól; *waju?* mire? *daju,* arra: *wo?* *zing?* miben *darium,* abban. 'a' a' t.

E g y e s S z ó k.

<i>Masculinum.</i>	<i>Femininum.</i>	<i>Neutrum.</i>
Nom. <i>welcher?</i>	<i>welche?</i>	<i>welches?</i> mellyik.
Gen. <i>welches?</i>	<i>welcher?</i>	<i>welches?</i> mellyiké?
Dat. <i>welchem?</i>	<i>welcher?</i>	<i>welchem?</i> mellyiknek.
Acc. <i>welchen?</i>	<i>welche?</i>	<i>welches?</i> mellyiket?
Abl. v. <i>welchem?</i>	v. <i>welcher?</i>	v. <i>welchem?</i> mellyiktől.

T ö b b e s S z á m.

Nom. welche? mellyek? Gen. welcher? mellyeké.
 Dat. welchen? mellyeknek? Acc. welche? mellyeket? Abl. von welchen? mellyektől.

Több szókból álló Pronomenek: was für einer? was für eine? was für eins? milyen? minémü? Ezek úgy declináltak, valamint ein, eine, eins, a' mellyekkel öszve kaptosítottak. Azt is szükség előre megjegyezni, hogy für helyett nem helyeszen tezik némellyek ezt a' szót vor: mellyről a' Syntaxisban bővebben fogunk szólni,

Masculin.

Fæminin.

Neutrum.

Nom was für einer? was für eine? was für eins? milyen?
 Gen. was für eines? was für einer? was für eines? milyené?
 Dat. was für einem? was für einer? was für einem? milyen.
 (nek?)
 Acc. was für einen? was für eine? was für eins? milyen?
 Abl. v. was für einem von was für einer? v. was für einem?
 (milyentől?)

Jegyzés: Mikor e' mellet a' was für einer Pronomen mellett, Substantivum vagyon, akkoron az ein szónak a' végén, sem a' Masculinumban az er, sem pedig a' Neutrumban az es nem téterik, hanem csak was für ein mondatik, és hajlása hasonló a' meg-nem határozó Articulusnak hajlásához, p. o. nem szoktuk mondani: was für einer Mann hat das gesagt? minémli ember mondotta azt? hanem: was für ein Mann? &c. Nem was für eins Haus? minémü ház? hanem: was für ein Haus.

V. *Az Improprrium Pronomenekről, avagy nem tulajdonképpén való nevezetek helyét foglaló szókról.*

Az Improprrium Pronomenek a' fellyebb említett öt réndbéli Pronomenekhez nem tartoznak, hanem csak mind-egy közönséges nevezetek gyanánt szolgálnak. Ezeket az itten következő renddel fogjuk meg-vizsgálni.

Man, (az ember.)
 es, (az)
 einen, valaki, az ember.
 etwas, valami.
 einiges, némelly, valamelly.
 etliche, egynéhány.

jemand, valaki.
 jedermann, minden.
 solcher, olyan.
 ein solcher, az olyan, ilyen.
 der eine, und der andere, az
 egygyik, s' másik.

feiner, egysen.
 mancher, némelly.
 beide, mind a' kettő.
 alle, mind mindnyájan.
 niemand, senki.
 ein jeder, mind egygyik,
 mindenik.
 ein jeder, kiki.
 ein und ander, egyik-is má-
 sik-is, némellyek.
 einige, némellyek.
 ein jedwed, mindenik, mind-
 egygyik.

Ez a' szo man kétség kívül ebből a' Mann szóból
 let, melly férjfiat, férjet és *embert* nézen. 'S majd
 csak nem úgy élnek véle a' németek, mind a' magya-
 rok ezzel a' szóval: az *ember*, úgy mint: jemand, va-
 laki helyett, midőn valamelly bizonytalan, vagy kö-
 zönséges dologról emlékeziünk. De nem lehet még is
 mindenkor magyarul az *ember* el magyarázni, nem-is
 hajlik, mind a' magyaroknál az *ember*. p. o.

Man sagt, mondatik vagy mondják.

Man will mir nicht glauben, nem akarnak nekem hinni.
 Man wird kommen, el-fogunk jönni; vagy, el-fognak
 jönni.

Avagy csak ezekből a' példákból-is észre vehetni,
 hogy több-féleképpen lehet az afféle szóllásokat ma-
 gyarázni, a' mellyekben man vagyon. De többnyire ak-
 kor tévzi a' német ezt a' szót a' Verbumnak egyes szá-
 mú harmadik személyhez, mikor mi a' többes számú el-
 ső vagy harmadik személyvel vagy Passivummal élünk.
 p. o. man braucht, kívántatik man will, kívánnak' akar-
 nak; man wird essen, enni fogunk; man hat getrunken, ittak.

Es, is olyan szótska a' mellyet magyarul nem lehet
 olyan szóval fel-váltani, melly mindenüvé illenek: jól-
 lehet eredetire nézve azt tévzi, a' mit az az. Egyébaránt
 a' magyar könnyen fel-veheti annak értelmét, ha az *el-
 vasok* és *olvasom* két szónak külömbiségére vigyáz. U-
 gyan-is; *olvasok*, ich lese, semmi bizonyos tudva lévő
 dolgot nem tévzen; hanem tsupán csak a' tselekedetnek
 jelentése; az *olvasom* ellentben, ich lese és valamelly külö-
 nös és tudva lévő dologra-is mutat, a' mellyben a' tselé-

kedet foglalatoskodik; mel y dolog a' német szóban eze-
zel az es, el jelentetik. p. o.

ich sage es, mondom: ich habe es ihm gesagt, mondtam
néki; ich werde es ihm sagen, meg-fogom néki mon-
dani; sage du es ihm, mondjad-meg néki &c.

Sokszor a' beszédben ebből az es szóból, az e betű
mint, egy el-harapatik; és csak az s hallatik az előtte
való szóval egybe-kapitoltatva; mellyet mollansag a'
könyv-írók is igen szokásba veiték. p. o. közönséges-
sen ezt mondják: er ist; e' helyett; er ist es az vagy ő az:
ich habe ihm gesagt, e' helyett; ich habe es ihm gesagt, én néki
azt meg-mondotam; gib mir, e' helyett: gib mir
es, add nékem; sie wird es thun, e' helyett: sie wird es thun,
meg fogja tselekedni.

Einer, ebben az értelemben nem szám; midőn példának-
okáért így szöllumk: was einer nicht gelernt hat, das
kann er auch nicht; a' mit valaki nem tanult, azt nem-
is tudja; hanem annyit téfzen, mint man, melly
szótska helyett nehol, de hi álsan, der Mensch mon-
datik. Az előbbi példa annyit téfzen, mintha így
vólna: was man (der Mensch) nicht gelernt hat, das kann
man (er) auch nicht; a' mi az ember nem tanult, azt nem-
is tudja. Leg-inkább azért szokás ezzel az einer-el, mi-
vel a' man-nak semmi hajlala vagy Declinatziója nintsen,

Keiner.

Következendőképpen declináltatik.

E g y g y e s S z á m.

Masculinum.

Femininum.

Neutrum.

Nom. keiner,	keine,	keines, egy sem.
Gen. keines,	keiner,	keines, egygyé sem.
Dat. keinem,	keiner.	keinem, egynek sem.
Acc. keinen,	keine,	keines, egygyet sem.
Abl. v. keinem,	v. keiner,	v. keinem, egytől sem.

T ö b b e s S z á m.

Nom. keine,	mind a' három Genusban; magyarul pedig szintén azt téfzi, a' mit az egygyes számban, és többnyis re csak a' <i>nom</i> szóval kell magyaráz- ni. p. o. ich mag keine Weingärten, nem kellenek nékem a' szőlők.
Gen. keiner,	
Dat. keinen,	
Acc. keine,	
Abl. v. keinem,	

Ekképpen declináltatnak ezek is: *mancher*, *mémiely*; *solcher*, olyan, *einer*, egy valaki; tsak hogy ennek az utóbb nevezett szónak többes száma nintsen; valamint-hogy ellenben *im' e' kettő*: *beibe*, mind *kettő*, és *alle*, mind, az egygyes szám híjjával vagyon.

A' mi még ezt a' *solcher* szót illeti a' többi között azt jegyezhettyük-meg felőle, hogy az egygyes számban a' meg-nem határozó *Articulust*-is szokás elejébe tenni, de nem ám a' meg-határozót mint a' magyaraknál. p. o. *ein solcher*, ilyen; *eine solche*, wie Sie sind, kann leicht Geld ausleihen, az olyan mint az aszfzony, könnyen adhat pénzt költsön.

Ein solcher Soldat ist lobenswürdig; der feinem Kaiser treu dienet, az olyan katona dicséretre méltó a' ki az ő Tsászáranak híven szolgál.

Ein solcher Feld muß breit sein, az olyan mezőnek szélesnek kell lennie.

Akképen declináltatnak ezek is: *ein jeglicher*, *ein jeder*, *jedweder*, *ki ki*, minden; *ein einziger*, egyetlen egy; a' hol az *ein*-is hajlik p. o. *man muß nicht einem jedweden trauen*, nem kell mindenképpen hinni. Az *einzig* ger-t a' többes számban-is lehet mondani a' meg-határozó *Articulustal* p. o. *der einzige Mann*, az az egyetlen egy férj; *die einzigen Männer*, az egyedül való férfiak; *die einzige Frau*, az az egyetlen egy aszfzony; *das einzige Kind*, az az egyetlen egy gyermek; *die einzigen Kinder*, az egyedül való gyermekek.

Különös Declinátzioja vagyon e' háromnak: *jemand*, valaki; *niemand*, senki; *jedermann*, *ki ki*; melyet *im' itt* szemlélhetni.

E g y g y e s s z á m.

Nom.	<i>jemand</i> ,	<i>niemand</i> ,	<i>jedermann</i> .
	valaki;	senki;	<i>ki ki</i> , mindegygyik.
Gen.	<i>jemand's</i> ,	<i>niemand's</i> ,	<i>jedermann's</i> .
	valakié;	senkié,	kié kié.

- Dat. jemanden, niemanden, jedermann,
valakinek; senkinek; kinek kinek.
Acc. jemanden, niemanden, jedermann,
Valakit; senkit; ki kit.
Abl. v. jemanden, v. niemanden, v. jedermann.
valakitől; senkitől; kitől kitől.

Többes Számok nintsen.

Jegyzés. Etnas, valami, és nichts, semmi, még ezek közé a' Pronomenek közé tartoznak; de nem változnak, p. o. ich habe nichts gesehen, semmit sem láttam; ich weiß etwas, valamit tudok.

A' VIII. T Z I K K E L Y.

A' Verbumokról, (von den Zeitwörtern,) vagy-is az idő jelentő szókról, és azoknak külömbféle változásokról.

A' Verbum olyan szó, a' melly mivelést és szenvedést jelent, azon idővel egyetemben, a' mellyben ez illyetén mivelés avagy szenvedés történik. Az időt pedig háromféleképpen gondolhatni, mint jelen valót, el-múltat és jövődőt. Az első tehát Tempus Praesens az az, jelen való idő, úgy-mint: ich schreibe, írok; a' második Praeteritum; az az el-múlt idő, úgy-mint: ich habe geschrieben, írtam; a' harmadik Futurum, az az, jövődő idő, úgy mint: ich werde schreiben, írni fogok. Továbbá az el múlt időről azt jegyezhettyük-meg, hogy az ismét háromféleképpen képzeltehetik: először, midőn valamelly tselekedet vagy szenvedés csak mostanában, alig és nem tellyességgel végeződött, úgy-mint ich las; olvasék; másodszor, midőn az már egészen el-végeződött és el-múlt, úgy-mint:

ich habe gelesen, olvastattam; harmadszor pedig midőn már regen, az utóbb múltnál előbb elmúlt p. o. ich hatte gelesen, olvastam volt. E' szerént tehát öt rendbéli különös jelentethetik a' Verbu mal; úgy mint:

I. Præsens, avagy jelen-való idő, die gegenwärtige Zeit.

II. Præteritum Imperfectum, vagy-is alig múlt idő; die kaum vergangene Zeit.

III. Præteritum Perfectum, vagy is elmúlt idő; die völlig vergangene Zeit.

IV Præteritum Plusquamperfectum, vagy is régen múlt idő; die längst vergangene Zeit.

V. Futurum, vagy-is jövendő idő, die zukünftige Zeit.

Ebben az utólsó, úgymint a' jövendő idöben ismét három külömbseget szoktak meg jegyezni; midőn az valamelly szótskákkal meg-toldaltatik.

Az egyik, Futurum Absolutum, valóban jövendő idő, die gewiß zukünftige Zeit.

A' másik, Futurum Conditionatum, okkal jövendő idő, die bedingt zukünftige Zeit.

A' harmadik, Futurum Conditionatum Præteritum, jövendő voltában el-múlt idő; die bedingt zukünftig gewesen.

Futurum Absolutum az a' melly a' dolgot bizonyosan valaha leendőnek és történendőnek jelenti. p. o. ich werde lesen, olvasni fogok.

Futurum Conditionatum az, a' melly a' történetnek jövendő voltát vagy folytatását csak úgy jelenti, hogyha valamelly akadály nem hátráltatná p. o. ich würde lesen, olvasnék, vagy olvasni fognék.

Futurum Conditionatum Præteritum. a' történetnek már meg-lett félbe-szakasztását vagy el-múlását jelenti, mellyet egyfzer'smind leendőnek és jövendőnek jegyez, hogyha valamelly ok jelen lett volna p. o. ich würde gelesen haben, olvastam volna, vagy olvasni fogtam volna.

Minden időbéli tselekedetnek két különös száma vagyon, tudniillik: az egygyes, és a'

többes. Az egygyes szám (*die einfache Zahl*) az, a' melly egy személyről; a' többes szám (*die mehrfache Zahl*) pedig az, a' melly több személyeknek történetekről szól.

Már innét észre vehetni, hogy minden számban három személy jegyeztethetik:

Az első, a' ki magáról szól. (*die erste Person.*)

A' második, a' kit a' szóló meg-szöllit (*die zweyte Person*)

A' harmadik, a' kiről az szól. (*die dritte Person.*)

De itt jól észre vegyük, hogy a' német nyelvben természet szerént szükségképpen a' Verbum mellett kell lennie annak a' személyt jelentő szónak; holott a' magyar Verbum azt úgy-is magában foglalja, és csak néha hahatöbb mondás kedvéért külön meg-kivánnya. Jele azert-

Az első személynek az *egygyes számban*, *ich*, (én)

A' másodiknak, *du*, (te)

A, harmadiknak, ha első nembéli, *er*, ha pedig második nembéli, *ie*, ha pedig harmadik, *es*, (ő, az)

Az utolsó vagy harmad nembéli szó személyetlenül-is vétetik, va amint a' *man*.

Az első személynek pedig a' *többes számban*, *wir*, (mi.)

A' másodiknak, *ihr*, (ti.)

A' harmadiknak, *sie*, (ők.)

Minden Verbumoknak négy-féle formája vagy modja, (*Modus, Art*, vagyon; az első, *Indicativus*- egyenesen jelentő mód; *die anzeigende Art*, a' második, *Imperativus*, avagy parantsoló mód, *die gebietende Art* a' harmadik *Conjunctivus* vagy-is foglaltató, kívánó és óhajtó mód; *die verbindende Art*; a' negyedik, *Infinitivus*, avagy bizonytalan, meg-nem határozó mód, *die unbestimmte Art*.

Az *Indicativus* a' történetnek vagy mondásnak mi-voltát csupán csak mutattya, és egyenesen, lévőnek, meglettnék, vagy leendőnek jelenti: p. o. *ich liebe*, szeretek; *ich habe geliebet*, szerettem; *ich werde lieben*, szeretni fog

gok; ich werde geliebet, szerettetem; ich bin geliebet worden, izerettetem; ich werde geliebet werden, meg szerettetem, szerettetni fogok; ich empfangе, vélezek; ich habe empfangen, vettem; ich werde empfangen, venni fogok.

Az Imperativus, vagy parantsoló mód a' tselekedetnek vagy szenvedésnek meglett parantsolja. p. o. liebe du, szerefs; rede du, szólj; arbeite du, dolgozzál.

A' Coniunctivus vagy-is foglaltató mód az a' melly a' történetnek más dologtól való függését avagy azzal való öfze-foglaltatását jelentni, és az efféle egybe-kapcsolás okaért, de néha magán-is tétetik, valamelly kivánságnak megértéséért. p. o. ich wollte, daß ich nicht schuldig wäre, akarnám, hogy semmivel se tartoznám.

Az Infinitivus vagy-is bizonytalan mód az, a' melly a' tselekedetnek vagy szenvedésnek semminémű mivoltát meg-nem határozza p. o. gehen, menni; essen, enni; trinken, inni; schreiben, írni; lesen, olvasni.

Továbbá, a' németeknél a' Verbum vagy Activum, az az: *mivelésbéli*, vagy Passivum, az az: *szenvedésbéli*, vagy Neutrum, Szükség meg-egsmérni a, Reciprocumot, az az: *viszontaglot*, vagy *viszszállott*, és az Impersonálet, az az: *személyetlent*.

A' Verbum Activum (die thätige Gattung,) az, a' melly minémű dologra tzelező mivelést vagy tselekedetet jelent, és azért majd csak nem mindenkor maga utan Accusativust kíván. p. o. ich liebe meinen Vater, szeretem az atyámat; ich kaufe ein Pferd, lovat vélezek.

A' Verbum Passivum (die leidende Gattung,) az a' melly mástól vett szenvedést jelent. p. o. ich werde gelobet, dicsértetem.

A' Verbum Neutrum (die mittlere Gattung,) az, a' melly a' dolognak vagy személynek bizonyos állapotját magyarázza. p. o. ich sitze, ülök; ich sterbe, meghalok; ich wachse, növök; már itt németül nem monogyuk: ich werde gefessen, ülettetem; ich werde gestanden, állattatom; ich werde gestorben, hallattatom. 's a't.

A' Verbum Reciprocum az a' melly magát a' tselekedőt illető, és mint-egy arra visszsa forduló tselekedetet jelent: p. o. sich schämen, szégyelni; ich prehe

le, mich, ditsekedem; sich enthalten magát tartóztatni valamitől; hütet, őjjad, magadat, örizedjél.

A' Verbum Imperfonale az, a' melly semmi különös személyek tektselkedését vagy szénvedését nem jelent, hanem a' harmadik egygyes személy gyanánt a' németben ezeket a' man, vagy eszökat maga mellett meg-kivánnya, mellyek valamelly közönséges természetű okot néznek. p. o. man sagt, mondják; man will, akarják; es regnet, eső esik; es schneiet, hó esik, &c.

A' Verbumok között nevezetesek és leg-inkább előfordulok azok, a' mellyek Deakul Auxiliare Verbumoknak, (Hülfswörter,) az az, segéző szöknak nevezetnek; miá-hogy más Verbumok mellett meg-kivánattak némelly időknak és változásoknak meg-magyarázására; mellyek is majd minden mostani nyelvekben fel-találatnak, némínémüképpen a' magyarban is.

E L S Ö S Z A K A S Z.

A' segézető szökról, avagy az Auxiliare Verbumokról.

Von den Hülfswörtern.

A' segéző szöknak, vagy-is Auxiliare Verbumoknak számok mindeneftül tíz; és ezek minden egyéb Verbumokkal öszve kaptsothatnak. p. o.

ich bin gekommen, el-jöttem.	ich werde sterben, meg-fogok halni.
ich habe geschrieben, írtam.	ich mag spielen, játszhatom,
ich will leben, élni kívánok.	szertetek játszoni.
ich soll ausgehen, el-kellene hazúl mennem.	ich darf reden, merek beszélni, beszélhetek.
ich kann wissen, tudhatok, lehet tudnom.	ich lasse machen, csináltatok.
	ich muß lesen, olvasnom kell.

A' három első leg-szükségesebb; mivel-hogy minduntalan a' beszédben forog; azért ezeket minden megváltoztatásokkal ige a' tanulóknak szemék elejébe kívántam terjeszteni, hogy elejéntén mindjárt jól meg-tanúlhassák és elméjekben tarthassák azok, a' kik a' német szöban szerentséssen elő akarsak menni.

Első Auxiliare Verbum,
vagy segéti szó: seyn, lenni.

Indicativus Modus, jelentő mód vagy forma.

Tempus Præsens, jelen való idő.

Egyes Szám,

Többes Szám.

ich bin, vagyok.

wir sind, vagyunk.

du bist, vagy.

ihc seyd, vagytok.

er, sie, man, es, ist, vagyon.

sie sind, vagynak.

Præteritum Imperfectum, alig múlt idő.

Egyes Szám.

Többes Szám.

ich war, valék.

wir waren, valánk.

du warst, valál.

ihc wart, valátok.

er war, vala.

sie waren, valának.

Præteritum Perfectum, el-múlt idő.

Egyes Szám.

Többes Szám.

ich bin gewesen, voltam.

wir sind gewesen, voltunk.

du bist gewesen, voltál.

ihc seyd gewesen, voltatok.

er ist gewesen, volt.

sie sind gewesen, voltanak.

Præteritum Plusquam Perfectum, régen múlt idő.

E g y e s S z á m.

ich war gewesen, voltam volt.

du warst gewesen, voltál volt.

er war gewesen, volt volt.

T ö b b e s S z á m.

wir waren gewesen, voltunk volt.

ihc wart gewesen, voltatok volt.

sie waren gewesen, voltanak volt.

Futurum Absolutum, a' valóban jövendő.

Egyes Szám.

Többes Szám.

ich werde seyn, létszek.

wir werden seyn, lészünk.

du wirst seyn, lészesz.

ihc werdet seyn, lésztek.

er wird seyn, léssen.

sie werden seyn, lézzenek.

Futurum Conditionatum, az okkal jövendő.

Egyes Szám.

Többes Szám.

ich würde seyn, lenni fog.

wir würden seyn, lennénk.

nek, vagy lennék.

du würdest seyn, lennél. ihr werdet seyn, lennétek.
 er würde seyn, lenne. sie würden seyn, lennének.

*Futurum Conditionatum Præteritum, a' jövendő
 vóltában el - múlt.*

Egyes Szám.

ich würde gewesen seyn, lettem volna.
 du würdest gewesen seyn, lettél volna.
 er würde gewesen seyn, lett volna.

Többs Szám.

wir würden gewesen seyn, lettünk volna.
 ihr würdet gewesen seyn, lettenek volna.
 sie würden gewesen seyn, lettenek volna.
Imperativus Modus, parantsoló mód.

Tempus Præsens, jelen-való idő

Egygyes Szám.

Többs Szám.

sey du, légy.
 sey er, légyen.

seyn wir, légyünk.
 seyd ihr, légyetek.
 seyn sie, légyenek.

Futurum, jövendő idő,

Egygyes Szám.

Többs Szám.

du sollst seyn, lenned kell. laßt uns seyn, légyünk.
 er soll seyn, lennie kell. ihr solltet seyn, lennetek kell.
 sie sollen seyn, lenniük kell.

Conjunctivus Modus, foglaltató mód.

Tempus Præsens, jelen-való idő

Egyes Szám.

Többs Szám.

ich sey, légyek.
 du seyst, légy.
 er sey, légyen

wir seyn, légyünk.
 ihr seyd, légyetek.
 sie seyn, legyének.

Præteritum Imperfectum, az alig múlt.

Egygyes Szám.

Többs Szám.

ich wäre, volnék.
 du wärest, volnál.
 er wäre, volna.

wir wären, volnánk.
 ihr wäret, volnatok.
 sie wären, volnának.

Præteritum-Perfectum, az el-múlt.

Egygyes Szám.

ich sey gewesen, voltam légyen.

du seyst gewesen, vólt légyen.

er sey gewesen, vólt légyen.

Többes Szám.

wir seyn gewesen, vóltunk légyen.

ihr seyd gewesen, vóltatok légyen.

sie seyn gewesen, vóltanak légyen.

Præteritum Plusquam Perfectum, a' régen el-múlt.

Egygyes Szám.

ich wäre gewesen, vóltam vólna.

du wärest gewesen, vóltál vólna.

er wäre gewesen, vólt vólna.

Többes Szám.

wir wären gewesen, vóltunk vólna.

ihr wäret gewesen, vóltatok vólna.

sie wären gewesen, vóltanak vólna.

Futurum Absolutum, a' valóban jövendő.

Egygyes Szám.

ich werde seyn, leendek.

du werdest seyn, leendesz.

er werde seyn, leend.

Többes Szám.

wir werden seyn, leendünk.

ihr werdet seyn, leendetek.

sie werden seyn, leendenek.

Futurum-Conditionatum, az okkal jövendő.

Egygyes Szám

ich würde seyn, leendenék.

du würdest seyn, leendenél.

er würde seyn, leendene.

Többes Szám.

wir würden seyn, leendenénk.

ihr würdet seyn, leendenétek.

sie würden seyn, leendenének.

*Futurum Conditionatum Perfectum, a' jövendő vól-
tában el-múlt,*

Egygyes Szám.

ich würde gewesen seyn, lettém volna jövendőben.

du würdest gewesen seyn, lettél volna jövendőben.

er würde gewesen seyn, lett volna jövendőben.

T ö b b e s S z á m.

wir würden gewesen seyn, lettünk volna jövendőben.

ihr würdet gewesen seyn, lettetek volna jövendőben.

sie würden gewesen seyn, lettenek volna jövendőben.

Infinitivus Modus, határozatlan mód.

Tempus Praesens, jelen-való idő: seyn lenni.

Prat. gewesen seyn, voltanak lenni.

Supinum.

vagy hanyatlóképpen, gewesen, vólt.

(im seyn, lévén, léve.

Gerundium. (zu seyn, levésre, lévén

(um zu seyn, hogy legyen, lételre való.

Participium. (*Pras.* ein Wesender, (*) való, lévő.

köz-ige. (*Prat.* ein Wesender, vólt.

(*) ein Wesender, nintsen szokásban, hanemha málsal öszve-kapcsolatik. p. o. ein Abwesender. távól-levő; ein Anwesender, jelen-lévő.

A' második Auxiliare Verbum,

vagy-is segéző szó: haben, valamivel bírni.

Indicativus modus, jelentő mód.

Tempus Praesens, jelen-való idő.

Egygyes Szám.

ich habe, nekem vagyon.

du hast, neked vagyon.

er, sie, man, es hat, neki vagyon.

Többes Szám.

wir haben, nekünk vagyon.

ihr habet, néktek vagyon.

sie haben, nekik vagyon.

Præteritum Imperfectum, alig múlt idő.

Egygyes Szám. Többes Szám

ich hatte, nekem vala. wir hatten, nekünk vala.
 du hattest, néked vala. ihr hattet, néktek vala.
 er hatte, neki vala. sie hatten, nekik vala.

Præteritum Perfectum, el-múlt idő.

Egygyes Szám.

ich habe gehabt, nekem volt.
 du hast gehabt, néked volt.
 er hat gehabt neki volt.

Többes Szám.

wir haben gehabt, nekünk volt.
 ihr habet gehabt, néktek volt.
 sie haben gehabt, nekik volt.

Præteritum Plusquamperfectum, régen múlt idő.

Egygyes Szám

ich hatte gehabt, nekem volt vala.
 du hattest gehabt, néked volt vala.
 er hatte gehabt, neki volt vala.

Többes Szám.

wir hatten gehabt, nekünk volt vala.
 ihr hattet gehabt, néktek volt vala.
 sie hatten gehabt, nekik volt vala.

Futurum Absolutum valóban jövendő idő.

Egygyes Szám.

ich werde haben, nekem lesz.
 du wirst haben, néked lesz.
 er wird haben, neki lesz.

Többes Szám.

wir werden haben, nekünk lesz.
 ihr werdet haben, néktek lesz.
 sie werden haben, neki lesz.

Futurum Conditionatum, okkal jövendő idő.

Egygyes Szám.

ich würde haben, nekem fogna lenni.

du würdest haben, néked fogna lenni.
er würde haben, néki fogna lenni.

*Futurum Conditionatum Præteritum, jövendő volt-
tában el-múlt idő.*

Egygyes Szám

ich würde gehabt haben, nekem lett volna.
du würdest gehabt haben, néked lett volna.
er würde gehabt haben, néki lett volna.

Többes Szám.

wir würden gehabt haben, nekünk lett volna.
ihr würdet gehabt haben, néktek lett volna.
sie würden gehabt haben, nekik lett volna.

Imperativus Modus, parantsoló mód.

Tempus Præsens, jelen való idő.

Egygyes Szám

Többes Szám

habe du, légyen néked. haben wir, légyen nekünk.
habe er, légyen néki. habet ihr, légyen néktek.
haben sie, légyen nekik.

Futurum, jövendő.

Egygyes Szám.

du sollst haben, lenni kell néked,
er soll haben, lenni kell néki.

Többes Szám.

laßt uns haben, légyen nekünk.
ihr sollet haben, lenni kell néktek.
sie sollen haben, lenni kell nekik.

Conjunctivus Modus, foglaltató mód.

Tempus Præsens, jelen való idő.

Egygyes Szám.

ich habe, nekem légyen.
du habest, néked légyen.
er habe, néki légyen.

Többes Szám.

wir haben, nekünk légyen.
ihr habet, néktek legyen.
sie haben, nekik legyen.

Præteritum Imperfectum, alig múlt idő.

Egygyes Szám *Többes Szám.*

ich hätte, nekem volna. wir hätten, nekünk volna.
 du hättest, neket volna. ihr hättet, nektek volna.
 er hätte, neki volna. sie hätten, nekik volna.

Præteritum Perfectum. el múlt idő.

Egygyes Szám.

ich habe gehabt, nekem lett légyen.
 du habest gehabt, neked lett légyen.
 er habe gehabt, neki lett légyen.

Többes Szám.

wir haben gehabt, nekünk lett légyen.
 ihr habet gehabt, nektek lett légyen.
 sie haben gehabt, nekik lett légyen.

Præteritum Plusquam Perfectum. Régen el-múlt idő.

Egygyes Szám.

ich hätte gehabt, nekem volt volna.
 du hättest gehabt, neked volt volna.
 er hätte gehabt, neki volt volna.

Többes Szám.

wir hätten gehabt, nekünk volt volna.
 ihr hättet gehabt, nektek volt volna.
 sie hätten gehabt, nekik volt volna.

Futurum Absolutum, valóban jövendőben idő.

Egygyes Szám.

ich werde haben, nekem leend.
 du werdest haben, neki leend.
 er werde haben, neki leend.

Többes Szám.

wir werden haben, nekünk leend.
 ihr werdet haben, nektek leend.
 sie werden haben, nekik leend.

Futurum Conditionatum, okkal jövendő idő

Egygyes Szám.

ich würde haben, nekem leendene.

du würdest haben, néked leendene.

er würde haben, néki leendene.

Többs Szám.

wir würden haben, nekünk leendene.

ihr würdet haben, néktek leendene.

ſie würden haben, nekik leendene.

*Futurum Conditionatum. Präteritum jövendő voltá-
ban el-múlt idő.*

ich würde gehabt haben, nekem lett volna jöven-
(dőben.

du würdest gehabt haben, néked lett volna jöven-
(dőben.

er würde gehabt haben, néki lett volna jövendőben.

Többs Szám.

wir würden gehabt haben, nekünk lett volna jö-
(vendöben.

ihr würdet gehabt haben, néktek lett volna jö-
(vendöben.

ſie würden gehabt haben, nekik lett volna jövendő-
(ben.

Infinitivus Modus, határozatlan mód.

Tempus Præsens, jelen-való idő:

haben, valamijek lenni.

*Præt. el-múlt idő-gehabt haben, hogy valamijek volt-
Supinum.*

(*hanvatlóképpen.*) gehabt, valakinek volt.

(im haben, valamije volt.

Gerundium. (zu haben, hogy valamijek vagyon-
(um zu haben, hogy valamije legyen.

Participium, köz-ige.

Præsens. habend, ein Habender, eine habende,
ein Habendes, a' kinek vagyon, bíró; de ezt in-
kább csak más szóval öszve kaptasoltatva mondják.
p. o. ein Wohlhabender, magát jól bíró,

Præt. Perfect. ein Gehaber, eine Gehabte,
ein Gehabtes, valakinek volt.

A' harmadik Auxiliare Verbum.

vagy segéti-szó: werden, lenni.

Jelentő forma. (*Indicativus Modus.*)

Jelen való idő. (*Tempus Præsens.*)

Egygyes Szám

ich werde, lézsek.

du wirst, lézszel.

er wird lézzen.

Többses Szám.

wir werden, lézünk.

ihr werdet, léztek.

sie werden, léznek.

Alig múlt idő. (Præteritum Imperfectum.)

Egygyes Szám.

ich wurde (*) (ward,) lök, (levék.)

du wurdest (wardst,) lök, (levél.)

er wurde (ward,) lön, (leve.)

(*) Midőn werden, annyit tézen. mind a' deák-
ban a' Verbum éo, akkor az Imperfect. ich
ward, du wardst, er ward, és a' Supin. geworden.

Többses Szám.

wir wurden, (levénk) lönk

ihr wurdet, (levétek,) lötek.

sie wurden, (levének,) lönek

El-múlt idő. (Præteritum Perfectum.)

Egygyes Szám.

ich bin worden, lettem.

du bist worden, lettél.

er ist worden, lett.

Többses Szám.

wir sind worden, lettünk

ihr seyd worden, lettetek.

sie sind worden, lettek, vagy lettenek.

Régen el-múlt idő. (Præteritum Plusquam Perfectum.)

Egygyes Szám.

ich war worden, lettem volt.

du warst worden, lettél volt.

er war worden, lett volt.

Többs Szám

wir waren worden, lettünk vólt.
ihr wartet worden, lettetek vólt.
sie waren, worden, lettek vólt.

Jövendő. (Futurum.)

Egygyes Szám.

ich werde werden, lenni fogok.
du wirst werden, lenni fogsz.
er wird werden, lenni fog-

Többs Szám.

w'e werden werden, lenni fogunk.
ihr werdet werden, lenni fogtok.
sie werden werden, lenni fognak.

Okkal jövendő (Futurum Conditionatum.)

Egygyes Szám.

ich würde werden, lenni fognék
du würdest werden, lenni fognál.
er würde werden, lenni fogná.

Többs Szám

wir würden werden, lenni fognánk.
ihr würdet werden, lenni fognátok
sie würden werden, lenni fognának.

Jövendő vóltában el-múlt. (Futurum Conditionatum Præteritum.)

Egygyes Szám.

ich würde (*) geworden seyn, lettem vólna.
du würdest geworden seyn, lettél vólna.
er würde geworden seyn, lett vólna,

Többs Szám

sie würden geworden seyn, lettünk vólna.
ihr würdet geworden seyn, lettetek vólna.
sie würden geworden seyn, lettenek vólna.

(*) Ezen időben a segéző Verbum werden másként tesz, mint a dőlkében Verbum seyn.

Parantsoló mod. (Imperativus Modus.)

Jelen-való idő. (Tempus Præsens.)

Egygyes Szám.

Többes Szám.

werde, légy.

werden wir, légyünk.

werde er, legyen.

werdet ihr, legyetek.

werden sie, legyenek.

Jövendő. (Futurum.)

Egygyes Szám.

du sollst werden, lenned kell.

er soll werden, lennie kell.

Többes Szám.

laßt uns werden, légyünk.

ihr sollt werden, lennetek kell.

sie sollen werden, leniek kell.

Foglaltató mód, (Conjunctivus Modus.)

Jelen-tő való idő. (Tempus Præsens.)

Egygyes Szám.

Többes Szám.

ich werde, légyek.

wir werden, légyünk.

du werdest, légy.

ihr werdet, legyetek.

er werde, legyen.

sie werden, legyenek.

Alig múlt (Præteritum Imperfectum.)

Egygyes Szám.

Többes Szám.

ich würde, lennék.

wir würden, lennénk.

du würdest, lennél.

ihr würdet, lennétek.

er würde, lenne.

sie würden, lennének,

El-múlt (Præteritum Perfectum.)

Egygyes Szám.

ich sey worden, lettem légyen.

du seyst worden, lettél légyen.

er sey worden, lett légyen.

Többes Szám.

wir seyn worden, lettünk légyen.

ihr seyd worden, lattetek légyen.

sie seyn worden, lettek légyen.

Régen-múlt, (*Præteritum Plusquamperfectum.*)

Egygyes Szám,

ich wäre worden, lettem volna.
 du wärest worden, lettél volna.
 er wäre worden, lett volna.

Többes Szám.

wir wären worden, lettünk volna.
 ihr wäret worden, lettetek volna.
 sie wären worden, lettek volna.

Jövendő (*Futurum.*)

Egygyes Szám.

ich werde werden, leendő légyek.
 du werdest werden, leendő légy.
 er werde werden, leendő légyen.

Többes Szám.

wir werden werden, leendők légyünk.
 ihr werdet werden, leendők légyetek.
 sie werden werden, leendők légyenek.

Okkal jövendő, (*Futurum Conditionatum.*)

Egygyes Szám.

ich würde werden, leendenék.
 du würdest werden, leendenél.
 er würde werden, leendene.

Többes Szám.

wir würden werden, leendenénk.
 ihr würdet werden, leendenétek.
 sie würden werden, leendenének.

Jövendő voltában el-múlt. (*Futurum Conditionatum Præteritum.*)

Egygyes Szám.

ich würde(*) geworden seyn, lettem volna jöven-
 (dőben.

du würdest geworden seyn, lettél volna jövendőben.
 er würde geworden seyn, lett volna jövendőben.

(*) Ezen időben megént annyit télsen, mint
 a' deákban a' ho. I

Többes Szám.

wir würden geworden seyn, lettünk volna jöven-
(döben.

ihr würdet geworden seyn, lettetek volna jövendö-
(ben.

sie würden geworden seyn, lettenek volna jöven-
(döben.

Határozatlan mód (Infinitivus Modus.)

Jelenvaló-idő. werden lenni.

El-múlt. worden seyn, lettnek lenni.

Hanyatló worden, lett.

(im werden lételben.

Gerundium. (zu werden, lenni, vagy lévén.

(um zu werden, hogy legyen.

Köz ige. Jelenvaló idő. ein werdender, lé-
vő vagy leendő.

A' negyedik Auxiliare Verbum.)

vagy segéti szó: wollen, akarni.

Jelentő mód. (Indicativus Modus.)

Jelenvaló idő. (Tempus Præsens.)

Egygyes Szám.

Többes Szám.

ich will, akarok.

wir wollen, akarunk.

du willst, akarsz.

ihr wollet, akartok.

er will akar.

sie wollen, akarnak.

Alig múlt idő. (Præteritum Imperfectum.)

Egygyes Szám.

Többes Szám.

ich wollte, akarék.

wir wollten, akaránk.

du wolltest, akarál

ihr wolltet, akaratok.

er wollte, akara.

sie wollten, akarának.

El-múlt idő. (Præteritum Perfectum)

Egygyes Szám.

ich habe gewollt, akartam.

du hast gewollt, akartál,

er hat gewollt, akart.

Többes Szám

wir haben gewollt, akartunk.
ihr habet gewollt, akartatok.
sie haben gewollt, akartanak.

Régen - múlt idő. (Præteritum Plusquamperfectum.)

Egygyes Szám.

ich hatte gewollt, akartam vala.
du hattest gewollt, akartál vala.
er hatte gewollt, akart vala.

Többes Szám.

wir hatten gewollt, akartunk vala.
ihr hattet gewollt, akartatok vala.
sie hatten gewollt, akartak vala.

Jövendő idő (Futurum.)

Egygyes Szám.

ich werde wollen, akarni fogok.
du wirst wollen, akarni fogsz.
er wird wollen, akarni fog.

Többes Szám.

wir werden wollen, akarni fogunk.
ihr werdet wollen, akarni fogtok.
sie werden wollen, akarni fognak.

Okkal jövendő (Futurum Conditionatum.)

Egygyes Szám.

ich würde wollen, akarne.
du würdest wollen akarnál.
er würde wollen, akarna.

Többes Szám.

wir würden wollen, akarnánk.
ihr würdet wollen, akarnátok.
sie würden wollen, akarnának.

Jövendő voltában el-múlt. (Futurum Conditionatum Præteritum.)

Egygyes Szám.

ich würde gewollt haben, akartam volna.

du würdest gewollt haben, akartál volna.
er würde gewollt haben, akart volna.

T ö b b e s S z á m.

wir würden gewollt haben, akartunk volna.
ihre würden gewollt haben, akartatok volna.
sie würden gewollt haben, akartak volna.

Parantsoló mód. (Imperativus Modus.)

Jelen-való idő (Tempus Præsens.)

Egygyes Szám.

Többes Szám.

wolle du, akarj.

wollet ihr, akarjátok.

Jövendő (Futurum.)

Laßt uns wollen, akarjunk.

A' többi személyekkel ritkán szoktunk élni.

Foglaltató mód. (Conjunctivus Modus.)

Jelen-való idő (Tempus Præsens.)

Egygyes Szám

Többes Szám.

ich wolle, akarjak.

wir wollen, akarjunk.

du wollest, akarjál,

ihre wollet, akarjátok.

er wolle, akarjon.

sie wollen, akarjanak.

Alig-múlt idő (Præteritum Imperfectum.)

Egygyes Szám.

Többes Szám.

ich wollte, akarnék.

wir wollten, akarnánk.

du wolltest, akarnál.

ihre wolltet, akarnátok.

er wollte, akarna.

sie wollten, akarnának.

El-múlt idő (Præteritum Perfectum.)

Egygyes Szám.

ich habe gewollt, akartam légyen.

du habest gewollt, akartál légyen.

er habe gewollt, akart légyen.

Többes Szám.

wir haben gewollt, akartunk légyen.

ihre habet gewollt, akartatok légyen.

sie haben gewollt, akartak légyen.

Régen múlt idő. (*Præteritum Plusquam-
perfectum*)

Egygyes Szám.

ich hätte gewollt, akartam volna.
du hättest gewollt, akartál volna.
er hätte gewollt, akart volna.

Többes Szám.

wir hätten gewollt, akartunk volna.
ihr hättet gewollt, akartatok volna.
sie hätten gewollt, akartanak volna.

Jelen-való idő (Tempus Præsens.)

Egygyes Szám

ich werde wollen, akarándok.
du werdest wollen, akarándasz.
er werde wollen, akaránd.

Többes Szám.

wir werden wollen, akarándunk.
ihr werdet wollen, akarándotok.
sie werden wollen, akarándanak.

Okkal jövendő idő. (*Futurum Conditionatum.*)

Egygyes Szám

ich würde wollen, akarnék.
du würdest wollen, akarnál.
er würde wollen, akarna.

Többes Szám.

wir würden wollen, akarnánk.
ihr würdet wollen, akarnátok.
sie würden wollen, akarnának.

Jöveendő voltában el-múlt idő. (*Futurum Con-
ditionatum Præteritum.*)

Egygyes Szám.

ich würde gewollt haben, akartam volna.
du würdest gewollt haben, akartál volna.
er würde gewollt haben, akart volna.

Többes Szám.

wir würden gewollt haben, akartunk volna.

the würdet gewollt haben, akartatok volna.
sie würden gewollt haben akartak volna.

Határozatlan mód. (Infinitivus Modus.)

Jelenlételkor. wollen, akarni.

El-múltkor. gewollt haben, hogy akart.

Hanyatlóképpen gewollt, akart.

(im wollen, akarván.)

Gerundium. (zu wollen, akarva akarni.)

(um zu wollen, hogy akarjon.)

Participium.

Präsens. wollend, akaró, akarva.

A' mi pedig a' többi legétes Verbumokat illeti, azoknak minden Módusban csak az első személyeiket fogom ide-helyhezteni; mivel hogy a' többi személyek úgy-is jobbára a' fellyebb említett fejtő Verbumoknak azon rendbéli személyeikhez hasonlok.

Az ötödik Axiliare Verbum.

sollen, tartozni.

Jelenlét mód. (Indicativ.) Foglaltató mód. (Conjunctiv.)

(ich soll, nékem kell. ich sollte, nékem kelljen.)

Jelen-*valo*. (du sollst, néked kell. du solltest, néked kelljen.)

(er soll, neki kell. er sollte, neki kelljen.)

Alig múlt, ich sollte, kell vala. ich sollte, kellene.

El-múlt, ich habe gesollt, kellett. ich habe gesollt, kellett legyen.

Regen múlt, ich hatte gesollt, kellett vólt. ich hätte gesollt,

(kellert volna,

(ich werde sollen, kellend, vagy ich werde sollen, tartozni fogok.)

Jávonáő idő, (ich würde sollen, kellene, ich würde sollen.)

(ich würde gesollt haben, kellett volna, ich würde gesollt haben.)

A' parantsalo módban nem szoktak véle élni.

Határozatlan mód.

Jelenvala-*idő*. sollen, tartozni.

El-múlt. gesollt haben, hogy kellett.

Supinum. gesollt, kellett.

Particip. ein Sollender, tartozó.

A' hatodik Auxiliare Verbum.

fönnen, tehetni. tudni.

Jelentő.

Foglaltató mód.

(ich kann, tölem.

ich könne, tölem.

(du kannst, töled.

du könnest, töled.

(er kann, töle.

er könne, töle.

Jelen-val. (wir können, tölünk

wir können, tölünk.

(ihr könnt, töle ek.

ihr könnt töletek.

(sie können, tölök.

sie können, tölök.

Alig-múlt. (ich konnte, tölem meg- ich könnte, lehetne.

(lehetett

El-múlt. ich habe gekonnt, meg- ich habe gekonnt, lehetett

(leherett.

(légyen.

Rögen múlt ich hatte gekonnt, ich hätte gekonnt, lehetett

(meg-lehetett vólt.

(vólta.

(ich werde fönnen, meg-lehet ich werde fönnen,

(jövendőben.

Jövendő idő. (ich würde fönnen, tölem ich würde fönnen,

(meg-lehetne.

(ich würde gekonnt haben, id- ich würde gekonnt

(lem meg-leherett vólta. (haben.

Imperativusfa niktzen.

Határozatlan mód.

Jelen-valo idő fönnen, tehetni.

El múlt. gekonnt haben, hogy tölle meg-lehetett

Supinum- gekonnt, tehetett.

(um fönnen tehetvén,

Gerund. (zu fönnen, hog töle meg-lehet.

(um zu fönnen, hogy meg-leheisen-

Köz-ige. (ein Könaender, tehetö, a' kitöl lehet, vagy a' ki tudja.

A' hetedik Auxiliare Verbum.

dörfen, valamivel szabad lenni, tehetni vagy merni.

Jelentő

Foglaltató mód.

(ich darf, merek,

ich dürfe, merjek

Jelen-való. (du darfst, merst.

du dürfest. merj.

(er darf, mér.

er dürfe, merjen.

(wir dürfen, merünk, wir dürfen, merjünk.

Jelen-való. (ihr dürfet, meretek ihr dürfet, merjetek.
 (sie dürfen, mernek. sie dürfen, merjenek.
Alig-múlt ich dürfte, merék-vala, ich dürfte, mernék.
El-múlt. ich habe gedürft, meriem, ich habe gedürft, meritem
 (ich werde dürfen, merni. ich werde dürfen, merendek
Jöven. (fogok.
dö idő. (ich würde dürfen, mernék. ich würde dürfen, mernék
 (ich würde gedürft haben, ich würde gedürft haben,
 (mertem volna, (mertem volna.

Imperativus nintsen.

Határozatlan mód.

Jelen-való. dürfen, merni.
El-múlt. gedürft haben, mertnek lenni.
Supinum. gedürft, mert.
Gerund. zu dürfen hogy mér, vagy merjen.
Köz-ige ein Dürsender, merö.

A' nyóltzadik Auxiliare Verbum. mögen, tehetni szeretni.

Jelenö

(ich mag, nékem
 (du magst, néked

Jelen-való, (er mag, néki.
 (wir mögen, nekünk
 (ihr möget, néktek
 (sie mögen, nekik

Fóglaltató mód.

(ich möge, nékem.
 (du mögest, néked.
 (er möge, néki.
 (wir mögen, nekünk.
 (ihr möget, néktek.
 (sie mögen, nekik.

kellen valami

Alig-múlt. ich mochte, kell vala, ich möchte, kellenék.
El-múlt. ich habe gemocht, kelletr, ich habe gemocht, kelletr
 (ich werde mögen, kelleni ich werde mögen, kelleni
 (fog nékem. fogjon. (nek.
Jöven. (ich würde mögen, kellenék, ich würde mögen, kelle
dö idő (ich würde gemocht haben, ich würde gemocht haben,
 (kelletr volna. kelletr volna.

Imperativus nintsen.

Infin. (*Præs.* mögen, szeretni, tehetni.
Præet. gemocht haben, hogy kellett valakinek.
 Köz-ige ein mögendor, tehető; de ugyan csak ezzel
 a' szóval csak úgy élünk, hogy mással egybe-kapcsol-
 juk, p. o. ein Vermögendor Wohlvermögendor, hatalmas,
 nagy gazda.

A' kilentzedik Auxiliare Verbum.
 müssen, kéntelen lenni.

Jelentő *Föglaltato mód.*

(ich muß, nékem kell ich müße, nékem kelljen,
 (tselekedni.

Jelen- (du mußt, néked kell du müßest, néked kelljen.
való, (tselekedni.

(er muß, néki kell er müßte, néki kelljen,
 (lekedni.

wir müssen, nekünk wir müßen, nekünk kelljen.
 kell tselekedni.

ihr müßt, néktek kell ihr müßet, néktek kelljen.
 tselekedni.

sie müssen, nekik kell sie müßen, néki kelljen.
 tselekedni.

Alig-múlt. ich mußte, nékem ich müßte, nékem kellene.
 kellene.

El-múlt. ich habe gemußt, né - ich habe gemußt, kellett lé-
 kem kellett. gyen.

Régon múlt ich hatte gemußt, ich hätte gemußt, kellett vol-
 nékam kellett vala. na

(ich werde müssen, né- ich werde müßen.
 (kem kellend.

Jöven- (ich würde müssen, né- ich würde müßen.
dő idő, (kem kellendene.

(ich würde gemußt ha- ich würde gemußt haben.
 (ben, nékem kelle-

(tett volna.

Paransolókeppen nem élnek véle.

Határozatlan mód.

Jelenlétolkor. müßen, tartozni.

El-múltképpen. gemußt haben, hogy kellett vala.

Supin. gemußt, kellett.

Köz-ige ein Müßender, tartozó. De nits szokásban, hanem ezt mondják helyette: einer der da müß, a' kinek valamit tselekednie kell.

A' tizedik Auxiliare Verbum.

lassen, hagyni, engedni.

Jelenő.

Foglaltató mód.

(ich lasse, hagyok.

ich lasse, hagyjak.

(du lässest, hagysz

du lässest, hagyjál.

Jelen-(er läßt, hágy.

er lasse, hagyjon,

való-(wir lassen, hagyunk.

wir lassen, hagyjunk.

(ihr lasset, hagytok.

ihr lasset, hagyjatok

(sie lassen, hagynak.

sie lassen, hagyjanak

Alig-múlt ich ließ, hagyék.

ich liesse, hagynék

El-múlt. ich habe gelassen,

ich habe gelassen, hagytam lé-

hagytam,

gyen.

Régen múlt. ich hatte gelassen,

ich hätte gelassen, hagytam

hagytam. való,

vólna,

(ich werde lassen, hagy-ich werde lassen,

(ni fogok.

Jöven-(ich würde lassen, hagy-ich würde lassen,

dő idő.(ni fognék.

(ich würde gelassen ha-

ich würde gelassen haben.

(ben hagytam vólna,

Parantsoló.

(laß, hagyj

Határozatlan mód

Jelen-való lassen, hagyni,

Jelen-(lasset uns, hagyjatok

El-múlt. gelassen haben, hogy,

való (minket

hagyott.

idő (lasset, hagyjatok

(im lassen, hagyván,

(lassen sie, hagyjanak.

(hagyva.

Jövendő. du sollst lassen, hagy-

Gerund. (zu lassen, hogy ha-

nod kell.

(gyon.

(um zu lassen, hogy

(hagygyon.

Supin. gelassen, hagyott.

Köz-ige. Jelen-való. lassend, hagyó, hagyván.

Jegyzés. Az eddig valóból észre lehetett venni, hogy az Auxiliare, vagy-is segéto Verbumok közül hét olyan hogy az alig múlt időben te. vel tóldatnak, a' Perfectumban vagy el-múlt időben pedig, és a' Supinumban tételik a' Végeken; a' többi három ellenben az Imper-

fectumban az említett te Syllaba hijjával vagyon, és a Perfectumban a t betű helyett az en Syllabával tóldatik.

A' hét elsőek ezek:

ich darf,	ich durfte,	dürfte,	ich habe gedurft.
ich habe,	ich hatte,	hätte,	ich habe gehabt.
ich kann,	ich konnte,	könnte,	ich habe gekonnt.
ich mag,	ich mochte,	möchte,	ich habe gemocht.
ich muß,	ich mußte,	mußte,	ich habe gemußt.
ich soll,	ich sollte,		ich habe gesollt.
ich will,	ich wollte,		ich habe gewollt.

A' többi három pedig im' ez:

ich bin,	ich war,	ich bin gewesen.
ich lasse,	ich ließ,	ich habe gelassen.
ich werde,	ich wurde,	ich bin worden.

A' MÁSODIK SZAKASZ.

A' reguláris Conjugatzióról, vagy a' Verbumnak rend szerént való változtatásáról.

A' regularis Conjugatziók azok, a' melyeknek a' végeken az alig múlt időben (Imperfectumban) te az el-múltban (Perfectumban) pedig, és a' Supinumban et vagy tsak t tétetik. Ezekben az eredetbéli szónak Vocá-lissa másra nem változik p. o.

ich baue,	ich baute,	ich habe gebauet.
építék'	építék,	épitettem.
ich lobe,	ich lobete,	ich habe gelobet,
dicsérek,	dicsérek,	dicsértem.
ich frage,	ich fragete,	ich habe gefragt.
kérdek,	kérdék,	kérdettem.

Ezek közül a' Verbumok közül az első az a, a' másik az o betűt, a' harmadik is az a betűt minden időnek jelentésében meg-tartja.

Mint-hogy immár el kezdetük a' Verbumoknak rend szerént-való változásokát fejtegetni: szükség, hogy mindenek előtt fel-keressük azt az időt, a' melly a' többi időknek gyökere 's mint egy kútfeje. Némellyek a' jelentő formában a' jelen-való időnek első szószerűét, mások a' határozatlan formában Infinitivusban) a' jelen-való időt itélik annak lenni. Többnyire pedig az Impera-

tívusnak az az a' parantsoló módnak második egygyes személyét vészik-fel a' Verbum változásának gyökeréül. Akármint légyen egyébként a' dolog, én a' középső rendbéliekkel egygyer értvén, oktatásomban, avagy csak a' tanuló kedvéért-is, a' határozatlan jelen-való időt tézsem illyetén gyökernek. Ugyan-is ezt majd minden jelesebb Dictionariumokban fel-talállyuk; a' parantsoló mód felől ellenben belőlök femmit előre nem tudhatni. Azon fellyül látni-való dolog, hogy a' Verbumnak rendes változását és minden időbéli jelentéseit abból leg-könnyebben fel-vehetni és származtathatni.

Azon Infinitívusnak pedig mindenkor en a' vége. p. o. glauben, hinni; schneiden, metzeni. Sokszor ugyan az n csak magán taláztatik annak végén: leg-inkább az en és ern végezetű Verbumokban; p. o. flingeln, tseageni; hindern, akadályoztatni. Mindazonáltal úgy-tetszik, hogy az illyetén szokat-is az ő eredetekre nézve így lehetne lenni: flingeln, hinderen, és hogy az e csak a' szapora ki-mondás miatt esett-ki a' végső syllabából; holott tudni-való dolog, hogy a' német a' rövid e-t kivált az utolsó syllabákban alig halattya és többnyire a' könnyű ki-mondású Consonánsok között egéizlen el-harapja.

Minden Verbumnak a' Supinuma a' jelentő formájá 's jelen-való időjü harmadik személytől származik, ge-té-tvén annak elejébe. p. o. lobt, baut, épít, gelobt, gebaut.

Ki-vévén mindazáltal azokat a' rendes változású Verbumokat, a' mellyek be, ge, ent, ver, zer, 's több a' féle syllabákka! egybe-foglaltatak. p. o. verlangen, kívánni; verführen, hirdetni; zerbrechen, el-törni. Mert ezeknek a' Supinumok a' ge-t maga előtt nem fzenvedi. Nézd aláb az ötödik szakaszban az öfzve kapt. Verb.

Mivel pedig a' szapora ki-mondásnak kedvéért a' jelen-való időt jelen ő harmadik személyben (valamint a' beszédben, úgy az írásban-is) közönségesen el-szoktuk hagyni a' végső e betűt p. o. lobt, baut, arra nézve a' Supinum végén is azon e betű gyakran el-hagyattatik, 's e' szerént már csak így mondjuk: gelobt, gebaut.

Az Imperfectum vagy-is alig múlt idő a' jelen-való időtől vészik eredetét: tudni illik, a' harmadik személynek végére e, vagy az első személynek végére te függeltesen.

rik: p. o. ich lobe, ditsérek, lobete ditsérek; ich baue, építtek; bauete építék.

A' Perfectum és Plusquamperfectum, az az, az el múlt és régen múlt idők a' Supinumtól származnak: magok mellé vévén ezen Auxiliare vagy segítő Verbumokat: haben, vagy sein, úgy-mint: ich habe gelobet, vagy gelobt, ditsértem; ich hatte gelobet, vagy gelobt ditsértem volt; ich bin gelobet worden, ditsértettem; ich war gelobet worden, ditsértettem volt.

A' jövődő idő vagy Futurum mindenkor a' határozatlan jelen-való időtől vagy Infinitivustól származik, ennek a' werden szónak segítségével; p. o. ich werde loben, fogok ditsérni; ich werde bauen, fogok építeni; ich werde, versündigen, hirdetni fogok.

A' jelen-való időben parantsoló módot vagy Imperativust-is azon Infinitivustól formálhatni, midőn tudni-illik az utolsó n betűt az Infinitivus végén el-vettyük; p. o. loben, ditsérni; lobe, ditsérj; bauen, építeni; baue, építs; versündigen, hirdetni versündige, hirdes.

A' mivelésbéli idő jelentő szónak vagy Activum Verbumnak reudes változása.

L i e b e n, S z e r e t n i.

Jelentő mód. (Indicativus Modus.)

Jelen-való idő (Tempus Præsens.)

Egygyes Szám.

Többes Szám.)

ich liebe, szerétek.

wir lieben, szeretünk

du liebest, szeretsz.

ihr liebet, szerettek.

er liebet, v. liebt, szeret.

sie lieben, szeretnek.

Alig-múlt idő (Præteritum Imperfectum.)

Egygyes Szám

ich liebete vagy liebte, szerétek.

du liebetest vagy liebtest, szeretél.

er liebete vagy liebte, szerete.

Többes Szám.

wir liebeten vagy liebten, szereténk.

ihr liebetet vagy liebtet, szeretétek.

sie liebeten vagy liebten, szeretének

El-múlt idő. Præteritum Perfectum

Egygyes Szám.

ich habe geliebet, vagy geliebt, szerettem.

du hast geliebet, vagy geliebt, szerettél

er hat geliebet, vagy geliebt, szeretet

Tobbes Szám

wir haben geliebet, vagy geliebt, szeretttünk

ihr habet geliebet, vagy geliebt, szerettetek

sie haben geliebet, vagy geliebt, szerettek

Régen-múlt idő. (Præteritum Plusquamperfectum.)

Egygyes Szám.

ich hatte geliebet, vagy geliebt, szerettem vala.

du hattest geliebet, vagy geliebt, szerettél vala.

er hatte geliebet, vagy geliebt, szeretet vala.

Tobbes Szám.

wir hatten geliebet, vagy geliebt, szeretttünk vala.

ihr hattet geliebet, vagy geliebt, szerettetek vala.

sie hatten geliebet, vagy geliebt, szerettetek vala.

Jövendő (Futurum.)

Egygyes Szám.

ich werde lieben, szeretni fogok.

du werdest lieben, szeretni fogsz.

er wird lieben, szeretni fog.

Tobbes Szám.

wir werden lieben, szeretni fogunk.

ihr werdet lieben, szeretni fogtok.

sie werden lieben, szeretni fognak.

Okkal jövendő (Futurum Conditionatum.)

Egygyes Szám.

ich würde lieben, szeretni fognék.

du würdest lieben, szeretni fognál.

er würde lieben, szeretni fogna.

Tobbes Szám.

wir würden lieben, szeretni fognánk.

ihr würdet lieben, szeretni fognatok.

sie würden lieben, szeretni fognának.

Jövendő voltában el-múlt. (*Futurum Conditio-
natum Præteritum.*)

Egyeyes Szám.

ich würde geliebet v. geliebt haben, szeretni fogtam
vólna

du würdest geliebet, v. geliebt haben, szeretni fog-
tál vólna.

er würde geliebet, v. geliebt haben, szeretni fogot
vólna.

Többes Szám.

wir würden geliebet v. geliebt haben, szeretni fog-
tunk vólna.

ihr würdet geliebet, v. geliebt haben, szeretni fog-
tatok vólna

sie würden geliebet, v. geliebt haben, szeretni fog-
tanak vólta.

Parantsoló mód. (*Modus Imperativus.*)

Jelen-való idő. (*Tempus Præsens.*)

Egygyes Szám.

liebe, szeress.

liebe er, szeressen.

Többes Szám

laßtet vagy laßt uns lieben, szeressünk.

liebet, szeressetek.

lieben sie, szeressenek.

Jövendő. (*Futurum.*)

Egygyes Szám.

du sollst lieben, szeretned kell.

er soll lieben, szeretnie kell.

Többes Szám.

ihr solltet lieben, szeretnetek kell.

sie sollen lieben, szeretniek kell.

(*Cojunctivus, Modus.*) Foglaltató mód.

Jelen-való idő. (*Tempus Præsens.*)

Egygyes Szám.

Többes Szám.

ich liebe, szeressek.

wir lieben, szeressünk.

du liebest, szeress ihr liebet, szeressetek.
er liebe, szeressen. sie lieben, szeressenek.

Alig-múlt (Præteritum Imperfectum.)

Egygyes Szám.

ich liebete vagy liebte, szeretnék.
du liebetest, szeretnél.
er liebete, szeretne

Többes Szám.

wir liebeten, szeretnénk.
ihr liebetet, szeretnétek.
sie liebeten, szeretnének.

El-múlt (Præteritum Perfectum.)

Egygyes Szám.

ich habe geliebet vagy geliebt, szerettem légyen.
du habest geliebet vagy geliebt, szerettel légyen.
er habe geliebet, vagy geliebt, szerettet légyen.

Többes Szám.

wir haben geliebet, v. geliebt, szerettünk légyen.
ihr habet geliebet, v. geliebt, szerettetek légyen.
sie haben geliebet, v. geliebt, szerettenek légyen.

Régenmúlt idő, (Præteritum Plusquamperfectum.)

Egygyes Szám.

ich hätte geliebet, v. geliebt, szerettem volna.
du hättest geliebet, v. geliebt, szerettel volna.
er hätte geliebet, v. geliebet, szeretet volna.

Többes Szám.

wir hätten geliebet, v. geliebt, szerettünk volna.
ihr hättet geliebet, v. geliebt, szerettetek volna.
sie hätten geliebet, v. geliebt, szerettenek volna.

Fövendő (Futurum.)

Egygyes Szám.

ich werde lieben, szeretendek.
du werdest lieben, szeretendesz.
er werde lieben, szeretend.

Többes Szám,

ich werde lieben, szeretendünk.
 ihr werdet lieben, szeretendetek.
 sie werden lieben, szeretendenek.

Okkal jövőendő (Futurum Conditionatum)

Egygyes Szám.

ich würde lieben, szeretendenék.
 du würdest lieben, szeretendenél.
 er würde lieben, szeretendene.

Többes Szám.

wir würden lieben, szeretendenénk.
 ihr würdet, lieben, szeretendenétek.
 sie würden lieben, szeretendenének.

Jövendő voltában el-múlt. (Futurum Conditionatum Præteritum.)

Egygyes Szám.

ich würde geliebet, v. geliebt haben, szeretendette
 volna.

du würdest geliebet, v. geliebt haben, szeretendette
 tel volna.

er würde geliebet, v. geliebt haben, szeretendette
 volna.

Többes Szám.

wir würden geliebet v. geliebt haben, szeretendette
 tünk volna,

ihr würdet geliebet v. geliebet haben szeretendette
 tek volna.

sie würden geliebet, v. geliebt haben, szeretendette
 nek volna.

Határozatlan mód. (Infinitivus Modus.)

Jelentő való idő. (Tempus Præsens)

lieben, szeretni

El-múlt idő. (Præt. Perfect.) geliebet, vagy,
 geliebt haben, hogy szeretett.

Supinum: geliebet, vagy geliebt, szeretett

Participium, Köz ige. ein Liebender, szerető.

(im lieben, szeretvén, szeretye

Gerundia (zu lieben, hogy szeret.

(um zu lieben, hogy szeressén.

A' mivelesbéli vagy A'ctivum Verbum változásának meg-
vizsgálása után, látszik a' Passivum az az szenvedés-
béli Verbumoknak rend szerént-való változását. Ezek
a' szenvedést jelentő szók mindenkor a, mivelést jelentő
szókból léznek, úgy, hogy ezeknek a' Supinuma a' fel-
lyebb előadott segítő Verbumokhoz, nevezetesen a' wer-
den, szóhoz tételik. p. o. ich werde geliebet, szerettetem.

A' Passivum Verbumnak Conjugatiója, az az.

az idő jelentő szóknak rendes változása a'
szünetelésbéli értelemben.

Geliebet werden, szerettetni.

Jelen-való idő. (Tempus Præsens,)

Egygyes Szám.

ich werde geliebet (geliebt,) szerettetem.

du wirst geliebet (geliebt,) szerettetel.

er wird geliebet (geliebt,) szerettetik.

Többes Szám,

wir werden geliebet (geliebt,) szerettetünk.

ihr werdet geliebet (geliebt,) szerettetek.

sie werden geliebet (geliebt,) szerettetnek.

Alig múlt idő. (Præteritum Imperfectum.)

Egygyes Szám.

ich wurde geliebet, szerettetém.

du wurdest geliebet, szerettetél.

er wurde geliebet, szeretteték

Többes Szám.

wir wurden geliebet, szerettetünk.

ihr wurdet geliebet, szerettetétek.

sie wurden geliebet, szerettetének.

El-múlt idő, Præteritum Perfectum.)

Egygyes Szám.

ich bin geliebet worden, szerettettem.

du bist geliebet worden, szerettetted.

er ist geliebet worden, szeretttet.

Többs Szám.

wir sind geliebet worden, szeretttetünk.

ihr seyd geliebet worden, szeretttetetek.

sie sind geliebet worden, szeretttetenenek.

Régen el-múlt idő. (Præteritum Plusquam Perfectum)

Egygyes Szám.

ich war geliebet worden, szerettettem volt.

du warst geliebet worden, szerettetted volt.

er war geliebet worden, szerettetett volt.

Többs Szám.

wir waren geliebet worden, szerettetünk volt.

ihr waret geliebet worden, szerettetetek volt.

sie waren geliebet worden, szerettetenenek volt.

Jövendő. (Futurum.)

Egygyes Szám.

ich werde geliebet werden, szerettetni fogok.

du wirst geliebet werden, szerettetni fogsz.

er wird geliebet werden, szerettetni fog.

Többs Szám.

wir werde geliebet werden, szerettetni fogunk.

ihr werdet geliebet werden, szerettetni fogtok.

sie werden geliebet werden, szerettetni fognak.

Okkal jövendő (Futurum Conditionatum.)

Egygyes Szám.

ich würde geliebet werden, szerettetném.

du würdest geliebet werden, szerettetnél

er würde geliebet werden, szerettetnék

Többs Szám

wir würden geliebet werden, szerettetnénk.

ihr würdet geliebet werden, szerettetnétek.

sie würden geliebet werden, szerettenének.

Jövendő voltában el-múlt. (*Futurum Conditio-*
natum Præteritum.)

Egygyes Szám

ich würde geliebet worden seyn, szerettettem volna.

du würdest geliebet worden seyn, szerettetél. volna.

er würde geliebet worden seyn, szerettetett volna.

Többes Szám

wir würden geliebet worden seyn, szerettetünk
volna.

ihr würdet geliebet worden seyn, szerettetetek
volna.

sie würden geliebet worden seyn, szerettetének
volna.

Modus Imperativus. (Parantsoló mód.)

Jelen-való idő. (*Tempus Præsens.*)

Egygyes Szám.

werde geliebet, szerettesél.

Többes Szám

werdet geliebet, szerettesetek.

Jövendő. (*Futurum.*)

Egygyes Szám.

du sollst geliebet werden, szerettetned kell

er soll geliebet werden, szerettetnie kell.

Többes Szám.

wir sollen geliebet werden, szerettetünk kell.

ihr sollt geliebet werden, szerettetnetek kell.

sie sollen geliebet werden, szerettetniük kell.

Foglaltató mód. (*Conjunctivus Modus.*)

Jelen való idő. (*Tempus Præsens.*)

Egygyes Szám.

ich werde geliebet, szerettesem.

du werdest geliebet, szerettesél.

er werde geliebet, szerettesék.

Többes Szám.

wir werden geliebet szerettesünk.

ich werdet geliebet, szerettesetek.
 sie werden geliebet, szerettesenek.

Alig múlt idő (Præteritum Imperfectum.)

Egygyes Szám

ich würde geliebet, szerettetném.
 du würdest geliebet, szerettetnél.
 er würde geliebet, szerettetnék.

Többs Szám.

wir würden geliebet, szerettetnénk.
 ihr würdet geliebet, szerettetnétek.
 sie würden geliebet, szerettetnének.

El-múlt idő (Præteritum Perfectum.)

Egygyes Szám.

ich sey geliebet worden, szerettettem légyen.
 du seyest geliebet worden, szerettetted légyen.
 er sey geliebet worden, szerettetett légyen.

Többs Szám.

wir seyn geliebet worden, szerettetünk légyen.
 ihr seyd geliebet worden, szerettetetek légyen.
 sie seyn geliebet worden, szerettetének légyen.

Régen múlt (Præteritum Plusquamperfectum.)

Egygyes Szám

ich wäre geliebet worden, szerettettem volna.
 du wärest geliebet worden, szerettetted volna.
 er wäre geliebet worden, szerettetett volna.

Többs Szám.

wir wären geliebet worden, szerettetünk volna.
 ihr wäret geliebet worden, szerettetetek volna.
 sie wären geliebet worden, szerettetének volna.

Fövendő idő. (Futurum)

Egygyes Szám.

ich würde geliebet werden, szerettetendő lennék.
 du würdest geliebet werden, szerettetendő lennél.
 er würde geliebet werden, szerettetendő lenne.

Többes Szám.

wir würden geliebet werden, szerettetendök len-
nénk.

ihr würdet geliebet werden, szerettetendök len-
nétek.

sie würden geliebet werden, szerettetendök len-
nének

Fővendő voltában el-múlt (Futur. Condit. Präter.)

Egygyes Szám.

ich würde geliebet worden seyn, szerettetendő vól-
tam volna.

du würdest geliebet worden seyn, szerettetendő vól-
tál volna.

er würde geliebet worden seyn, szerettetendő
vólt volna.

Többes Szám.

wir würden geliebet worden seyn, szerettetendök
lettünk volna.

ihr würdet geliebet worden seyn, szerettetendök
vóltatok volna.

sie würden geliebet worden seyn, szerettetendök
vóltak volna.

Határozatlan mód. (Modus Infinitivus.)

Felen-való idő: (Tempus Præsens.)

geliebet werden, szerettetni.

El-múlt (Præteritum) geliebet worden seyn,
szerettetettnek lenni.

Gerundia (gellebt zu werden, hogy szerettetik.
(um geliebt zu werden, hogy szerettefsék.

Köz-ige. (Participium.) ein Geliebter szerettetett.

HARMADIK SZAKASZ.

Az Irregulare vagy-is rend kívül- való
Verbumokról.

A' rend-kivül való Verbumok' tulajdonsága ez,
hogy az alig múlt időben te a' végeken nincsen, a' Su-

pinumban pedig mindenkor en-re vegeződnek, sőt a' mi több, még a, magán hangzó betűjök is némelly időben és személyekben el-vátozik; p. o. ich gebe adok, az alig múlt időben nem mondatik; ich gebete, sem pedig a', Supinumban gegeben, hanem ich gab, adék, gegeben, adott, ich schlage, ütök, du schlägst, ütöz, er schlägt, üt, ich schlug, üték, geschlagen, ütöz; ich leide, szenvedek, ich litt, szenvedék, gelitten, szenvedett.

Innét ki-teszik, hogy, noha ezek a' Verbumok a' magán hangzó betűket fokféleképpen el-valtoztatták, még-is néménémüképpen bizonyos Régulákra szabattathatnak. A' fő-Régula imez: a' melly idő jelentő szó a' magán hangzó betűjét el-valtoztatja, az az alig múlt időnek a' végén a' te, a' Supinumban pedig az et, Syllabát vagy a' t betűt nem szenved; és az minden kétség nélkül Irregulare, vagy rendetlen változásu Verbum.

Még egynéhány példa a' dolgot jobban meg-fogja világosítani: ich spreche, szólok; ich schreibe, írok; ich fließe, folyok; ich stehe, állok. Ezek mind Irregulare Verbumok, és az alig múlt időben úgy annyira el-valtoztatták a' magán hangzó betűt, hogy csak egy Syllabából állanak.

Ich spreche, szólok; ich sprach, szóllék; ich habe gesprochen, szóllottam.

Ich schreibe, írok; ich schrieb, írék; ich habe geschrieben, írtam.

Ich fließe, folyok; ich floß, folyok vala; ich bin gesslossen, folytam.

Ich stehe, állok; ich stand, állék; ich bin gestanden, állottam.

Ebből más különös Régulák következnek.

I. R E G U L A.

A' rend-küvül való Verbumoknak az alig múlt időben csak egy Syllabájok vagyon; melly nem szokott e betűvel végződni, mint más rend szerént-való Verbumoknak utolsó Syllabájók hanem hol egy hol más másfalhangzó betű vagyon a' végeken.

Jegyzos: Innen ki-teszik, hogy hibás beszéd és írás az, mellyet némellyek szokásba vettek: ich ware, valék; ich sahe, láték; ich litte, szenvedék; ich gabe, adék. s' a' t. A' Régula szerént így kell mondani és írni: ich war, ich sah, ich litt, ich gab. 's a' t.

II. R E G U L A.

A' foglalható módnak alig múlt ideje a' jelentő módnak azon rendbéli idejétől izármazik, e, vel toldatván, és az a, o, u, magán hangzó betűket, ha jelen vannak, á, ö, és ü-re változtatván; p. o. ich sprach, szólék; ich spräche, szólánék; ich sah, láték; ich sahe, látnék; ich log, hazudék; ich löge, hazudnék; ich schlug, ütök; ich schlugé, ütnék.

III. R E G U L A.

A' jelentő formáju jelen-való időbéli második és harmadik személyek, az első személybéli magán hangzó betűt Diphthongusra, vagy más Vocalisra szoktak változtatni; p. o.

ich schlage, (ü ök) du schlägst, er schlägt,
 ich trage, (víz ek) du trägst, er trägt
 ich komme, (jövök) du kommst, er kommt,
 ich sehe (látok) du siehst, er sieht,
 ich gebe, (adok) du gibst er giebt,
 ich liege, (folyok) du liegest er liegt,
 ich rieche, (szagolok) du riechst, er riecht,
 ich nehme, (veszlek) du nimmst, er nimmt.

Jegyzés: Ez a' harmadik Regula ugyan nem olly közönséges, mint az előbbeni kettő; de meg is emlékeztető méltó miat azért, hogy a' régiéek a' szerént irtak és szólottanak. holott mi most így mondjuk: er sieht, foly s, a, t mind pedig azért, hogy a' régiéeknek szokások kivált a' Poelishan 's más hathatós irásokban, még az en-ra nézve is néha meg tartatik.

IV. R E G U L A.

Valamint hogy a' rend szerént-való Verbumoknak parantsoló módja két Syllabából áll; úgy ellenben a' rend kívül valóknak Imperativusa csak egy Syllabából álló; p. o.

Rend szerént-való.

Rend kívül-való.

lebe, liebe, love.

sprich, schreib, komm.

élj szeress, dicsérj.

szólj, írj, jöjj.

Következik egy rend kívül-való mivelésbéli idő jelentő szónak Conjugatiója.

Lesen, Olvasni.

Jelentő mód (Modus Indicativus.)

Jelen való idő. (Tempus Præsens.)

Egygyes Szám

Többes Szám.

ich lese, olvasok.

wie lesen, olvasunk.

du liestest, olvasz.

ihr leset, olvastok.

er liest, olvas

sie lesen, olvasnak.

Egygyes Szám

Többes Szám.

ich las, olvasok vala.

wir lasen, olvasunk vala.

du lasest, olvasz vala.

ihr laset, olvastok vala.

er las, olvas vala.

sie lasen, olvasnak vala.

el-múlt (Præteritum Perfectum.)

Egyes Szám.

ich habe, gelesen, olvastam. &c.

Többes Szám.

wir haben gelesen olvastunk. &c.

Régen múlt (Præteritum Plusquamperfectum.)

Egygyes Szám.

ich hatte gelesen olvastam vala &c.

Többes Szám.

wir hatten gelesen, olvastunk vala.

Jövendő idő, (Futurum.)

Egygyes Szám.

ich werde, lesen, olvasni fogok. &c.

Többes Szám.

wir werden lesen, olvasni fogunk. &c.

Okkal jövendő. idő (Futurum Conditionatum.)

Egygyes Szám.

ich würde lesen, olvasnék. &c.

Többes Szám.

wir würden lesen, olvasnánk. &c.

Jövendő múltában el-múlt idő. (Futurum Condi-

tionatum Præteritum.)

Egygyes Szám.

ich würde gelesen haben, olvastam volna. &c.

Többes Szám

wir würden gelesen haben, olvastunk volna.

Parantsoló mód. (Imperativus Modus.)

Jelen való idő (Tempus Præsens.)

Egyes Szám,

Többes Szám.

lies, olvas.

leset, olvasatok.

Jövendő. (Futurum.)

Egygyes Szám.

du sollst lesen, olvasnod kell, &c.

Többes Szám.

Iaßt uns lesen, olvasnunk kell.

Foglaltató mód. (Conjunctivus Modus.)

Jelen való idő (Tempus Præsens.)

Egyes Szám.

Többes Szám.

ich lese, olvasak &c. wir lesen, olvasunk &c.

El-múlt idő (Præteritum Perfectum.)

Egyes Szám.

Többes Szám.

ich läse, olvasnék. &c. wir läsen, olvasnánk

El-múlt. (Præteritum Perfectum.)

Egygyes Szám.

ich habe gelesen, olvastam légyen. &c.

Többes Szám.

wir haben gelesen, olvastunk légyen. &c.

Régen múlt idő (Præteritum Plusquamperfectum.)

Egygyes Szám.

ich hätte gelesen, olvastam volna. &c.

Többes Szám.

wir hätten gelesen, olvastunk volna. &c.

Jövendő. (Futurum.)

Egygyes Szám.

ich werde lesen, olvasandok. &c.

Többes Szám.

wir werden lesen, olvasandunk. &c.

Okkal jövendő. (Futurum Conditionatum.)

Egyes Szám.

ich würde lesen, olvasnék jövendőben. &c.

Többes Szám.

wir würden lesen, olvasnánk jövődében.

Jövendő. voltában el-múlt (*Futurum Conditio-*
natum Præteritum.)

Egyes Szám.

ich würde gelesen haben, olvastam volna jövő-
dében. &c.

Többes Szám.

wir würden gelesen haben, olvastunk volna jö-
vendőben. &c.

Határozatlan mód. (*Modus Infinitivus.*)

Jelen való idő. (*Tempus Præsens.*) lesen, olvasni.

El-múlt idő (*Præteritum*) gelesen haben, hogy
olvasott

Supinum, gelesen, olvasott,

(im lesen, olvasván, olvasva,

Gerundia. (zu lesen, olvasni, hogy olvas.

(um zu lesen, olvasásra, hogy olvasson,

Participium, kö-z-ige.

Jelen-való idő, lesend, olvasván, der, die, das
Lesende; ein Lesender, eine Lesende, ein Lesendes,
olvasó.

Jegyzés. A' szenvedesbéli változás szinte olyan ezek-
nek a' Verbumoknak, mint a' rend szerént-való Ver-
bumoké, csak hogy a' *Supinumok* nem et-re hanem en-
re végződik, p. o. das Buch wird gelesen, A' Könyv ol-
vasztatik. Das Buch werde gelesen, olvasztaték. 's a' r.

A' rendetlen Verbumok száma mint egy 130 vagy 135.
A' rendeseké pedig közel 12 vagy 13 ezerre fel-
méggen; mellyből világossan ki-tetűzik, hogy a' német
nyelv alkalmasint Régulákhoz vagy on alkalmaztatva;
és hogy nem olyan felettébb nehéz, a' milyen nehéz-
nek sokan képzelik lenni.

A' rendetlen Verbumok' lajstroma; az alig-múlt időnek jelentésében találkozó Vocálifoknak rendi szerént.

I. R e n d b é l i e k.

Az első rendbélielkehez azokat a' Verbumokat számálllyuk, mellyek az alig múlt időben a t a' parantsola modban pedig t t foglalnak magokban.

Befehlen, parantsolni; *Præs. Ind.* ich befehle, du befehlst, er befiehlt; wir befehlen, ihr befehlet, sie befehlen; *Imperf. Ind.* ich befehl; *Imperf. Conj.* ich befähle; *Sup.* befohlen, *Imperat.* befehl.

Beginnen, kezdeni, *Præs. Ind.* ich beginne, du beginnst, er beginnt; wir beginnen, ihr beginnet, sie beginnen. *Imperf. Ind.* ich begann, (hibálsan, ich bequante,) wir begannen; *Imperf. Conj.* ich begänne, wir begännen; *Sup.* begonnen, *Imperat.* beginn.

Bergen, rejtteni; *Præs. Indic.* ich berge, du bergest, er berget; wir bergen, ihr berget, sie bergen; *Imperf. Ind.* ich barge, wir barge; *Imperf. Conj.* ich bärge, wir bärgen; *Sup.* geborgen; *Imperat.* berge.

Bersten, meg-szakadni, repedni; *Præs. Ind.* ich berste, du birstest, er birst; wir bersten, ihr berstet, sie bersten; *Imperf. Ind.* ich barst, wir barsten; *Imperf. Conj.* ich bärste, wir bärsten, *Sup.* geborsten, *Imperat.* birst.

Besinnen, (sich) emlékezni, gondolkozni; *Præs. Ind.* ich besinne mich, du besinnest dich, er besinnet sich, wir besinnen uns, ihr besinnet euch, sie besinnen sich. *Imperf. Ind.* ich besann mich, wir besannen uns; *Imperf. Conj.* ich besänne mich, wir besännen uns; *Sup.* besonnen; *Imperat.* besinne dich.

Binden, kötni; *Præs. Ind.* ich binde, du bindest, er bindet, wir binden, ihr bindet, sie binden, *Imperf. Ind.* ich band, sie bänden; *Imperf. Conj.* ich bände, wir bänden; *Sup.* gebunden; *Imperat.* binde.

Bitten, kérni; könyörögni. *Præs. Ind.* ich bitte, du bittest, er bittet; wir bitten, ihr bittet, sie bitten; *Imperf. Ind.* ich bat, wir batet; *Imperf. Conj.* ich bâte, wir bätet; *Sup.* gebeten; *Imperat.* bitte. NB. Ezzel nem kell öszve elegyíteni ezt a' Reguláre Verbumot: beten, imádkozni, a' mellynek *Imperfectuma* ich betete, *Suprauma* pedig gebetet.

Brechen, törni; *Præs. Ind.* ich breche du brichst, er bricht, wir brechen, ihr brechet, sie brechen; *Imperf. Ind.* ich brach, wir brachen; *Imperf. Conj.* ich brähe wir brächen; *Sup.* gebrochen; *Imperat.* brich.

Breuen, égni; *Præs. Ind.* ich brenne, du brennst, er brennt, wir brennen, ihr brennet, sie brennen; *Imperf. Ind.* ich brannte, avagy brennete *Sup.* gebrannt, avagy gebrennet; *Imperat.* brenne, vagy brenne.

Jegyzés. Ezt helyesebben a' rend szerént-való Verbumok közé számlálhatni.

Bringen, hozni; *Præs. Ind.* ich bringe du bringst, er bringt, wir bringen, ihr bringet, sie bringen; *Imperf. Ind.* ich brachte, wir brachten; *Imperf. Conj.* ich brächte, wir brächten; *Sup.* gebracht; *Imperat.* bring.

Dringen, tolyakodni; *Præs. Ind.* ich dringe, du dringst, er dringt, wir dringen, ihr dringet, sie dringen; *Imperf. Ind.* ich drang, wir drangen; *Imperf. Conj.* ich dränge, wir dränge; *Sup.* gedrungen; *Imperat.* dringe.

Empfinden, érzeni *Præs. Ind.* ich empfinde, du empfindest, er empfindet, wir empfinden, ihr empfindet, sie empfinden; *Imperf. Ind.* ich empfand, wir empfanden; *Imperf. Conj.* ich empfände, wir empfänden; *Sup.* empfunden; *Imperat.* empfinde.

Erschrecken, meg ijjedni *Præs. Ind.* ich erschrecke, du erschrickst, er erschrickt, wir erschrecken, ihr erschreckt, sie erschrecken; *Imperf. Ind.* ich erschrock, wir erschrocken; *Imperf. Conj.* ich erschräcke, wir erschräcken; *Sup.* erschrocken; *Imperat.* erschrick.

NB. **Erschrecken, meg ijeszteni.** Verb. Reg.

Essen enni; *Præs. Ind.* ich esse, du isst, er isst, wir essen, ihr esset, sie essen; *Imperf. Ind.* ich aß, wir aßen; *Imperf. Conj.* ich äße, wir äßen; *Sup.* gegessen; *Imperat.* isß.

Finden, találni; *Præs. Ind.* ich finde, du findest, er findet, wir finden, ihr findet, sie finden; *Imperf. Ind.* ich fand, wir fanden; *Imperf. Conj.* ich fände, wir fänden; *Sup.* gefunden; *Imperat.* finde.

Fressen, nyelni, falni, mohón enni; (*nevetessen a. barmokról mondatik.*) *Præs. Ind.* ich fresse, du frisst, er frisst, wir fressen, ihr fresset, sie fressen; *Imperf. Ind.* ich fraß, wir fraßen; *Imperf. Conj.* ich fräße, wir fräßen; *Sup.* gefressen; *Imperat.* friß.

- Gebähren, *Præs. Ind.* szülni; ich gebähre du gebiehrst, er gebiehrst, wir gebähren, ihr gebähret, sie gebähren; *Imperf. Ind.* ich gebähr, wir gebähren; *Imperf. Conj.* ich gebähre, wir gebähren; *Sup.* geböhren; *Imperat.* gebiehr.
- Geben, adni; *Præs. Ind.* ich gebe, du giebst, er giebt, wir geben, ihr gebet, sie geben; *Imperf. Ind.* ich gäb, wir gaben, *Imperf. Conj.* ich gäbe, wir gäben; *Sup.* gegeben; *Imperat.* gib.
- Gelten, érnj; (p. ö. mit ér?) *Præs. Ind.* ich gelte, du giltst, er gilt, wir gelten; ihr geltet; fe gelten; *Imperf. Ind.* ich golt, wir galten; *Imperf. Conj.* ich gälte, wir gälten; *Sup.* gegolten; *Imperat.* gilt.
- Genesen, gyógyúlni; *Præs. Ind.* ich genesse, du genehest, er geneset, wir genesen, ihr geneset, sie genesen. *Imperf. Ind.* ich genaß, wir genaßen; *Imperf. Conj.* ich genaße, wir genaßen; *Sup.* genesen; *Imperat.* genesse.
- Geschehen, (*Verbum Imperpersonale*) meg-esni, történni; *Præs. Ind.* harmadik személye, es geschieht; *Imperf. Ind.* es geschah; *Imperf. Conj.* es geschähe; *Præteritum Perf.* es ist geschehen; történt.
- Gewinneth, nyerni, *Præs. Ind.* ich gewinne, du gewinnst, er gewinnt, wir gewinnen, ihr gewinnet, sie gewinnen; *Imperf. Ind.* ich gewann, wir gewannen; *Imperf. Conj.* ich gewänne, wir gewännen; *Sup.* gewonnen; *Imperat.* gewinn.
- Helfen, segíteni; *Præs. Ind.* ich helfe, du hilfst, er hilft, wir helfen, ihr helfet, sie helfen; *Imperf. Ind.* ich half, wir halfen; *Imperf. Conj.* ich hälfe, wir hälfen; *Sup.* geholfen; *Imperat.* hilf.
- Klingen, hangzani, csengetni; *Præs. Ind.* ich klinge, du klingst, er klingt, wir klingen, ihr klinget, sie klingen; *Imperf. Ind.* ich klang, wir klangen; *Imperf. Conj.* ich klänge, wir klängen; *Sup.* geklungen; *Imperat.* kling.
- Kommen, jönni; *Præs. Ind.* ich komme, du kömst, er kömmt, wir kommen, ihr kömmet, sie kommen; *Imperf. Ind.* ich kam, wir kamen; *Imperf. Conj.* ich käme, wir kämen; *Sup.* gekommen; *Imperat.* komme.
- Lesen, olvasni; *Præs. Ind.* ich lese, du liesest, er liest, wir lesen, ihr leset, sie lesen; *Imperf. Ind.* ich las, wir lasen; *Imperf. Conj.* ich läse, wir läsen; *Sup.* gelesen; *Imperat.* lies.

- Liegen, fekünni; Præs. Ind.** ich liege, du liegest, er liegt, wir liegen, ihr lieget, sie liegen; *Imperf. Ind.* ich lag, wir lagen; *Imperf. Conj.* ich läge, wir lägen; *Sup.* gelegen; *Imperat.* lieg.
- Messen, mérni; Præs. Ind.** ich messe, du missest, er misst, wir messen, ihr messet, sie messen; *Imp. Ind.* ich maß, wir maßen; *Imperf. Conj.* ich mässe, wir mäßten; *Sup.* gemessen; *Imperat.* miß.
- Nehmen, venni; Præs. Ind.** ich nehme, du nimmst, er nimmt, wir nehmen, ihr nehmet, sie nehmen; *Imperf. Ind.* ich nahm, wir nahmen; *Imperf. Conj.* ich nähme, wir nähmen; *Sup.* genommen; *Imperat.* nimm.
- Pflegen, szokottak lenni; Præs. Ind.** ich pflege, (szoktam) du pflegst, er pflegt, wir pflegen, ihr pfleget, sie pflegen; *Imperf. Ind.* ich pflog, wir pflogen; *Imperf. Conj.* ich pflege, wir pflegen; *Sup.* gepflogen; *Imperat.* pflege.
- NB. Pflegen, táplálni, gondját viselni valaminek, Verbum Activum és rend ízerént conjugáltak.**
- Ringen, küszködni, birkozni; Præs. Ind.** ich ringe, du ringst, er ringt, wir ringen, ihr ringet, sie ringen; *Imperf. Ind.* ich rang, wir rangen; *Imperf. Conj.* ich ränge, wir rängen; *Sup.* gerungen; *Imperat.* ringe.
- Rinnen, folyani; Præs. Ind.** ich rinne, du rindest, er rinnet, wir rinuen, ihr rinnet, sie rinnen; *Imperf. Ind.* ich rann, wir rannen; *Imperf. Conj.* ich ränne, wir rännen; *Sup.* geronnen; *Imperat.* rinn.
- Schelten, izidni, káromlani káromkodni; Præs. Ind.** ich schelte, du schiltst, er schilt, wir schelten, ihr schelset, sie schelten; *Imperf. Ind.* ich schalt, wir schalte; *Imperf. Conj.* ich schalte, wir schälten; *Sup.* gescholten; *Imperat.* schelte.
- Schlingen, nyelni; Præs. Ind.** ich schlinde, du schlingest, er schlinget, wir schlingen, ihr schlinget, sie schlingen; *Imperf. Ind.* ich schlang, (nemellyek pedig így is mondják: ich schlänge;) *Imperf. Conj.* ich schlänge, (vagy ich schlänge, wir schlangen, (vagy schlängen;)) *Sup.* geschlungen; *Imperat.* schlinde.
- Schwimmen, úszni; Præs. Ind.** ich schwimme, du schwimmst, er schwimmt, wir schwimmen, ihr schwimmt, sie schwimmen; *Imperf. Ind.* ich schwam, wir schwammen; *Imperf. Conj.* ich schwämme, wir schwämmen; *Sup.* geschwommen; *Imperat.* schwimme.

Schwinden, senvedni, el-száradni, eltünni; *Præs. Ind.* ich schwinde, du schwindest, er schwindet, wir schwinden, ihr schwindet, sie schwinden; *Imperf. Ind.* ich schwand, wir schwanden; *Imperf. Conj.* ich schwände, wir schwänden; *Sup.* geschwunden; *Imperat.* schwinde.

Schwingen, rázni, lobagatni; *Præs. Ind.* ich schwiuge, du schwingst, er schwingt, wir schwingen, ihr schwinget, sie schwingen; *Imperf. Ind.* ich schwang, (vagy schwang) wir schwangen, (vagy schwungen;) *Imperf. Conj.* ich schwänge, (vagy schwünge,) wir schwängen, (vagy schwüngen;) *Sup.* geschwunaen; *Imperat.* schwiuge.

Sehen, látni; *Præs. Ind.* ich sehe, du siehst, er siehet, wir sehen, ihr sehet, sie sehen; *Imperf. Ind.* ich sahe, wir sahen; *Imperf. Conj.* ich sähe, wir sähen; *Sup.* gesehen; *Imperat.* siehe.

Singen, énekelni; *Præs. Ind.* ich singe, du singst, er singt, wir singen, ihr singet, sie singen; *Imperf. Ind.* ich sang, wir saugen; *Imperf. Conj.* ich sänge, wir sängen; *Sup.* gesungen; *Imperat.* singe du.

Sinken, merülni, hanyaralni, tsökkenni; *Præs. Ind.* ich sinke, du sinkst, er sinkt, wir sinken, ihr sinket, sie sinken; *Imperf. Ind.* ich sank, wir sanken; *Imperf. Conj.* ich sänte, wir sänken; *Sup.* gesunken; *Imperat.* sinke.

Sinnen, gondolkodni; *Præs. Ind.* ich sinne, du sinnest, er sinnet, wir sinnen, ihr sinnet, sie sinnen; *Imperf. Ind.* ich sann, wir sannen; *Imperf. Conj.* ich sänne, wir sännen; *Sup.* gesonnen; *Imperat.* sinne.

Sitzen, ülni; *Præs. Ind.* ich sitze, du sitzt, er sitzt, wir sitzen, ihr sitzt, sie sitzen; *Imperf. Ind.* ich saß, wir saßen; *Imperf. Conj.* ich säße, wir säßen; *Sup.* gesessen; *Imperat.* sitze.

Sehen, tenni; Regula Szeréne conjugáltatik.

Spinnen, fonni; *Præs. Ind.* ich spinne, du spinnst, er spinnet, wir spinnen, ihr spinnet, sie spinnen; *Imperf. Ind.* ich spann, wir spannen; *Imperf. Conj.* ich spänne, wir spännen; *Sup.* gesponnen; *Imperat.* spinne.

Sprechen, beszélteni, szólani; *Præs. Ind.* ich spreche, du sprichst, er spricht, wir sprechen, ihr sprecht, sie sprechen; *Imperf. Ind.* ich sprach, wir sprachen; *Imperf. Conj.* ich spräche, wir sprächen; *Sup.* gesprochen; *Imperat.* sprich.

Springen, ugrani; *Præs. Ind.* ich springe, du springst, er springt, wir springen, ihr springet, sie springen; *Imperf.*

- Ind.* ich sprang, (vagy sprung,) wir sprangen, (vagy sprungen,) *Imperf. Conj.* ich spränge, (vagy sprünge,) wir sprängen, vagy sprüngen;) *Sup.* gesprungen; *Imperat.* springe
- Stechen*, szárni, bökni. *Præs. Ind.* ich steche, du stichst, er sticht, wir stechen, ihr stebet, sie stechen; *Imperf. Ind.* ich stach, wir stachen; *Imperf. Conj.* ich stäche, wir stächen; *Sup.* gestochen, *Imperat.* stich.
- Stehen*, állani; *Præs. Ind.* ich stehe, du stehst, er steht, wir stehen, ihr stehet, sie stehen; *Imperf. Ind.* ich stand, vagy stand, wir standen, vagy stunden; *Imperf. Conj.* ich stünde, wir stünden, *Sup.* gestanden; *Imperat.* steh.
- Stechen, Verbum Neutrum*, fen-akadni, meg-akadni; *Præs. Ind.* ich stecke, du steckest, er steckt, wir stecken, ihr steckt, sie stecken; *Imperf. Ind.* ich stack, wir stacken; *Præs. Ind.* (ich bin) gesteckt; *Sup.* gesteckt; *Imperat.* stecke.
- Stechen*, által verni, dugni, nyársalni, szegezni, *Verbum Activum Imperf. Ind.* ich steckete; *Præt.* ich habe gesteckt.
- Stehlen*, lopni; *Præs. Ind.* ich stehle, du stiehlest, er stiehlt, wir stehlen, ihr stehlet, sie stehlen; *Imperf. Ind.* ich stahl, wir stahlen, *Imperf. Conj.* ich stähle, wir stählen; *Sup.* gestohlen; *Imperat.* stiehl.
- Sterben*, meg-halni; *Præs. Ind.* ich sterbe, du stirbst, er stirbt, wir sterben, ihr sterbet, sie sterben; *Imperf. Ind.* ich starb, wir starben; *Imperf. Conj.* ich stärke, wir stärten; *Sup.* gestorben; *Imperat.* stirb.
- Stinken* blüdsnek lenni; *Præs. Ind.* ich stinke, du stinkst, er stinkt, wir stinken, ihr stinket, sie stinken; *Imperf. Ind.* ich stank, wir stanken; *Imperf. Conj.* ich stänke, wir stänken; *Sup.* gestunken; *Imperat.* stink.
- Thun*, mivelni, iselekedni; *Præs. Ind.* ich thue, du thust, er thut, wir thun, ihr thut, sie thun; *Imperf. Ind.* ich that, wir thaten, *Imperf. Conj.* ich thäte, wir thäten; *Sup.* gethan; *Imperat.* thue.
- Treffen*, illelni-érni; *Præs. Ind.* ich tresse, du triffst, er trifft, wir treffen, ihr treffet, sie treffen; *Imperf. Ind.* ich traf, wir trafen; *Imperf. Conj.* ich träre, wir trären; *Sup.* getroffen; *Imperat.* tritt.
- Treten*, tapodni, *Præs. Ind.* ich trete, du trittst, er tritt, wir treten, ihr tretet, sie treten; *Imperf. Ind.* ich trat

- wir traten; *Imperf. Conj.* ich träte, wir träten; *Sup.* getreten; *Imperat.* tritt.
- Trinken, inni; *Præs. Ind.* ich trinke, du trinkst, er trinkt wir trinken, ihr trinket, sie trinken; *Imperf. Ind.* ich trank, wir tranken; *Imperf. Conj.* ich tränke, wir tränken; *Sup.* getrunken; *Imperat.* trink.
- Verderben, el-rontani, *Præs. Ind.* ich verderbe, du verderbst, er verderbt, wir verderben, ihr verderbet, sie verderben; *Imperf. Ind.* ich verdarb, wir verderben; *Imperf. Conj.* ich verdärbe, wir verdärben; *Sup.* verdorben; *Imperat.* verdirb.
- Vergessen, el-felejtani, *Præs. Ind.* ich vergesse, du vergiffest, er vergißt, wir vergessen, ihr vergesst, sie vergessen; *Imperf. Ind.* ich vergaß, wir vergaßen; *Imperf. Conj.* ich vergäße, wir vergäßen; *Sup.* vergessen; *Imperat.* vergiß.
- Verschwinden, el-tünni, *Præs. Ind.* ich verschwinde, du verschwindest, er verschwindet, wir verschwinden, ihr verschwindet, sie verschwinden; *Imperf. Ind.* ich verschwand, wir verschwanden; *Imperf. Conj.* ich verschwände, wir verschwänden; *Sup.* verschwunden; *Imperat.* verschwinde.
- Versehen, fel-kéltitani, hibázni, el-véteni; *Præs. Ind.* ich verstehe, du verstehst, er versteht, wir verstehen, ihr verstehtet, sie verstehen; *Imperf. Ind.* ich versah, wir versahen; *Imperf. Conj.* ich versähe, wir versähen; *Sup.* versehen; *Imperat.* verstehe.
- Werben, hadat gyüjtani, katonákot fogadni, verboválni; *Præs. Ind.* ich werbe, du wirbst, er wirbt, wir werben, ihr werbet, sie werben; *Imperf. Ind.* ich warb, wir warben; *Imperf. Conj.* ich wärbe, wir wärben; *Sup.* geworben; *Imperat.* wirb.
- Werfen, hazyitani, verni, *Præs. Ind.* ich werfe, du wirfst, er wirft, wir werfen, ihr werfet, sie werfen; *Imperf. Ind.* ich warf, wir warfen; *Imperf. Conj.* ich wärfe, wir wärfen; *Sup.* geworfen; *Imperat.* wirf.
- Winden, forgatni, gyombolyitani, szorni; *Præs. Ind.* ich winde, du windest, er windet, wir winden, ihr windet, sie winden; *Imperf. Ind.* ich wand, wir wanden; *Imperf. Conj.* ich wände, wir wänden; *Sup.* gewunden; *Imperat.* wind.
- Zwingen, kéntzeritani; *Præs. Ind.* ich zwinge, du zwingst, er zwingt, wir zwingen, ihr zwinget, sie zwingen; *Imperf.*

Ind. ich zwang, wir zwangen; *Imperf. Conj.* ich zwänge, wir zwängen; *Sup.* gezwungen; *Imperat.* zwing.

II. R e n d b é l i e k.

A' másod rendbéli rendetlen Verbumoknak alig múlt idejekben is, parantsoló módjokban pedig az eredeti Vocalis vagyon.

Blasen, fúni Praes. Ind. ich blase, du blasest er bläst, wir blasen, ihr blaset, sie blasen; *Imperf. Ind.* ich blies, wir bliesen; *Imperf. Conj.* ich bliese, wir bliesen; *Sup.* geblasen; *Imperat.* blas.

bleiben maradni; Praes. Ind. ich bleibe, du bleibst, er bleibt, wir bleiben, ihr bleibet, sie bleiben; *Imperf. Ind.* ich blieb, wir blieben; *Imperf. Conj.* ich bliebe, wir blieben; *Sup.* geblieben; *Imperat.* bleib.

Braten, sütni, Praes. Ind. ich brate, du brätst, er brät, wir braten, ihr bratet, sie braten; *Imperf. Ind.* ich briet, sie brieten; *Imperf. Conj.* ich bricte, wir brieten; *Sup.* gebraten; *Imperat.* brat.

Fallen, esni, hullani; Praes. Ind. ich falle, du fällst er fällt, wir fallen, ihr fallt, sie fallen; *Imperf. Ind.* ich fiel, wir fielen; *Imperf. Conj.* ich fielle, wir fielen; *Sup.* gefallen; *Imperat.* falle.

Fangen, fogni; Praes. Ind. ich fange, du fängst, er fängt, wir fangen, ihr fauet, sie fangen; *Imperf. Ind.* ich sing, wir singen; *Imperf. Conj.* ich finge, wir fingen; *Sup.* gefangen; *Imperat.* fange.

Gedeihen, egékségre, jóra valóni, halználnni; Praes. Ind. ich gedeihe, du gedeihst, er gedeiht, wir gedeihen, ihr gedeihet, sie gedeihen; *Imperf. Ind.* ich gediehe, wir gediechen; *Imperf. Conj.* ich gediehe, wir gediechen; *Sup.* gediechen; *Imperat.* gedeihe.

Gefallen, tetzeni; Praes. Ind. ich gefalle, du gefällst, er gefällt, wir gefallen, ihr gefallt, sie gefallen; *Imperf. Ind.* ich gesiel, wir gesielen; *Imperf. Conj.* ich gesiele, wir gesielen; *Sup.* gefallen; *Imperat.* gefalle.

Gehen, menni; Praes. Ind. ich gehe, du gehst, er geht, wir gehen, ihr gehet, sie gehen; *Imperf. Ind.* ich ging, wir gingen; *Imperf. Conj.* ich ginge, wir gingen; *Sup.* gegangen; *Imperat.* gehe.

Halten, tartani; Praes. Ind. ich halte, du hältst, er hält, wir halten, ihr haltet, sie halten; *Imperf. Ind.* ich

hielt, wir hielten; *Imperf. Conj.* ich hielte, wir hieltet; *Sup.* gehalten; *Imperat.* halte.

Hängen (*Verbum Neutrum*) fűggeni; *Præs. Ind.* ich hänge, du hängst, er hängt, wir hängen, ihr hanget, sie hängen; *Imperf. Ind.* ich hing, wir hingen; *Imperf. Conj.* ich hinge, wir hingen; *Sup.* gehangen; *Imperat.* hänge.

NB. Hängen vagy Hefen, akasztani, Activum és rendszerént való váltazásu Verbum.

Hauen, vágai, tsapni, kapálni; *Præs. Ind.* ich hauer, du hauest, er hauet, wir hauen, ihr hauet, sie hauen; *Imperf. Ind.* ich hieb wir hieben; *Imperf. Conj.* ich hiebe, wir hieben; *Sup.* gehauen; *Imperat.* hauer.

Heißen, nevezni, parantsolni, hívni, hívattani; *Præs. Ind.* ich heiße, du heißest, er heißt, wir heißen, ihr heisset, sie heißen; *Imperf. Ind.* ich hieß, wir hießen; *Imperf. Conj.* ich hieße, wir hießen; *Sup.* geheissen; *Imperat.* heiße.

Lassen, hagyni *Præs. Ind.* ich lasse, du lässest, er läßt, wir lassen, ihr laisset, sie lassen; *Imperf. Ind.* ich ließ, wir ließen; *Imperf. Conj.* ich ließe, wir ließen; *Sup.* gelassen; *Imperat.* lasse.

Laufen, tzalatni; *Præs. Ind.* ich laufe, du läufst, er läuft, wir laufen, ihr lauftet, sie laufen; *Imperf. Ind.* ich lief, wir liefen; *Imperf. Conj.* ich ließe, wir liefen; *Sup.* gelaufen, (helytelenül, geloffen;) *Imperat.* laufe.

Leihen, költsön adni; *Præs. Ind.* ich leihe, du leihest, er leihet, wir leihen, ihr leihet, sie leihen; *Imperf. Ind.* ich lieb, wir liehen; *Imperf. Conj.* ich liehe, wir liehen; *Sup.* geliehen; *Imperat.* leihe.

Meiden, tavorzani; *Præs. Ind.* ich meide, du meidest, er meidet, wir meiden, ihr meidet, sie meiden; *Imperf. Ind.* ich mied, wir mieden; *Imperf. Conj.* ich miede, wir mieden; *Sup.* gemieden (hibállan gemeidet;) *Imperat.* meide.

Preisen, magasztalni, dicsérni; *Præs. Ind.* ich preise, du preifest, er preist, wir preisen, ihr preiset, sie preisen; *Imperf. Ind.* ich pries, wir priesen; *Imperf. Conj.* ich priese, wir priesen; *Sup.* gepriesen; *Imperat.* preise.

Rathen, tanácsolni; *Præs. Ind.* ich rathe, du rathst, er rathet, wir rathen, ihr rathet, sie rathen; *Imperf. Ind.* ich

ich rieth, wir riethen; *Imperf. Conj.* ich riethe, wir riethen; *Sup.* gerathen; *Imperat.* rathe.

Reiben, dörgölni, törsölni; *Præs. Ind.* ich reibe, du reibest, er reibt, wir reiben, ihr reibet, sie reiben; *Imperf. Ind.* ich rieb, wir rieben; *Imperf. Conj.* ich riebe, wir rieben *Sup.* gerieben; *Imperat.* reibe.

Rufen, hívni; *Præs. Ind.* ich rufe, du ruffst, er ruft, wir rufen, ihr rufet, sie rufen; *Imperf. Ind.* ich rief, wir riefen; *Imperf. Conj.* ich rief, wir riefen; *Sup.* gerufen; *Imperat.* rufe

Scheiden, el-válni, el-választani; *Præs. Ind.* ich scheid, du scheidest, er scheidet, wir scheiden, ihr scheidet, sie scheiden; *Imperf. Ind.* ich schied, wir schieden; *Imperf. Conj.* ich schiede, wir schieden; *Sup.* geschieden; *Imperat.* scheid

Scheinen, úgy tetszeni látszani; *Præs. Ind.* ich scheine, du scheinst, er scheint, wir scheinen, ihr scheint, sie scheinen; *Imperf. Ind.* ich schien, wir schienen; *Imperf. Conj.* ich schiene, wir schienen; *Sup.* geschienen; *Imperat.* scheine.

Schlafen, aludni; *Præs. Ind.* ich schlafe, du schläfst, er schläft, wir schlafen, ihr schlafet, sie schlafen; *Imperf. Ind.* ich schlief, wir schliefen; *Imperf. Conj.* ich schlief, wir schliefen; *Sup.* geschlafen; *Imperat.* schlafe.

Schreiben, írni; *Præs. Ind.* ich schreibe, du schreibst, er schreibt, wir schreiben, ihr schreibt, sie schreiben; *Imperf. Ind.* ich schrieb, wir schrieben; *Imperf. Conj.* ich schrieb, wir schrieben; *Sup.* geschrieben; *Imperat.* schreibe.

Schreien, kiáltani; *Præs. Ind.* ich schreie, du schreiest, er schreyet, wir schreien, ihr schreyet, sie schreien; *Imperf. Ind.* ich schrie, wir schrien; *Imperf. Conj.* ich schrie, wir schrien; *Sup.* geschrien; *Imperat.* schreie.

Schweigen, hallgatni; *Præs. Ind.* ich schweige, du schweigst, er schweigt, wir schweigen, ihr schweiget, sie schweigen; *Imperf. Ind.* ich schwieg, wir schwiegen; *Imperf. Conj.* ich schwieg, wir schwiegen; *Sup.* geschwiegen; *Imperat.* schweige.

Speyen köpni, okádni; *Præs. Ind.* ich speye, du speyest, er speyet, wir speyen, ihr speyet, sie speyen; *Imperf. Ind.* ich spie, wir spien; *Sup.* gespien; *Imperat.* speye.

Steigen, hágni; *Præs. Ind.* ich steige, du steigst, er steigt, wir steigen, ihr steigt, sie steigen; *Imperf. Ind.* ich stieg,

stieg, wir stiegen; *Imperf. Conj.* ich stieg, wir stiegen; *Sup.* gestiegen; *Imperat.* steige.

Stoßen, taszítani, döföni, öklelni; *Præs. Ind.* ich stoße, du stoßest, er stoßet, wir stoßen, ihr stoßet, sie stoßen; *Imperf. Ind.* ich stieß, wir stiegen; *Imperf. Conj.* ich stiege, wir stiege; *Sup.* gestoßen; *Imperat.* stoße.

Treiben, hajtani, üzni; *Præs. Ind.* ich treibe, du treibest, er treibet, wir treiben, ihr treibet, sie treiben; *Imperf. Ind.* ich trieb, wir trieben; *Imperf. Conj.* ich triebe, wir trieben; *Sup.* getrieben; *Imperat.* treibe.

Verzeihen, meg-bocsátani *Præs. Ind.* ich verzeihe, du verzeihst, er verzeiht, wir verzeihen, ihr verzeihet, sie verzeihen; *Imperf. Ind.* ich verzieh, wir verziehen; *Imperf. Conj.* ich verziehe, wir verziehen; *Sup.* verziehen; *Imperat.* verzeihe.

Weisen, vezetni, mutatni; *Præs. Ind.* ich weise, du weisest, er weiset, wir weisen, ihr weiset, sie weisen; *Imperf. Ind.* ich wies, wir wiesen; *Imperf. Conj.* ich wies, wir wiesen; *Sup.* gewiesen; *Imperat.* weise.

Zeihen, vádolni, panaszot tenni; *Præs. Ind.* ich zeihe, du zeihst, er zeihet, wir zeihen, ihr zeihet, sie zeihen; *Imperf. Ind.* ich zieh, wir ziehen; *Sup.* gezogen; *Imperat.* zeihe.

III. R e n d b é l i e k

Következik már azon rendetlen Verbumok lajstroma-mellyek az alig múlt időtivel 's azután következő kettős Consonánssal jelentik.

Besseißen, (sich) igyekezni, szorgalmatószkodni; *Præs. Ind.* ich besseisse mich, du besseisest dich, er besseisset sich, wir besseissen uns, ihr besseisset euch, sie besseissen sich; *Imperf. Ind.* ich besseiß mich, wir besseïssen uns; *Imperf. Conj.* ich besseïße mich, wir besseïssen uns; *Sup.* besseïssen; *Imperat.* besseïße dich.

Besseißen (sich) azontélni, és rendes változása;

Beißen, harapni; *Præs. Ind.* ich beiße, du beißest, er beißt, wir beißen, ihr beißt, sie beißen; *Imperf. Ind.* ich biß, wir bissen; *Imperf. Conj.* ich bieße, wir bissen; *Sup.* gebissen; *Imperat.* beiße.

Gleichen, egyenlőnek lenni, hasonlítani; *Præs. Ind.* ich gleiche, du gleichst, er gleicht, wir gleichen, ihr gleichet, sie gleichen; *Imperf. Ind.* ich glich, wir glichen; *Imperf.*

perſ Conj. ich gleich, wir gleichen; *Sup.* geglichen *Imperat.* gleiche.

Gleiben, tündökleni, szineskedni, téttetni magát; *Præs. Ind.* ich gleibe, du gleibest, er gleibet, wir gleiben, ihr gleibet, sie gleiben; *Imperf. Ind.* ich gliß, wir glissen, *Imperf. Conj.* ich gliß, wir glissen; *Sup.* geglissen; *Imperat.* gleibe.

Gleiten, tsiszámni, tsiszámlani; *Præs. Ind.* ich gleite, du gleitest, er gleitet, wir gleiten, ihr gleitet, sie gleitens; *Imperf. Ind.* ich glitt, wir glitten; *Imperf. Conj.* ich glitt, wir glitten; *Sup.* geglitten; *Imperat.* gleite.

Greifen, fogni, valamihez, nyúlaj; *Præs. Ind.* ich greife, du greiffst, er greift, wir greifen, ihr greifet, sie greiffen; *Imperf. Ind.* ich griff, wir griffen; *Imperf. Conj.* ich griff, wir griffen; *Sup.* gegriffen; *Imperat.* greife.

Kneifen, nyifogni, rini, tsátsogni; *Præs. Ind.* ich kneife, du kneiffst, er kneift, wir kneifen, ihr kneifet, sie kneifen; *Imperf. Ind.* ich kniiff, wir kniffen; *Imperf. Conj.* ich kniiff, wir kniffen; *Sup.* gekniiffen; *Imperat.* kneife.

Kneipen, tsipni; *Præs. Ind.* ich kneipe, du kneipest, er kneipet, wir kneipen, ihr kneipet, sie kneipen; *Imperf. Ind.* ich knipp, wir knippen; *Imperf. Conj.* ich knipp, wir knippen; *Sup.* geknippen; *Imperat.* kneipe;

Leiden, szenvedni; *Præs. Ind.* ich leide, du leidest, er leidet, wir leiden, ihr leidet, sie leiden; *Imperf. Ind.* ich litt, wir litten; *Imperf. Conj.* ich litt, wir litten; *Sup.* gelitten; *Imperat.* leide.

Pfeifen, sipolni, fútyólni; *Præs. Ind.* ich pfeife, du pfeifest, er pfeifet, wir pfeifen, ihr pfeifet, sie pfeifen; *Imperf. Ind.* ich pfiß, wir pfißen; *Imperf. Conj.* ich pfiß, wir pfißen; *Sup.* gepfißen; *Imperat.* pfeife.

Reißen, szakadni, szakasztani, rajzolni; *Præs. Ind.* ich reiße, du reißest, er reißet, wir reißen, ihr reißet, sie reißen; *Imperf. Ind.* ich riß, wir rissen; *Imperf. Conj.* ich riß, wir rissen; *Sup.* gerissen; *Imperat.* reiße.

Scheißen, szarni; *Præs. Ind.* ich scheiße, du scheißest, er scheißet, wir scheißen, ihr scheißet, sie scheißen; *Imperf. Ind.* ich schiß, wir schißen; *Imperf. Conj.* ich schiße, wir schißen; *Sup.* geschissen; *Imperat.* scheiße.

Schleichen, lappangani, kullogni; *Præs. Ind.* ich schleiche, du schleichst, er schleicht, wir schleichen, ihr schleicht, sie schleichen.

ſie ſchleichen; *Imperf. Ind.* ich ſchlich, wir ſchlichen; *Imperf. Conj.* ich ſchlich, wir ſchlichen; *Sup.* geſchlichen; *Imperat.* ſchleiche.

Schleifen, kôlzdrûlni, élesiteni; *Præf. Ind.* ich ſchleife, du ſchleiſt, er ſchleift, wir ſchleifen, ihr ſchleifet, ſie ſchleifen; *Imperf. Ind.* ich ſchliff, wir ſchliffen; *Imperf. Conj.* ich ſchliffe, wir ſchliffen; *Sup.* geſchliffen; *Imperat.* ſchleife.

Schleißen, hasitani, foſzlani, foſztani, hântani; *Præf. Ind.* ich ſchleiße, du ſchleißeſt, er ſchleißt, wir ſchleißen, ihr ſchleißeſt, ſie ſchleißen; *Imperf. Ind.* ich ſchließ, wir ſchließen; *Imperf. Conj.* ich ſchliße, wir ſchließen; *Sup.* geſchließen; *Imperat.* ſchleiße.

Schmeißen, dobnî, hagiytani, tsapni, vetni, ſzarni; *Præf. Ind.* ich ſchmeiße, du ſchmeißeſt, er ſchmeißt, wir ſchmeißen, ihr ſchmeißeſt, ſie ſchmeißen; *Imperf. Ind.* ich ſchmiß, wir ſchmißen; *Imperf. Conj.* ich ſchmiße, wir ſchmißen; *Sup.* geſchmißen; *Imperat.* ſchmeiße.

Schneiden, werzeni; *Præf. Ind.* ich ſchneide, du ſchneideſt, er ſchneidet, wir ſchneiden, ihr ſchneidet, ſie ſchneiden; *Imperf. Ind.* ich ſchnitt, wir ſchnitten; *Imperf. Conj.* ich ſchnitt, wir ſchnitten; *Sup.* geſchnitten; *Imperat.* ſchneide.

Schreiten, lépni, elô-mozdulni; *Præf. Ind.* ich ſchreite, du ſchreiteſt, er ſchreitet, wir ſchreiten, ihr ſchreitet, ſie ſchreiten; *Imperf. Ind.* ich ſchritt, wir ſchritten; *Imperf. Conj.* ich ſchritte, wir ſchritten; *Sup.* geſchritten; *Imperat.* ſchreit.

Spleißen, (ſpalten) haſogarni, feſzôget i; *Præf. Ind.* ich ſpleiße, du ſpleißeſt, er ſpleißt, wir ſpleißen, ihr ſpleißeſt, ſie ſpleißen; *Imperf. Ind.* ich ſpliß, wir ſpliffen; *Imperf. Conj.* ich ſpliffe, wir ſpliffen; *Sup.* geſpliffen; *Imperat.* ſpleiße.

Streichen, kenni, fenni tſaqni; *Præf. Ind.* ich ſtreiche, du ſtreichſt, er ſtreicht, wir ſtreichen, ihr ſtreichet, ſie ſtreichen; *Imperf. Ind.* ich ſtrich, wir ſtrichen; *Imperf. Conj.* ich ſtriche, wir ſtrichen; *Sup.* geſtrichen; *Imperat.* ſtreiche.

Streiten, hartzolni, veſzekedni; *Præf. Ind.* ich ſtreite, du ſtreiteſt, er ſtreitet, wir ſtreiten, ihr ſtreitet, ſie ſtreiten; *Imperf. Ind.* ich ſtritt, wir ſtritten; *Imperf. Conj.* ich ſtritte, wir ſtritten; *Sup.* geſtritten; *Imperat.* ſtreite.

Verbleichen, színében meg-változni, halaványodni, *Praes. Ind.* ich verbleiche, du verbleichst, er verbleicht, wir verbleichen, ihr verbleichet, sie verbleichen; *Imperf. Ind.* ich verbliech, wir verbliehen; *Imperf. Conj.* ich verbleiche, wir verbliehen; *Sup.* verbliehen; *Imperat.* verbleiche.

Vergleichen, öltve-haslanítani, edgyesíteni, meg-békéltetni; *Praes. Ind.* ich vergleiche, du vergleichst, er vergleicht, wir vergleichen, ihr vergleichet, sie vergleichen; *Imperf. Ind.* ich verglich, wir verglichen; *Imperf. Conj.* ich vergliche, wir verglichen; *Sup.* verglichen; *Imperat.* vergleiche.

Weichen, helyt adni, engedni, térni; *Praes. Ind.* ich weiche, du weichst, er weicht, wir weichen, ihr weicht, sie weichen; *Imperf. Ind.* ich wich, wir wichen; *Imperf. Conj.* ich wiche, wir wichen; *Sup.* gewichen; *Imperat.* weiche.

IV. R e n d b é l i e k.

A' negyed rendbelieknek o vagyou az alig múlt időnek jelentésében.

Betrügen, meg-tsalni; *Praes. Ind.* ich betrüge, du betrügst, er betrügt, wir betrogen, ihr betrüget, sie betrogen; *Imperf. Ind.* ich betrog, wir betrogen; *Imperf. Conj.* ich betröge, wir betrögen; *Sup.* betrogen; *Imperat.* betrüge.

Biegen, hajlatni, görbiteni, meg-hajtani; *Praes. Ind.* ich biege, du beugst, er beugt, wir biegen, ihr bieget, sie biegen; *Imperf. Ind.* ich bog, wir bogen; *Imperf. Conj.* ich böge, wir bögen; *Sup.* gebogen; *Imperat.* beug, vagy biege.

Bewegen, (jemanden) valakit fel-indítani, izgatni, reábeszélieni; *Praes. Ind.* ich bewege, du bewegst, er bewegt, wir bewegen, ihr beweget, sie bewegen; *Imperf. Ind.* ich bewog, wir bewogen; *Imperf. Conj.* ich bewöge, wir bewögen; *Sup.* bewogen; *Imperat.* bewege.

Bewegen, (etwas) meg-mozdítani valamit vagy valakit a' helyéből, Verbum Regul.

Biethen, árrúba adni, valamin tartani, val miéit valamit igérni, kínálni; *Praes. Ind.* ich biethe, du biethest, er biethet, wir bietheu, ihr biethet, sie bietthen; *Imperf. Ind.* ich böth, wir böthen; *Imperf. Conj.* ich böthe, wir böthen; *Sup.* gebothen; *Imperat.* biethe.

Dreschen, tsépelni; *Praes. Ind.* ich dresche, du drischest, er drischi, wir dreschen, ihr dreschet, sie dreschen; *Imperf. Ind.* ich drosch, wir droschen; *Imperf. Conj.* ich drösche, wir dröschen; *Sup.* gedroschen; *Imperat.* drisch.

Erfrieren, meg-fagyni, lásd Frieren.

Erlöschen, ki-alunni, ki-mulni lásd löschen.

Erschallen, zengeni, hangzani, harlogni, el-terjedni; (*Verbum Impersonale*) *Praes. Ind.* es erschallt; *Imperf. Ind.* es erscholl; *Perf.* es ist erschollen.

Erwägen, meg-sontolni, meg-gondolni, gondolóra venni; *Praes. Ind.* ich erwäge, du erwägst, er erwägt, wir erwägen, ihr erweget, sie erwägen; *Imperf. Ind.* ich erwog, wir erwogen; *Imperf. Conj.* ich erwöge; wir erwögen *Sup.* erwögen, *Imperat.* erwäge.

Fechten, bajt vini, viaskodni, hartzolni; *Praes. Ind.* ich fechte, du fichtst, er ficht, wir fechten, ihr fechtet, sie fechten; *Imperf. Ind.* ich focht, wir fochten; *Imperf. Conj.* ich söchte, wir söchten; *Sup.* gefochten; *Imperat.* fechte.

Fliegen, repülni *Praes. Ind.* ich fliege, du fliegst, vagy fliegst, er fliegt, vagy fliegt, wir fliegen, ihr flieget, sie fliegen; *Imperf. Ind.* ich flog, wir flogen, *Imperf. Conj.* ich flöge wir flögen; *Sup.* geflogen, *Imperat.* flieg, vagy fliege.

Frieren, fázni, fagyni; *Praes. Ind.* ich friere, du freuerst, vagy frierst, er freuert, vagy er friert, wir frieren, ihr frieret, sie frierea; *Imperf. Ind.* ich fror, wir froren; *Imperf. Conj.* ich fröre, wir frören; *Sup.* gefroren *Imperat.* friere.

Gebiethen, meg-parantsolni; *Praes. Ind.* ich gebiethe, du gebeutst, vagy gebiethest, er gebeut, vagy gebiethet, wir gebiethen, ihr gebiethet, sie gebiethen; *Imperf. Ind.* ich geboth, wir gebothen; *Imperf. Conj.* ich geböthe, wir geböthen; *Sup.* geböthen; *Imperat.* gebeut, vagy gebiethe.

Genießen, élni véle, hasznát venni; *Praes. Ind.* ich genieße, du genußest, vagy genießest, er genußt, vagy genießt, wir genießen, ihr genießet, sie genießen; *Imperf. Ind.* ich genoß, wir genoßen; *Imperf. Conj.* ich genöge, wir genögen; *Sup.* genossen; *Imperat.* genuß, vagy genieße.

- Gießen, önteni; Praes. Ind.** ich gieße, du gießest, er gießt, wir gießen, ihr gießt, sie gießen; *Imperf. Ind.* ich goss, wir gossen; *Imperf. Conj.* ich göße, wir gößen; *Sup.* gegossen; *Imperat.* gieß, vagy gieße.
- Glimmen, füstölögni, (csak alig égni) Praes. Ind.** ich glimme, du glimmst, er glimmt, wir glimmen, ihr glimmst, sie glimmen; *Imperf. Ind.* ich glomm, wir glommen; *Imperf. Conj.* ich glömmie, wir glömmen; *Sup.* geglimmen; *Imperat.* glimme.
- Heben, emelni; Praes. Ind.** ich hebe, du hebst, er hebt, wir heben, ihr hebt, sie heben; *Imperf. Ind.* ich hob, wir hoben; *Imperf. Conj.* ich höbe, wir höben; *Sup.* gehoben; *Imperat.* hebe.
- Können, lehetni; vid. pag. 135.**
- Kriechen, mászni; Praes. Ind.** ich krieche, du kreichst, vagy kriechst, er kriecht, vagy kriecht, wir kriechen, ihr kriecht, sie kriechen; *Imperf. Ind.* ich kroch, wir krochen; *Imperf. Conj.* ich kröche, wir kröchen; *Sup.* gekrochen; *Imperat.* kreich, vagy kriech.
- Löschen, öldatodni, el-alunni, törlödni; (Verbum Neutrum) Praes. Ind.** ich lösche, du löschest, er löscht, wir löschen, ihr löscht, sie löschen; *Imperf. Ind.* ich losch, wir loschen; *Imperf. Conj.* ich lösche, wir löschen; *Sup.* gelöschen; *Imperat.* lösche.
- Löschen, törleni, oltani, Verbum Activum reudes változásu,**
- Lügen, hazudni; Praes. Ind.** ich lüge, du leugst, vagy lügest, er leugt, vagy lüget, wir lügen, ihr lüget, sie lügen; *Imperf. Ind.* ich log, wir logen; *Imperf. Conj.* ich löge, wir lögen; *Sup.* gelogen; *Imperat.* leug, vagy lüge.
- Melken, fejni; Praes. Ind.** ich melke, du melkest, er melkt, wir melken, ihr melket, sie melken; *Imperf. Ind.* ich molk, wir molken; *Imperf. Conj.* ich mölke, wir mölken; *Sup.* gemolken; *Imperat.* melke.
- Quellen, ki-forrani, ki-folyani, ki-buzgani, eredni; Praes. Ind.** ich quelle, du quillst, er quillt, wir quellen, ihr quellet, sie quellen; *Imperf. Ind.* ich quoll, wir quollen; *Imperf. Conj.* ich quölle, wir quöllen; *Sup.* gequollen; *Imperat.* quill.

- Riechen**, szagolni, szaglani; *Praes. Ind.* ich rieche, du riechst, er riecht, wir riechen, ihr riechet, sie riechen; *Imperf. Ind.* ich roch, wir rochen; *Imperf. Conj.* ich röche, wir röchen; *Sup.* gerochen; *Imperat.* rieche.
- NB.** Ráchen, boszszálni, boszszútállani Verbum Activum Regulare mellynek az *Imperfectuma* ich ráchte, *Sup.* geráchet; *Imperat.* ráche, nem pedig ich roch, 's a' t.
- Sausen**, igen nagyon vagy sokat inni, mohón inni; (mondatik a' barmok avagy szörnyen ivó, és részeges emberek felöl) *Praes. Ind.* ich saufe, du säuffst, er säuft, wir sausen, ihr sauset, sie sausen; *Imperf. Ind.* ich soff, wir sossen, *Imperf. Conj.* ich söffe, wir söffen; *Sup.* gesoffen *Imperat.* saufe.
- Saugen**, szivni, szopni; *Praes. Ind.* ich sauge, du saugst, er saugt, wir saugen, ihr sauget, sie saugen; *Imperf. Ind.* ich sog, wir sogen; *Imperf. Conj.* ich söge, wir sögen; *Sup.* gesogen; *Imperat.* sauge.
- NB.** Säugen, szoptatni- ettől külömbözik és rend szerint változik p. ok. ich säugete, ich habe gesäuget.
- Scheren**, takarítani, nyírni; *Praes. Ind.* ich schere, du scherst, vagy schierst, er schert, vagy schiert, wir scheren, ihr scheret, sie scheren; *Imperf. Ind.* ich schor, wir schoren; *Imperf. Conj.* ich schöre, wir schörea; *Sup.* geschoren; *Imperat.* schier, vagy schere.
- Schieben**, tolni élő-mozdítani; *Praes. Ind.* ich schiebe, du schiebst, er schiebt, wir schieben, ihr schiebet, sie schieben; *Imperf. Ind.* ich schob, wir schoben; *Imperf. Conj.* ich schöbe, wir schöben; *Sup.* geschoben; *Imperat.* schiebe.
- Schießen**, löni; *Praes. Ind.* ich schieße, du schießest, er schießt, wir schießen, ihr schießet, sie schießen; *Imperf. Ind.* ich schoß, wir schossen; *Imperf. Conj.* ich schösse, wir schössen; *Sup.* geschossen; *Imperat.* schieße.
- Schließen**, zárni rekelteni; *Praes. Ind.* ich schließe, du schließest, er schließt, wir schließen, ihr schließet, sie schließen; *Imperf. Ind.* ich schloß, wir schloßen; *Imperf. Conj.* ich schlosse, wir schlossen; *Sup.* geschlossen; *Imperat.* schließe.
- Schmelzen**, olvasni; *Praes. Ind.* ich schmelze, du schmelzest, er schmelzt, wir schmelzen, ihr schmelzet, sie schmel-

zen; *Imperf. Ind.* ich schmolz, wir schmolzen; *Imperf. Conj.* ich schmolze, wir schmolzen; *Sup.* geschmolzen; *Imperat.* schmelze.

NB. Schmelzen, olvasztani *Regulae Verbum*; melynek *Imperfectuma* schmelzete, olvaszték; *Supinuma* geschmelzet, *Imperativussa* schmelze.

Schnieben, lehellenni, zúgni; *Praes. Ind.* ich schniebe, du schniebst, er schniebt, wir schnieben, ihr schniebet, sie schnieben; *Imperf. Ind.* ich schnob, wir schnoben; *Imperf. Conj.* ich schnöbe, wir schnöben; *Sup.* geschnoben; *Imperat.* schniebe. Mas ám. schauben, fani, dühösködni melly rendes változása: ich schaubete, dühösködtem, ich habe geschaubet, dühösködtem.

Schwellen, dagadni; *Praes. Ind.* ich schwelle du schwillst, er schwillt, wir schwellen, ihr schwellet, sie schwellen; *Imperf. Ind.* ich schwoll, wir schwollen; *Imperf. Conj.* ich schwölle, wir schwölle; *Sup.* geschwollen; *Imperat.* schwelle.

Schwären, evesedni (*Verbum Imperfectum*) és schwäret; *Imperf. Ind.* es schwor, *Perf.* es hat geschworen,

Sieden, főzni, forni; *Praes. Ind.* ich siede, du siedest, er siebet, wir sieden, ihr siedet, sie sieden; *Imperf. Ind.* ich sott, wir sotten; *Imperf. Conj.* ich sötte, wir sötten; *Sup.* gesotten; *Imperat.* siede.

Sprossen, bimbózni nemzeni eredni; *Praes. Ind.* ich sprieße, du sprießest, er sprießt, wir sprießen, ihr sprießet sie sprießen; *Imperf. Ind.* ich sproß, wir sprossen; *Imperf. Conj.* ich sprösse, wir sprössen; *Sup.* gesprossen. *Imperat.* sprieße.

Stieben, porzani, vagy porrá tenni; *Praes. Ind.* ich stiebe, du stiebst, er stiebt, wir stieben, ihr stiebet, sie stieben; *Imperf. Ind.* ich stob, wir stoben; *Imperf. Conj.* ich stöbe, wir stöben; *Sup.* gestoben; *Imperat.* stiebe.

Stauben, port tsinalni rend szerént conjugáltak.

Triesen, tsepegni; *Praes. Ind.* ich triebe du treuffst, er treuft, wir triesen, ihr trieset, sie triesen; *Imperf. Ind.* ich tröf, wir tröfen; *Imperf. Conj.* ich tröfe, wir tröfen; *Sup.* getrofen; *Imperat.* triebe.

Tränkeln, azons tézsi és regula szerént conjugáltak.

Verdrücken, restelleni, neheztelni, meg-únni: (*Impersonale*) es verdriest; *Imperf. Ind.* es verdro, *Perf.* es hat verdrossen.

Verheelen, el-rejteni, tickolni; *Præs. Ind.* ich verheele, du verheelst, er verheelt, wir verheelen, ihr verheelet, sie verheelen; *Imperf. Ind.* ich verheel, vagy verheelete, wir verheelen, vagy verheelten; *Imperf. Conj.* ich verheelee, wir verheelen; *Sup.* erheelen; *Imperat.* verheele.

Verliccen, el-veszteni; *Præs. Ind.* ich verliere, du verlierst, vagy verlearst, er verliert, vagy verlernt, wir verlieren, ihr verlieret, sie verlieren; *Imperf. Ind.* ich verlor, wir verloren; *Imperf. Conj.* ich verlore, wir verlore; *Sup.* verlore; *Imperat.* verleur, vagy verliere.

Verwirren, züdni, zavarni, őszve keverni; *Præs. Ind.* ich verwirre, du verwirrst, er verwirrt, wir verwirren, ihr verwiret, sie verwirren; *Imperf. Ind.* ich verwore, wir verworren, vagy ich verwirrete, wir verwirreten; *Imperf. Conj.* ich verwörre, vagy verwirrete, wie verwörren, vagy verwirreten; *Sup.* verworren, vagy verwirret; *Imperat.* verwirre.

Wiegen, vagy wägen, mérni, fontolni, mázsálni; *Præs. Ind.* ich wiege, du wiegst, er wiegt, wir wiegen, ihr wieget, sie wiegen; *Imperf. Ind.* ich wog, wir wogen; *Imperf. Conj.* ich wöge, wir wögen; *Sup.* gewogen; *Imperat.* wiege.

Wiegen, rangetni, Verbum Regulare.

Ziehen, huzni; *Præs. Ind.* ich ziehe, du ziehst, er zieht, wir ziehen, ihr ziehet, sie ziehen; *Imperf. Ind.* ich zog, wir zogen; *Imperf. Conj.* ich zöge, wir zögen; *Sup.* gezogen; *Imperat.* ziehe.

V. K e n d b é l i e k

Az ötöd rendbéli Irreguláre Verbumok az Imperfectumok u betűvel jelentik.

Backen, sütni; *Præs. Ind.* ich backe, du bäkst, er bäckt, wir backen, ihr backet, sie backen; *Imperf. Ind.* ich buck, wir bucken; *Imperf. Conj.* ich bucke, wir bucken; *Sup.* gebacken; *Imperat.* backe.

Dingen, fogadni, szegődtetni; Verbum Regulare, mindazonáltal a' Präteritum Imperfectum így mondatik: dung wir dungen a' *Sup.* pedig gedungen.

Fahren, szállani, menni, korsin vagy szekéren, menni; *Præs. Ind.* ich fahre, du fährst, er fährt, wir fahren, ihr fahret, sie fahren; *Imperf. Ind.* ich fuhr, wir fuhren; *Imperf. Conj.* ich führe, wir fuhren; *Sup.* gefahren; *Imperat.* fahre.

- Gelingen**, jól és kedvére esni, jól végbe menni; (*Verbum Impersonale.*) *Praes. Ind.* es gelingt, *Imperat.* es gelung, vagy gelang; *Perf.* es hat gelungen.
- Graben**, ásni; *Praes. Ind.* ich grabe, du gräbst, er gräbt, wir graben, ihr grabet, sie graben; *Imperf. Ind.* ich grub, wir gruben; *Imperf. Conj.* ich grübe wir grüben; *Sup.* gegraben; *Imperat.* grabe
- Laden**, rakni, terhelni, *item.* hívni, *item.* akar minémü lövöldöző fegyvert meg-tölteni; ich lade, du ladest, er ladet, wir laden, ihr ladet, sie laden; *Imperf. Ind.* ich lud, wir luden; *Imperf. Conj.* ich lüde, wir lüden; *Sup.* geladen; *Imperat.* lade.
- Mahlen**, őrleni; *Praes. Ind.* ich mahle, du mahlst, er mahlt, wir mahlen, ihr mahlet, sie mahlen; *Imperf. Ind.* ich mahl, de igen találtatik, azért jobb; ich mahlte, wir mahlten; *Imperf. Conj.* ich mühle, wir mühlen; *Sup.* gemahlen; *Imperat.* mahle.
- Mahlen**, képet-írni, festeni, *Regulare Verbum.*
- Schaffen**, szerzeni, tsinálni, teremteni, (*néhol paranszolni*) *Praes. Ind.* ich schaffe, du schaffst, er schafft, wir schaffen, ihr schaffet, sie schaffen; *Imperf. Ind.* ich schuf, wir schufen; *Imperf. Conj.* ich schüffe, wir schüffen; *Sup.* geschaffen; *Imperat.* schaffe.
- Schinden**, nyúzni; *Praes. Ind.* ich schinde, du schindest, er schindet, wir schinden, ihr schindet, sie schinden; *Imperf. Ind.* ich schund, wir schunden; *Imperf. Conj.* ich schünde, wir schünden; *Sup.* geschunden; *Imperat.* schinde.
- Schlagen**, ütni, verni; *Praes. Ind.* ich schlage, du schlägst, er schlägt, wir schlagen, ihr schlaget, sie schlagen; *Imperf. Ind.* ich schlug wir schlugen; *Imperf. Conj.* ich schlüge, wir schlügen; *Sup.* geschlagen; *Imperat.* schlage.
- Schlingen**, nyelni, nyeldekleni; *Praes. Ind.* ich schlinge, du schlingst, er schlingt, wir schlingen, ihr schlinget, sie schlingen; *Imperf. Ind.* ich schlung, vagy schlang, wir schlungen, vagy schlangen; *Imperf. Conj.* ich schlänge, wir schlängen; *Sup.* geschlungen; *Imperat.* schling.
- Schwören**, esküdni; *Praes. Ind.* ich schwöre, du schwörst, er schwört, wir schwören, ihr schwöret, sie schwören; *Imperf. Ind.* ich schwur, wir schwuren; *Imperf. Conj.* ich schwüre, wir schwüren; *Sup.* geschworen; *Imperat.* schwöre.

- Tragen,** vinni, hordozni; *Praes. Ind.* ich trage, du trägst, er trägt, wir tragen, ihr traget, sie tragen; *Imperf. Ind.* ich trug, wir trugen; *Imperf. Conj.* ich trüge, wir trügen; *Sup.* getragen; *Imperat.* trage.
- Trügen,** tsalni, nézd; Betrügen.
- Wachsen,** nöni, szaporodni; *Praes. Ind.* ich wachse, du wächst, er wächst, wir wachsen, ihr wachset, sie wachsen; *Imperf. Ind.* ich wuchs, wir wuchsen; *Imperf. Conj.* ich wüchse, wir wüchsen; *Imperat.* wachse.
- Waschen,** mosni; *Praes. Ind.* ich wasche, du wäschest, er wäscht, wir waschen, ihr wäschet, sie waschen; *Imperf. Ind.* ich wusch, wir wuschen; *Imperf. Conj.* ich wüsche, wir wüsche; *Sup.* gewaschen; *Imperat.* wasche.
- Következnek még egy néhány rendetlen változásu Verbumok. a' mellyeket sem edgyikhez, sem máshoz ezen öt rendbeliek közül nem számlálhatni.
- Denken,** gondolni; *Praes. Ind.* ich denke, du denkst, er denkt, wir denken, ihr denkt, sie denken; *Imperf. Ind.* ich dachte, wir dachten; *Imperf. Conj.* ich dächte, wir dächten; *Sup.* gedacht; *Imperat.* denke.
- Dörren,** merni; mérfélezni; lásd Pag. 135.
- Haben,** valamijénok lenni, birni, lásd Pag. 121
- Können,** tudni, lehetni; lásd Pag. 135.
- Müssen,** tartozni, kénytelenitenni; lásd Pag. 137.
- Mögen,** lehetni, akarni; lásd Pag. 136
- Nennen,** nevezni; *Praes. Ind.* ich nenne, du nennest, er nennet, wir nennen, ihr nennet, sie nennen; *Imperf. Ind.* ich nannte, wir nannten; *Imperf. Conj.* ich nennete, wir nenneten; *Sup.* genannt, vagy genaunt. *Imperat.* nenne.
- Senden,** küldeni; *Praes. Ind.* ich sende, du sendest, er sendet, wir senden, ihr sendet, sie senden; *Imperf. Ind.* ich sandte, vagy ich sendete, wir sandten, vagy sendeten; *Sup.* gesandt, vagy gesendet; *Imperat.* sende.
- Seyn,** lenni; lásd Pag. 118.
- Sollen,** tartozni; lásd. Pag. 134
- Wenden,** fordítani, forgatni; ez a' Verbum, Regulare ugyan de még is mondatik a' jelentő Imperfectumban ich wandte, *Sup.* gewendet. *Imperat.* wende.
- Werden,** lenni; lásd Pag. 126.
- Wissen,** tudni; *Praes. Ind.* ich weiß, du weißt, er weiß, wir wissen, ihr wiisset, sie wissen; *Imperf. Ind.* ich wußte, wir wußten.

wußten; Imperf. Conj. ich wüßte wir wüßten; Sup.
gewußt; Imperat. wisse.

Wollen, akarni lásd Pag. 130.

NEGYEDIK SZAKASZ.

A' Neutrum Verbumokról.

Minek utánna már mind az Activum és Passivum mind pedig a' Regulare és Irregulare Verbumokat megvizsgáltuk; szükség most a' Neutrum Verbumokról-is értekezünk.

E' féle idő jelentő szók az Activumokhoz igen hasonlok; tsak éppen ez a' különbség vagyon közöttök, hogy a' Neutrumok a, szenvedésbéli jelentésre által nem változhatnak, mint az Activumok; p. ok. ich lebe, élek; ich sterbe, meg halok; nem mondhatni: ich werde gelebet, életem; ich werde gestorben, halattatom. Ugyan-is ezek a' Verbumok nem jelentnek más személyre vagy dologra által-ható tselekedet; hanem tsak valamelly állapotot vagy más-tól nem származó szenvedést.

Jegyzes: A' Conjugatiokra nézve, leg-főkeppen azon segéző szótskára, vagy Auxiliare Verbumra szükség vigyázni, mellyel az el-múlt időben ez vagy amaz egybe szokott kaptosítani. Mert némellyek mellett a' seyn, máfok mellet a' haben, szokott lenni. Ezen okra nézve mind a' két rendbélieket, két táblán fogom az olvasóknak szeméik elejébe terjeszteni; az elsőn azok vagynak, a' mellyekhez a' seyn, tétetik; a' másikon pedig azok: s' mellyekkel a' haben szokott öfzve foglaltatni; p. ok. nem helyesen volna mondva: ich habe gegangen, mentem, e' helyett: ich bin gegangen, ismét roszfízúl mondanád: ich bin gehuset, köhögtem, e' helyett: ich habe gehuset.

Minthogy egyébben semmiben sem különbözik ezeknek a' Conjugatiojok az Activa Conjugationóról, akár rend szerént valók légyenek azok, akár pedig rend ki-

fabren, kotsin jární.	schneiden, el.válni.
fallen, esni.	schleichen, ballagni, kullogni.
fliegen, repülni.	schreiten, lépni.
fliehen, távozni, el-szaladni.	schwellen, dagadni.
fliehen, folyni.	schwimmen, uszni.
frieren, fázni.	springen, ugrani.
gedeihen, jóra válni.	stehen, állani.
gehen, menni	steigen, hágni.
genesen, gyógyúlni.	sterben, halni.
gleiten, tsuszamodni.	verbleichen, halványodni.
flammen, füstölögni, alat-	verderben, romlani.
comban égni.	verlöschen, el-alunni.
kommen jönni.	verschwinden, el-rünni.
krichen, tsúfzni, mászni.	wachsen, nőni.
laufen, futni.	weichen, térni, engedni.
reiten, lovagálni.	werden, lenni
rinneu, tsorogni, folyni.	

II. T Á B L A.

Verborum Neutorum Regularium et Irregularium, vagy azon rendes és rendetlen változású Verbum Neutrumoknak listroma mellyek az habes Auxiliare Verbummal conjugáltarnak.

ächzen, pihegni, foházkodni,	donnern, menydörögni.
topankodni.	drohen, fenyegetni.
alter, altern, vénlúni.	dursten, szomjuhozni.
angeln, horgászni.	eisern, buzgoni
athmen, lélekzetet venni.	eilen, sietni.
beharren, allandóúl maradni.	eitern, gonyetségeskedni,
beten, Imadkozni.	evesedni.
betteln, kókdúlai.	entsagen, le-mondani.
blühen. virággani.	erben, örökösödni.
brummen, morogni, morgo-	faulen, rohadni.
lódni.	fehlen, hibázni
bürgeu, kezes lenni.	flecken, mocskosodni, mocs-
büßen, bántkodni, peniten-	kolódni.
ziát tartani.	funken, fényleni, villágni.
dauern, ideig tartani.	gähnen, ásítogni.
dichten, költeni, verseket	gaulen, szemfény vesztetni,
szerezni.	eperselni.
diehen, szolgálni.	geigen, fösvénykedni.

grimmen, haragudni, mér- gelödni.	loben, élni.
grunzen, mint a' disznok, röhögni.	lehnen, támaszkodni.
handeln, kereskedni.	lodern, lobogni.
handthieren, kereskedni, munkálkodni.	mangeln, fogyatkozni,
hausiren, házanként árul- gatni.	meinen, gondolni, vélekedni
herrschen, uralkodni.	murmeln, morogni, zúgo- lódni.
hinken, sántikálni.	prophezeihen, jövendőlni,
hörchen, halgatózni.	räsen, dühösködni,
hungern, éhezni.	rasen, nyugodni.
hüpfen, ugrándozni.	rauchen, füstölögni.
jauchzen, hujakodni; tombol- ni öröm miat kiáltani.	räumen, bontakozni, üre- síteni, tisztogatni.
irren, tévelyegni, vétani.	rauschen, zörögni.
fargen, fösvénykedni.	rauspern, hakogni, erővel pökní.
feihen, lehelni.	rechnen, számat vetni.
feimen, bimbózní.	reden, beszélni.
fieren, fikóltani.	regnen, esüül esni, esözni.
flagen, panaszolkodni.	reisen, utazni.
flatschen, kézzel tsapdozni, tapfolni.	reimen, a' versek végeiket edgyeztetni.
fleben, ragadni.	rudern, evedzeni,
flügeln, okoskodni.	säumen, késni.
knallen, harfogni, durrogatni.	saufen, zúgni.
knarren, tsikorogni.	schaden, kárt tenni.
knauern, fösvénykedni.	schaffen, szerzeni, foglal- tataskodni.
knicken, fösvénykedni.	schämen, szégyenleni.
knien, térdepelni.	scharmüßeln, viaskodni, tsa- tázni.
knirschen, tsikorogni.	schaudern, rettegni, irtozni.
kosten, érni, item kóstitolni.	scherzen, tréfalodni.
krähen, kukorikolni.	schimmeln, penészleni.
kramen, portékával keres- kedni.	schlucken, nyelni.
kreissen, nyögni.	schmachten, bádgyadni, lam- kadni.
kriegen, harczolni.	schmälen, szitkozodni, tá- galmazni.
lachen, nevetni, katzagni.	schmaröhen, nyalakodni kot- nyeleskedni.
lärmen, lármázni, zajogni.	schmausen, vendégeskedni,
lauren, lesni.	
läuten, harangozni.	

schmühen, mocskolódni, mo- solyogni.	tappen, tapogatni, kapdosni.
schmatzen, hörtyogni.	thronen, király. széken ül- ni, őrszárolni.
schnattern, gáogni, tsátsogni.	tischen, tálolni.
schwärmen, rajt erefzteni, koborlani.	tuben, dühösködni, zene- bonáskodni.
schwindeln, szédelegni.	tönen, hangzani.
schwizen, izzadni.	trachten, iparkodni.
segeln, vitorlázni, hajozni.	träumen, álmodni.
seufzen, fohászkozni.	trauren, gyászolni.
sorgen, aggódni, gondoskodni	trödeln, zsb. vásároskodni, késedelmeskedni.
spazieren, sétálni.	triumphiren, győzedelmes- kedni.
spielen, játszani.	tyrannisiren, kegyetlenkedni.
strahlen, ragyogni, sugáro- kat lövelleni.	vergaffen, el-bámolni.
stocken, meg-alunni, kamény- kedni, akadozni.	verharren, meg-maradni.
streuen, hinteni, szalmázni.	vermeinen, azt gondolni.
studiren, tanulni.	verneinen, el-tagadni.
strumen, zörögni, zenebo- náskodni.	wachen, őrizni, item ébren lenni.
suchen, nyírni, hánykolód- ni, álmélkodni.	wagen, próbálni.
subeln, porskolódni, garáz- dalkodni.	wandeln, bujdosni.
summen, suhogni, súgni.	weinen, sirni.
sündigen, vétkezni.	willfahren, engedni.
suppliciren, könyörögni.	winseln, jajgatni.
<i>I r r e g u l a r i o.</i>	zanken, pörölni.
beginnen, kezdődni.	zürnen, &c. haragudni. &c.
fechten, viaskodni, kóldulni.	
fließen, folyani.	reiten, lovagolni.
fröhen, fázni.	ringen, birkozni.
gefallen, retszeni.	sauzen, inni.
gleichem, hasonlónak leani.	scheinen, fényleni, úgytetezni
helfen, segíteni.	schiefen, tólni.
hingen, hangzani.	schlafen, alunni.
leiden, szenvedni.	schleifen, hafogatni, fofatani, (rollat)
liegen, feküdni.	schrauben, fűni, kegyetlen- kedni.
lügen, hazudni.	schwehen, kiáltani.
rathen, tanátsítani, arány- zani, el. találni.	schweigen, halgatni.
	schwimmen, úszni.

Schinden, el-száradni, feny- vedni.	streiten, verekedni, hartzolni, verbrechen, vétkezni, tsint tenni.
Schwören, esküdni.	
Sinnen, mélyen gondolkodni.	verstreuen, torkoskodni.
Sitzen, ülni.	vergeben sich, el-tébholyod- ni, item, el-véteni.
Stehen, állani.	verschlafen, el-alunni.
Sinken, büdösnek lenni.	

ÖTÖDIK SZAKASZ.

Az öszve kaptsolt, és Anomalum Verbumok felől.

A' Verbumok a' német szóban minden né-
mű apró Szótskákkal szoktak egybe kaptsol-
tatni. Némellyek ezen szótskák közül a' Ver-
bumnak változásában is el-válthatatlanul az előtt
mradnak. Mások pedig hol elöl a' Verbum
előtt, hol pedig utánna tétetnek. Az el-nem
válóknak száma mindeztül tizenkilentz, mellyek-
is itt következnek.

- Aster**, — — asterreden, rágalmazni; *(régi szó)*
Be, — — zahlen, meg fizetni; befragen, meg-kérdez-
ni, behandeln, meg-alkudni, valakivel
bánni.
Durch, — — durchlaufen, által futni; el-szökni; durch-
bringen, által harni, hozzá jutni; durch-
schlagen, által-ütni.
Emp, — — empfangen, meg.nyerni, kezéhez venni;
empfehlen, ajánlani; empfinden; érzeni. &c
Er, — — erfinden, lelni, találni; erfahren, tapasztalni;
erdenken, ki-gondolni; ersuchen, észre ven-
ni, meg-látni, &c
Ge, — — gefallen, tetszeni; gedenken, emlékezni; ge-
winnen, nyerni; gebulden, túrni. &c.
Hinter, — — hinterlassen, hátra hagyni; hintergehen, meg-
tsalni, tsalt vetni; hinterhalten, meg-ta-
gadni, ki-nem nyilatkoztatni. &c.
Mis, — — misstrauen, nem bizni, kételkedni; misfallen;
nem tetszeni; mislingen, nem jól esni,
nem akarat szerént történni, &c.

- Ver.** — — vergessen, el-felejtteni; versuchen, meg-kísérteni; próbálni; verkaufen, el-adni; verändern, meg-változtatni &c.
- Verab.** — — verabsolgen, ki-adni, kézhez szolgáltatni. &c.
- Veruno.** — — verunehren, becseleníteni; verunglücken, szerentsélténné tenni. &c.
- Voll.** — — vollziehen, bé-teljesíteni; vollsaufen, meg-részegedni; vollenden, végbe vinni, el-végezni. &c.
- Über.** — — überdenken, meg-gondolni; übergeben, kézhez adni, által-adni &c.
- Um.** — — umgeben, umringen, környül venni; umzäumen, sövényvel bé-keríteni; umfließen, környül folyani. &c.
- Unter.** — — unterfangen, unterziehen, mérészelni; untersuchen, valamihez fogni; unterschreiben, alá-írni.
- Ur.** — — Urkunden, hitelessen tudósítani, meg-tudni; urtheilen, ítélni. &c.
- Beur.** — — beurtheilen, el-bíráskodni, el-bíráskozni. &c.
- Verur.** — — verurtheilen, vértésnek esmérni, kárhoz-tatni, meg-ítélni; verursachen, okozni &c.
- Wider.** — — widersprechen, ellene-mondani; widerrufen, szándékját meg-másolni; widersetzen, el-lent állani. &c.
- Wieder.** — — wiederholen, elől meg-kezdeni. &c.
- Ver.** — — zerbrechen, el-törni, zerreissen, el-szakasztani, zerhauen, el-vagdálni; zerstreuen, szerte széllyel hányni. &c.

Midőn ez a szó volt annyit térszen, mint tele, akkor el-váltható tőldalék p. o. vollziehen, tele tölteni; vollmachen, tellyessé tenni; és ilyenképpen conjugáltak: ich gieße voll, ich mache voll, nem ám; ich vollmache, ich voll gieße, Ugyan azon mondhatni még más szót-sók felől-is, mellyek jól-lehet az el-válthatatlanok közé számláltak, még-is némelly Verbumoktól el-is szakaszthatnak. Ilyenek im ezek: unter, alatt, között; über, túl, által; um, körül, (el, meg); durch, által; p. o. untertauchen, viz alá búvni; durchgehen, keresztül menni, el-szökni, általmenni; durchschlagen, által ütni, verni; umbringen, meg-ölni; mel-

lyek-is azoképpen conjugáltatnak: ich gehe durch, ich tauche unter, ich schlage durch, ich bringe um, &c.

Vagynak még más e'-féle Verbumok, mellyek előtt el-válthatatlanul maradnak a' töldő szók; jöllehet ezek nem Præpositiók; p. o.

antworten, felelni; berathschlagen, tanácskozni, surzweilen, időt-múlatni, tréfálni; lieblosen, nyájaskodni, tsókolgatni.

Az ilyen el-válthatatlan szótskákkal egybe kapcsolt Verbumoknak először-is ez a' tulajdonságok, hogy azon töldalékjok minden módnak, időnek és szermélynek változásában elől marad; p. o.

ich besche, meg nézem; ich besah, meg-néztem vala, ich habe besehen, meg-néztem, ich werde besehen, meg fogom nézni, &c.

Továbbá a' Supinumban és attól származó idő jelentésekben, nem lehet a' ge Syllabát elől tenni; mert nem szokás mondani: begesehen, vagy gebesehen, hanem csak a' ge nélkül: besehen, vagyon még-is két Verbum, melly előtt a, ge meg-kivantatik: misbrauchen, visztza élni; urkunden, hiteles irással bizonyítani, mellyeknek a' Supinumok: gemisbrauchen, gcurkunden.

Az el-váltható szótskák ellenben, a' mellyek számosabbak-is, hol elől, hol utól térnek, 's néhaa' Verbumtól igen mezfzire el-fszakaszatnak. Azonkívül az elmúlt időnek jelentésében is semmi változást nem tésznek, Példák az ilyen el-váltható szókkal egybe kapcsolt Verbumokra,

Ab- — — abschreiben, le-írni; abreifen, útra indolni, abschneiden, le-metszeni. &c.

An- — — anfangen, el-kezdeni; anweisen, be-jelenteni, meg-jelenteni. &c.

Auf- — — aufstehen, fel kelni; aufschreiben, fel-jegyezni, meg-írni. &c.

Aus- — — auslegen, meg magyarázni; ausleihen, költsönözni, költsön adni. &c.

Bei- — — beistehen, segítségre menni, segítségül lenni; bejagen, észbe juttatni; beitragen, segíteni.

Da- — — darstellen, elő állítani; darbiehen, árúban bocsátani, igérni, kínálni.

- Dawider.** — dawidewandeln, dawiderthun, ellene tselekedni, &c.
- Dawischen.** — dawischenkommen, tapasztalni, rajta kapni, közben esni, &c.
- Durch.** — durchlesen, el-vagy meg-olvasni; durchlassen, által bocsátani; item tsúfolni, &c.
- Ein.** — — eindringen, erővel bé-tolni, bé-rohanni; einlaufen, bé-futni, item el-érkezni, &c.
- Entgegen.** — — entgegenkommen, elejébe menni; entgegen halten, egygyiket a' másikhoz hasonlítani, &c.
- Entwey.** — — entweyhacken, ketté, kétfelé vágni; entweybrechen, ketté törni, &c.
- Fehl.** — — fehlschlagen, el-hibázni, nem kedve szeretni esni, &c.
- Fort.** — — fortlauten, el-futni &c.
- Gür.** — — fürbitten, esedezni valakiért.
- NB. Más ám a' vor, melly szintén aképen rétetik a' Vebumhoz; p. o. vortragen, elő-hozni, rakni; vorgehen, elő-menni, &c.
- Gleich.** — — gleichmachen, egygyesíteni, hasonlónak tenni; gleichseyn, hasonlónak lenni.
- Heim.** — — heimführen, haza-venni, heimkommen, haza-jönni; heimsuchen, meg látogatni.
- Her.** — — herbringen, ide hozni; hersiellen, helyre hozni, &c.
- Herab.** — — herabrufen, le-hívni; herabkommen, le-jönni; herabführen, le-vezetni, &c.
- Heraan.** — — heranhaben, közelíteni, heraubrechen, vitázni, &c.
- Herauf.** — — heraufkommen, fel-jönni; heraufrufen, fel-hívni, &c.
- Heraus.** — — herauskommen, ki-jönni, heraufrufen, ki-hívni &c.
- Herbei.** — — herbeikommen, herbeinaben, herbeitreten, ide-jönni, közelíteni, elő lépni, &c.
- Herein.** — — hereinkommen, bé-jönni, hereintragen, bé-lépni &c.
- Hervor.** — — hervortreten, elő lépni; hervorkommen, elő-jönni, &c.

- Hernach.** — — hernachkommen, utánna, jönni; hernachtrinken, azután inni. &c.
Hernieder. — — herniederfallen, le-esni; herniederkommen, le-jönni. &c.
Herüber. — — herüberbringen, átal hozni; herübertreten, átal-lépni.
Herum. — — herumtrinken, körös körül inni; herumgehen, fel 's alá járni, kerülni.
Herunter. — — heruntertragen, le hordani; heruntersehen, le nézni. &c.
Herzu. — — herzukommen, oda érkezni, hozzá jönni; hergehen, hozzá menni &c.
Hin. — — hinkommen, oda jönni; hingehen, el-menni, oda menni. &c.
Hinab. — — hinabkommen, le-jönni; hinabgehen, le-menni. &c.
Hinauf. — — hinaufsteigen, közelgetni, hozzá érkezni. &c.
Hinaus. — — hinausgehen, fel-menni; hinauskommen, fel-jönni. &c.
Hinein. — — hineinkommen, bé-jönni; hineingehen, bé-menni. &c.
Hinweg. — — hinweggehen, el-menni; hinwegnehmen, el-venni. &c.
Hinzu. — — hinzulegen, hozzá lenni; hinzugehen, hozzá menni; &c.
Inne vagy Inneu. innenhaben, vele birni; inne werden, meg-tudni. &c.
Los. — — loslassen, el-botsátani; lossprechen, felszabadítani. &c.
Mit. — — mitbringen, magával hozni; mitessen, vele enni. &c.
Nach. — — nachtragen, utánna vinni; nachkommen, utánna jönni. &c.
Nieder. — — niedersagen, le ülni; niederwerfen, le vetni. &c.
Obo. — — obliegen, kötelesek lenni, izorgalmatofsan vigyázni; obliegen, gyözedelmeskedni, gyözedelmet venni. &c.
Über. — — übersehen, el-hibázni, nem látni, meg-visszajárni; überschweben, el-önten, el-áradni. &c.

- Um. — — umbringen, meg ölni, umkommen, el-vesz-
ni. &c.
- Unter. — — unterfangen, mérészelni; unterliegen, bira-
d. ma alatt lenni; alatta fekünni. &c.
- Voll. — — vollmachen, meg-tölteni; vollsaufen, meg-
részegegni &c.
- Vor. — — vorgehen, elől menni, járni; vorgehen, elő-
re gondolkodni, elejét venni &c.
- Voraus. — — voraugehen, elől-menni; voranfahren, elő-
kötözni, vagy elő-kötésin vagy széké-
ren menni. &c.
- Voraus. — — vorausbezahlen, előre fizetni; vorausse-
hen, fel-tenni. &c.
- Vorbei. — — vorbeigehen, mellette el-menni; vorbeilauf-
en, mellette el-szaladni.
- Vorher. — — vorherfragen, jövendőlni, előre mondá-
ni &c.
- Vorüber. — — vorübergehen, el-mellőzni; vorüberfahren,
kötésin előre vagy mellette el-menni.
- Weg. — — wegstragen, el-vinni; weglaufen, el-futni, el-
szökni. &c.
- Wieder. — — wiederbringen, visszafra hozni; wiederkoma-
fen, ismét meg-venni. &c.
- Zu. — — zudecken, bé-takarni; zumachen, bé-tenni, bé-
tsinálni. &c.
- Zusammen. — — zusammenrufen, öfzve-hívni, zusammenlau-
fen, edgyűt vásárlani. &c.

Midőn tehát valamelly Verbum ezen szótskák-
közve-kapcsolatik, akkor az ef-féle szótska nem ma-
rad-meg a' Verbum előtt akképpen, mint a' fellyebb em-
létté vá'hatatlan tóldalékok; hanem az jelen való és alig
múlt időben utánna tétetik a' Verbumnak, a' Supinum
előtt-is a' ge meg-kivántatik; tovább a' ju a' Gerundi-
umban a' tóldalék és a' Verbum között szokott tétet-
ni; p. o. anzugehen, jelenteni, hogy jelentőség vagy je-
lentés kedvéért; fortlaufen, hogy el szalad vagy el-sza-
ladjon. De, hogy a' tanulók ezen dolgokat jobban ért-
hessék; ezen öfzve-kapcsolt Verbumoknak változásai-
kat gyakorlásképpen szemeik elejébe terjesztem.

Az öfzve szerkeztetett Verbum Conjugatiojs.
vorlegen, eleibe tenni, elő-adni.

Jelentő mód.

Jelen való idő.

Er legt ihm drey Gulden vor, h'arom forintot és
ezen eleibe.

Alig múlt idő.

Wie viel legte er uns vor, mennyit tevé elönkbe?

El-múlt idő.

Er hatte für sich hübsch Kraut vorgelegt, jól rakott
maga eleibe a' kaporzaból.

Régen múlt idő

Er hatte uns eben ein paar Bratwürste vorgelegt,
vagy két kolbászt tett vólt elönkbe.

Jövendő idő.

Ich werde ihm sein Geld vorlegen, eleibe fogom
tenni a' pénzét.

Okkal jövendő idő.

Wir würden Ihnen die besten Speisen vorlegen, mi a'
leg jobb ételekből tennénk a' tángyérjokra.

Jövendő voltában el-múlt idő.

Wir würden Ihnen Schinken vorgelegt haben, wenn
Ihr mit euren Freunden gekommen wären, két sódort tettünk
vólna elötökbe, ha jó barátaitokkal jöttetek vólna,

Parantsoló mód.

Jelen való idő

Meine Herren legt der Jungfer Braut den Schweif
von diesem Spausertel vor, sie isset ihn gern, Uraim! te-
gyétek a' menyasszonyoknak' ennek a' malatznak a'
fánkát a' tángyérára, s azt szereti.

Sie sollen vorlegen, was sie haben, adják-elő, a'
mijek vagyon.

Foglaltató mód.

Jelen való idő.

Bedienter! send besorgt daß Ihr alles Gutes vorlegt,
was Ihr findet, inalk! legyen gondotok r'á, hogy
minden jót elő-tégyetek, a' mit találtok,

Alig múlt idő

Hättest du geahnt, daß sie uns alles das vorlegten,
gondoltad vólna, s hogy mind azt előakbe tounék,

El-múlt idő.

Manu kann es sich leicht vorstellen, daß sie uns die besten Speisen vorgelegt haben, azt könnyen el-lehet gondolni; hogy a' leg-jobb étkeket tették légyen előnkbe.

Régen múlt idő.

Wenn man mit Fleischspeisen vorgelegt hätte, so würde ich alles gegessen haben, Ha hús ételket tettek volna előmbe, mind meg-ettem volna.

Jövendő idő.

Man stellt sich es schon vor, daß sie uns nicht alles vorlegen werden, el-gondolják már, hogy ők mindent előnkbe nem fognak rakni.

Okkal jövendő idő.

Glaubt er, daß ich die Schriften vorlegen würde, wenn ich nicht versichert, wäre, ic. Hízi-é, hogy elő adnám az irásokat, ha nem lennék bizonyos. 's a' t.

Jövendő voltában el-múlt.

Ich vermüthe, daß sie vieles vorgelegt haben würden, wenn sie nur vieles gehabt hätten, gondolom, hogy lokat adtak volna elő, ha fok lett volna.

Határozatlan mód.

Man muß vorlegen, daß es fast werde, tányérokra kell rakni az ételt, hogy hiüljön.

Es ist was angenehmes, einem hübschen Mädchen vorgelegt zu haben, kedves dolog, ha az ember szép leánynak adott eleibe.

Um allezeit vorzuliegen, gebe ich oft große Tafel, hogy, mindenkör elő-rakhassak, gyakorta vendégelek.

Nehmen sie die große Gabel zum Vorlegen, vegye kegyelmed a' nagy villát az elő tévésre.

Köz-ige.

Ein Vorlegender muß allezeit bedacht seyn, solche Speisen dem essenden vorzuliegen, welche ihm schmecken, a' tángyérokra raknak mindenkör arra kell vigyazni, hogy olyan ételket tegyen az evők eleibe, a' mellyek nekiket tesznek.

Az Adjectivum, Præpositio, vagy Participiumokkal öszve szerkesztett Auxiliare Verbumokrol.

A' német nyelvben különbömb különböféleképpen szoktanak még az Auxiliare vagy segítő Verbumok egybe kaptatsolni, hol Adjectivumokkal, hol Præpositiókkal, hol pedig Participiumokkal; melly öszve szerkesztetésből sok jeles szóllások válnak, p. ok.

ich bin beliebet, kedvellek engem;
 ich bin traurig, szomorú vagyok.
 ich habe genug, nekem elég vagyon;
 ich werde gut, meg-békéllek.

Az e' féle Conjugatiók, vagy is Constructiók jobbra az Auxiliare Verbumokból állandók; és ki ezeket jól meg-tanulta, az, emezekben éppen semminémű nehézséget nem fog tapasztalni. p. ok.

Modus Indicativus Tempus Præsens.

ich bin beliebet,	én kedves vagyok
du hast genug und	néked elég vagyon, és
ihm ist bange,	ő retteg.
wir sind nicht so beliebet,	mi nem annyira vagyunk
kedvellek.	
ihr habt niemals genug,	néktek soha elegendő
nichts.	
sie sind beständig verdrüsslich,	ők mindenkor ko-
mor kedvűek.	

Præteritum Imperfectum.

Ich war vorher bey meinem Mädchen sehr beliebet, ez előtt igen kedves valék az. én szerelemnél.

Du hättest auf dein ganzes Leben genug, néked egész életedre elégedendő volna.

Ihm war bey jeder geringsten Sache bange, ő akár-melly isekély dolog miatt retteg vala.

Uns war bange, mink rettegünk vala.

Ihr waret froh, und tik örültetek néni, és

Sie waren dabei vergnügt, ők gyönyörködének. s a' t.

E'-képpen conjugáltak az itt következendők és más e'-féle Verbumok-is; p. ok.

ich bin dir gut, kedvellek.	ich bin ihm los, ment vagyok tőle
ich habe dich lieb, szeretlek.	es wird mir besser, gyógyúlok
ich will dir gram, gyűlölni kezdek.	es läßt mir gut, illik nekem.
ich will ihm wohl, jól akarok neki.	ich bin wohl, egészséges (jól) vagyok &c.

Mert ezeket ollyba lehet tartani, mint ha öszve-kaptsolt Verbumok volnának.

lieb haben, szeretni.	los seyn, meg-menekedni.
gram werden, meg-unni.	besser werden, jobban lenni.
wohl wollen, javát kívánni	gut lassen, illeni.
gut seyn, kedvelni.	wohl seyn, magát jól bírni.

A' visszafelé avagy Reciprocum Verbumokról.

A' Reciprocum Verbum a' tselekedőnek önnen magát illető 's mint egy arra visszafelé tselekedetét jelenti.

- Ich ärgere mich, bosszankodom.
- Ich gräme mich, epefztem magamat, aggódom.
- Ich betrüge mich, meg tsalatkozom, magam magamat tsalom.
- Ich schäme mich, magamat betsülöm.
- Ich tröste mich, magamat vigasztalom.
- Ich erlöste mich, magamat gyönyörködtetem.
- Ich fürchte mich, félek.

A' Reciprocum, és más féle Verbumok közt semmi különbség nem lévén, csak egynehány példáit adom elő mind a' Reguláris, mind pedig az Irregularis Conjugatióknak, hogy mivóltok annál világosabban kinek kinek izemébe tünhessen.

Eich erfreuen, örvendeni,

ich erfreue mich	wir erfreuen uns.
du erfreuest dich,	ihr erfreuet euch.
er erfreuet sich,	sie erfreuen sich.
ich erfreuete mich, &c.	wir erfreueten uns, &c.
ich habe mich erfreuet, &c.	wir haben uns erfreuet, &c.
ich hatte mich erfreuet, &c.	wir hatten uns erfreuet, &c.

Jegyzés. Itten jól eszünkbe végyük hogy a' Reciprocum Verbumok a' Perfektumban és Plusquamper-

fectumban mindenkor a' haben, 's nema' seyn, Auxiliare. Verbumot kívánnyák magok mellé.

Ich betrüge, meg-tsalatkozni, vagy magát meg-tsalni,
 ich be-rüge mich, &c. wir betrogen uns, &c.
 du be-rügst dich, &c. ihr betrüget euch, &c.
 er betrügt, sich, &c. sie betrügen sich, &c.
 ich betrog mich, &c. wir betrogen uns, &c.
 ich habe mich betrogen, &c. wir haben uns betrogen, &c.

Holmi szótskak-is szoktak a' Reciprocum Verbumok mellé tétetni. Az illyeneknek változásokat-is két példával kívántam meg-világosítani; p. o. sich etwad einbilden, valamivel ki-lenni, sokat vélni maga fölöl; sich etwas herausnehmen, bátorkodni nagyra vélni magát; az első Regulare, a' másik pedig Irregulare. Első: sich etwas einbilden, maga fölöl képzelődni, fonna héjazni.

ich bilde mir etwas ein. wir bilden uns etwas ein.
 du bildest dir etwas ein. ihr bildet euch etwas ein.
 er bildete sich etwas ein. sie bilden sich etwas ein.
 ich bildete mir etwas ein. wir bildeten uns etwas ein.
 ich habe mir etwas eingebildet. wir haben uns etwas eingebildet.
 ich hatte mir etwas eingebildet. wir hatten uns etwas eingebildet.
 ich werde mir etwas einbilden. wir werden uns etwas einbilden.
 ich würde mir etwas einbilden. wir würden uns etwas einbilden.
 ich würde mir etwas eingebildet haben. wir würden uns etwas eingebildet haben.
 bilde du dir etwas ein. laßt uns etwas uns einbilden.
 sich etwas einbilden. sich etwas eingebildet haben.
 sich etwas einzubilden. einer der sich etwas einbildet.

Második: sich etwas herausnehmen, bátorkodni; valamit tselekedni mérni.

ich nehme mir etwas heraus. wir nehmen uns etwas heraus.
 du nimmst dir etwas heraus. ihr nehmet euch etwas heraus.
 er nimmt sich etwas heraus. sie nehmen sich etwas heraus.
 ich nahm mir etwas heraus. wir nahmen uns etwas heraus.
 ich habe mir etwas herausgenommen. wir haben uns etwas herausgenommen.
 ich hatte mir etwas herausgenommen. wir hatten uns etwas herausgenommen.
 ich werde mir etwas herausnehmen. wir werden uns etwas herausnehmen.

ich würde mir etwas heraus- wir würden uns etwas heraus-
nehmen. nehmen

ich würde mir etwas herausge- wir würden uns etwas heraus-
nommen haben genommen haben.

nimm dir etwas heraus. laßt uns etwas herausnehmen.

sich etwas herausnehmen. sich etwas herausgenommen hab.

sich etwas herauszunehmen. einer, der da sich etwas heraus-
nimmt.

Vannak még más Reciprocum Verbumok-is, melyek több-féle szókból állanak, p. o. sich wouit breit machen, valamivel ditsekedni, negédeskedni; sich etwas zu Gute thun, vigan lenni, valamivel nagyon ki-lenni, magának kedvezni.

Sich damit breit machen, magát azzal háyni.

ich mache mich damit breit, wir machen uns damit breit.

du machst dich damit breit, ihr macht euch damit breit.

er macht sich damit breit, sie machen sich damit breit.

ich machte mich damit breit.

ich habe, mich damit breit gemacht.

ich hatte mich damit breit gemacht.

ich werde mich damit breit machen.

ich würde mich damit breit machen.

ich würde mich damit breit gemacht haben.

mache dich damit breit.

sich damit breit gemacht haben.

sich damit breit machen.

Sich etwas zu gute thun, magának kedvezni.

ich thue mir etwas zu gute, wir thun uns etwas zu gute.

du thust dir etwas zu gute, ihr thut euch etwas zu gute.

er thut sich etwas zu gute, sie thun sich etwas zu gute.

ich that mir etwas zu gute.

ich habe mir etwas zu gute gethan.

ich hatte mir etwas zu gute gethan.

ich werde mir etwas zu gute thun.

ich würde mir etwas zu gute thun.

ich würde mir etwas zu gute gethan haben.

thu dir etwas zu gute.

sich etwas zu gute thun.

sich etwas zu gute gethan haben.

sich etwas zu gute zu thun.

A' foglaltató módban egy keveysé másként helyezettnek; azon szótskak, midőn a' Conjunctio elől vagon; p. o.

daß ich mich breit damit mache.

daß ich mich breit damit machete.

daß ich mich breit damit gemacht habe.

daß ich mich damit breit gemacht hätte.

daß ich mich damit breit machen würde.

daß ich mich damit breit gemacht haben würde.

daß ich mir etwas zu gute thue.

daß ich mir etwas zu gute thäte.

daß ich mir etwas zu gute gethan habe.

daß ich mir etwas zu gute gethan hätte.

daß ich mir etwas zu gute thun werde.

daß ich mir etwas zu gute thun würde.

daß ich mir etwas zu gute gethan haben würde.

Jegyzés. Sok egyéb Activum és Neutrum Verbumokkal is vizsgálva vagy reciproce élnek a' németek, melyek más szókkal egybe kötve, értelmekben is alkalmasint változnak és holmi ékes szóllásokká válnak;

p. o.

Sich aus dem Athem laufen, futtában vagy a' feletőbb való futás miatt alig lehellenni.

Sich heiser reden, a' sok szólásban meg rekedni.

Sich müde tanzen, fáradtig rántzolni.

Sich ums Leben bringen, maga magát az életétől meg fosztani.

Az Impersonale, vagy-is személyetlen Verbumokról.

Hátra vagon még a' Verbumoknak egy nevezetes neme, melyeknek jelentése olyan, hogy azt senki maga felől nem mondhattya, Ezek tudni ilik tsak bizonyos állapotokat, és a' természetben vagy szokásokban való történetek és változásokat jelentenek; azért az ich, du, er, s' a' t. Personale Pronomenekkel nem tétethetnek, hanem azok helyet az harmadik személybeli es szótskát kívánják - meg magok mellet, p. ok.

es regnet, eső esik.
 es schneyet, hó esik
 es friert, fagy.
 es thaut, harma ozik.
 es glänzet, fénylik.
 es ist gut, jó.

es donnert, menydörög,
 es blißet, villámlik.
 es gebühret sich, illik.
 es geziemet sich, illik.
 es begibt sich, (esik, történik)
 es trägt sich zu, (

Néha több szók-is tételnek ekképen személy nélkül. p. ok.

es geht die Rede, az a' hire.
 es ist nicht gewöhnlich, nem szokás.
 es ist nun schon einmal so, már az úgy vagyon?
 es ist nicht Mode im Lande, nem szokás az országban.
 es ist was entsetzliches, szörnyűség.
 es ist schon was altes, régi dolog az már.

Ezek mind következőképen conjugáltak.
Regularia *Irregularia.*

Jelentő mód.

es geziemet sich, illik.
 es geziemete sich,
 es hat sich geziemet.
 es hatte sich geziemet.
 es wird sich geziemen.
 es würde sich geziemen.
 es würde sich geziemet haben.

es friert, fagy.
 es fror.
 es hat gefroren.
 es hatte gefroren.
 es wird frieren.
 es würde frieren.
 es würde gefroren haben.

Foglaltató mód.

es gezieme sich.
 es geziemete sich.
 es habe sich geziemet.
 es hätte sich geziemet.
 es werde sich geziemen.
 es würde sich geziemen.
 es würde sich geziemet haben.

es friere,
 es fröre.
 es habe gefroren.
 es hätte gefroren.
 es werde frieren.
 es würde frieren.
 es würde gefroren haben.

Néha más Verbumok-is illyen személytelenekké lesznek; p. ok.

es freut mich, örülök rajta.
 es ärgert mich, bészonkodom miatta.
 es reuet mich, bánom, sajnálom.
 es belustiget mich, gyönyörködöm benne.

Ezek után mint látni való, minden személybéli Pronomenek tételnek, de csak a' Dativus vagy Accu-

lativus Casusban; és freuet mich, dich, ihn, uns euch, sie; és geziemet mir, dir, ihm, uns, euch ihnen.

Még más féleképpen-is tészi a' német a' Verbumot a' harmadik személyben bizonyos személy nélkül, ugymint nem az es, hanem a' man Pronomennel. Ez pedig igen közönséges és gyakran elő forduló szólás, melly által a' tselekedő vagy szenvedő személy különösen meg-nem határoztaunk; p. ok.

Man sagt, azt mondják, man muß, kell; man will, akarják; man schreibt, azt írják; man liest, olvassatik &c. Egyébként ez a' Verbumnak sem Conjugatioját; sem pedig másokkal való ölve foglalását nem változtatja p. ok.

Man glaubet mir, dir, ihm, ihr, uns, euch, ihnen, nicht. Nékem, néked, néki, néktek, minékünk, ti nektek, nékiek nem hisznek.

Man will mir, dir, ihr, uns, euch, ihnen, gut.

Javamat, javadat, javát, javunkat, javatokat, javokat akarják.

Egy régi és avúlt Auxiliare Verbum felől.

A' Verbumokról való oktatásomnak első szakaszában elő számlált és meg magyarázott segítő szókon kívül még edgyel szoktanak volt a' régiek élni, melly imez: thun, tenni tselekedni. Még most-is hallani ugyan ezt mindenütt a' köz nép szájából, kivált a' felső német országi tartományokban és magyar országban, De csak ugyan alkalmatlan és helytelen szóllás az, mollyben az thun, Verbum Auxiliare gyanánt tétetik. Azért sem a' könyvekben, sem pedig a' tisztább beszédű alsó német országi tartományokban akképen véle nem élnek. Hihető dolog-is hogy az a' hiba csak a' jelentő formáju alig múlt időnek nem tudásából és a' versek végét edgyezni kívánó poéták gondatlanságokból származott, holott ezzel a' szóval kívánták szükségeket potolni. Imigy szoktak pedig ezen kelletlen segétséggel élni, hogy a' Verbumnak, mellyet conjugálni kellene, csak Infinitivusát

teszik a' thun, mellé, mellyet osztán amaz helyett conjugálnak p. ok.

ich esse, (eszem)	hellyet,	így szóllanak:	ich thue essen
ich aß,	—	—	ich that essen.
ich werde essen,	—	—	ich werde essen thun
ich reise, (útazom)	—	—	ich thue reisen.
ich gehe, (megyek)	—	—	ich thue gehen, &c.

De mint azonáltal ezt a' hibás szóllást más helyes szóllásokkal nem kell egybe elegyíteni és ezeket is amazokkal egyetemben megvetni. Mert ezt a' szót thun, sok szókkal szokás, még pedig ékeessen öszve foglalni; p. ok.

fund thun, hirdetni,	weh thun, fájni,
zu wissen thun, tudtára adni,	zu liebe thun, kedvére, szeretetre tselekedni.
schön thun,) sanft thun,)	nyájaskodni
	gut thun, jól viselni magát

A' IX. T Z I K K E L Y.

A' Participiumokról, vagy - is a' közös szókról.

A' közös szókat avagy Participiumokat a' határozatlan vagy Infinitivus Modusnak nevei közé szokták számlálni, Ezeknek mind a' Nomennel, mind pedig a' Verbummal vagyon közöfségek és részeselek, Mert mind egyiknek némünémü részét foglalják magokban.

A' nevező szókhoz annyiban hasonlók, hogy valamind azoknak emezeknek-is szintén úgy neveik 's német jelentő Articulussaik, egygyes és többes számok, és hajlások vagy Declinációjok vagyon; p. ok. ein Liebender, eine Liebende, ein Liebendes, szerető; eines Liebenden, einer Liebenden, eines Liebenden, szeretőé &c.

A' Verbumokhoz két tulajdonságokban hasonlók.

I. Hogy ezek-is időt jelentenek; p. o. ein Schreiber, író; melly szó valamelly személyt jelent, a' ki mostan az írásban foglalatoskodik; ein Schreiber, ellan-

ben közönségesen olyat jelent, a' kinek hivatalja az irás; ein geschriebener Brief, meg-irt levél, jelenti az elmúlt időt, tudni-illik: hogy a' levél már meg-irattatott.

II. Hogy szintén úgy mivelést, vagy szenvedést jelentenek; p. o. ein Wirfender, munkálkodó, vagy a' ki valamit munkál; és das Gewirkte, munkálódott, főtt, a' mi véghez vitetett; ein Lehrender, tanító, a' ki tudni illik másokat tanít; ein Gelehrter, tanult a' ki másoktól tanult és tanított, a' mint az elől való ge-ről meg-lehet ismérni, melly az elmúlt időt és Passivumot jelenti: kivéven azoknak a' Verbumoknak a' Participiumokat, mellyek elválhatatlan szókkal egybe kaptsoltattak; mert ezeknek a' Supinumokban, el-múlt időbéli és szenvedésbéli jelentésekben a' ge, (a' mint fellyebb láttuk) nem szükséges; p. o. ein vollendeter Werk, el-végzett munka.

Mellesleg szükség emlétenem, hogy a' német szóban nintsen jövő időt jelentő Participium; noha némelyek, nevézetesen a' törvény tudók, az ő irásaikban azt-is szokásba vették; p. o. ein zu schreibender Brief, irándó levél; ein zu verkaufendes Haus, el-adandó ház: mellyet helyesebben így kellene mondani: ein Brief der noch geschrieben werden soll, olyan levél mellyet írni kell; ein Haus das verkauft werden soll, olyan ház, a' melly el-fog adatni. Szoktanak mindazáltal a' leg-jobb írók-is ezzel a' titulásokban élni, p. o. a' levelekben: Hochzuhebender Herr, nagyra betsülendő Uram.

X. T Z I K K E L Y.

Az Adverbiumokról, ~ avagy mellesleg jelentő szókról.

Arról meg-emlékezvén, a' mit eleintén az Adverbiumok felől írtam pag. 30 tudhatjuk hogy az Adverbiumok olyan szók, mellyek a' Verbumokhoz téttenek, es azok mellettholmi környül álló dolgokat, a' történetnek idejét, mi-vóltás-számát 's több a' féle tulajdonságait, világossabban meg-határozzák és magyarázzák; p. ok. ezt mondván, ich gehe, megyek, a' tse-

lekedetnél egyebet nem jelentek, és ebből még a' járásomnak mivoltát nem tudhatni; de mikor ilyen szókat: bald, majd; oft, sokszor; geschwind, szaporán; langsam, lassan; schnell, gyorsan; voran, elöl; hintenher, hátul; hozzá tészek; más azokból a' menésemnek minémüségit-is észre vehetni. Tulajdonképpen azért az Adverbiumok a' Verbum mellé, tartoznak; jöllehet néha az Adjectivumok Nomenek és Participiumok előtt is meg kívántatnak; p. ok. sehr schön, igen szép; ein erschrecklich zorniger Mensch, szörnyen haragos ember; ein beständig Liebender, szüntelen szerető; ein herzlich Geliebter, szívesen szeretett. &c.

Az Adverbiumok sem nem hajolnak, sem nem változnak. Azért az értelmeken vagy jelentéseken kívül egyebet felölök nem is szükség tudni. Hanem csak éppen abban hasonlók az Adjectivumokhoz, valamint ezekkel úgy amazokkal is hasonlított vagy Comparatiot teleni; p. o. ich gehe stark, du gehest stärker, er geht am stärksten, én erőssen megyek, te erőssebben megy, ő leg-erőssebben megyen; ich laufe oft, öfter, am öftersten herum, sokszor, többször, leg-többször futkosok széllyel; ich laufe wohlfeil, wohlfeiler, am wohlfeilsten, oltsón oltsóbban, leg-oltsóbban vészek. &c.

De ez a' Comparatio nem minden Adverbiumokkal egyenlőképpen megyen; mert némellyek a' Comparativusban és Superlativusban egészen más szókká változnak; p. o. ich komme bald, eher am ehesten, majdan, előbb, leg-előbb jövök; ich gehe viel, mehr, am meisten, sokat, többet, leg-többet megyek; ich mache es gut, besser, am besten, jól, jobban, leg-jobban tsinálom. Vagynak olyan Adverbiumok-is, a' mellyek sem fellyebb, sem alább nem szállíttathatnak; p. o. gestern, tegnap.

Némelly Adverbiumok a' történetnek helyéről, mások pedig annak idejéről szólnak: Vízont némellyek mivoltát, vagy nagyságát, vagy számát, vagy rendét, vagy hasonlatosságát, vagy nagyobbítását, vagy kisebbítését jelentik a' dolognak, még olyanok-is vagy-

nak, a' mellyek kérdést vagy arra való feleletet, úgy mint vagy erősítést, vagy tagadást foglalnak magokban. Mind ezeket rendre tanuljuk-meg.

De előbb hasznos léfzen a' tanulásban való könnyebbség kedvéért, azoknak formáltatásokat által látni; melly dolog a' magyarázatot is nagyon könnyebbiti.

Az Adverbiumok két félek, úgy mint egy vagy több szóból állók, Edgyesiek, p. o. hier, itt; da, ott; dort, amott; hin, oda; her, ide; heute, ma; gestern, tegnap; morgen, holnap; früh, reggel; spät, későn. &c.

A' másod rendbeliek, hol Substantivum vagy Adjectivum Nomenekből, hol pedig Verbumokból szoktak egybe szerkeztetni; p. o. ha valamely Substantivumot téizek ehez a' Substantivumhoz Weise, melly is valamely módot, jelent; ilyen Adverbiumok léfznek belőle: paarweise, ketten, ketten; párossan, spielweise, játékképpen; gesprächweise, beszélgetésképen; reihweise, sorban, soronként &c. vagy ehez a' szóhoz másig, schriftmásig, írás szerént; baueramásig, paraszt módon; handwerksmásig, a' mesterségnek rendi szerént; bürgermásig, polgármódon. &c.

Más Substantivumokból úgy léfznek Adverbiumok, ha lich téterik a' végeken; p. o. Schimpf, tsuf, betstelenség; schimpflich, tsúfosan, betstellenül; Ehre, betsület; ehrenlich, betsületessen, Herr, úr: herrlich, úri módon. &c.

Továbbá Adjectivumoktól is származnak Adverbiumok ugyan ennek a' lich Syllabának hozzá-tételével; p. o. gut, jó; güthlich, jóságossan, békefésséssen; böse, rossz; böse, rosszúl, böse, rosszán. &c.

Sőt a' Verbumokból is akképen, p. o. thun, tselekedni; thunlich, tselekedhető gebräuchlich, véle-élni; gebräuchlich, szokás szerént.

Itten követekeznek azok a' nevezetes Syllabák, mellyeket a' Substantivumokhoz vagy Adjectivumokhoz szokás kötni, hogy azokból Adverbiumok légyenek.

bar — — wunderbar, tudálatos, tudálatossan; dienstbar, szolgálatra való, szolgálatképen; brauchbar, hasznos, hasznossan.

haft — — Tugendhaft, jó erköltsü, tisztessésséssen, lebhaft, eleven, elevensésséssel, schmachthaft, izes, jó ízűen.

- halb — — aufferhalb, kívül; innerhalb, belől; unterhalb, alól &c.
- icht, — — fleischicht, húsoflan; bergicht, domboslan; sumpicht, posványoslan; schatticht, árnyékoslan, &c.
- ig, — — gnädig, kegyelmessen; gütig, jóságoslan; ewig, örökké; freudig, vigan; lustig, idem; traurig, szomorúan &c.
- isch, — — kindisch, gyermeki módon; weibisch, aszfonyoslan; griechisch, görögül; lateinisch, déákül. &c.
- ley, — — allerley, mindenféle; mancherley, némellyféle; vielerley, sokféle; dreyerley, háromféle. &c.
- lich, — — findlich, fiúképen; väterlich, atyáképen; mütterlich, anyáképen; brüderlich, atyafiságoslan. &c.
- los, — — ehrlos, betstelenül; gottlos, istentelenül; fruchtlos, hijába. &c.
- sam, — — mühsam, bajoslan; tugendsam, kegyessen; grausam, kegyetlenül. &c.
- selig, — — gottselig, kegyessen; leutselig, nyájáslan; trübselig, nyomorúltul; armselig, sanyarúságoslan. &c.
- wärts, — — anderwärts, másfelé; herwärts, errefelé; hinterwärts, hátul; vorwärts, elől &c.

Ezek többnyire tulajdonképen ugyan Adjectivumok; de Adverbiumok gyanánt is szokás vélek élni; a' lich nek utannok tétele nélkül is. Sőt inkább a' lich tsak igen kevés Adjectivumok végén tétetik néha a' végre, hogy világosabban Adverbiumokat jelentsenek; p. o. er hat mich gütigempsfangen, jó-akarattal fogadott; er hat mich gewaltig beschenkt, derekassan meg-ajándékozott; sie haben verrätherisch gehandelt, álnokul tselekedtek.

Ollyanok a' Passivum Participiumok is p. o.

Er hat mich geneigt angesehen, kegyessen tekintete reám.

Az egybe kötött Adverbiumok úgy szoktak főmálatni; hogy valamely Adverbium mellé más Adverbium vagy Particula tételik; p. o. ezekből: her idc, és nach, után; ez léfzen: hernach azután; ezekből pedig weit, mesz/ze, és meg, el; weitweg; meszszére, távútra.

Némellykor pedig három, négy és több Particulák is-rakotnak öfzve; p. o. um seinet-willen, az ő kedvéert;

von seiner wegen, ő miatta, ő réa nézve; her, unter-wärts, aláfelé; von allent-halben her, mindenfelől ide. Tsak hogy arra vigyázzon a tanuló, hogy ne találjon olyanokat kaptsoljon egybe, a' mellyek semmiképpen őszve nem illenek, p. o. hogy sonst (külömben) helyet ezt ne mondja: ansonst, vagy heute, (ma) helyet, ezt anheute; vagy is hier (itt) helyet ezt dahier; noha mind ezek írásokban is találtnak; De leg-tsúfolsabban szoktak a' Prókatorok a' szókat őszve rakni és hozszabbítani. a' kik im' ilyen Adverbiumokat is koholtanak; ansonsten, glücklich, eben, nämlich, 's a' t. Ezenkívül még az őszve illő szóknak rendire-is szükség vigyázni, mellyiket kellesek elől vagy utól tenni; p. o. hernach, azután, jól, de nachher, roszszúl vagy on mondva.

Im' következnek a' nevezetesebb Adverbiumok, az ő jelentéseknek rendi szerént.

I. Adverbia Loci, helyet jelentő Adverbiumok.

Nebenwörter der Zeit.

1) Midőn a' kérdés: Wo? hol?

hier, hier selbst, itt itten.	irgendwo, irgend, irgends, valahol
dort, dorten, ott, ottan amott.	ungegen, jelen.
oben, feun.	gegenwärtig, itt, jelen, mostanság.
außen, kívül.	weit von hier, meszfe innét.
hieraußen, itten kívül.	hier zu Lande, itt az országban, nálunk. (kívül,
draußen, ott kívül.	aufser Landes, az orszagon aowesend, távúl lévő.
dröben, fellyül.	hinten, hától.
innen, belöl, benn, benne.	von hinten, há úlról.
anderwo, másútt.	von vorn, elől.
auswärts, kívül, kifelé.	oben an, fellyül, felette.
inwendig, belöl.	aufferhalb, kívülötte,
auswendig, kívül.	oben an, leg-elöl, fellyül.
dabeim, ide haza, itthon.	allenthalben, mindenütt, mindenképen.
zu Hause, haza' otthon.	unten, alatta,
auffer Hause, a' házon kívül.	oben drauf, fellyülréa, vagy rajta.
da, daselbst, ott, ottan.	
düben, által, túl.	
unten, alatt, oda le.	
drunten, alatt, alól.	
sonst, wo, másútt.	

2.) Midőn ez a' kérdés: Wohin? hova?

hierher, ide.	gegenüber, által ellenben.
dorthin, oda.	zur Seite, oldalast oldalról.
hinüber, által, túl.	gegen die Seite, oldal felé.
hinauf, fel.	über zwerg, részült.
hierherwärts, de, erre, felé	aller Orten, minden helyen.
heraus, ki.	aller Enden minden felé,
da heraus, ide ki.	hinab, le, arra le.
da hinein, ide be.	herab, hinunter, ide le, oda
dort hinein, oda be.	le, le felé.
dort hinaus, oda ki ottan ki.	hinein, bé, hinaus, ki.
anders wohin, más hova.	herein, da herein, be, ide be.
rechts hin, arra jobb kézre,	mitten hinein, középebe,
jobbra.	belé.
links hin, balkézre, balra.	da zwischen, közte, közöt-
heim, nach Hause, haza.	te, közé.
daherwärts, ide, erre felé.	unten, unten an, alól.
herüber, ide által, innen.	jenseits, túl.
hinüber, arra által.	diesseits, innen.
nach oben zu, fellyül, fel felé.	allenthalben, mindenütt.
nach unten zu, lól alá felé.	überallhin, mindenhová.
nach vorn zu, előre.	nirgendhin, se hova sem.
nach hinten zu, hátúlra, megé.	nirgendswa, se hol sem.
vorwärts, elő, e'ő felé.	zur Rechten, jobb kézre.
hinterwärts, hátúlra.	zur Linken, bal kézre.
quer über, ellenben, által,	rechts und links, jobbra és
ellenben, keresztül.	balra.
hin und her, ide 's tova.	hintenher, hintennach, hátúl
über und über, mindennütt,	utánna.
felesleg. (és alája.	voran, voraus, elő, előre,
drüber und drunter, hegyibe	hinten drein, hátúl belé.

3.) Mikor ez a' kérdés: Woher? honnét?

von hier, von daher, innét.	allenthalbenher, mindenűnen
von dorten, von dorthen, onnét.	allerwegenher, mindenűnen.
von dannen, onnét.	von allen Orten her, minden
von dannenher, onnét ide,	helyről ide.
von innen, belőlről,	von allen Enden her, minden
von außen, onnét kívül, ki-	felől ide. (rö.
vülről.	von oben her, fellyül, fellyül.
nirgendher, se honnét nem.	von oben herab, onnét fellyül,
irgendwoher, valahonnét.	von unten her, innét alól.

von drunten, alól.	von allen Seiten her, minden felől.
von unten herauf, alól fel.	von der Rechten her, jobbról.
von hinten, hátulról.	von der Linken her, balról.
von vorn, előlről.	von der Nähe her, közelről.
von weiten her, messziről, távulról.	von der Ferne, messziről, távontól.
von beiden Seiten her, mind a két felől.	von feracher,)volról.

4) Mikor a' kérdés; Wodurch? melly felé? merre? durch dies, durch das, ez által.	unten weg, le felé. oben weg, fel felé.
hierdurch, dadurch, ezen által. ezen (zon. gleich) aus, egyenesen ki.	dahin aus, ide ki.
dort durch, amott által, amahinten durch, hátra felé.	gleich durchhin, egyenesen által.
voran durch, elő felé.	gleich hinauf, egyenesen fel.
dahin-auf, oda fel.	gerade hinab, egyenesen le.
dahin-unter, ide le.	gleich da hinüber, ezentúl, itt, által ellenben. (alá.
Darneben, mellette.	gleich dahin ab, mindjárt ide
seitwärts herum, oldalast környü.	gleich da herunter, imide le.
dahin über, ezen által.	gerade zu, egyenesen, egyarányosan.
dahin ab, erre le.	gerade heraus, egyenesen ki.
dort hindurch, ottan által.	

5. Mikor a' kérdés: Wie weit? meddig? hierher, ide.	bis zum Ende, végig.
bis hierher, eddig.	so weit als möglich ist, a' meddig lehet.
so weit, olly messzre.	nah, közel.
nicht so weit, nem olly messzre	immer weiter, mind csak tovább.
bis hinauf, egészen fel.	immersfort, csak mind szüntelen.
bis dahin, egészen addig.	sehr nahe, igen közel.
bis hinab, szinte le.	
bis dorthin, amaddig.	
nicht weiter, nem tovább.	

II. Adverbia Temporis, időt jelentő szók.

Nebenwörter der Zeit.

1) Mikor a' kérdés: Wann? mikor? heute, ma.	vor Tage, virradta előtt.
gestern, tegnap.	frühe morgens, idején reggel.
vorgestern, tegnap előtt.	Mittag, dél-előtt.

Nachmittag, dél-után.
 gegen Abend, este felé.
 etwas spät, későtskén.
 sehr spät, igen későn.
 morgen, holnap.
 übermorgen, holnap után.
 ebester Tage, a' napokban.
 diesen Abend, ma este.
 diese Nacht, az éjszakán.
 fünftiges Jahr, a' jövő éiz-
 tendőn.
 auf den Sommer, a' jövő
 nyáran.
 damals, akkor.
 stets, mindenkor.
 immerdar, mindenkoron.
 den folgenden Tag, más nap.
 den dritten Tag, harmad nap.

2) Mikor a' kérdés: Seit wann? mióta?

Seit einer Stunde, egy órától
 fogva
 seit heute früh, ma reggel-
 től fogva.
 seit gestern Abends, tegnap
 estvéől fogva.
 seit heute morgens, ma reg-
 geltől fogva.
 seit drey Tagen három nap-
 tól fogva.
 seit einer Woche, egy héttől
 fogva.
 seit einem halben Jahre, fél
 észtenőről fogva
 seit vielen Jahrhunderten, sok
 száz észtenőktől fogva.
 seit alten Zeiten, régtől fogva.

den Tag hernach, azután va-
 lo nap.
 des Nachts, éjjel,
 Tag und Nacht, éjjel nappal.
 des Morgens, reggel.
 gegen Mittag, dél felé.
 gegen Mitternacht, éjszél felé.
 bei Nacht, éjjel.
 Sonntags, vasárnapon.
 Donnerstags, hétfőn.
 bald, majd, mindjárt.
 alle Stunden, minden órán,
 vorhin vormals, hajdan.
 jetzt, most.
 eben jetzt, éppen most.
 allezeit, mindenkor.
 immerfort, tsak mind örök-
 ké.

von jeher, eleitől fogva.
 eben jezo erst, tsak éppen most
 von Ewigkeit her, öröktől
 fogva.
 von Tag zu Tag, napról nap-
 ra.
 seit vielen Jahren, sok észten-
 dőktől fogva.
 seit dem attól fogva.
 fast von dieser Zeit an, majd
 tsak nem ettől az időtől
 fogva.
 erst seit einem Augenblicke, tsak
 egy izempillantástól fog-
 va.
 seit kurzer Zeit, rövid időtől
 fogva.

3) Mikor ez a' kérdés: Wie bald? mell y hamar?

bald, majd.
 also bald, mindjárt, azonnal.
 so gleich, tüstént.

alsogleich, mindjárt.
 sracks, azontúl.
 geschwind, szaporán, hamar.

zur Stunde, ebben az orában.	in aller Eile, hamarjában,
den Augenblick, ezen szem-	minden fietséggel.
pillantásban.	ungefäumt, késedelem nélkül
in kurzem, rövid idő alatt.	augenblicklich, ezen szem-
nächstens, nem sokára a' mi-	pillantásban.
napában.	aufs eheste, mennél hamarabb
flugs, izibe.	je eher, je besser, mennél e-
niemals,) soha sem.	lőbb, annál jobb.
nimmermehr,)	nach diesem, ez után.
behebe, frissen, szaporán.	je eher, je lieber, mennél e-
ohne Verzug, halasztás nélkül	lőbb, annál jobb.
unverzählich, egybe.	plötzlich, hirtelen.

4) Mikor ez a' kérdés: *Wie lange? meddig-
len? mennyi ideig?*

so lange es dauert, vagy wäh-	noch immer zu, mind ekko-
ret, addig, míg tartani fog.	raig: még most.
bis auf diesen Tag, mind e'	bis morgen, holnapig.
mái napig	bis zur Nacht, estig
bis jetzt, ekkoráig.	bis Mitternacht, éj félig.
bisher, bis jetzt, bis dato, ez	unaufhörlich immerfort, Azúr-
ideig.	telen, mindenkör.
(hétiig.)	in Ewigkeit, örökké.
bis auf die Woche, a' jövő	bis übers Jahr, eztsendeig.
bis auf Mittag, délig.	
bis auf Nachmittag, dél ú-	
tánig.	

5) Mikor ez a' kérdés: *Wie Oft? mennyiszor?*

selten, ritkán.	unendlichmal, véghetetlen,
einmahl, egyszer. (szer.	sokszor.
ein einzignal, egyetlen egy-	oftmals, sokszor.
dann und wann, néha néha.	öfters, többször.
bisweilen, unterweilen, néha	ständig, minden órán.
némellykor.	täglich, naponként.
nicht selten, nem ritkán.	wöchentlich, hét számra.
mehrmals, többször.	monatlich, hólnap számra,
vielmals, sokszor.	honaponként.
etlichemal, egynéhányszor.	jährlich, esztendő számra,
niemals, soha sem.	esztendőnként.
täglich einmal, napjában egy-	von Jahr zu Jahr, eszten-
szor.	döről esztendőre.
gewöhnlich, közönségesen.	alle Tage, minden nap.
alle mein Lebenlang, hóltig.	von Tag zu Tag, napról
egész életemben.	napra.

6) Mikor ez a kérdés: Zu welcher Zeit? mikor?
melly idő tájban?

allemal,) mindenkor	vor Alters, régenten valaha,
allezeit,) mindig	hajdan.
jego nun, most, imé.	immer und ewig, mind örök-
a nimmer, mostanában.	kön örökké.
schon längst,) már régen.	über ein fleinss, kevés idő
vor längst,)	múlva.
in kurzem, rövid idő múlva	früh und spät, idején és későn:
für und für, folyvást, szün-	niemals, soha sem.
telen.	in einer Weile, egy kis idő
allmählig, lassan lassan.	múlva.
nachmals, azután.	unterdessen, az alatt.
übers Jahr, éltendő múlva.	mitlerweile, azomban.
vormals, régenten, hajdan.	nach und nach, lassan, lassan.
nachmal, még egyszer.	wiederum, megént, ismét.
neulich, minapában nem ré-	abermahl, még egyszer, ismét.
gen.	zeitig genug, elég korán, fe-
leglich, utólszor.	lette korán.
lezt hin, csak ez elött.	alle mein Lebtag, egész éle-
damals, akkor, ahoron.	temben, míg élek.
hernach nachmals, azután.	nun und nimmermehr, soha-
zuvor, imént.	sem.
vorhin, annak elötte, előbb	jüngst hin, minap.
vor Zeiten, régi időkben.	

III. Adverbia Qualitatis, minéműséget jelentő
szók.

Nebenwörter der Beschaffenheit.

Christlich, keresztényül.	listig, ravaszul.
heidaisch, pogányul.	bös, rosszul.
flüchtig, okoslan.	frewillig, szabad akarat-
auf'richtig, hiven, igazán.	tal, önként.
rethtschaffen, derekasan.	gütwillig, jó kedvel.
redlicher weise, emberséges-	gerne, örömeft.
sen.	widerwillig, nem örömeft,
einfältig, együgyüen.	kelleetlenül.
weislich, bölösen.	schwer, nehezen.
wizig, ezellen.	faum, alig.
thöricht, bolondúl.	würdig, méltán.
damm balgatagúl, ostobául.	gerecht, igazság szerint.

unwürdig, méltatlanul.
 ungerecht, hamissan, igazságtalanul.
 zeitig, idején, korán.
 früh, korán.
 eben recht, éppen jökor.
 gewiß, bizonyosan, valóban.
 gut bedacht, jól meg-gondolva.
 unüberlegt, gondolatlanul.
 blindlings, vaktában.
 bedacht, szánt szándékkal.
 unversehens, véletlenül.
 ungetähr, történetből.
 erwünscht, kívánság szerint.
 auf einmal, egyszerre, egyszer 's-mind.
 glücklich, vízfzára.
 frey, szabadon.
 ungestimm, habahurgyán, zajossan.
 willig, jó kedvel.
 wie? hogyan? mikép.
 gut, jól.
 ziemlich gut, alkalmasint.
 gut genug, elég jól.
 besser, jobban.
 immer besser, jobban jobban.
 schlechter, rosszabbúl.
 hartnäckig, fejessen, nyakassan.
 geheim, alattomban.
 verschlagen, ravalzúl.
 verhüllet, titkolva.
 öffentlich, nyilván.
 És mind azok mellyek Adjectivumoktól számaznak.

IV. Adverbia Quantitatis, mennyiséget, nagyságot, fokaságot jelentő szók.

Nebenwörter der Größe.

groß, nagyon
 klein, apran.

augenscheinlich, szemek látára szemlátomást.
 mittlerzeit, idő jártával.
 reinlich, tisztán.
 gewöhnlich, szokás szerént.
 altväterisch, régi szokás szerént.
 sicher, hast, trefálva, trefásan.
 glatt, sík.
 beständig, állandoképen,
 zu Fuß, gyalog.
 kniefällig, térdre esve.
 zu Pferde, ló háton.
 im Wagen, hintón, szekéren.
 zu Schiffe, hajon.
 zu Wasser, vizen.
 zu Lande, szárazon.
 eifertig, sietve.
 flüchtig, repülve, sebesen, szelesen.
 eileads, hamarsággal.
 leicht, könnyen.
 vernünftig, elzessen.
 laut, fel-szóval.
 leise, lassan,
 sehr leise, igen lassan.
 unermuthet, véletlenül.
 schön, szépen.
 kurz, rövideden.
 lustig, vígan.
 gezwungen, kényszerítve kén-telen.
 faul, resten.
 stramm, sántán, bennán.

größer, nagyobbban.
 kleiner, aprobban.

lang, hoszszan.	erschrecklich, viel, szörnyű
kurz, röviden.	fokat
weit, távan, tágossan.	mehr, többet.
viel, vastagon.	wenig, kevésé.
dünn, vékonyan.	genug, eléggé.
nichts, semmit sem.	häufig. rakkással, gyakran,
zu guter leht, utólyára.	gänglich, egészen.
ganz und gar nicht, éppen nem	halb, felén.
so viel, annyi.	knapp, szűken.
wenigstens, leg-alább.	unendlich, véghetetlenül.
viel, fokát.	sehr wenig, igen keveset.
überausviel, igen fokát, fe-	wenig, keveset.
lette fokát.	eben so viel, szinte annyit.

V. Adverbia Ordinis, rendet jelentő szók.

Nebenwörter der Ordnung.

erstlich, erstens, elsőben, e-	von Ort zu Ort, helyről hely-
löször.	re, helyenként.
zum zweiten, másodszor.	von Stadt zu Stadt, edgyik
zum ersten, elsőször.	várástól a' másikig.
im ersten, zweiten, dritten, &c.	von Haus zu Haus, házan-
Ort, első, második, harm-	ként.
adik, &c. helyen.	vorn, elől.
In guter Ordnung, jó rendel	von Tag zu Tag, napról napra
ordentlich, rendezten, rend-	von Zeit zu Zeit, néha néha.
szerént.	verwirrt, zürzavarral.
vor allen, mindenek előtt.	unordentlich, rendetlenül.
nach allen, mindenek után-	hin und wieder, imit amótt,
ndlich, utólyára, végezet-	ide 's ová.
re, egyszer immar.	häufig, rakkással, tsoportossan.
lestlich, végre, végtére.	von Grund aus, töviből ki.
zusammen, mindenekől ed-	von oben herab, fellyülről alá.
gyütt.	von rückwärts, hátúlról.
auf einmahl, egyszerre.	aufwärts, fel-felé.
in der Reihe, sorban.	gegenüber, által ellenbe, e-
ordentlich, rend szerént.	rányába.
nashinauder, egy más után.	oft, gyakran.
einzel, edgyenként.	vielmals, sokszor.
zwey und zwey, ketten ketten.	etlichemahl, egynehányszor.
drey und drey, hárman, hár-	außerdem, azon kívül.
man,	nach, utánna, után.

seit daher, az óta.
 folgend, következőké-
 pen.
 von neuem, újjonnan.
 im Gegentheile, ellenben.
 gleichfalls, hasonlóképen.
 verändert, meg-valtozva.

übrigens, többnyire, egyéb-
 ként.
 sodann, továbbá.
 nach und nach, lassan lassan.
 (schlüssig,)
 zum Beschluß) bé-fejezésül.

VI. Adverbia Numeri, számot jelentő szók.

Nebenwörter der Zahl.

einmal, egyszer.
 zweymal, kétszer.
 dreymal, háromszor &c.
 wie vielmal, ? hányszor?
 etlichemal, egynehányszor.
 öfters, többször.
 so oftmal, annyiszor.
 zum erstenmal, először.
 zum zweytenmal, másodszor.
 allemal, mindenkor.

mehr als zwanzigmal, husz-
 szornál többször.
 mehr als hundertmal, száz-
 szornál többször.
 tausendmal, ezerszer.
 hundertmal, százszor.
 mehr als zehnmal, tízszernél-
 többször.
 mehr als achtmal, nyolcszor-
 nál többször.

VII. Adverbia Comparationis, hasonlító szók.

Nebenwörter der Vergleichung.

eben so groß, éppen akkora.
 eben so klein, éppen olly
 kicsiny.
 eins wie das andere, edgyik
 ollyan mint a' másik.
 gerade so dick, éppen olly
 vastag.
 gleich breit, egy szélességű.
 nicht weniger, nem kevésbé.
 nichts weniger, éppen nem a-
 lább, semmivel se ke-
 vesebb.
 ebenermäßen,)
 gleichgestalt,) azonképen.
 gänzlich, egészen tellyes-
 séggel.
 am meisten, leg-többnyire.
 besser, jobban.

am wenigsten, leg kevesebbet
 just im Gegentheile, éppen
 ellenkező-képen.
 um so viel ärger, annyival
 rosszszabbúl.
 kleiner als, kisebb mint.
 dagegen,)
 hingegen,) ellenben.
 im Gegentheile,)
 mehr, többet.
 weniger, kevesebbet.
 eben so viel, szintén annyit.
 fast, csak nem-
 beinahe, kissinbe.
 kaum, alig.
 eben, éppen szintén.
 um viel weniger, sokkal ke-
 vesebbet.

ebenfalls, szintén úgy, azon szerént.	zwischen, zweyen, kettő kö- ziben.
eben sowohl, éppen úgy, mehr und mehr, hová to- vább mind többet.	um so viel besser, annál job- ban, gleichsam, mintegy.

VIII. Adverbia Interrogandi, kérdező szók.

Nebenwörter des Fragens.

warum? miért.	wodurch? mi által?
weshwegen? miokáért?	woraus? miből?
weshalben? mire nézve?	wie viel? mennyit?
woran? miben.	wie theuer? hogy?
wozu? mjnek?	woder? honnét?
wann? mikor?	wovon? miről? mitől?
seit wann? mióta?	wohin? hová?
seit wie lange? miótkától fogva	warum nicht? miért nem?
wie oft? mennyiszor?	wozu? zu was? minek?
wie vielmal? hányszor?	mire?
wo? hol?	wodurch? merre? mi által?
wie weit? meddig?	womit? mivel?
woher?) honnét?	wie? hogyan? miként?
von wannen?) honnan?	wann? mikor?
was? micsoda? mi?	nicht wahr? nem igazé? val- lyon?
womit? mivel?	

IX. Adverbia Affirmaudi & Negandi, bizo-
nyító és tagadó szók.

Nebenwörter des Bejahens und Verneinens.

1) Bizonyítók, Bejahende.

ja, így, igen-is.	freulich, igen-is, ugyan úgy.
ja so ist es, igen-is úgy va- gyon.	sehr wohl, igen jól- gemiß, valóban.
dem ist also, ez úgy vagyon.	gewißlich, bizonyára.
nicht anders, nem külömben.	wahrhaftig, bizonyal.
ohne Bedenken, kétség kívül.	ganz gemiß, minden bizony- nyal
wie gesagt, a' mindmondam.	ohne Spaß, ohne Scherz, tré- fan kívül.
frewillig, önként, szabad- akarattal.	im Ernste, valósággal.
ohne Zweifel, kétség kívül.	währlich, igazan, bizony.
Zweifels ohne, kétség nélkül,	

bei meinem, Gewissen, lelki is- méretemre, telkem ismé- retére. in Wahrheit, igazsággal.	bei Gott, bizony Isten, nun ja, úgy vagyon, ne lé- gyen úgy,
---	--

2) Tagadók, Verneinende.

nein, nem. durchaus nicht, éppen nem, tellyességgel nem. niemals, soha sem. nirgends, sehol. niemand, senki sem. nimmermehr, soha többé. nichts, semmit sem.	gar nicht, éppen nem. ganz und gar nicht, semmi- képen nem. mit nichten, semmiképen. keinesweges, tellyességgel nem. nun und nimmermehr, soha éltemben.
---	--

3) Kételkedők, Zweifelnde.

wer weiß ob? ki tudja, ha? im Fall, daß? történetből, hogy ha? so oder so? vagy így vagy úgy? ist dies, oder das? ez-é vagy amaz? heut oder morgen? ma vagy holnap. vielleicht, talám.	wie oder wann, hogyan 's mi- kép? dies oder das? vagy ez vagy amaz. im Fall es wäre, hát ha úgy volna. wenn es wahr ist, ha úgy va- gyon ha igaz. von ungefähr, véletlenül. gefehlt, daß, tegyük-fel, hogy.
---	--

X Adverbia Remissionis & Festinationis, meg-
eresztést és sietést jelentő szók.

Antreibende und zurückhaltende Nebenwörter.

langsam, lassan, lassatskán. schön langsam, szép tsendessen Schritt vor Schritt, ballag- va, lépve. nach und nach, lassan lassan, egymás után, lassanként. auf einmal, egyszerre, egy- szer 's mind. eiligst, szaporán, sietséggel.	tritt vor tritt, lépésenként, nyomozva. in der Eile, sietve. schnell, sebessen. geschwind, hamar. auf den Zug, nyomban, azonnal. leicht, könnyen.
---	--

XI Adverbia Demonstrandi, mutató szók.

Anzeigende Nebenwörter.

da ist er, itt vagyok. | bist du dort? ott vagy-é te?
dort ist sie, ott vagyok (az | sind wir hier? itt vagyunk-é.
afszony.) | &c.)

A' XI. T Z I K K E L Y.

A' Præpositiók avagy elől való szokról.

V o n d e n B o r w ö r t e r n.

A' Præpositiók avagy-is elől való szók változhatatlan szótskák, a' mellyeknek szükségesképen valamelly Nomen mellett kell lenniük, még pedig a' német nyelvben a' Nomennek vagy Genitivussa, vagy Dativussa, vagy Accusativussa, vagy pedig Ablativussa előtt.

1) Genitivus előtt való szók.

Wemdge meines Versprechens, az én ígéretem szerént.

Laut seines Briefs, az ő levele szerént, a' mint levele tartja.

Kraft unsers Kontrakts, az el-végezett alkünk szerént.

Wegen seiner Schulden, az ő adóssága miatt.

Seiner Aussage halber, az ő szája vallásáért.

Um des Himmelswillen, az Istenért.

Anstatt meiner, deiner, seiner, &c. helyottem, helyetted, helyette &c.

Im Beiseyn meiner, deiner, &c. jelen létemben, jelen létedben, &c.

Jenseits der Brücke, a, hídon túl.

Diseits der Donau, a' Dunán innen.

Unangesehen seines Einwendens, nem hajtván az ő ki-fogására.

Wen itteltst einer Summe Geldes, egy summa pénzzel, ungeachtet aller Schwierigkeiten, semmi nehézségekkel sem gondolván.

2) Dativus előtt való szók.

Bei mir, bei dir, bei ihm, &c. nálam, nálad, nála. &c.

Bei meinem Hause, az én házám mellett.

Neben mir, neben euch, &c. mellettém, mellettetek &c.

Neben deinem Garten, a' te kerted mellett.

Zu dir, zu ihnen, hozzád, hozzájók.

Zu meinem Nachbar, az én szomszédomhoz.

Mir entgegen, ihm entgegen, előmbe, ő eleibe.

Ich wider, néki kedve ellen, seinem Bruder zu-
wider, az ő háttvának akarattya ellen.

Nächst dem Bette, az ágyhoz közel, ágy mellett.

Nächst ihr, mindjárt ő mellette, nächst uns, közel
hozzánk.

Nach mir, utánam. nach den Feiertagen, az ünne-
pek után.

Ihm gegenüber, véle által ellenben, érányában.

Unsrem Hause gegenüber, e' mi házuunkkal által
ellenben.

Zwischen mir, und dir, én közöttém és te közötted.

Es ist ein großer Unterschied zwischen Menschen und Thie-
ren, nagy külömbiség vagy az emberek és barmok közö-

3) Accusativus előtt való szók.

Durch mich, én általam. Durch deinen Fehler, a'
te hibád által.

Er bezahlte alles für uns, ő mindent meg-fizet mi-
értünk.

Für euch mag es gut seyn, néktek jó lehet.

Gegen mich ist er sehr freundlich, én hozzám igen
nagy nyajafsággal viseltek.

Gegen Schelmen, und Diebe trägt man das größte Mitlei-
den beim Salsen; a' gaz emberekhez és a' tolvajokhoz
leg-nagyobb szánakodással vagyunk az akasztófánál.

Ohne mich kannst du nicht leben, nálam nélkül nem
élhetsz.

Wider ihn ist jedermann, minden ember ő ellene
vagyon.

Wider meinen Willen, akaratom ellen.

4) Ablativus előtt való szók.

Von seinem Vermögen, az ő jószágából,

Von meinem Hause, az én hazamtól.

Ich rede von ihm ó róla szóllok, was sagst du von uns, mit mondasz felőlünk?

Mit meinem Freunde, az én barátommal.

Mit mir, mit ihm, mit euch, én velem, ő velete; ti veletek.

Nebst unserer Gesellschaft, a' mi társainkkal edgyetemben.

Nebst euren Brüdern, atyátok fiaival edgyütt.

Sammt seinem Gelde, az ő pénzével edgyütt, pénzestől.

Sammt seiner Frau, feleségestől.

5) Genitivus vagy Dativus előtt.

Außer Landes, vagy außer dem Lande, az országon kívül.
Außerhalb, des Hauses, vagy außerhalb dem Hause,
a' házaon kívül.

Innerhalb des Daches, vagy innerhalb, dem Dache,
a' ház fedélen belül.

Oberhalb des Berges, vagy oberhalb dem Berge, a'
hegyen fellyül.

Unterhalb des Hügel, vagy unterhalb dem Hügel,
a' halmon alól.

Ezek az itten következő Præpositiok pedig, akkoron midőn valamelly helyen való meg-állapodást vagy nyugodalmat jelentenek, Ablativust, midőn pedig valamelly helyre való mozdulást jelentenek, Accusativust kívánnak. p. o.

Au, on, -ra, mellett, mellé. Sie stehen an dem Fuße des Berges, a' hegy töviben állanak. Als sie an die Oefnung des Grabes kamen, midőn a' sír nyilasához érkezének.

Auf, -on -ra. Es liegt auf dem Tische, az asztalon vagon. Er legt es auf den Tisch, az asztalra teszi.

Ueber, által, felett, felibe. Ueber dem Tore, a' kapufelett. Sie gehen über den Fluß, a' vizen által mennek.

In, ban, ba. Er ist in der Stadt, a' városban vagon. Er geht, in die Kirche, a' templomba mégyen.

Hinter, megett, megé. Er steht hinter mir, utánam áll. Sie stellt, sich hinter mich, a' hátam megé áll.

Neben, mellett, mellé. Er schläft neben mir, mellettem fekszik, aluszik. Legt es neben ihn, tegyétek melléje.

Unter, alatt, alá, között, közé. Ist er unter dir? *alattad* vagyon-é? Ich werfe es unter sie, *alásjok* vetem, Zwischen, között, közé. Er steht zwischen mir und dir, én *közöttem* és te *közted* áll. Setze sie zwischen, mich und ihn, hadd *üllyön* *közünkbe*.

Vor, előtt, eleibe. Sie standen vor den Richtern, a' *bírák előtt* állának. Sie gingen vor die Richter, a' *bírák eleibe* menének.

A' XII. T Z I K K E L Y.

A' Coniunctiók, vagy-is öszve foglaló szókról.

Von den Bindewörtern.

A' Coniunctiók, vagy-is öszve-foglaló szók arra valók, hogy azok által a' gondolatokat és szókat öszve-kaptsolhassuk, és hogy ekképen az egész dolognak mivoltát díszessen és rendezzen elől adhassuk: mert ezek nélkül a' gondolatoknak egybe függéseket és következéseket egy könnyen meg-nem érthetné az ember; p. ok.

Himmel und Erden werden vergehen, aber meine Worte vergehen nicht, a' menny és a' föld el-fognak múlni, de az én igeim el-nem múlnak. Melly szóllásban ez a' két szótska: und és aber a' dolgokat és szókat egybe függeszti és öszve foglalja.

Ezen Coniunctiók pedig sok félek; úgy mint:

- 1) Copulativák az az: egybe kötők; 2) Adversativák, az az: ellenkezélt tévők; 3) Causalisok, az az: okot jelentők; 4) Exclusivák, az az: ki-rékesztők; 5) Concessivák, az az: rá-hagyók; 6) Conditionalisok, az az: ok vetők, vagy vallamelly feltélt nézők; 7) Continuativák, az az: folytatók; 8) Conclusivák, az az: fejeztetők vagy következetetők,

1) Cöpulativák, avagy egybe kötök.

und, és 's.	odaj, a' hoz járúl, azon
auch, is.	fellyül.
gleichfalls, hasonloképen.	außerdem noch, azon kívül-
daneben auch, a' mellet- is.	is.
ferner weiter, tovább.	über das, über dem, annak
gleichgerastalt, azónképen.	felette.
nicht minder,) nem külö-	
nicht weniger,) ben.	

2) Adversativák, avagy ellenkeztetök.

aber, de, pedig, oder, avagy	hinwiederum, viszont.
sondern, hanem.	widrigensfalls, más külö-
ungeachtet,) nem tekintvén	ben, másként.
unangesehen,) aziat.	nichts desto weniger, minda-
hingegen, ellenben.	zonáltal.
allein, úgy de.	nichts desto minder, a' hi-
im Gegentheile, ellenben.	jával még-is.

3) Causalisok, avagy okot jelentök.

denn, mert; also, tehát.	deinetthalben, miattad.
deswegen, azért.	seinetthalben, miatta.
derohalben,)	unserthalben, miattunk.
deshalben,) annak okáért	um meinetwillen, érettem,
desseiwegen,)	reám nézve.
derowegen)	um deinetwillen, éretted.
weil, mivel, minthogy.	um seinetwillen, érette, ked-
jemehr, mennél többet.	véért.
dennach, a' szerént.	um unsertwillen, érettünk.
folglich,)következendő-	euretwillen, érettetek.
dem zu Folge,) képen.	meinetwegen, miattam.
desto mehr, annál inkább.	deinetwegen, miattad.
um so viel weniger, annyi-	seinetwegen, - - a.
val inkább sem. (nem.	unsertwegen, - - unk.
desto weniger, annál inkább	euretwegen, - - atok.
darum, azért. (nem.	ihretwegen, - - ok.
meinetthalben, miattam, éret-	

4) Exclufivák avagy ki-rekesztök.

entweder-oder, akár-akár,	oder aber, vagy pedig.
vagy-vagy.	allein, egyedül.

weder dies, noch das, sem ez/	seines von beiden, edgyike.
sem amaz.	nichts von allen, éppen sem-
nur, csak.	mi sem.
dies oder jenes, ez vagy amaz.	

5) Concessivák avagy reá hagyók.

als ob, mint ha.	nichts desto weniger, minda-
obgleich, ámbár, jóllehet.	zonattal, még-is.
ob schon, noha.	oder, avagy-
obwohl, bár.	doch, még-is.
wenn gleich, ha szinte.	jedoch, de még-is,
wenn auch, ha-is.	dennoch,) csak ugyan u-
wiewohl, ha mind.	se dennoch,) gyan csak.

6) Conditionálisok avagy ok vetők.

wofern,)	so Gott will,) ha az Isten
wenn,) ha.	will Gott,) akarja.
ob,)	da, dafern, ha, ha ugyan.
wo nicht, ha nem.	im Falle, ha, az úgy lévén.
wo aber nicht, ha pediglen	wo ich lebe,) ha Isten élter.
nem.	wenn ich lebe,)
	ausgenommen, ki vévén.

7) Continuativák avagy folytatók.

nachdem, minekutánna, mint-	bis, mig.
hogy.	die Zeit über, azon idő alatt,
indessen, azonban.	ferner,) tovább.
unterdessen, az alatt.	weiter,)
unterweilen, mig, addig.	immerfort, szüntelen.
zuweilen, néha.	allezeit, mindenkor.

8) Conclusivák avagy folytatók.

daß,)
damit,) hogy.
auf daß,)
so, tehát, úgy.

A' XIII. T Z I K K E L Y.

Az Interjectiókról, avagy a' közben-
vetendő szókról.

Von den Zwischenwörtern.

Az Interjectiók vagy-is közben-vetések, elménk állapotját és indulatainkat jelentik rövid szóval. Melly indulatok-is, hol kedvessek, hol pedig kedvetlenek.

A' szóknak tanítója, a' természet kényszerítette az embereket az ő indulataiknak e'-féle ki-jelentésére, mellyből a' beszéd közbe ejtendő szók származtának. Szükség azért mindenek felett a' szóló embernek az ő indulatját számba venni, hogy azt azont jelentő szóval magyarázza. A' pedig vagy háborgó vagy viduló. Mind edgyiknek külömb külömbféle nevei vagynak. Az efféle szók-is tehát fok rendbéliék. Lassuk a' nevezetesebbeket.

1) Klängende, panaszt tevő szók.

ach! ah! ó! jaj.	o Himmel! jaj! Istenem!
ach weh! jaj.	leider, böldog Isten.
weh mir, jaj nékem.	daß es Gott erbarme! ajha
weh dir, daß du geboren bist!	én Istenem.
jaj! mire lettél e' világra!	o lieber Gott! o szerelmes
wie thut es mir so weh! be faj!	Istenem.

2) Jauchzende, tapsolók.

heysa! oj!	lebendig!)
juhcy! juhú!	lustig!) noszsa! vigem
nur drauf! csak rajta!	heysasa!) legyünk.

3) Wünschende, ohajtók.

Gott gebe es, adná az Isten,	wenn doch nur, bár csak!
wollte Gott! vajha!	lebe wohl, isten hozzád.
helfe euch Gott! segítsen az	Gott lob, halá Istennek.
Isten.	

4) Aufmunternde, fel-ébredztők, biztatók.

auf! rajta!	getrost! bizvást!
auf auf! noszsa rajta! lóra	nur frisch! csak frissen!
katona!	siehe da! né né!
wohlan! noszsa!	unverzag! semit se féljeteK.

5) Verabscheuende, utálságosok.

weg! auf die Seite! félre!	Hebe dich weg von mir, eredgy
weg damit, félre innét.	szemem elől!
packe dich weg, eredgy.	psup! piha!
trolle dich weg, takarodgy.	da stüft es! ppha, be büdös.

6) Schwörende, esküvők.

wahrhaftig, bizony.	olly igaz, valamint hogy
so wahr als Gott lebt, Isten	itt melletted állok.
látja! az élő Istenre es-	Gott ist mein Zeuge, Isten
küszöm,	látja a' lelkemet.
bei meiner Seele, igaz lel-	so wahr, als ich ein ehrlicher
kemre mondom,	Kerl bin, betsületemre
bei meiner Ehre, und Glauben,	mondok.
betsület mre és hitemre	auf Ehre und Redlichkeit, tisz-
mondok.	teletemre és embersé-
so wahr als ich bei euch siehe.	gemre &c.

7) Fluchende, káromkodók.

Gott strafe mich, Isten en-	du gottloser Mensch, te is-
gemet büntessen.	tentelen ember.
der T ufel hole mich, ör-	wo reitet dich der Henker hin,
dög engemet vigyen-el!	hová mégy pokolba.
daß du die schwere Noth, be-	was zum Hinfert! mi a' ménykö-
küfamest, hogy a' gutta üf-	zum Teufel, pokolba!
sön-meg,	geh, daß du dir den Hals bre-
daß dich der Donner und das	chest, nyakad szakadjon.
Wetter erschlage, menykö-	Gott verzeih mirs! Isten be-
üfsön-meg.	tsásd-meg.

Vége ezen német Grammatika első Részének.

A' N É M E T

GRAMMATIKÁNAK

M Á S O D I K R É S Z E.

A' Szóknak öszve foglalásáról, avagy a'
Syntaxisról.

AZ I. T Z I K K E L Y.

A' nevező szóknak öszve rakásáról.

I. R E G U L A.

AZ Articulushnak az utánna való Substantivummal, Adjectivummal, vagy Participiummal szükség mindenkor azon egy Genusban, Casusban és Numerusban meg-edgyeznie; p. o.

Der Hausvater, die Hausmutter, und das Gesinde machen in dem Hause eine kleine Gesellschaft aus, die durch eine gute Einrichtung den ersten Grund zur Wohlfahrt eines Staates legen. A' házi-gazda és gazda-afszony az ő tselédjeivel edgyütt egy kis társaságot tésznek a' házban, melly a' jó rend tartással az első fundamentuma az ország boldogságának.

II. R E G U L A.

AZ Articulus mindenkor a' Substantivum eleibe, soha pedig utánna nem tétetik. p. o.

Ein Mann, der Ehre liebt, hat immer was zu schaffen; Bald scharfset er den Sinn, bald scharfset er die Waffen.

Az olyan ember, a' ki a' betsületet szereti, mindenkor valamiben foglalatoskodik, hol az elméjét, hol pedig fegyverét élesíti.

Némellykor az Articulus a' Substantivumtól el-fzakasztatik, midőn több másféle szók-is vannak a' szóllásban, mellyek közikbe tétetnek, p. o.

Die unsern Vätern so theure Freiheit, az a' mi eleinknél olly drága szabadság.

Die bis auf das Haupt geschlagene Armee, a' ter'ből fogva talpig meg-verett hadi sereg.

Der gnädige und barmherzige Gott, a' kegyelmes és irgalmas Isten.

III. R E G U L A.

Akkor, mikor több Substantivumok egymás után tételnek, nem Szükségés mindenkör az Articulus eleibek tenni p. o.

Geduld und Hoffnung, Zeit und Glück machen alles möglich, a' türes, reinenség, idő és szerezte mindent lehetőségé telznek.

Geiz, Hoffart, Rache und Eigenliebe sind seine gewöhnlichen Laster, a' fősvénység, kevélység, boszúállás és csak önnön magához való szerezet az ő szokott vétkei.

Jegyzés. A' beszélnek emelkedése kedvéért nemellykor mindenik Substantivum eleibe Articulus tételik. p. o.

Denk Wankelmuth, den Neid, den Haß, die Verschwendung, das Wohlleben wird er nicht mehr fahren lassen, az állhatatlanságot, az irigységet, gyűlölséget, a' tékozlást és kényen-lakást el-nem fogja többé hagyni.

IV. R E G U L A.

Mikor külömb külömbféle Genushoz tartozandó Substantivumok egybe akadnak, és azok közül az első Articulus kíván, akkor a' többiekhez is kell azt tenni. p. o.

Das Jahr, die Ursache, und die Umstände seines Todes sind mir unbekant, az ő halálának esztendeje, oka és környül álló dolgai nintsenek tudva én előttem.

Jegyzés. Azért tsáf és tühetetlen beszéd volna, ha valaki így szólana: das Jahr, Ursache und Umstände seines Todes sind mir unbekant, Leg-jobb ilyenkor minden Articulus nélkül mondani.

Sonne, Mond und Erde sind zum Dienste der Menschen erschaffen, a' nap, a' hold és a' föld az emberek javokra teremtetek.

V. R E G U L A.

Valamint a' magyar szóban, úgy a' németben is az embereknek, országoknak és városoknak tulajdon nevek vagy Nomen Propriumok eleiben Articulust tenni nem szükség. p. o.

Alexander hat sich ganz Indien unterwürfig gemacht, nagy Sándor egész Indiát maga hatalma alá vette.
 Cäsar hat ganz Gallien mit Kriege bezwungen, Cäsar egész Galliát hadak által meg-hódította.

De szokás még-is Articulust a' tulajdon név előtt tenni,

1) Mikor az olyan Nomen Proprium előtt Adjectivum vagyon, p. o.

Das volkreiche Deutschland, a' népes Németország.
 Die großmüthige Theresia, a' nagy szivü Theresia.
 Die schöne Helena, a' szép Ilona.

Der sterbende Jesus, a' meg-halálozó Jézus.

2) Mikor valamelly idegen névnek hajlásbéli végezerit vagy Casusát szükség jelenteni, holott azt németül declinalni nem lehet. p. o.

Judith hieß dem Holofernes das Haupt ab, Judith Holofernes fejét le-vágta.

Das ist der Phillis Hund, ez a' Phillis kutyája.

Trajan hat den Decebalus besiegt, Trajanus meggyőzte Decebalust.

3) Mikor azon tulajdon névvel vagy Nomen Propriummal Appellativum vagy közönséges név gyanánt élünk. p. o.

Er ist ein Herkules seiner Zeit, azon időbéli Herkules.

Sie ist eine Penelope dieser Stadt, ő ennek a' városnak Penelopéja.

Er ist ein Orpheus auf der Geige, ő a' hegedülésben egész Orpheus.

Az az olyan erős, mint valaha Herkules, olyan hív férj, mint valaha Penelope, olyan jó hegedüs mint Orpheus.

4) Mikor inkább a' jó vagy rossz tulajdonságát mintsem személynét akarjuk valakinek jelenteni; p. ok.
 Nur ein Alexander konnte dies thun. Csak olyan ember vihette azt végbe, a' milyen nagy Sándor vala.

5) Végtére a' meg-határozó articulussa élünk akkor is, mikor egy könyvről szóllunk. p. o. Der Gellert ist in 10 Bänden, Gellertnek munkái tíz szakaszba vannak. Der Miltiades ist schön geschrieben, Miltiades élete szépen van írva.

VI. R E G U L A.

De a' népeknek, folyóvizeknek, hegyeknek, erdőknek és állatoknak tulajdon neveik, vagy azokat jelentő Nomen Propriumok az Articulus magok előtt meg-kívánják. p. o.

Paulus schreibt an die Römer Corinthen, &c. Pál a' Romaiakhoz, Corinthusiakhoz azt írja. &c.

Cæsar geht über den Rhein, Cæsar a' Rhénus vizén által megyen.

Die Donau ist ein großes Wasser, a' Duna nagy víz.

Hannibal hat die Alpen bestiegen, Hannibal az Alpes hegyekre fel-ment.]

VII. R E G U L A.

Mikor külömb külömbféle dolgokhoz tartozandó két Substantivum egybe foglaltatik és az első a' Genitivusban tétetik. Mellyet a' magyar Dativusban vagy Nominativusban szokott tenni! akkoron a' második Articulus nélkül tétetik: de ha a' második tétetik a' Genitivusban, akkor mind edgyik meg-kívánnya az Articulus. p. ok;

Die Augen des Herrn sehen auf die, so ihn fürchten, az úrnak szemei tekintenek azokra, a' kik őtől féltik.

Des Dichters Worte, lauten so: &c. Emezek a' vers szerző szavai: &c.

Gott der Herr, der Heerscharen, a' seregeknek ura az úr Isten;

Das Aug des Herrn, vagy des Herrn Aug, az úr szeme.

A' tulajdon nevek itt is mindenképen Articulus nélkül tétettek; p. ok.

Wielands Worte lauten so, Emezek Vilandnak szavai.

VIII. R E G U L A.

Ez a' szó *Gott*, *Isten*, midőn az igaz Istent jelenti, *Articulus* nélkül tétetik; midőn pedig csak hamis Isteneket és bálványokat jelent, *Articulus*t kíván; p. ok.

Gott ist mein Herr, az *Isten* az én uram.

Gottes Ordnung bleibt in Ewigkeit, az *Istennek* rendelése örökké meg-marad.

Gott will ich mich anvertrauen, *Istenre* bizom magamat.

Gott will ich nicht beleidigen, meg nem akarom az *Istent* bántani.

O *Gott!* wie bewundernswürdig sind deine Werke *Isten!* be csudálatossak a' te alkotmányid!

A' hamis istenekről, és bálványokról ekképen szól *Opitz* nevű *Poëta*

Wo kann ein Herr, wie er ist, seyn?

Ein Gott, wie unser Gott allein?

Hol lehet olyan ur, mint ő?

Olyan *Isten*, mint egyedül a' mi *Istenünk*?

Der Seegott, a' tengernek *Istene*)

Der Windgott, a' szélnek *Istene*.) Melly dolog

Der Liebesgott, a' szeretetnek *Istene*.) felől már fel-

Der Höllengott, a' pokolnak *Istene*.) lyebb-is szól-

Der Donnergott, a' menykönek) lotunk,

Istene.)

IX. R E G U L A.

Valamelly *Substantivum* előtt *Pronomen* vagyon, annak eleibe *Articulus*t tenni nem szoktunk, mint a' magyar szóban: P. ok,

Mein Vater sagt, daß meine Mutter überaus schön gewesen sey, und daß meine Schwester ihr vollkommen gleich komme. Az atyám azt mondja, hogy az anyám felette szép volt, és hogy az én néném éppen hozzá hasonlít.

Euer Haus ist nicht weit von unserm Garten, a' tiházatok nem messze vagyon a' mi kertünktől.

Thr Land gränzet au das eürige an, az ő országok
tiétekkel határos.

Ezt a' Regulát más Pronomenekre-is Adjectivumok.
ra-is alkalmaztathatni; p. ok. derselbe, derjenige,
welcher, solcher, fein, etliche, alle.

Viele andere Menschen wissen das nicht, fokban nem
indgyák ezt,

X. R E G U L A.

Mikor határozatlanúl szóllunk valamiről,
akkor sem élünk Articulussal p. ok. Der Land-
mann ist Brod, und trinkt Wasser. A' Paraszt
kenyeret eszik, és vizet iszik. Nem határoz-
ván hogy ezt, vagy azt a' kenyeret eszi Mit
Blut gefärbt, vérrel festet. Er handelt mit Bü-
chern, könyvekkel kereskedik. Gib mir Wein,
adgy bort. Ha bedig mutatván egy bizonyos
palatzk borra, kérnék bort, ugy kellene mon-
danom: gib mir den Wein, add ide azt a'
bort. De ha ismét több könyveket látván elöt-
tem, egygyet kérni akarnék, nem kérvén ne-
vezetessen ezt vagy amaszt, a' németben szin-
te ugy mint a' magyarban a' meg-nem határo-
zó Articulussal kellene élnem mondván: gib
mir ein Buch, adgy egy könyvet.

Jegyzés. Még szokás ezzel a' meg-nem határozó Ar-
cütussal némelly szóllásokba élnie. p. ok. Er
ist ein Unger, ő magyareMBER. Er ist ein ehrlicher,
Mann, emberséges ember. Er hat einen guten
Kopf, jó fejú, jó elméjü. Ich habe noch einen
Vater, még él az Atyam, s. t. a' f.

A' II. T Z I K K E L Y.

A' Substantivumoknak és Adjectivumoknak rakásokról.

I. R E G U L A.

Az Adjectivumot a' Substantivum előtt ugyan azon Genusban, Casusban és Numerusban kell tenni; nem pedig akképen, mind a' magyar szóban, holott az Adjectivum a' Substantivum előtt soha sem változik; p. ok.

Bon guten und schmackhaften Speisen wird man fett, a' jó és jó ízű ételektől hizik az ember.

Schlechte Leute finden selten gute Gönner, a' rossz embereknek ritkán vagynak igaz jó akaróik.

II. R E G U L A.

Az Adjectivumoknak azon szerént, valamint a' magyar szóban, nem csak, a' szabados beszédben, hanem a' versekben-is mindenkor a' Substantivumok eleiben tétetnek; p. ok.

Der gute Mann, a' jó ember; *das schöne Kleid,* a' szép ruha; *der rothe Wagen,* a' veres szekér; *die rothen Wunden,* a' veres sebek; *die schwarzen Vögel,* a' fekete madarak &c.

III. R E G U L A.

Mikor pedig az Adjectivum a' Substantivum után tétetik, a' Substantivum mióltának magyarázatja kedvéért; változhatatlanul marad, s mint egy Adverbiumá változik; p. ok.

Gott ist gnädig und barmherzig, aber die Menschen sind gottlos und ungerecht, az Isten kegyelmes és irgalmas, de az emberek istentelenek és igazságtalanok.

Seine Götter sind sehr schön, az ő fiai igen szépek.
Unsere Väter sind sehr reich gewesen, a' mi eleink igen gazdagok voltak.

Dieser Mann ist schrecklich, ez az ember rettenetes.

IV. R E G U L A.

Valamikor két Substantivumot oly formán szükség egymás mellé tenni, hogy egyik se légyen a' Genitivusban; akkoron azt, a' melly a' magyar szóban előre tétetik, a' németben hátra kell tenni; p. ok.

Die Festung Ofen, Buda vára.

Die Freystadt Pest, szabad Pest városa.

Kaiser Franz, Ferentz Császár.

König, Friedrich, Friderik király.

Johann Zápolya, Zápolya János.

Die Jungfer Schwester, néném asszony.

Der Herr Bruder, batyám uram &c.

V. R E G U L A.

Az Adjectivumokból Substantivumok szoktak válni, midőn azoknak eleibe az harmad nembéli Articulus helyheztesztetik; mellyhez hasonló szóllás a' magyaroknál is taláztatik; p. ok.

Das ganze ist mir lieber, als das Halbe, az egész-
ízlet inkább szeretem mint sem a' felet.

Dieses hier ist mir ein Großes schöner, als das Kleine da,
ez itt sokkal szebb, mint sem ama' kicsiny ottan.

Warum lieben doch die Menschen das Eitle so sehr?
vallyon miért szeretik az emberek oly felette nagyon
a' mulandót?

An dem Grünen finde ich mehr Vergnügen, als an
dem Schwarzen, A' zöldben több gyönyörűségem va-
gyon, mint sem a' feketében.

VI. R E G U L A.

Minden Verbumnak Infinitivuffa Substanti-
vummá lehet, ha annak eleibe harmad nem-
béli Articulust teszünk; melly a' magyar szó-
ban különben vagon. p. o.

Jedermann fürchtet das Sterben, minden ember fél
az haláltól.

Und niemand betrachtet das Leben, és senki meg-nem gondolja az éleret.

Ich habe noch kein Schreiben von ihm erhalten, még semmi irását nem vettem.

Um des Essens und Trin'ens willen, darf man sich den Kopf nicht abreißen, az étel és ital kedvéért még nem szükség hogy az ember nyakát szakaszta.

VII. R E G U L A.

Azok a' Substantivumok, mellyek valamely hazát, nemzetséget; időt, tisztséget vagy mesterséget jelentenek, Genitivust kívánnak; p. o.

Er ist seiner Geburt ein Deutscher, az ő születésére nézve német.

Sie ist ihres Ursprungs eine Ungerin, ő kegyelmű (az afzszony) eredetére nézve magyar.

Wir sind unsers Geschlechts Edelleute, nemzetünkre nézve nemessék vagyunk.

Er ist seines Alters im fünfzigsten, achtzigsten &c. Jahre, idejére nézve ötven, nyolctzvan &c. esztendő.

Er ist seines Handwerks ein Zimmermann, áts mesterember.

Sie waren ihres Amts, Hofrätthe, a' mi a' hivataljokat, tisztségeket, illeti, udvari tanácsosok valának.

B' féle szóllások gyakrabban Ablativussal ejtetnek. p. o.

Sie ist eine Deutsche von Geburt, német vérből származott.

Er ist von Geschlecht ein Graf, ő Gróf nemből való.

Seine Familie ist von Ursprung eine bürgerliche Familie, az ő nemzetsége, eredetére nézve polgári nemzetség.

VIII. R E G U L A.

Ezek a' szók: viel, sok; wenig, kevés; genug, elég; satt, meg elégedett; gyakorta Substantivumok gyanánt tétetnek, és akkoron Genitivust kívánnak. p. o.

Ich mache nicht viel Wesens, viel Aufsehens, viel Umstände, viel Lärmens, viel Schreyens, &c. nem szok-

ram fok ditsekedést, pompát, tzeremoniát, zajt, kiáltást tenni, &c.

Viel Volks folgte ihm nach, fok nép követé ötet.

Trinke ein wenig Weins um des Wagens willen, igyál egy kevés bort, a' gyomrod miatt.

Ich habe des Dinges genug, nékem abbol elegendő vagyon.

Ich habe des Trinkens genug, meg-untam már az ivást

Das ist dir Ruhms genug, elég nagy ditséretedre válik.

Ich bin deiner schon satt, meg-untalak.

Ich bin der Welt satt, meg-untam a' világot.

Der Vater, ich bin des Studirens satt, atyam meg-untam már a' tanulást.

IX. R E G U L A,

A' számbéli szók, úgy mint: einer, zwey, drey, &c. etliche, einige, viele, mehr, weniger, keiner, niemand, vagy Genitivussal tételnek, vagy pedig Ablativussal, midőn az aus és von Praepositioik közül valamellyik előttök vagyon; p. ok.

Einer meiner Brüder kam, a' testvérim közül egyik eljőve.

Sie hat zwei ihrer Mägde abgeschafft, két szolgá. lóját el-borsátotta,

Wir waren unser drey, hárman valánk.

Wie viel sind eurer gewesen? hányan vóltatok?

Wir sind unser acht gewesen, nyolczan vólunk

Viele meiner Freunde sind dabei gewesen, az én barátaim közül sokan jelen vóltak.

Keiner meiner Unterthanen ist arm, senki nem szegény az én jobbágyaim közül.

Einer aus der Schaar, vagy einer von der Schaar, egy a' teregből.

Zwey aus, vagy von der Versammlung, ketten a' gyülekezésből.

Viele aus, vagy von unserer Freundschaft, sokan a' mi a' yafiságunkból, &c.

Etliche aus, vagy von eurer Bekanntschaft, néma. lyek a' ti esméreiségtekből (ésmérvöitek közül.)

Wenig aus ihnen haben es gewußt, kevesen tudták.
Niemand von ihnen ist da gewesen, senki sem volt
közülök itten.

Keiner aus ihnen hat gewollt, senki közülök nem
akart.

X. R E G U L A.

Ezen Adverbiumi kérdésekre: wenn? mi-
kor? wie oft? hányszor? a' napoknak hólna-
poknak és esztendőknék neveikkel a' Geniti-
vusbán szokás felelni; p. ok.

Wenn ist das geschehen? mikor történt ez?

Soatags Montags, Dienstags, Mittwochs, Donner-
stags, Freytags, Sonnabends, Vasárnapon, Heifön, Ked-
den, Szeredán Tsötörökön, Pénteken, Szombaton.

Er ist des Tages und Nachts gegangen, nappal és
éjjel járt.

Sind nicht des Tages zwölf Stunden? vallyon a'
nap nem tizen két órából áll-é?

Er fährt des Jahres drey mal nach Paris, esztendő
által háromszor mégyen Parisba.

Der Sprachmeister kömmt sechszeßmal des Monats,
a' nyelv-tanító mester tizenhatör jár egy egy hólna-
napban.

Ich lasse mir einmal oder zweymal des Jahres zur
Aber, én egy egy esztendőben egyszer vagy kétszer
vágatok eret magamon.

Des Morgens bin ich allezeit zu Hause, reggel min-
denkor idehaza vagyok.

Des Mittags bin ich jederzeit allein, déiben min-
denkor egyedül vagyok.

Des Abends gehe ich gemeinlich in ein Bierhaus,
estve a' serházba szoktam menni.

NB. Ez a' szó; Woche, hét, nem úgy tételik, hanem ek-
képen: zweymal in der Woche, kétszer egy egy
hétben; p. ok.

Mein Barbier kömmt in der Woche, vagy die Wo-
che drey mal, az borbélyom háromszor jön egy egy
hétben.

Er gibt in der Woche, vagy die Woche zweymal
freye Tafel, minden hétben kétszer vendéget.

XI. R E G U L A.

Azon fő nevezetek vagy Substantivumok, a' mellyek valamelly hajlandóságot, vélekedést, igyekezetet, akaratott vagy valamelly dolognak minéműségét jelentik, a' Genitivusban tétetnek; p. ok.

Meines Wissens, ist noch nie dergleichen geschehen, a' mennyire én tudom, még ilyen dolog soha sem történt.

Meines Erachtens, ist ihm wohl geschehen, az én vélekedésem szerint jól esett neki.

Meines Gutdünkens rathe ich solches nicht, az én ítéletem szerint nem tanatsolhatom.

Meines Erachtens, ist es sehr unrecht gehandelt, vélekedésem szerint ez igen rosszul vitétt végbe.

Ich bin des Vorhabens, morgen früh im Augarten, einen Spaziergang zu machen, azon szándékkal vagyok, hogy holnap korán reggel a' szigeti kertben sétálni mennek.

Ich bin nicht seiner Meinung, nem olyan vélekedéssel vagyok, mint ő.

Meines Bedünkens ist er ein Schneider, szabónak vélem lenni.

XII. R E G U L A.

Azok az Adjectivumok, mellyek valamelly bövséget, avagy hijánoságot, vétket avagy ártatlanságot, tehetséget vagy tehetetlenséget, feledékenységet vagy meg-émlékezést jelentenek, Genitivust kívánnak magok után p. ok.

Er hat viel Geldes und Gutes, ő neki sok pénze és jószágja vagyon.

Scheuern, die alles Vorraths leer sind, olyan tsürök, mellyek minden élelésztől megfosztattak.

Er ist aller Dinge bedürftig, neki mindenre szüksége vagyon.

Sie ist ihrer Schönheit beraubt, ő az ő szépségétől megfosztott.

Ich bin der Sache los, attól a' dologtól ment vagyok

Ihr seid dieses Verbrechen's schuldig, vétkesek vagytok ebben a' gonofzsagban.

Ich bin dessen unschuldig, ártatlan vagyok abban.

Ich bin keines Vernens fähig, nincs tehetségem a' tanulásra.

Ich bin dessen gar nicht eingedenk, én arra éppen nem emlékezem.

A' Dativusról.

XIII. R E G U L A.

Azok az Adjectivumok, a' mellyek valamely hasznos, avagy kárt, hasonlatosságot avagy külömbözést, könnyiséget avagy lehetlenséget jelentenek, a' izemélynek Dativusát kivánnak; p. ok.

Dies ist einem Lande nützlich und vortheilhaft, einem andern hingegen schädlich und nachtheilig, ez egy országnak hasznos és nyereséges, ellenben más országnak káros és ártalmas.

Das ist Land und Leuten ersprießlich, ez mind az országnak, mind pedik az embereknek hasznos.

Der Sohn ist dem Vater ähnlich, a' fiú hasonló az atyához.

Die Tochter ist der Mutter gleich, a' leány akkora mint az anya.

Die Thürme sind einander gleich in der Höhe, a' tornyok egyenlő magasságnak.

Diese Arbeit ist uns nicht leicht, sondern schwer, ez a' munka nekünk nem könnyü, hanem nehéz.

Dieses Kind ist mir unaussprechlich, ez a' gyermek szzenvedhetetlen elöttem.

Diese Last ist mir unerträglich, tűhetetlen terh ez nekem.

Einem Faulen ist alles schwer, und einem Fleißigen alles leicht, a' restnek minden dolog nehéz, a' izorgalmatosnak pedig minden könnyü.

Einem Tugendhaften gilt es gleich, ob er von den Bösen gelobet oder getadelt, geliebet oder gehasset wird, a' jó erkölcsűnek mindegy, akár dicsértésék a' gonofzoktól, akár tsúfolásék, akár tzerettesék, akár gyűlöletsék.

Az Accusativusról.

XIV. R E G U L A

Azon szók, mellyek mértéket, nagyságot, távollételt, vagy ilyen kérdésre való időt: wie lange? mennyi ideig? vagy wenn? mikor? jelentenek, Accusativussal köttetnek öszve: p. ok.

Dieser Thurm ist dreißig Klaftern hoch, ez a' torony harmincz ölnyi magasságu.

Dieses Feld ist fünf und vierzig Klaftern breit, ez a' mező negyvenöt ölnyi szélességű.

Dieses Dach ist zehn Ellen lang, ez a' házhéj tíz réfnyi hosszúságú.

Das Pferd hat vierzehn Säusse, ez a' ló 14 maroknyi.

Von Wien sind acht Meilen nach Preßburg, Béts Pósonhoz nyóltz mértföldnyire vagyon.

Er reifete vierzehn Tage nach Paris, 14 napig áta-zott Párisba.

Ich bin sechs Jahre in Leipzig gewesen, én hat esztendeig voltam Lipsiában.

Ich bin vier und zwanzig Jahre alt, én 24 esztendős vagyok.

Sara war neunzig Jahre alt, als sie den Isaak ge-bahr, Sara 90 esztendős vala, mikor Izsákot szülte.

Den 5ten Jänner, Böldog-Afzszony havának ötödik napján.

XV. R E G U L A.

Az olyan szók, mellyek valamelly helyre való menstelt, mozdulást vagy szándékot jelentenek, az Accusativussal tétetnek, melly elöt im' ezen Præpositiok szoktanak lenni: gen, gegen, vor, nach, auf, darauf zu, darauf los; p. ok.

Er fuhr den Himmel, az ég felé méne,

Die Deutschen rücken gegen Belgrad, a' németek Nadorfejérvár felé indulnak.

Die Truppen der Griechen haben sich vor Troja gelagert, a' görök seregek Troja előtt telepedtenek meg.

Der Türk lag lange Zeit vor Wien, a' Török sok ideig táborozik vala Béts városa előtt.

Ich hätte Lust nach Frankreich zu reisen, Frantzia országra menni volna kedvem.

Er gehet vor den Richter, a' bíró eleibe megyen.

Er schießt auf den Thurm zu, a' toronyra lö.

Er kam auf mich los, réam rohana.

Az Ablativusról.

XVI, R E G U L A.

Azon Adjectivumok, mellyek valamelly dicséretet vagy gyalázatot jelentnek, Ablativust kívánnak, vonn vagy an Præpositioval; p. ok.

Ein Weibsbild von schöner Gestalt, szép ábrázatú afszony izemély.

Ein Mann von großem Wize, nagy elméjű ember.

Eine Frau von beträchtlichem Vermögen, sok gazdagsággal bíró afszony.

Ein Mensch von schlechter Erziehung und böser Aufzührung, rozsz nevelésű és gonosz maga viselésű ember.

Eine Armee von fünfzig tausend Mann, 50000. emborekből álló hadi sereg.

Ein Mann von sonderbarer, Geschicklichkeit, különös alkalmasságú ember.

Er ist reich an Gütern, jószágokkal bővelkedik.

Sie ist an Schönheit, unvergleichlich, an Tugenden aber abscheulich, az S szépségéhez senki sem fogható, de útalatos erkölcsű.

Ich besitze an Gelde wenig, aber um so viel mehr an Tugenden, nekem kevés pénzem de annál több erkölcsöm vagyon.

XVII. R E G U L A.

Mikor a' dolog valamelly bellyen mondatik lenni és a' mo? hol? kérdésre valo feleletet foglal magában; vagy is, ha a' helyből való jövetelt jelentünk erre a' woher? honnan?

kérdésre; akkor a' helyet jelentő szó ezen Præpositiokkal: vor, auf, am, an, zu, vagy ezekkel; von, aus, az Ablativusban tételik.

Példák a' helyben való lételre.

Er steht vor mir, wie ein Klotz, mint a' törsök úgy áll előttem.

Er sitzt im ersten Zimmer, az első szobában ül.
Gott wohnet im Himmel, az Isten a' mennyben lakik.

Er steht vor der Thüre, az ajtó előtt áll.
Sie ist in der Kirche, a' templomban vagyon.

Die Uhr liegt auf dem Tische az óra az asztalon vagyon.

Es gibt noch Weins genug im Keller, még elegendő bor vagyon a' pinczében.

Die Musen sitzen auf dem Helikon, a' Musák a' Helikon hegyén lakoznak.

Das schöne Zeughaus in Wien, a' szép fegyvertartó-ház Bétsben.

Die vatikanische Bibliothek ist in Rom, a' vatikana bibliotheka Romában vagyon.

Sie sind in, vagy zu Paris, Párisban vannak.

Mein Herr, sind sie schon in, vagy zu Wien gewesen? volt-e már az úr Bétsben?

Die Vögel in der Luft, a' levegő-égben lévő madarak.

Der Wald am Berge, a' hegy alatt lévő erdő.

Példák a' helyről való jövetelre.

Er kommt vom Lande, falúról jön.

Sie ziehen aus diesem Hause aus, ki-hordozkodnak ebből a' hazból.

Ich komme aus der Stadt, a' városból jövök.

Er kommt von Debresin, Debretzenből jön.

Es zeigt sich von der Straße ein Abweg, az ország útja felől valamelly ki-térő út látszik.

Sie kommen vom Hause gefahren, onnan hazul kofin jönnek.

Több Substantivumoknak és Adjectivumoknak egybe kötéséről.

A' németek sok féle szóknak edgyüvé tételében olyan szabadsággal élnek, melly a' deák és frantzia

nyelvben nem szokás. Tudni illik két vagy több szókból edgyet tsinálnak minden változtatás nélkül egy mas mellétévén azokat. Melly is, a' mint könnyen észre vehetni, ki-merithetetlen kútfő a' szóknak szaporítására, és gondolatainknak könnyen lehető kifejtésére.

XVIII. R E G U L A.

Mikor vallamelly mértéket, vagy hasonlóságot kívánunk jelenteni, az Adjectivumot mindjára, a' Substantivum után szokás tenni, melly olztán tsak úgy declináltatik, valamint más Adjectivum; p. ok. annak helyébe, hogy valaki ezt mondhatná: hoch, oder weit wie der Himmel, olyan magas vagy mélyse mint az ég, igen szépen mondatik:

Dein himmelhoher Geist, a' teégi magasságu értelmed.

Dein Geist ist himmelweit, a' te értelmed eget ér.
Der Nachgierige beschehet nicht vor der Strafgerechtigkeith Gottes, a' bolzúlágot kívánó az Istennek büntetés igazsága előtt meg-nem állhat.

baumdick, hüvelyknyi vastagságu.

zirfelrund, tizikalom kerék-égü.

blutroth, vér piroságu.

eisenhart, vas keménységü.

eisfalt, jég hidegségü.

ellenlang, egy részei hozzáságü.

handbreit, tenyéryi szélességü.

steinhart, kö keménységü. &c.

XIX. R E G U L A.

Azok az Adjectivumok, mellyek bővseget vagy fogyatkozást jelentenek, igen helyesen kaptsolatnak öszve a' Substantivumokkal, hogy azokból egy szó légyen. p. o.

a' helyett reich an Gnade, jobban modatik—gnadenreich, kegyelemmel bővölködő. kegyelmes.

—reich an Geist, bö értelmü; — — geistreich, értelmes.

—reich an Sinn, nagy elméjü; — — sinnreich, elmes.

- reich an Liebe, szerelemmel bővölködő; liebreich, szerelmes, nyá as.
- reich an Trost, vigasztalással telyes: — trostreich, vigasztaló.
- reich an Kunst, nagy mesterségű — kunstreich, mesterséges.
- reich an Freude, örömmel bővölködő; freudeereich, vigasságos.
- voll von Kummer, búval telyes, kummervoll, bús. &c.
- Intés.* Tsak hogy eleintén a' német nyelvnek tanulóin ezen szóknak isinálásához magok ne fogjanak előbb, mig magokat némelly könnyű irásokban derekassan nem gyakorolták: mert meg-eshetik, hogy olly szókat kaptsolnának ölzve, a' mellyek szokásba nem vétettek, holott külömben a' Grammatikának szokott reguláihoz alkalmaztatván, kétség kívül jók lehetnének; p. o. sinleer, elmétől üres; gedankenleer, gondolatoktól üres &c. nem mondatik, hanem sinalos, értetlen; gedankenlos, gondolatlan.

XX. R E G U L A.

Azok a Substantivumok, mellyek a' dolognak valamelly minemüséget vagy tulajdonságát, hasonlatosságot vagy részét jelentik, alkalmasint ölzve kaptsolthatnak azon dolognak nevezetivel p. o.

Der Sinn der Weiber, (az aszszonyoknak értelme;) helyett igen szépen mondatik egy szóval; der Weibesinn, az aszszonyi értelem.

Das Spiel der Kinder, a' gyermekeknek játéka; das Kinderspiel, gyermeki játék.

Der Kopf eines Ochsen, az ökörnek feje, ein Ochsenkopf, ökörfő.

Das Ohr eines Esels, a' szamárnak a' füle; ein Eselsohr, szamárfül.

Die Art des Lebens, az életnek neme; die Lebensart, élet neme. &c.

Jegyzés E'-félekepen főmáltatnak a' Verbumokból és Substantivumokból ölzve kaptsol Substantivumok, tudni illik a' Regularis Conjugatiokban az Imperativust vezi az ember és el-vetyén annak az utolsó e be-

ájét, a' Substantivum eleibe tészí; a' mellyből ol'tán öszve kaptsolt Substantivum leszén; p. o. *Schreibfeder*, író toll; *Schreibsch*, seprő toll, toll seprü; *Fischangel*, halfogó horog; *Kochlöffel*, főző kalán; *Trinkglas*, pohár, (ivo pohár.) &c.

Ilyen Substantivumok igen bő számmal találtnak a' németeknél; mellyek pedig az Adverbiumokból, Præpositiokból, és más partikulákból lesznek; azokat a' jó féle könyveknek olvasásából leg-jobb meg-tanúlni.

Az Adjectivumokról.

XXI. R E G U L A.

A' Comparativus után als vagy denn tétetik; a' Superlativusra pedig, von avagy unter annak Casusával edgyetemben, vagy-is csak a' Genitivus szokot Præpositio nélkül következni; p. o.

Er ist größer, als vagy denn ich, ő nagyobb nálamna!

Dies ist schöner, als vagy denn das, ez szebb amannál.

Ich habe mehr, als vagy denn du, énékem több vagyon hogy sem néked.

Du bist der größte, von vagy unter deinen Brüdern, te leg-nagyobb vagy a' te féjü testvéred között.

Avagy Præpositio nélkül a' Genitivusban.

Du bist der größte deiner Brüder, te a' testvéred közt a' leg-nagyobbik vagy; die schönste unter, vagy von den Weibern, vagy die schönste der Weiber, az al'fzönyök között a' leg-szebbik.

XXII. R E G U L A.

A' mikor két Comparativus két egy más ellen szegeztetett szóllásokban találtnak; az elsőnek eleibe je, mennél, tétetik, és a' másíknak eleibe desto, annál; némelly jó féle könyvekben pedig, mindegyik előtt je, találtnak. p. o.

Je eher, desto (je) lieber, mennél előbb, annál inkább szeretem.

Je geschwinder desto besser, mennél hamarabb, annál jobb.

Je mehr man verzehrt, desto weniger behält man, mennél többet költ az ember, annál kevesebbet tart meg.

Wir müssen desto lieber eine andere Sprache lernen, je weniger die unsrige den Ausländern bekannt ist, annyival is örömelebb kell más nyelvet tanulnunk, mennél kevésbé ismeretes a' miénk a' külföldieknél.

XXX. R E G U L A.

Azon Adjectivumokhoz, a' mellyeknek nintsen Comparativuffok, más Adverbiumokat vagy Adjectivumokat lehet tenni; ha valamelly hasonlítás vagy szállítás kívántatik a' beszédben; p. o.

Komm herunter,	besser herunter,	ganz herunter.
jere le,	alába, lejjeb	egészle-le; leg-lejjebb.
Geh hinein,	weiter hinein,	ganz hinein.
eredj-bé.	bellyebb,	szinte-bé; leg bellyebb.
Steig hinzu,	mehr hinzu,	ganz hinzu.
menny oda,	odább,	leg odább, szinte hozzá.
Lauf zu ihm hin,	besser zu ihm hin,	ganz zu ihm hin.
fuls hozzá,	közelebb hozzá	egészlen hozzá. &c.

A' III. T Z I K K E L Y.

A' Pronomenek avagy nevezet helyett való szóknak rakásáról.

I. R E G U L A.

A' Pronomeneket Articulus nélkül téfzi a' német a' Substantivumokhoz, nem úgy mint a' magyar, ki néha Articulussal-is téfzi. Ezeknek a' Pronomeneknek pedig az ő Substantivumokkal a' Genusban, számban és Casusban meg-kell edgyezniek; p. ok.

Wir sind durch deine Güte glücklich geworden, mi a' te jószágod által lettünk izerentsélesek.

Mein Vater und meine Mutter sind vermögliche Leute gewesen, az én atyám és anyám tehetős emberek voltak.

Ich habe deine Gelder schon alle eingesammelt, én a' te pénzedet már mind bé-szeltem.

Wo ist dein Buch? hol a' te könyved?

Ich sehe meinen Leib wie ein Gewand verschleissen, látom hogy a' tellem mint a' ruha-el-váslik.

In Gott ruhet meine Seele allein, vad húlt sich in sich selber ein, egyedül az Istenben nyugszik az én lelkem, és önnön magában rejtezik.

Jegyzés Szükség itt még egyszer a' Possessivum Pronomenről szólnom, mivel hogy ez izokot a' magyarnak nagyobb bajt szerezni, annál inkább hogy néki nincsen külömbféle Genus, mint a' németnek.

Tsak azt tartjuk tehát eszünkben, hogy a' harmadik személye ennek a' Pronomen Possessivumnak, a' Masculinumban: sein, seine, sein, Femininumban: ihr, ihre, ihr, a' Neutrumban ismét: sein, seine, sein, Ezen Genust pedig a'-hoz a' szóhoz szükség alkalmaztatni, a' melly a' bíró személyt vagy dolgot jelenti; p. ok.

Masculinum. Mein Vater hat seinen Bruder bey sich, az atyám az ő bátyát (vagy ötsét) magánál tartja.

Femininum. Meine Mutter hat ihren Bruder bey sich, az anyám az ő bátyát (vagy ötsét) magánál tartja.

Masculinum. Mein Vetter hat sein Kind verlobren, a' bátyám az ő gyermekét el-vezette.

Femininum. Meine Muhme hat ihr Kind verlohren, az én ángyom az ő gyermekét el-vezette.

Neutrum. Das Kind beweinet seinen Vater und seine Mutter, a' gyermek az ő atyát és anyát siratja.

Ki-tetszik ezekből a' példákhól, hogy ez a' Pronomen: ihr, ihre, ihr, azt a' másod nembéli személyt nézi, melly azon dologgal bír; és hogy annak végezete azt a' Genust, számot, és dolgot jelenti, a' mellyet amaz bír.

A' többes számban mind a' három nembéli szók-
ra nézve ez a, Possessivum Pronomen: ihr, ihre, ihr-

Die Soldaten, haben ihrem Kaiser zu Ehren einen
Feyertag gemacht, a' katonák az ő Tsázarjok tiszte-
leletére innepet ültek.

Die Einwohner haben ihr Schloß verbrannt, a' la-
kók az ő várakat el égették.

Die Bürger haben ihre Häuser verkauft, a' polgárok
az ő házaikat el-adták.

Die Weiber haben ihre Tracht verändert, az alszö-
nyök az ő viseleteket meg-változtatták.

Néha a' Possessivum Pronomennel a' német-is úgy
él, mint a' magyar; holott rend szerént két
külömbféle Substantivumokat csak úgy szo-
kott öszve rakni, hogy az edgyiket a' Ge-
nitivusban téstí; p. ok.

Meiner Mutter ihr Bruder, az anyámnak az ő
bátya.

Ich habe meines Bruders Kleid angezogen, az ötsém
ruhájába öltöztem.

Meiner Schwester ihre Schopshaube, a' néném bubja.

Meiner Ruhme ihr Kind, az anygom gyermeke.

Der Soldaten ihr größtes Glück war, daß &c. a'
katonáknak leg-nagyobb szerentséjek a' vólt, ho- y &c.

Man hat ihm seine Pferde gestohlen, el lopták a'
lovait &c.

Holott ezeket a' szóllásokat másképen-is lehet ejte-
ni; 's rend szerént helyessebben így mondjak
Meiner Mutter Bruder, az anyám bátya.

Meiner Schwester Kind, a' nénémnek gyermeke.

Das größte Glück der Soldaten war, daß &c. a' leg-
nagyobb szerentséjek a' katonáknak a' vólt, hogy &c.

De néha még-is szükséges ezen Possessivum Prono-
ment oda tenni a' Genitivus mellé; valamikor
tudni illik az oda meg kívántatott Substantivum
el-hagyarik, és csak értenik; p. ok.

Welchen Wagen willst du verkaufen? meiner Mutter
ihren, mellyik szekeret akarod el-adni? az anyámét.

Welche Bücher werdet ihr nehmen? unserer Mutter
ihre, mellyik könyveket veszitek-el? a' mi anyánkéit.

Mit

Mit welchen Pferden, wollen sie ausfahren? mit meines Vater seinen, mitsoda lovakon akar kegyelmed ki-menni? az én atyáméin.

A' németek ezen Pronomenekkel még akkor-is élnek mikor a' magyar a' Relativa Particulákat: azok, azon, azok közül, 's a' t. szokta tenni vagy alattomban érteni; p. ok.

Hat er deren viel? ja, er hat ihrer mehr, als hundert, sok van-é néki abból? igen-is, száznál-is több vagyon néki.

Hat er viele Kleider? ja, er hat ihrer mehr, als Tage im Jahre sind, sok ruhája vagyon-é néki? több vagyon néki, hogy sem. nap az elzöldöben.

Wie viel sind ihrer hier? es sind ihrer acht, hányon vannak ittem? nyolczan vannak?

Warum verkauft er seine Pferde? weil er sich ihrer nicht mehr bedienen will, miért adja-el a' lovait? mert többé nem akarja hasznokat venni.

Was spricht er von ihnen? er spricht nicht viel Gutes von ihnen, mit bezél felölök? nem sok jot mond felölök.

Was will er? ich will das Interesse von der Frau N. ihren Kapitalien, mit akar? az interestsét az N. afzszony kapitalizának.

II. R E G U L A.

A' welcher és der Pronomen Relativumnak ugyan azon Genusban és számban kell lennie, a' mellyben az elől járó Substantivum vagyon; a' Casus pedig, az utánna való Verbumból függ. Melly a' magyaroknál is különben nintsen; p. ok.

Der Hund welchen ihr gestern zu schenken bekommen habt, ist euch davon gelaufen, azon kutya, mellyet ti tegnap ajándékba vettetek, el-szaladt.

Das Pferd, welches ihr gekauft habt, gefällt mir nicht, az a' ló, mellyet ti vettetek, nekem nem teszlik.

Was kann ein Herr für kluge Sinnen haben,
Dem allezeit die Vernunft im Becher liegt begraben
Und auf dem Glase schwimmt?

Hogy hogy lehet okos elméje az olyan úrnak.
A' kinek az ezze mindég, a' pohárban vagy on
el-temetve.

És a' pohár felett úszik?

III. R E G U L A.

Az ich, mein, és dein, Substantivum gya-
nánt-is tétetik, ekképen:

Mein halbes Ich, magamnak Hasonfele, felem,
feleségem.

Mein ander Ich, magamnak (személyemnek) mássa.

Mein ganzes Ich, saját magam.

Das Mein und das Dein, az enyim és a, tiéd.

IV. R E G U L A.

Ezek helyett a' welches és das Relativum
Pronomenek helyett igen alkalmassan elhet az
ember evvel a' so szótskával, de csak a' Neu-
trum Genusban p. o.

Das Haus so, (welches, das) vormals mir zugehöret
hat, ist es schon dein? az a' ház, melly annak előtte
enyim volt, vallyon már most a' tiéd-?

Ein Volk, so (welches, das) die Wissenschaften liebt,
wird glücklich, az a' nép, melly a' tudományokat ize-
reti, boldogúl.

V. R E G U L A.

Ezeket a' der, die, das, dieser, derselbe,
&c. mutató Pronomeneket némellykor el-
het hagyni a' beszédben; csak hogy az által
az értelem ne homályosodjék: p. o.

Wer zeitliche Freuden genießen will, muß Geld haben,
a' ki az ideig tartó örömben részesülni akar, annak
pénzének kell lenni (e' helyett: der muß Geld haben.)

Die uns hassen, sind unsere Feinde, a' kik minket
gúdnak, azok a' mi ellenségeink, (e' helyett: die-
se ind, &c.)

Was der eine will, verachtet der andere, a' mit az
edgyik kíván, azt a' másik meg-veti (e' helyett: das-
selbe verachtet der andere.)

A' IV. T Z I K K E L Y.

Az időt jelentő szónak rakásáról.

E L S Ö S Z A K A S Z.

A' személyes Verbummal való Nominativusról.

I. R E G U L A.

A' személyes vagy Personale Verbum, ha parantsoló vagy határozatlan formában nintsen, Nominativust kíván maga mellé; p. o.

Im Anfang schuf Gott Himmel und Erde; und die Erde war wüst und leer, und Gott sprach: &c. kezdetben teremté Isten a' mennyet és a' földet; a' föld pedig puszta és üres vala, 's monda az Isten: &c.

Die Ehre unterhält die freyen Künste, a' betsüles táplállya a' szép tudományokat.

Ich werde ein Buch schreiben, könyvet fogok írni.

II. R E G U L A.

A' kérdező szóllásokban a' Nominativust a' Verbum után kell tenni; de csak a' segéto Verbum után, a' hol a'-féle vagyon, melly olyankor a' hozzá tartozandó elő-kelő Verbumtól el szakasztatik; p. o.

Ist der König schon abgereiset? el-indúlt-e már a' király?

Wo ist dein Bruder Abel? hol van Abel ötséd?

Wer ist die Frau welche mit ihm gegangen ist? kitoda az az asszony, a' ki véle ment?

III. R E G U L A.

Néha az ok-vető szóllásban nem tétetnek nyilván ezek a' szók: wenn, dafern, wofern, és akkoron a' Nominativusnak a' Verbum után kell lennie; p. o.

Bersprichst du mir es, so ist es gut, ha meg-ígéred, jól vagyon,

Schláft er, so wird es besser, mit ihm, hogyha alusszik, gyógyúl.

Redest du so schweige ich, ha te szóllasz, én halgatok.
 Fällt der Himmel ein, so kann er die Weise decken,
 aber nicht schrecken, ha bé szakad az ég, el-borithatja
 ugyan a' böltseket, de meg-nem ijesztheti.

A' MASODIK SZAKASZ.

A' Genitivussal való Verbumokról.

I. R E G U L A.

Erre a' kérdésré: wessen? kié mié? a'
 Substantivumnak Genitivussával kell felelni.

Wessen ist das Bild und die Ueberschrift? des Kaisers?
 kié a' kép és a' felyül való irás? a' tsászáré.

II. R E G U L A.

Mikor seyn malmelley vélekedést, hajlandó-
 ságot, vagy ketvetlenséget jelent, Genitivus-
 sal tétetik; p. o.

Ich bin der Meinung, des Sinnes, des Glaubens,
 der Hoffnung, olyan vélekedéssel, értelemmel, hitel-
 lel, reménsséggel vagyok.

Ich bin des Vorhabens, olyan szándékkal vagyok.

Sie sind des Dinges satt, meg-únták.

Dies ist meines Thuns nicht, nem az én dolgom.

Ich bin der Arbeit müde, réa úntam a' munkára.

Ich bin meines Lebens satt, meg-úntam életemet.

Es ist meines Amts nicht, nem az én tisztségem.

Er ist Willens, szándékozik.

Azon Verbumnak az A, B, C, szerént való
 mutató táblájok: a' mellyek Genitivussal
 egybe kötethetnek.

anklagen, vádolni valamivel,	sich bemächtigen, meg-gyöz- ni, bir-okába venni.
sich annehmen, partyat fogni,	sich bemühen, meg-nyerni.
sich bedienen, háznát venni, véle élni.	berauben, meg-fosztani.
bedürfen, szükségködni,	sich bescheiden, fel-venni, út- ba igazódni, engedni.
sich begeben, le-mondani va- lamiról.	beschuldigen, réa fogni.
belehren, tudósítani, el-iga- zítani,	sich besinnen, emlékezni, gon- dolkodni,

sich entäußern, magát meg- fosztani.	genießen, élni vele, hasznát venni.
entbehren, nála nélkül lenni.	lachen, neverni, valamin.
sich entbrechen, meg-szítani.	leben, lenni (valamelly re- ményességgel vagy bizo- dalommal.)
sich enthalten, meg tartóztat- ni magát.	nöthig, haben, hijával lenni.
entlassen, el-botsátani.	pfelegen, gondját viselni.
erweledigen, fel-szabadítani, kiadni valamin.	reuen, bánni.
sich erschlagen, ki adni rajta.	sich rühmen, dítsekedni.
sich entsinnen, reá-gondolni magát.	sich schämen, szégyenleni.
sich erbarmen, irgalmazni, könyörülni.	tehn, lenni.
sich erin, nera, meg-emlékezni.	spotten, tsúfolni.
sich erkühnen, hátorkodni.	überühren,) meg-gyözni
ermangeln, hibázni, el-má- latni.	überweisen,) valamiről.
erwähnen, emlékezetet ten- ni, emléteni.	überzeugen,)
sich erwähren, védelmezni, magát, ellent állani.	verbleichen, el-halaványodni.
sich erfreuen, örülni.	vergessen, el-felejtkezni.
sich gebrauchen, élni vele.	sich verlohnen, meg-érdemleni
gedenken, meg emlékezni.	sich verwundern, tsudálkozni.
	warten, várakozni, mivel ni, el-járni (tisztiben.)
	sich weigern, magát vonogat- ni, meategegni
	würdigen, méltóztatni.
	zeihen, feddeni valamiről.

A' HARMADIK SZAKASZ.

A' Dativussal való Verbumokról.

REGULA.

Erre a' kérdésre: wem? kinek? Dativussal
ejtik a' feleletet, hol előtte, hol utánna a'
Verbumnak; p. o.

Wem bringt ihr das? ich bringe es dir, ihm, ihr, euch,
ihnen, kinek hozzátok azt? néked, néki, titek, ő
nékik viszem.

Wem gebt ihr die Schuld? ich gebe euch selbst die
Schuld, kit okoztok? titeket magatokat.

Jegyzés. A' werden, machen, és mind azokat a' Ver-
bumokat, a' mellyek ezzel az an, vor, zu, vagy nach,

Præpositióval egybè kaptoltainak, a' személynek
Dativusával szokás tenni; p. o.

Ich gebe ihm zu, meg-szerzem néki, engedek néki.

Ich sehe ihm zu, nézem, szemlélem.

Ich rede ihm zu, reá beszéllem ötet, meg-dorgálom.

A. B. C. szerént mutató táblájok azon Ver-
bumoknak, a' mellyek a' személynek
Dativusát kívánnak.

abfordern, el kérni.	dieneu, szolgálni.
absagen, le-mondani.	drohen, fenyegetni.
abslagen, nem adni, meg- ragadni.	empfehlen, ajánla i, ditsérni.
abtragen, számot adni, meg- adni.	erklären, izenni, jelenteni.
abzugeben, meg-hagyni, pa- rantsolni.	entrichten, meg-adni, le- szetni.
angehören, valakié lenni, tartozni.	entziehen, meg-vonni, el- húzni.
anmerken, észre venni.	erhandeln, el-alkudni.
angeheissen, reá bizni, hagyni, szabad akarat- jára bocsátani.	erkaufen, meg venni, meg- vásárolni.
ankündigen, hirdeni.	erschuen, ki-nyilatkoztatni.
aufschlagen, aqhesten, reá fog- ni, reá kenni, reá tudni.	ermiedern, fefelgetni, felelni,
antragen, kínálni.	viszsa fizetni, meg- szolgálni.
ansetzen, jelenteni.	erzählen, elő-beszélleni,
anzünden, gyujtani.	folgen, nachfolgen, követni,
aussauern, lefelkedni.	ügedelmeskedni.
aupassen, meg-lesni.	geben, adni.
aufwarten, uavarnolni.	gehören, valakié lenni, tar- tozni.
befehlen, parantsolni.	gehörchen, szót fogadni,
begleichen, elő-menni, szembe- akadni, öfzve találkozn.	gleichem, hasonlítani.
bereiten, készíteni.	gönnen, nem irigyleni.
bezahlen, meg-fizetni.	haukeln, hízkelkedni.
bezeigen, mutatni.	helfen, segéteni.
biehen, darreichen, ajánlani, nyujtani, adni.	klagen, panaszkodni.
bringen, költsön adni.	langen, rogadni.
bringen, hozni vinni.	langen, elő-adni, nyujtani.
danken, meg-köszönni.	leben, élni.
	leihen, költsön adni.
	leuchten, világosítani.
	lieblosen, nyakaskodni, ö- lelni,

lohnem, fizetni, meg-jutal- mazni	verabönnen, jülassen, meg- engedni.
lügen, hazudni.	verhalte-, el-titkolni.
magabönnen, irigyleni.	verstellen, tétetni magát, szinleni.
nachbeten, utánna imád- kozni, mondani.	verkündigen, hirdetni.
nachbringen, utánna hozni vinni.	versagen, nem adni, meg- vonni, meg-tagadni.
nachgeben, helyt adni, en- gedni.	versprechen, igérni.
nachgehen, utánna járni.	verweisen, pirogatni, sze- mére hanygni.
nachlaufen, utánna szaladni.	verzeihen, meg bocsátani.
nachlassen, kerge ni, utánna futni, haj an, járni.	vorlesen, elő olvasni.
nachsehen, utánna allani, u- tánna valónak lenni.	vorreiten, elő-lovagolni.
nehmen, venni.	vorsagen, elő-mondani.
neuen, nevezni.	vorschreiben, elő-írni, elei- be írni, parantsolni.
nützen, használni.	vortreten, elő lépni.
op ern, aldozni.	weigern, meg-vonni, nem engedni.
prophezeihen, jövendőlni.	weisen, mutatni.
rauben, el lopni, rabolni, fosztani.	weissagen, jövendőlni.
räuchern, füstölni.	widerstehen, ellene állani.
reichen, kezibe adni.	widerstreben, ellene lenni.
rufen, hívni.	winken, jelt adni, integetni.
sagen, mondani.	wünschen, kívánni.
schaden, kárt tenni.	zeigen, mutatni.
schenken, ajándékozni.	zubringen, reá köszönni, vinni.
schmeicheln, hízeltkedni.	zubereiten, elkészíteni.
sprechen, szólani.	zuführen, eleibe vezetni.
stehlen, lopni.	zuhören, halgatni, figyel- mezni.
sterben, halni.	zulegen, hozzá tenni, párt- ját fogni.
steuern, róla tenni, véget vetni, adózni.	zusagen, meg-igérni, fo- gadni.
thun, tselekedni.	zusammen, szerzeni.
frauen, bizni, hinni.	zutrinken, a' poharat reá köszönni.
trogen, nyakaskodni, bo- szuságot tenni.	zufragen, történni, esni &c.
verbiethen, meg-tiltani.	
vergallen, meg-keseríteni.	
vergeben, meg-bocsátani.	

A' NEGYEDIK SZAKASZ.

Az Accusativussal való Verbumokról.

I. R E G U L A.

A' mivelésbéli Verbum, a' wen? (kit?) vagy was? (mit?) kérdésekre való feleletül Accusativust kíván maga mellé, p. ok.

Fürchtet Gott, haltet seine Gebote, und ehret den König, féljétek az Istent, tartsátok-meg az ő parancsolatit, és tiszteljétek a' királyt.

Seinen Nächsten lieben ist eine der höchsten Pflichten, a' felbarátyát szeretni, az a' leg-nevezetesebb kötelességek közül való.

Man sagt, daß er die Wissenschaften sehr hoch schätzet, úgy mondják; hogy a' tudományokat nagyra bicsüli.

II. R E G U L A.

Ezekre a' kérdésekre: wie viel? mennyit? wie weit? mennyire? wie lang? mekkora? mennyire? wie hoch? milyen magas? mekkora? wie breit? mennyi szélességü? wie dick? milyen vastag? wie lange? mennyi ideig? wie alt? milyen idős? mindenkor Accusativussal kell felelni.

Wie viel kostet die Elle von diesem Tuch? sieben Gulden, hogy réfe ennek a' posztónak? hét forint.

Mein Herr! wie viel Meilen reisen sie täglich? zwölf Meilen, hány mért-földet jár az uram egy nap? tizenkettőt.

Wie weit ist es von Wien nach Ofen? dreißig Meilen, mennyire vagyon Bécs Budához? harmincz mért-földnyire.

Wie hoch ist dieser Baum? sechzig und eine halbe Elle, milyen magas ez a' fa? hatvan és fél réfnyi.

Wie dick ist dieses Faß? vier Schuhe, milyen vastag ez az hordó? négy láb nyomat.

Wie lange hat der Krieg gedauert? zehn Jahre, mennyi ideig tartott a' háború? tisz esztendőig.

Wie alt ist diese Jungfer? zwanzig Jahr, hány esztendős ez a' leány? husz esztendős.

III. R E G U L A.

Ezekre a' kérdésekre: wie theuer? wofür? wie hoch? mennyi áron? hogy? az Accusativushan kell a' feleletnek lenni ezen Præpositiokkal; um, für, unter, vagy über? p. ok.

Ich habe dies Land um, (vagy für) fünf und dreißig tausend Thaler gekauft, ezt a' jószagot 35000. talléron vettem.

Hast du dir um (vagy für) die fünfzig Gulden ein Kleid geschafft; ruhát szerzettél-e magadnak azon az ötven forinton?

Der Garten, kriegt ihr nicht ums Geld, a' kert pénzért nem leszen a' tiétek.

Ich gebe mein Haus nicht unter tausend Gulden, házamat nem adom alább ezer forintnál.

Ich verzehre jährlich über 400 Thaler, esztendőnként 400 tallérnál többet költök.

Meine Taschenuhr kommt mir schon über zwölf Dukaten zu stehen, az én zsebbe való óráam többé került tizenkét aranyomnál.

IV. R E G U L A.

A' wohin? hová? kérdésre való felelet, gen, in, auf, Præpositiokkal tejendő Accusativust kíván p. ok.

Wo fährst du hin? auf die Jagd, auf das Land; gen Wien, gen Himmel, hova megy? vadászni; a' mezőre; Béis felé. ég felé.

Wir gehen in die Stadt, in die Kirche, in den Garten, a' városba, a' templomba a' keribe megyünk.

Jegyzés. Innét ki véteinek azok a' Verbumok, mellyek ezen in és nach præpositiokkal tétetnek: mert ezek mindenkor Dativust kívánnak; a' minc felelyebb a' Dativusról szabott első Regulában meg-mondottuk; p. ok.

Er gehet zu mir, hozzám jön.

Ich komme zu ihnen, egyetmedhez megyek.

Ich werde mich dem Walde zuwenden, az erdőnek
vélszem utamat.

Ich werde erst morgen nach Hause gehen, csak holnap fogok haza menni.

Künftige Woche reise ich nach Ungarn, jövő héten magyar országba megyek.

Geh nur diesem Wege gerade nach, csak egyenesen ezen az úton menny.

V. R E G U L A.

Némelly Verbumok, úgymint: lehren, tanítani; nennen, hívni; heißen, nevezni; machen, tenni; fragen, kérni; két Accusativust kívánnak; az edgyik a' személyt, a' másik a' dolgot jelent; p. ok.

Er lehret sie seine Sitten und Rechte, az ő rendtartására és törvényeire tanítja őket.

Herr lehre mich deine Wege, uram taníts engemet a' te útadra.

Er nennet ihn seinen Freund, az ő barátjának nevezi őtet.

Sie nennet mich, (heißt mich) ihre Tochter, az ő leányának hív engem.

Jegyzés. Valamikor lassen, más Verbummal mint egy segítő Verbum egybe vagyon kötve, Accusativust kíván; de magánosan Dativussal réterik.

Läßt ihn zu mir kommen, hadd jöjjön hozzám, bocsásásatok hozzám.

Man muß ihn red'n lassen, hadd beszéllyen.

Er ließ die Reiterey vorrücken, a' lovasokat lépteté elő.

Läßt ihn sein weiniges Vermögen in Ruhe genießen, hadd éljen kevés értékével békével.

Ich habe meiner Schwester mein ganzes Erbtheil gelassen, minden örökségemet a' nénémnek engedtem.

Läßt ihm die Ehre, engedjétek-meg néki a' becsületer.

VI. R E G U L A.

A' Vizszaló Verbumnak nagyobb része mellé Accusativus kívántatik.

Sich besinne mich, reá gondolom magamat.

Sich erinnere mich, meg emlékezem.

Sich erkühne mich, bátorkodom.

Du bekümmerst dich, aggódol.

Sie bemühen sich, iparkodnak.

Wir schämen uns, szégyenlyük &c.

Jegyzés. Ezek a' Verbumok:

Sich einbilden, képzelődni; sich helfen, segíteni magán.

Sich vorstellen, képzelni magának; sich rathen, tanácsolni magának.

Ambár vizszaló Verbumok, mindazonáltal Dativussal tétetnek.

VII. R E G U L A.

Nagyobb része a' személyetlen Verbumoknak Accusativust kíván; p. ok.

Es regnet große Tropfen, nagy cseppek esnek.

Es friert Eischoden wie eine Hand dick, tenyérvnyi széllelségre és fagyott.

Es schicket sich,)

Es geziemet sich,) illik.

Es gebühret sich,)

Es gehöret sich,)

Es trägt sich zu, meg-tör-énik.

Es mundert mich, csudalkozom rajta.

Es hungert mich, éhezem; es dürstet mich, szomjúhozom.

Es erbarmet mich, szánom könyörülök rajta.

Es rühret mich, meg-indúlok rajta.

Jegyzés A' következőket mindazáltal Dativussal szokás tenni.

Es ahndet mir, előre látom, érzem.

Es begegnet mir, történik vélem.

Es fällt mir leicht, (schwer) nekem könnyen (nehéz) esik.

Es gebühret mir, nékem illik.

Es gefällt mir, nékem tetszik.

Es gehöret mir, hozzám tartozik, item nékem illik;

Es gelingt mir, nékem jól elik.

Es grauet mir, iktódom tőle; es ist mir leid, bánom fajjalom.

Es mißfällt mir nékem nem tetszik.

Es mangelt mir, nékem hibázik, hiával vagyok.

Es mißlingt mir, szerentsétlenül elik, toszizúl mégyen végbe.

Es träumet mir, álmodom.

ÖTÖDIK SZAKASZ.

A' Vocativussal való Verbumokról.

I. R E G U L A.

A' Vocativus mindjárt eleibe vagy utána tétetik a' Verbumnak; p. ok.

O Gott! höre meine Worte, und merke auf meine Reden, Istenem! halgasd-meg az én szavaimat, és figyelmezz az én beszédimre.

Nimm mein Schreyen, mein Rönig und mein Gott, értsd-meg az én kiáltásomat, én királyom 's én Istenem!

Mein Freund! ich bitte sie, thun sie mir den Gefallen, édes barátom, kérem, kedvemért tselekedjé azt-meg.

Gib mir, mein Sohn, dein Her;! ad' nékem fiam a' te szivedet.

Freund! bezahle deine Schulden, barátom! fizessd-meg az adósságodat.

II. R E G U L A.

Az indulatos és hathatós szóllásokban vagy kérdésekben a' Nominativus helyébe a' Vocativus szokott tétetni; p. ok.

Verhängniß! steht es allein in deinen Händen,
Den Zeiger auf die Zahl des Todes hinzuwenden?

Orök végezés! hat csak te rajtad áll,

Hogy mutató ujjadat az halál számára tégyed?

Ihr Freunde! möchtet ihr doch eure Wohlfahrt erwägen? Atyamiai! bár csak boldogságotokat meg-gondolnátok.

H A T O D I K S Z A K Á S Z.

Az Ablativussal való Verbumokról.

I. R E G U L A.

A' melly Verbumok, valamelly szerzőt, eszközt, időt, okot, módot, társaságot, vagy segítséget jelentenek, azokhoz Ablativus hol elől, holutól tételik; p. ok.

Wie die Fische mit dem Angel, also werden auch die Menschen durch die Wollust gefangen, valamint az halak horroggal, úgy az emberek is a' gyönyörűségek által meg-fogattainak.

Berichte deine Arbeit mit Aufmerksamkeit, jól reá figyelmezve vidd a' munkádat végbe.

Nach der Anordnung Gottes müssen wir alle sterben, az istennek rendelése szerént mindnyajunknak meg-kellerik halni.

Nach drey Tagen will ich wieder auferstehen, harmad nap mu va ismét fel-fogok támadni.

Es ist nicht leicht sein Glück mit gleichem Muthe zu ertragen, nem könnyű dolog, a' maga szerentséjét egyenlő szívvvel el-viseini.

Ich bin mit ihm nach Leipzig gereiset, én ő véle Lipshaba mentem.

Er hat mit seinem Volke das ganze Land verwüstet, népével az egész országot el-pusztította.

Thut alles mit Verstand, mindeneket észellen tse-lekedjetek.

Rebfi ihm, véle edgyütt.

II. R E G U L A.

Azon Verbumok, mellyek valamelly helyen való lételt vagy maradaft jelentenek, Ablativust kívánnak magok mellé; p. ok.

Bleib lange in einem Lande, so kannst du die Sprache desselben erlernen, maradgy sokáig egy országban, 's meg-tanulhatod annak nyelvét.

Er wohnet in der Stadt, a' városbán lakik.
Er ist auf dem Lande, a' mezőn vagyon.

III. R E G U L A.

A' szenvedésbéli vagy Passivum Verbum előtt vagy után, az Ablativus szokott a' von vagy mit prepositióval lenni; p. ok.

Ich werde von ihm in der deutschen Sprache unterrichtet, én tőle a' német nyelven oktattatom.

Ein vernünftiger, Vater wird von seinen Kindern geliebet, az értelmes atya az ő gyermekeitől szeretetik.

Die Schlacht ist mit dem Bestande der Reiterey und des Fußvolkes gewonnen worden, a' lovaság és gyalogság által lett meg a' győzedelem.

Több nyelvekre szabható közönséges Regula.

Két vagy több Substantivum avagy Pronomen után a' Verbum a' többes számban tétetik; p. ok.

Die Wuth und der Zorn vermirren den Verstand, a' dühölség és harag, elzúrt vértű az embernek.

Die Nacht, die Liebe, und der Wein, ratheu zu nichts Gutem, az éjtzaka, a' szeretet és a' bor semmi jót nem tanátsolnak.

Wissenschaft und Tugend sollen allezeit treue Freundinnen seyn, a' tudomány és jó erkölcs mindenkor hív barátok légyenek.

Dein Vater und ich haben, (*) dich mit Schmerzen gesucht, a' te atyád és én bánattal ker sünk vala tégedet.

Ich und du glauben, (*) an den wahren Gott, én és te az igaz Istenben hiszünk.

(*) NB. Itten a' Verbum a' többes számnak első személyében tétetik, mivelhogy az első személy eránt a' beszédben nagyobb tekintet vagyon. Ekképen a' második személy-is a' harmadikra nézve, mintegy előbb valónak vétevéen. a' Verbumot maga szerént alkalmaztatja; p. ok.

Du und dein Bruder seyd ehrliche Leute, te és a' bátyád, (vagy ötséd) becsületes emberek vagytok.

Ihr und sie können damit zufrieden seyn, ti és ök av-
val meg-elégedhettek.

Armutz und ein guter Kopf sind oftmals beisammen,
a' szegenség és a' jó ész gyakran együtt vagynak.

A' HETEDIK SZAKASZ.

Az egybe szerkesztetett Verbumokról.

Külömb külömbféle példákkal ugyan már ennek
a' Grammatikának első részében meg-mutattam, hogy
's miként conjugáltak az öfzve-szerzen Verbumok,
és minémü időkben válnak-el az ö Præpositióktól.
Mindazonáltal még itt-is kívántam Regulákat ízabni,
hogy kellesték az ollyas Verbumokat az ö el-válások
után rakni. Mire nézve a' következő Regulákat
szükségképen figyelmetessen kell meg-olvasni.

I. R E G U L A.

A' jelentő és parantsoló módbéli jelen
való és alig múlt időben, az el-válandó Præ-
positiója a' Verbumnak; mindenkor a' Substan-
tívum vagy Pronomen után, és jobbára leg-
utólyán tétetik; p. o.

Ich rufe alle meine Freunde zusammen, minden atyám-
fiat egybe hívom.

Der König reitet allezeit in Begleitung unzähliger
Soldaten vorn her, a' király mindenkor, számtalan
lok katonáktól kíséretvén, leg-elő jár lóháton.

Wir kamen von der Reise gesund in unser Vaterland zu-
rück, az utazásból egészségesen jöttünk vissza a' mi ha-
zánkba.

Sie griffen den Feind mit unerschrockenem Muthe an,
erős szívvvel rohantak az ellenségre.

Ki-vétel. Valamikor ezek közül az als, da, wenn,
nachdem, weil, obwohl, sobald, daß, damit, Conjunctiók
közül valamellyik a' Verbum előtt vagyon, akkor az
elválható Præpositio meg-marad a' Verbum előtt; p. o.

Als wir von der Reise gesund in unser Vaterland zu-
rück kamen, so erfreueten sich unsere Geschwister, midőn
utazásunkból a' hazánkba egészségesen vissza jöttünk;
örvendoztek a' mi testvérink.

Da ich nach Hause eintraf, besuchte ich alsobald meinen Bruder, mihelyest háza érkeztem, azontúl meglátogatám az én bátyámat, (vagy ötsémet.)

Damit ihr euer Geld wieder bekommet, so flaget die Schuldner bey ihrem Richter an, hogy pénzeteket ismét kezetekhez véhetsétek, adjátok-fel az adóssakat az ő birájoknál.

Weil sie den Feind unerschrocken, angriffen, so nahm er alsogleich die Flucht, mivel minden félelem nélkül az ellenségre rohantak, azontúl szaladásra-is adta magát.

Ich wollte wünschen, daß er dazu käme, kívánám, hogy rajta kapna.

II. R E G U L A.

Mikor az említett mód es időbéli öszveszerzett Verbum mellett még más Verbum-is vagyon, akkor az elválható Præpositio a' maga Verbuma után, a' másik Verbumnak eleibe tétetik. p. o.

Ich fange morgen an zu arbeiten, 's nem: zu arbeiten an, holnap kezdek dolgozni.

Sie fingen früh Morgens an zu schießen, 's nem: zu schießen an, korán reggel kezdének lövöldözni.

Mein Herr, ra'eu sie mir ihren Schreiber her, um mir einen Brief abzuschreiben, 's nem: um mir einen Brief abzuschreiben her, hívja az uram az íródeákját ide, hadd írjon-le nékem egy levelet.

III. R E G U L A.

A' többi Modulokban és időkben pedig meg-marad az egybe kaptasolt Verbum azonképen, a' mint egybe kaptasoltatott; csak hogy a' Supinumban a' ge, az Infinitivusban pedig vagy-is a' Gerundiumban a' zu, a' Præpositio és Verbum közibe tétetik; p. ok.

Ich werde herkommen, ide fogok jönni.

Ich bin hergekommen, ide jöttem.

Man hütthe sich jemanden übel nachzureden, nem kell mást meg-szóllani.

Man hat uns verschiedene Meinigkeiten vorgesagt, sok féle ujságokat mondottak,

Sie bathen mich hin zukommen, kértek, hogy oda mennek.

IV. R E G U L A.

AZ el-válthatatlan Præpositiokkal öszve szerkeztett Verbum eleibe, a' Supinumban a' ge, toha sem tétetik, a' Gerundiumban-is a' zu, az egész Verbum előtt vagyon; p. ok.

Er hat mir verboten nach Hause zu gehen, nem: vergebotten, meg-tiltotta, hogy haza ne mennek.

Ich habe mich entschlossen ihm nichts mehr zu geben, nem: entgeschlossen, el-tökéltem magamban, hogy feramit többé nem adok néki.

Ich habe ihm seine Gutthat, gegen mich genug vergolten, vélem tett jó akarattját elégségesen vizsgálta szolgáltam néki.

Ich habe ihm vieles zu verdanken, sokat köszönhetek néki.

Er ist nicht willens hier zu verbleiben, nem szándékozik itt maradni.

NYOLTZADIK SZAKASZ.

A' határozatlan módról.

I. R E G U L A.

Mikór két Verbum öszve foglaló a- vagy Conjunctio nélkül, egymás mellé tétetik; akkor az edgyiknek a' határozatlan módban kell lennie; p. ok.

Ich lehre ihn deutsch sprechen, németül szólni tanitom.

Sie läßt mich grüßen, köszöntet engemet.

Ich will dich lehren Gutes thun, meg-tanítalak jó tselekedni.

Du sollst mir nicht vorlügen, ne hazudjál nékem.

Wir wollen nicht arbeiten, nem akarunk dolgozni.

Sie sahen dich spazieren gehen, látták tégedet sétálni,

Er lernet tanzen, reiten, fechten, tántzolni, lovag-
lani, kardoskodni tanul.

Er gehet betteln, koldúl.

Sag mich sachte nach Hause gehen, hadj mennyek
lassan haza.

Heißet ihn doch einmal schweigen, mondjátok néki,
hogy halgasson már egyszer.

II. R E G U L A.

Sok Verbum olyan, hogy más Verbum
melléje tétetvén, ennek Intinitivussa előtt a'
zu, Præpositiot meg kívánnyá; vagy-is hogy
tsak a' Gerundium mellé illik; p. ok.

Ich hoffe die deutsche Sprache bald zu erlernen, re-
ményelem, hogy a' német szót rövid idő alatt meg-
fogom tanulni.

Ich wünsche dir viel Glück zu überkommen, kívánom
hogy sok szerentsére kaphass.

Ich wünsche dich zu sehen, kívánlak látni.

Ich habe dir zu essen und zu trinken gebracht, en-
ned és innod hoztam.

Geben sie mir etwas zu schreiben, adjon kegyelmed
valamit irnom.

Ich habe viel zu thun, zu lesen, zu schreiben, zu re-
nen, sok dolgom vagyom, olvasnom, irnom és sza-
mot kell vetnem.

Ich denke dich daselbst zu finden, zu sehen, zu spre-
chen, und dich zu vernehmen, gondolom, hogy ott fel-
talállak, meg-látlak, véled szólni fogok és téged
meg-halgatlak.

III. R E G U L A.

Tiz Verbumoknak olyan különös tulaj-
donságok vagyom, hogy más Verbumok mel-
lett az el-múlt időt nem rend szerent jelentik,
hanem a' Supinumot az határozatlan jelen va-
ló időre el változtatják. Ezek pedig azok:
sehen, látni; müssen, kéntelennek lenni; dürfen, merni-
hören, hallani; können, tehemi; heißen, parantsolni.

lassen, hagyni; mögen, akarni; sollen, tartozni.
wollen, akarni.

Ich habe ihn sehen kommen, (nem gesehen kommen,)
láttam, hogy jöve, látam jönni.

Habt ihr es sagen hören? (nem gehört,) hallottá-
tok-é, hogy mondották? &c.

Man hat in rufen hören, hallottuk, hogy kiáltott,
hivott.

Er hat ihn reden lassen, beszélni hagyta.

Sie haben uns grüßen lassen, köszöntettek minket.

Sie haben wegreisen müssen, el-kellett menniek.

Er hat glauben müssen, daß &c. el-kellett hinnie,

hogy &c.

Ich habe nicht glauben können, nem hihettem.

Er hat nichts machen können, semmit sem tsinálhatott.

Ich habe es nicht sagen mögen, nem akartam meg-
mondani.

Er hat nicht mehr zu mir gehen dürfen, nem mert
öbbé hozzám jönni.

Wir haben ihn schweigen heißen, parantsoluk, hogy
halgasson.

Wer hat dichs thun heißen? ki parantsolta, hogy
tselekedjed?

Du hättest schweigen sollen, halgatnod kellett volna.

Er hätte nicht hingehen sollen, nem kellett volna
oda mennie.

Du hättest auch schweigen können, te is halgathattál
volna.

Sie hätten mehr thun können, többet tselekedhettek
volna.

Wir haben nichts sagen wollen, nem kívántunk szólni.

A' KILENTZEDIK SZAKASZ.

A segéto Verbumokról.

A' segéto szók az ő Verbumaiktól többi-
re el-szoktak válni; a' Verbumnak Supinuma
pedig a' szóllás végén szokott lenni; p. o.

Ich bin gestern Abends nach sieben Uhr in der
Komödie gewesen, tegnap este hét óra után a' komé-
diában voltam,

Er lernet tanzen, reiten, fächten, tántzolni, lovag-
lani, kardoskodni tanul.

Er gehet betteln, koldúl.

Sag mich sachte nach Hause gehen, hadj mennyek
lassan haza.

Heißet ihn doch einmal schweigen, mondjátok néki,
hogy halgasson már egyszer.

II. R E G U L A.

Sok Verbum olyan, hogy más Verbum
melléje tétetvén, ennek Infinitivussa előtt a'
zu, Præpositiot meg kívánnyá; vagy-is hogy
tsak a' Gerundium mellé illik; p. ok.

Ich hoffe die deutsche Sprache bald zu erlernen, re-
ményelem, hogy a' német szót rövid idő alatt meg-
fogom tanulni.

Ich wünsche dir viel Glück zu überkommen, kívánom
hogy sok szerentsére kaphass.

Ich wünsche dich zu sehen, kívánlak látni.

Ich habe dir zu essen und zu trinken gebracht, en-
ned és innod hoztam.

Geben sie mir etwas zu schreiben, adjon kegyelmed
valamit írnom.

Ich habe viel zu thun, zu lesen, zu schreiben, zu re-
nen, sok dolgom vagyok, olvasnom, írnom és sza-
mot kell vernem.

Ich denke dich daselbst zu finden, zu sehen, zu spre-
chen, und dich zu vernehmen, gondolom, hogy ott fel-
talállak, meg-látlak, véled szólani fogok és téged
meg-halgtalak.

III. R E G U L A.

Tiz Verbumoknak olyan különös tulaj-
donságok vannak, hogy más Verbumok mel-
lett az el-múlt időt nem rend szerént jelentik,
hanem a' Supinumot az határozatlan jelen va-
ló időre el változtatják. Ezek pedig azok:
sehen, látni; müssen, kéntelennék lenni; dürfen, merni-
hören, hallani; können, tehetni; heißen, parantsolni.

lassen, hagyni; mögen, akarni; sollen, tartozni-
wollen, akarni.

Ich habe ihn sehen kommen, (nem gesehen kommen)
láttam, hogy jöve, látam jönni.

Habt ihr es sagen hören? (nem gehört,) hallottá-
tok-é hogy. mondották? &c.

Man hat in rufen hören, hallottuk, hogy kiáltott,
hivott.

Er hat ihn reden lassen, beszélni hagyta.

Sie haben uns grüßen lassen, köszöntettek minket.

Sie haben wegreifen müssen, el-kelletet menniek.

Er hat glauben müssen, daß &c. el-kellett hinnie,

hogy &c.

Ich habe nicht glauben können, nem hihettem.

Er hat nichts machen können, semmit sem tsinálhatott.

Ich habe es nicht sagen mögen, nem akartam meg-
mondani.

Er hat nicht mehr zu mir gehen dürfen, nem mert
öbbé hozzám jönni.

Wir haben ihn schweigen heißen, parantsoltuk, hogy
halgasson.

Wer hat dichs thun heißen? ki parantsolta, hogy
tselekedjed?

Du hättest schweigen sollen, halgatnod kellett volna.

Er hätte nicht hingeben sollen, nem kellett volna
oda mennie.

Du hättest auch schweigen können, te is halgathattál
volna.

Sie hätten mehr thun können, többet tselekedhettek
volna.

Wir haben nichts sagen wollen, nem kívántunk szólni.

A' KILENTZEDIK SZAKASZ.

A segéto Verbumokról.

A' segéto szók az ö Verbumaiktól többi-
re el-szoktak válni; a' Verbumnak Supinuma
pedig a' szóllás végén szokott lenni; p. o.

Ich bin gestern Abends nach sieben Uhr in der
Komödie gewesen, tegnap este hét óra után a' komé-
diában voltam.

Ich habe schon lange nicht einen so schönen Tag gesehen, már régen olyan szép napot nem láttam.

Ich war vor Zeiten ein ansehlicher Mann gewesen, hajdan derék ember voltam.

Ich hatte meine Jugend mit Studiren zugebracht, ifjúságomat tanulással töltöttem.

Er wird übermorgen mit anbrechendem Tage verreisen, holnap után hajnalban útra fog indulni.

1. *Jegyzés.* Vagynak mindazáltal itt-is holmi ki-vételek. Ezek után a' daß, auf daß, damit, wofern, wenn, al, wenn nur, obgleich, weil &c. öszve foglaló szók után a' Verbumnak segédje azontúl utánna szokott tétetni minden közbe vetés nélkül; p. o.

Ich versichere sie Madam, daß ich gestern Abends nach sieben Uhr in der Komödie gewesen bin, bizonyomra mondom, Afiszonyom, hogy tegnap este hét óra után a' komédiában voltam.

Weil ich lange nicht einen so schönen Tag gesehen habe, mivel régtől fogva olyan szép napot nem láttam.

Als ich vor Zeiten noch ein ansehlicher Mann gewesen war, mielőtt néha napján még derék ember voltam.

Dafern, (wenn, sobald,) ich übermorgen mit anbrechendem Tage abreisen werde, hogyha (mihelyest) holnap hajnalkor indulni fogok.

Damit, (auf daß,) meine Leute nicht betrogen werden, hogy tselédim meg-ne tsalátkozzanak.

Wenn er nur das Unglück nicht gehabt hätte, bár csak ez a' szerentséltenség ne történt volna rajta.

Ob man ihn gleich vor diesen Menschen gematuet hat, noha meg-intették volt előre az éránt az ember éránt.

2. *Jegyzés.* Néha edgyetlen egy legető szó több Verbumokhoz tartozhatik: nem-is szükség egyéblütt tenni, hanem csak a' leg-első Verbumnak eleibe, vagy a' leg-utólsónak utánna. De jól észre kell venni, hogy azok a' Verbumok mind azon egy nembéliek legyenek. Mert ha az edgyik a' seyn segédet kiyánnya, a' másik a' habert; vagy ha külömféle időket kívánunk jelenteni; mindenik Supinum eleibe vagy utánna a' hozzá illő segédet oda kell tenni; p. o.

Er ist gestern verreiset, und (ist) wiederum heute angekommen, tegnap ment-el, és ma ismét visszajert.

Wir werden übermorgen wieder hier seyn, und (werden) ihnen alles erzählen, holnap után ismét itt leszünk, és kegyelmednek mindent meg-beszéllünk.

Ich habe gestern meine Gelder eingefordert, und (ich habe) sie heute wieder ausgegeben, tegnap szedtem bé a' pénzemet 's ma el-is költöttem.

Die Stadt wurde den achten dieses Monats umrungen, und den zwölften erobert, a' város ezen holnapnak nyoltzadik napján környülvétetett, és a' tizenkettödiken meg-vétetett.

3. *Jegyzés.* Azon szerént a' hasonló személyli Verbumokhoz csak egyszer szükség a' személybéli Pronoment oda tenni; p. ok.

Ich ging die ganze Nacht, und (ich) kam dennoch erst um Mittag in die Stadt, egész éjzaka mentem, még-is csak dél tájban érkeztem a' városba.

Du hast den ganzen Sommer nur gesungen, und nichts gesammelt, egész nyáran mind csak énekeltél, és semmit se gyűjtöttél.

4. *Jegyzés.* Hasonlóképen vagyon a' dolog ezekkel a' Conjunctiokkal is: daß, auf daß, wenn, &c. mellyek csak egyszer tétetvén, több Verbumokhoz-is tartozhatnak; p. ok.

Es ist gewiß, daß wir morgen auseinander gehen (werden,) und (daß wir) aldenn die Winterquartiere beziehen werden, bizonyos, hogy holnap el-ozzlunk, és azután a' téli szállásokra költözködünk.

De ezen haben és seyn segéző szókat el-nem lehet hagyni; bátor a' köz beszédben fokban azokat mind egy el-harapják; p. ok.

Man sagt, daß der König abgereiset sey, (nem elég magán abgereiset;) mondják, hogy a' Király el-ment légyen.

Ich weiß nicht; ob er abgegangen ist oder nicht, nem tudom, ha el-ment-é vagy sem.

Man vermuthet, daß die Festung erobert worden sey, azt tarttyák, hogy a' vár meg-vétetett.

Er glaubt, daß er mehr dabey verlohren habe, als wir, azt gondolja, hogy nálunknál többet vesztett volna.

A' geworden, úgymint a' werden, Verbumnak Supinuma, az első ge Syllaba hijjával lészzen a' Passiva Conjugationak segédivé; p. ok.

Er ist geliebet worden, (nem geworden,) Szerettetett
Wir sind in der deutschen Sprache gründlich unterrichtet worden, a' német nyelvre fundamentomossan tanítottunk.

Ich war unlängst verb abgeprügelt, worden, a' minapában derekassan meg-verték.

Magánossan pedig, valamikor nem a' segítő Verbumnak képében áll, meg-tartya a' Supinumban az elejét és úgy conjugáltatik, valamint akár melly más Verbum; p. ok.

Ich bin ein Soloat geworden, (nem worden,) katonává lettem.

Er ist vernünftiger geworden, (nem worden) meg-okosodott.

Ezek a' daß, wenn és wofern, Conjunctiok néha ott-is ki-hagyatnak, s' a' Verbummal jelentetnek, a' hol különben meg-kivántatnak; p. ok.

Ich wollte wünschen, er ginge, (ez helyett daß er ginge, vagy wenn er ginge,) kívánám, hogy el-menne.

Sie sagt, sie habe mich nicht gesehen, (daß sie mich nicht gesehen habe, azt mondja, hogy nem látott engem.

Bezahlt er mir nicht, was er mir schuldig ist, so bin ich genöthiget, ihn zu verklagen, (wenn, vagy wofern er mir meine Schulden nicht bezahlt, &c.) ha meg-nem fizeti, a' mivel nekem tartozik, kéntelen lészek. véle, hogy ötet bé-vádoljam.

A' TIZEDIK SZAKASZ

A' különbéle idő jelentésekkel való élés felől.

Gyakran a' jelenvaló idővel, a' jövő idő gyanánt élünk; p. ok.

Wenn ich nach Wien komme, so besuche ich dich gewiß, ha Bétsbe megyek, bizonyossan meg-látogatlak.

Wenn ich übers Jahr noch lebe, so schaffe ich mir ein Sommerkleid, esztendőre ilyenkor ha élek, nyári ruhát szerzek magamnak.

Wenn er mir von sich Nachricht gibt, so bleibe ich ihm keine Antwort schuldig, ha engemet magyaról tudósítani fog, a' válaszfal el-nem maradok.

II. R E G U L A,

Néha a' dolognak magyarázata mintegy hathatosodik, midön valamely el múlt dolgot elő beszélvén, a' jelen való időben tézszük a' Verbumokat; p. ok.

Ich komme in der Stadt an, und frage, wo mein guter Freund N. wohne. Man weist mir seine Wohnung. Ich treffe ihn glücklich zu Hause an, und wir umarmen einander mit großer Freude. Er bittet mich bei ihm zu bleiben, und wir bringen jetzt unsere Zeit ganz angenehm zu, &c. A' városban érkezőn, N. jó barátomnak lakását tudakozom. Meg mutattuk a' szállását. Szerentsessen otthon találok, 's egy mást nagy örömmel meg-öiellyük. Kér hogy nála maradnék, és ekképen most igen kellemetessen töltjük az időt.

III. R E G U L A.

Mikor olyan meg-lett dolgot beszélünk, a' mellynek törénetin jelen voltunk, vagy részünk volt benne; akkor az alig múlt időben (Imperfectumban) tézük a' Verbumokat. Másoknak meg-lett dolgaikról ellenben, a' melyekben mink nem részesültünk, a' Perfectumban vagy el-múlt időben szöllünk; p. ok.

Első rendbéli példa.

Gestern gab mein Vetter freye Tafel, und ich war auch dabei, tegnap a' bátyám vendégele, én-is ott valék.

Másod rendbéli példa.

Gestern hat mein Vetter freye Tafel gegeben, und mein Bruder ist auch dabei gewesen, tegnap a' bátyám vendéget, 's az ötsém-is ott volt.

IV. R E G U L A,

Mivel hogy a' németeknek különös kívánó 's óhajtó módjok nintsen; az ebbéli szöl-

lásokat, hol a' foglaltatóval (Conjunctivuffal) szoktak ki tenni, melly eleibe néha ezen szók közül valamelyiket tészik: o! ach! ach daß! wollte Gott! hol pedig ezeknek a' mögen, können, wollen, sollen, &c. Verbumoknak segítségével mágyarázzák, mellyekhez más Verbumokat az Infinitivusban tésznek; p. ok.

O hätte ich Flügel daß ich flöge! vájha szárnyom volna, hogy repülhetnék!

Euch ihr Seiten! die verlaufen,

Könnt' ich euch mit Blut erkaufen!

Titeket ó idők! kik el-multatok,

bár csak lehetne véremmel meg-vennem.

A' TIZENNEGYEDIK SZAKASZ.

A' személyetlen Verbumokról.

I. R E G U L A.

Valamikor a' személyetlen Verbummal valamit állítani vagy tagadni kell; leg-ottan a' man, vagy es, a' Verbum eleibe tétetik: mikor pedig azokkal kérdés eük, az említett Pronomeneket a' Verbum után szokás tenni; p. ok.

man sagt, mondják;

man schreibt, irnak;

es regnet, eső esik;

es schneiet, hó esik;

es thaut, harmatozik;

es friert, fagy;

es geht wohl, jól vagyon;

man lebt, élődünk.

sagt man? mondják-é?

schreibt man? irnak-é?

regnet es? esik-é az eső?

schneiet es? esik-é a' hó?

thaut es? harmatozik-é?

friert es? fagy-é?

geht es wohl? jól vagyon-é?

lebt man? éltek-é?

II. R E G U L A.

A' németek a' Passivumnak harmadik személyével azonképen élnek, valamint a' deákok; p. ok.

Es wird gesagt, (dicitur) mondatik.

Es wird geschrieben, (scribitur) irnak.

Es wurde die ganze Nacht hindurch getanzt, (Saltabatur tota nocte) egész éjtzaka tantzónak vala.

Es wird jegiger Zeit vieles gebraucht, dessen man sich sonst nicht bedienet hat, a' mostani időben sok dolgoknak vészik hasznát, mellyeknek hajdan nem vették hasznát.

III. R E G U L A.

A' személyes Verbumok, a' mellyek Accusativust kívánnak, Accusativus mellé tétetnek azután-is, midőn személyetlen Verbumokká válnak; p. ok.

Man liebt und ehret mich, szeretnek, és tisztelnek engemet.

Man bittet und plaget mich, kérnek és bosszontanak.

Man versichert mich, eröffen allitják.

Man sisset mich, taszigálnak.

Man verachtet mich, meg-vennek.

Es gehört sich, illik, az a' rendi.

Es dauret mich, szánom.

Es erbarmet mich, szánakodom, keferedem rajta.

Es gebührt sich, illik.

Es schmerzet mich, fajlalom.

Es betrübt mich, szomorúságomra vagyok.

Es belustiget mich, gyönyörködöm rajta.

Es reuet mich, bánom.

Es vergnügt mich, gyönyörködöm benne.

Es fränkt mich, fáj a' szivem belé.

Es jammert, mich, szánakodom.

IV. R E G U L A.

El-is maradhatnak néha azok a' határozatlan Pronomenek a' személyetlen Verbumoktól, mikor ezek valamely hajlandóságot, érzékenységet, avagy indulatot jelentenek; p. ok.

mich dünket, gondolom. mich friert, fázom.

mich dürstet, szomjuhozom. mich reuet, bánom.

mich hungert, éhezem. mich schmerzet, fajlalom.

mich schláfert, alhatnám. mich gelüftet szerenék. &c.

V. R E G U L A.

A' melly Verbum Dativussal szokatt öszve kötteni, ugyan azt kíván a' maga mellé,

ha személyetlen Verbum gyanánt tétetik-is p. ok.

Mir beegnet, történik vélem.

Mir träumet, álmodom.

Mir beliebt es so, nékem úgy tetszik.

Mir scheint es so, úgy látszik nékem.

Mir gefällt das, az nékem tetszik.

Mir glückt es, szerentsémre válik.

Mir gelingt alles gut, minden dolgaim jól folynak.

Mir schadet es, nékem árt. &c.

VI. REGULA.

Azon személyetlen Verbumok mellyek természeti okoktól való, 's az emberi akarat tól nem függő történeteket jelentenek, Casus híjával vagynak; p. ok.

Es blizet, vilámlik.

es donnert, menydörög.

es friert, fagy.

es hagelt, jég első eszik.

es brennet, ég.

es regnet, első eszik.

es scheint, úgy tetszik.

es anizet, fénylik.

es schneiet, hó eszik.

es stinet, büdös.

es faulet, rothad.

es ist, vagon.

AZ V. T Z I K K E L Y.

A' közös szónak helyheztetéséről.

I. REGULA.

A' közös szókkal tsak úgy szokás élni, valamint az Adjectivumokkal; és a' Substantivumokkal egyenlő Genusban, számban es Casusban tétetnek; p. ok.

Ein liebender Mann, szerető ember.

Eine liebende Frau, szerető asszony.

Ein liebendes Kind, szerető gyermek.

Ein geliebter Sohn, szeretett fiú.

Eine geliebte Tochter, szeretett leány.

Ein geliebtes Kind, szeretett gyermek.

II. R E G U L A.

A' mikor a' Verbum után tétetik a' közös szó, leg-ottan a' szemelynek vagy dolognak állapotját magyarázza; p. ok.

Ich fand ihn weinend, sírva találám.

Er saß stehend, állva evett.

Er kam eilend, sietve jöve.

Er thut es unwissend, nem tudva tselekszi.

Er starb liegend, fekve halt-meg.

Er verhält sich jammernd dabei, csak mind jajgat miatta.

III. R E G U L A.

A' Participiummal vagy Supinummal a' parantsoló mód helyett-is élnek a' németek; p. ok.

Zugeschlagen, csak verjétek!

Aufgemerkt! vigyázzatok, figyelmezzetek!

Zuachant! csak üssetek, vagy üssed.

Weggegangen, mennyetek félre!

Aufgeschant! félre!

Wasser getrunken! csak rajta! igyatok!

A' VI. T Z I K K E L Y.

Az Adverbiumoknak helyheztetéséről.

I. R E G U L A.

Némelly Adverbiumokkal néha Substantivumok gyanánt élünk, úgymint im' ezekkel: nichts, nun, huy, pfun, ja, nein; p. ok.

Er wird auch ein großes Nichts erbaschen, egy nagy semmit fog nyerni.

Uns nichts wird nichts, semmiből semmi leszzen.

Das ist ein wahres Nichts, valóságos semmi.

In einem Nun, egy izempillantásban.

Wenn werde ich doch das glückliche Ja von ihnen erbitten? vallyon 's mikor leszzen az a' szerentsém, hogy kérésemre kívánt választ adjon?

Dein abschlägiges Nein wird mich unglücklich machen, a' te meg-tagadó nem-javod szerentsételegé leszzen engemet.

II. R E G U L A

Az Adjectivumokból többnyire Adverbiumok is lehetnek, ha a' német jegyző vég-ső er, e, es, betűk el-vettetnek; vagy-is ha ezen el-vetés után, még a' végeken lich tétetik hozzájuk; p. ok.

Er ist fleißig gekommen, gyakran jöve.

Das kann leicht geschehen, az könnyen meg-eshetik.

Das geht schwer, vagy schwerlich an, nehezen mégyen végbe.

Er will höflich thun, nyájasnak mutatja magát.

Ihr müßet schön schreiben, szépen kell írnotok.

Wann muß ich so grimmig mit ihm verfahren, nem kell olly dühösen véle bánni.

Es ist kürzlich geschehen, csak a' napokban történt.

III. R E G U L A.

Substantivumokból-is lehet azonképen Adverbiumokat tsinálni, valamint szinte Adjectivumokat; úgymint ezek közül a' lich, sam, bar, közül valamelyiket a' Substantivum végére fügesztvén; p. ok.

Herr — — herrlich, úri módon, uriaffan.

Liebe — — lieblich, kedvessen.

Friede — — friedlich, békeségesen.

Ehre — — ehrlich, betűlletessen.

Eob — — loblich, dicséretessen.

Wunder — — wunderbar, tsudalatosképen.

Dutzen — — nützlich, vagy nutzbar, hasznoson &c.

IV. R E G U L A.

Az Adverbiumok az idő jelentő szók után tétetnek, kivéven a' foglaltató és határozatlan módokat, mellyeknek eleibe tétetnek; p. ok.

A' jelentő módban.

Ich gehe geschwind, hamar, szaporán megyek.

Du läufst stark, erősen futsz

Wir sind schwarz geworden, feketék lettünk.
 Ihr seyd bald gekommen, hamar el-érkeztetek.
 Sie haben schön geschrieben, szépen irtak.
 Ich werde gut schlafen, jól fogok alunni.
 Ihr werdet langsam gehen, lassan fogtok menni.

A' foglaltató módban.

Das ich geschwind gehe, hogy hamar mennek.
 Das du stark laufest, hogy erőssen futnál.
 Das wir schwarz geworden sind, hogy feketék lettünk.
 Das ihr bald gekommen seyd, hogy hamar érkeztetek.
 Das sie schön geschrieben haben, hogy szépen irtak.
 Das ich gut schlafen werde, hogy jól fogok alunni.
 Das ihr langsam gehen werdet, hogy lassan fogtok menni.

A' határozatlan módban.

Geschwind gehen, hamar menni; stark laufen, erőssen futni; schwarz werden, feketedni; bald kommen, hamar jönni; schön schreiben, szépen írni; gut schlafen, jól alunni; langsam fahren, lassan menni &c.

V. R E G U L A.

A' német valamit tagadni akarván, csak egy tagadó szóval él, és nem kettőzteti azt többé, mint a, régiek tselekedtek, és a magyaroknál szokás: niemals nicht, soha sem; nichts nicht, semmit sem; keiner nicht, senki sem; hanem csak azt mondja: niemals, nichts, keiner; p. ok.

Ich habe ihn niemals gesehen, én ötet soha sem láttam.

Dadurch entgeht dir nichts, semmi vesztességed nincs benne.

Das macht ihn keiner gleich, abban ő hozzája senki sem loható.

VI. R E G U L A.

A' németek ezen tagadó - szóval nicht különös módon élnek; mert azzal egész beszéd-is végezhetnek; p. ok.

Gott verläßt die Seinen nicht, az Isten el-nem hagyja a' magaéit.

Ein Soldat muß den Degen führen, aber ein Gelehrter nicht, a' katonának kell a' fegyvert viselni, de a' Tudolnak nem kell.

Thue es nicht, ne tselekedd.

Brauchet es nicht, ne éllyetek véle.

Führe er ihn nicht, ne vezesse.

Jegyzés. Ennek az oka az: mivelhogy a' németek azt más Adverbiumokként veszik mellyek felől már a' negyedik Regulában mondtuk, hogy a' Verbumok után is tételnek.

Ich sage dir, daß ich dich nicht liebe, mondom néked hogy nem szeretlek.

Ich kann, will, und mag es nicht thun, nem lehet, nem kívánom, nem akarom azt tselekedni.

Ich habe es nicht gesagt, nem mondtam.

Ich werde ihn nicht anhören, meg nem halgatom.

VII. R E G U L A.

Némellykor ez a' nicht a' Verbumoknak Infinitivussa eleibe tételik, hogy Substantivum légyen belöle; p. ok.

Das Wollen und Nichtwollen, az akarás és nem akarás.

Das Haben, und Nichthaben, a' vagyon és nintsen.

Das Thun und Nichtthun, a' tselekedés és nem tselekedés.

Nicht mehr thun ist die beste Buße, leg-jobb megterés az, ha többé nem tselekszed.

VIII. R E G U L A.

Un többnyire az Adjectivumok és Adverbiumok előtt szokott lenni; az ohn pedig a' Substantivumok előtt: mind egyik valamelly tagadást tézen; p. ok.

Unmöglich, nem helyessen, irnád: ohnmöglich, lehetetlen.

Unwissend, — — — ohnwissend, tudatlan.

Jegyzés. De ohnmächtig, teheretlen, el-ájult, jól vagyon mondva; mert ez ebből az Ohnmacht szóból lett melly ájulást vagy teheretlenséget jelent.

IV. R E G U L A.

Más a' vor, más még a' ver. Mind egyi-
ket szókas a' Verbum eleibe tenni; az elsőt
el-váltóúl, a' másikat el-valhatatlanúl: amaz
időt vagy helyet tézzen; magyarul *elő*; emez
annyi, mint a' magyaroknál az *el*: vor hofszízü,
ver ellenben rövid Syllaba; p. ok.

vertreiben, el-hajtani.	vertreiben, elő-hajtani.
vergeben, oda, vagy el-en- gedni, meg-bötsátani.	vorgeben, (elő-adni) okál vetni.
verweisen, szám ki-vetni.	verweisen, elő-mutatni.
vergehen, el-múlni, el-té- velyedni.	vorgehen, elől-menni.
verwersen, meg-vetni	verwersen, elő-(szemére) hányi.

X. R E G U L A.

Más ismét a' vor, más még a' für. Amaz
időt vagy helyet jelent, és annyit tézzen, mint
a' deákoknál ezek a' Præpositiok: *ante*, *præ*,
coram, vagy a' magyar ízóban az *elő*, *elő*,
előtt:

vorsehen, eleibe tenni,)
anteponere, præponere) nem helyessen mondanád
vorschreiben, eleibe-írni) sürlegen, sürschreiben, sür-
præscribere) sehen.
vorgehen, elő-menni;	vorlaufen, elől-falni; vorlesen, elő-olvasni.
vortragen, elő adni;	vorfallen, elő-akadni; for- dúlni; vertreiben, elő-hajtani.

XI. R E G U L A.

A' für, ellenben csak oda illik; a' hol más
helyett, névével; vagy kedvéért valamit tseleke-
szünk; a' hol a' deák a' pro Præpositioval él;
p. ok.

für einen bitten, valakiért esedezni.
für einen sprechen, valakiért szólani.

für einen schreiben, reden, zählen, leiden, valakiért írni, szólni, fizetni, szenvedni; &c.

der Fürbitter, esedező. die Fürbitte, esedezés.
der Fürsprecher, szó szólló. die Fürsprache, mellette való szóllás.

Jegyzés B' szerént Vormund, tutor gondviselő nem helyessen vagon mondva, hanem Fürmund; (mert az unumündig, tetsendő mellett szól, (de mivel) már régi szokás, azt amugy mondani, és a' legjobb könyvekben-is másként nem iratik, hanem Vormund; most ugyan csak helybe kell hagyni.

XII. R E G U L A.

Ez után a' je Adverbium után mindenkor desto következik; vagy - is desto után következik e' je; csak hogy némelly példa beszédekben a' je kétszer tétetik a' desto helyett, p, ok.

Je mehr man seinen Feinden Gutes thut desto größere Verdienste hat man bey Gott, mennél több jót tészen az ember az ellenségeivel, annál nagyobb érdeme vagon az Isten előtt.

Je höher du mich schätzen wirst, desto höher will ich unsre Freundschaft achten, mennél nagyobbra fogsz engem bertsülni, annál fellyebb fogom én is barátságunkat bertsülni.

Ich werde dich desto mehr hochachten, je mehr du meine Ehre besörderst, annal nagyobbra betsüllek tégedet, mennél inkább fogod te-is betsületemet elő mozdítani.

Je eher, je lieber, mennél előbb, annál jobb. *Prov.*

Je reicher, je besser, mennél gazdagabb, annal jobb. *Prov.*

Je größer der Gehalt, je größer das Glück, mennél rozszabb az ember annal nagyobb a' szerentsége. *Prov.*

XIII. R E G U L A.

Ezek a' her és hin Adverbiumokat el lehet izakasztani más Adverbiumoktól, melyekkel egybe-kaptsoltattak, sőt szebb-is, ha

e'-képpen más szóknak közikbe tételével elváltatnak; p. ok.

(Woher) wo kommt ihr her? woher kommt ihr? honnét jö kend.

(Wohin) wo läufst du so geschwind hin? wohin &c. hová szaladsz olty (zaporán).

(Hierher) mein Herr setzen sie sich hier auf den Sessel her, édes uram, üllyön-le erre a' székre kegyelmed.

XIV. REGULA.

A' genug Adverbium mindenkor utánna tétetik a' Substantivumnak vagy Adjectivumnak; nem úgy mint a' magyaroknál, a' kik elől tétetik; p. ok.

Ich habe nicht Geldes genug, nintsen elég pénzem.
Wir sind nicht stark genug um den Feind anzugreifen,
nints elegendő erőnk, hogy az ellenségre ülsünk.

XV. REGULA.

A' következő Adverbiumok vagyis inkább Coniunctiók, más Adverbiumot is kívánnak magok után, mint egy feleletképen a' beszédnek második részében:

wann	— —	alsdann.	daiera	so
a' mikor	—	akkor	hogya	
wenn	— —	so	wofera	— — so
ha	— —	(tehát)	hogya,	
so lange	—	bis vagy als.	weil	— — so
addig	— —	a' mig	minthogy.	
wie	— —	so vagy also	nachdem	— — so.
a' mint	—	úgy.	minekutánna.	
gleich wie	—	also	sonohl	— — als.
valamiként	—	úgy;	mind	— — mind pedig
so weit	— —	als		
annyira	—	a' mennyire.		

Példák.

Wenn ich werde mein Geld bekommen, alsdann werde ich sie bezahlen, mikor a' pénzemet kezemhez fogom venai, akkor kegyelmednek-is megfizetek.

Wenn du gehst, so sage es, ha el-mégy, mond-meg.
Er wird so lange springen, als er kann, oder bis er
den Fuß bricht, addig fog ugrandozni, még ki telik
töle, vagy mig a' lábát, el-töri.

Wie du mit mir umgehst, so werde ich auch mit dir
umgehen, a' mint te én vélelem bániz; úgy fogok én-
is te véled bánni,

Dafern er bei mir einkehret, so will ich ihn beherber-
gen, ha én hozzám száll, szállást adok neki.

Weil er es verlangt, so will ich es ihm nicht abschlä-
gen, mivel hogy kívánnya, nem tagadom meg tőle.

Als ich ihre Aufführung sah, so änderte ich gleich
meine Meinung, mihelyett az ő maga viselését látam
azontúl meg-masoltam az én vélekedésemet.

Sowohl mein Geld, als das Deinige ist weg, mind
az én pénzem, mind pedig a' tiéd oda vagyon.

A' VII T Z I K K E L Y.

Az elől-való szónak szerkeztetéséről.

I. R E G U L A

Az elől járó szók, fő-képen a' Nomenek-
nek vagy Pronomeheknek eleikbe tétel-
nek, mellyeknek is néminemű Casusokat ma-
gok után meg-kivánnják, De tsak ugyan kü-
lömbféle Verbumokkal- is szoktanak, hol eleik-
be, hol utánnok tételni; p. ok.

Ez a' szó vor, előtt; elől való szó mikor így szól-
lunk: vor dem Garten, a' kert előtt; vor mir, én
előttem; vor der Kirche, a' szent egyház előtt; vor
dir, te előtted.

De ezt Verbumokkal- is szoktuk egybe kötni,
p. ok. in' ezekkel: lesen, olvasni; schreiben, írni; sa-
gen, mondani; &c. ekkor pedig néha elől tételük,
szymint: vorlesen, vorschreiben, vorsagen, &c. néha pe-
dig

dig hátúl, úgy mint: ich lese vor, ich schreibe vor, ich sage vor, &c.

Jegyzés Már ezen Grammatika első részének XI. Tzikeljében meg mutattam, minden elől járó szó mellyik Cájusát kivánnya a nevező vagy a helyett való ízónak. Azért ezen dolog eránt az olvasokat oda igazitom, itt még csak olyan regulákat kívántam szabni, mellyek egy részéor, nemelly különbös szöllásokra nézve, más részéor pedig holmi hibáknak el-távoztatására szükségesek

II. R E G U L A.

Willen és haben mindenkör a' Substantivumok után szokott lenni, de ez a' szótska um, melly amazokhoz meg-kivántatik, ebben az értelemben elől tétetik. Wegen pedig hol utól, hol elől szokott tétetni; p. ok.

Um Gottes Willen, az Istenért!

Ich habe dies um Geldes halber gethan, ezt a' pénznek kedvéért tselekedtem

Eines bösen oder zweideutigen Wortes wegen, vagy wegen eines bösen oder zweideutigen Wortes, muß man nicht gleich die Freundschaft brechen, egy rossz vagy két színű szó miatt nem kell azontól a' barátságot felbonítani.

III. R E G U L A.

Gegen, (eránt ellen) magában Accusativust kíván maga után; de entgegen, (elő, szembe,) és gegenüber, (által ellenbe) mindenkör Dativus után tétetik.

Er geht mir entgegen, előmbe jön.

Bist du ihm entgegen gekommen, eleibe mentél-e neki?

Meiner Lehre ist nichts entgegen, az én tanításomnak semmi ellene nintsen.

Der Säule gegenüber, az oszloppal ellenbe.

Wir gegegenüber, erányomban.

Er wohnet dem Rathhause gegenüber, a' tanáts hához által ellenbe lakik.

Dem Hause gegenüber, az háznak erányában.

IV. R E G U L A.

A' für után Accusativust kell tenni: melly is annyit teszzen, mint a' magyaroknak ezen szavaik: ért miatt, helyett; p. ok.

Das ist für mich gut, jó az nékem.

Das ist für euch aufbewahrt gewesen, néktek volt el-téve.

Der Bürge steht and zahlt für den Schuldner, a' ki kezes az adosért, meg-fizet érte.

V. R E G U L A.

For két különböző Casus eleibe tétetik, a' fen lévő kérdéseknek mivóltához képest; mert, ha wann? avagy wo? a' kérdés: Ablativust, ha pedig wohin? a' kérdés; Accusativust kíván.

Az első tekintetben az értolme magyarul előtt; p. ok.

Wann ist er gestorben? vor zwey und zwanzig Jahren, vor meiner Geburt, vor zwey Jahrhunderten, mikor holt meg? huszonnégy esztendővel ez előtt, az én születésem előtt, két száz esztendővel ez előtt.

Wo steht er? vor seinem Hause; wo ist sein Haus? vor der Kirche? vor dem Rathause, auf dem Platz, hol áll? a' maga háza előtt; hol az ő háza? a' templom előtt; hol a' templom? a' tanács háza előtt, a' piacon.

A' második tekintetben annyi mint elő vagy eleibe. Wo gehst du hin? vor den Kaiser, vor den Richter, hová megy? a' császár eleibe, a' bíró eleibe.

VI. R E G U L A.

Neben, unter, hinter és zwischen, Dativus-fal vagy Accusativussal tétetnek: úgy mint, mikor valamelly helyben való lételt jelentenek, Dativussal; p. ok.

Er sitzt neben mir, mellettem ül.

Er steht hinter ihm utánna áll.

Er steht unter dem Dache, a' ház heja alatt áll.

Er liegt zwischen diesen zween Männern, ezek között a' két ember között fekszik.

Sie hält das Geld zwischen den Fingern, az ujjai között tartja a' pénzt.

Midön pedig edgyik helyről a' másikra való mozdulatt tesznek, Accusativussal: p. ok.

Setzen sie sich neben die Frau, üllyön kegyelmed az afzszony mellé.

Stelle dich hinter mich, állj hátam mögö.

Wirf es unter den Tisch, vedd az asztal alá.

Das Fleisch hängt sich zwischen die Zähne, a' hús a' fogak közé akad.

Jegyzés. Ezt a' hatodik Régulát mas e' féle elől való szókra-is alkalmazathaini, úgymint: az an, auf, über, in, Præpositiókra; melyekről már a' magyarázatot az első résznek 253. lapuján meg-tettük.

VII. R E G U L A.

Némelly elől-járó szók Adverbiumokká léssnek, és akkoron semminémü nevező vagy nevezet helyett való szóknak Casuffát meg-nem kívánnyak; p. ok.

Ich bin durch und durch naß geworden, által meg-áltam áztam.

Es läuft über und über, körös körül le-fut.

Dies Raß rinnt um u d um, ez a' hordó minden felől tsorog.

Er weiß weder aus noch ein, nem tud mit csinálni.

Manches Uebel kömmt nach und nach, némelly szerentséltenség csak lassanként jön.

VIII. R E G U L A.

Nem helyessen tétetik fokaktól mit helyett ez a' két szó: an mich; p. ok.

Er hat mir geschrieben, hozzám levelet küldött; nem ám er hat an mich geschrieben.

Man hat es dem Hofe berichtet, (roszul mondják: an den Hof:) az udvarnak tudára adott a' dolog.

IX. R E G U L A.

A' városnak nevek, meg ezen Hof, Haus, Tisch, eleibe, az elől való szók közül im ezek kivántatnak-meg: nach, zu, bei, von, mellyek után Articulus nem-is szokás tenni. Azonkepen még egynéhány szók eleibe a' zu, bei vagy von, Articulus nélkül tétetik; p. ok.

Er reiset nach Pest, Pestre megyen.

Er gehet zu Pferde, ló háton jár.

Er lebt bey Hofe, az udvaron tartózkodik.

Er fällt zu Boden, a' földre esik.

Der Mann ist bei Jahren, idős ember.

Er ist bei Vermögen, értékes, tehetős ember.

Das ist von Silber, Gold, Holz, &c. ezüstből, aranyból, fából &c. vagyon.

Er hält sich jetzt zu Wien auf, Bétsben mulatozik.

Er gehet nach Hofe, az udvarhoz megyen.

Er kömmt von Hofe, az udvartól jön.

Er ist zu Hause, oda haza vagyon.

Etwas zu Papier bringen, valamit írásba foglalni.

Er kummert sich zu Tode, majd meg-hal bujjában.

Vor Tische, und Tische, bei Tische, asztal előtt,

asztal után, asztalnál.

Wir gehen zu Tische, az asztalhoz ülünk, enni fogunk.

Zu Wasser und zu Lande, vizen és szárazon.

Er gehet zu Bette, le-fekszik.

X. R E G U L A.

Némelly országoknak nevek eleibe a' titulásokban zu tétetődik, melly osztán azokon való birodalmat vagy uraságot jelent; p. ok.

Frank

Franz der II. östereichische Kaiser, König in Ungarn und Böhmen, Erzhertzog zu Oestereich, &c. első Fe-
rentz Ausztriai Tsászár, Magyar és Cseh Országok
Királya, Ausztriának Fő-Hertzege.

Vagy pediglen emigy:

König von Ungern, von Spanien, Preussen, Schwe-
den, von England, Magyar-Ország Királya, Spanyol-
Ország Királya &c.

XI. R E G U L A.

Valamikor egy elöl való szó után, két
vagy még több Substantivum következik; ak-
kor sem az Articulust elöl, sem pedig a' Ca-
susbéli végezetet utol, nem szokás azon Sub-
stantivumok mellé tenni; p. ok.

In Noth und Tod, szükségben és halálban (noha
igy is leherne mondani: in der Noth und im Tode.)
Mit Gut und Blut, értékemmel és véremmel.
In Freud und Leid, örömben és bánatban.
Mit Rath und That, tanátsal és tselekedettel.
Durch Feuer und Wasser, tüzzel, 's vízzel.

XII. R E G U L A.

Vor-is fok Substantivumok eleibe Articulus
nélkül tetetik; p. ok.

Es zittert vor Furcht, reszket féltiben.
Vor Hunger sterben, éhel halni.
Vor Kummen sterben, bújában meg-halni.

A' VIII T Z I K K E L Y.

Az öszve foglaló szókknak szerkeztetéséről.

I. R E G U L A.

Az und és azon féle kötő szókkal öszve kaptsozt Substantivumoknak azon egy rendbéli számban és Casusban kell lenniük; hanem ha a' dolognak természetö különbet parantsol.

Geduld und Hoffnung erhält den Menschen, a' türes és remenség tartja-meg az embert.

Glück und Zeit macht reich, a' szerentse és az idő gazdagitya az embert.

Zeit und Weisheit sind unglücklich, az idő és az alkalmatosfág nem mindég egyenlő.

II. R E G U L A.

Azon Verbumoknak-is, mellyeket a' kötő szók öszve kötnek, a' Modusban és időben meg-kell edgyezniük; p. ok.

Wo man nur geht und steht, ist alles voll Menschen, akár hová ollyon vagy mennyen az ember, minden tele vagyon emberekkel.

Was ich von meinem Gott wünsche und hoffe, ist, daß er mich selig mache, a' mit az én Istenemöl kívánok és remények, az az, hogy engemet boldogítsion.

Das läßt ihr thun oder lassen, meg-is tselekedhettek, abban is hagyhatjátok.

Ich habe es gesehen und auch gehört, láttam hallottam is.

III. R E G U L A.

Vannak olyan öszve-foglaló szók, melyek magán nem tétetnek, hanem mindenkor más azon rendbéliék után vagy eleibe helyeztetetnek mintegy felelő társúl p. ok, a' weber után' mindenkor noch következik:

Er scheuet weder Gott noch Menschen, weder Tod, noch Leben, nem fél sem Ilentől, sem embertől, se haláltól, se élettől.

Wir haben weder gegessen noch getrunken, sem nem ettünk, sem nem ittunk.

Wiewohl után doch vagy jedoch, következik.

Wiewohl er sehr krank ist, so ist doch noch Hoffnung vorhanden, daß er wieder aufkommen werde, *noha* nagyon beteg vagyon még-is reménység, hogy ismét fel-épül.

Zwar után gleichwohl vagy jedoch, vagy jedennoch következik.

Er hat mir zwar versprochen zu helfen, gleichwohl hat er mir nicht geholfen, fogadta ugyan segétségét, még-sem segéteit.

Ich sehe zwar ein, daß mein Vater Unrecht hat, jedoch, vagy jedennoch ich bin sein Sohn, ich muß ihm gehorchen, által látom ugyan, hogy az atyám hibázik; *mindazáltal* fia lévén meg-kell fogadnom a' szavát.

Nicht allein után sondern auch következik.

Ich vermache dir nicht allein mein Haus, sondern auch alle meine angelegte Gelder, *nem csak az* házomat hagyom néked, *hanem* minden interesre adott pénzemet-is.

Entweder után oder következik.

Entweder ist er arm, oder er hat üble Sitten; weil er sein Handwerk nicht treibet, vagy szegény, vagy rozlsz erköltsü; hogy nem üzi a' mesterségét.

Döschon, obgleich, obwohl, után so doch, vagy gleichwohl, vagy nichts desto weniger, szokat köve kezni.

Ob du schon groß bist, so ist er doch noch größer, noha te nagy vagy, még is nagyobb-ö

Obgleich mein Vater ein Edelmann war, so bin ich doch jetzt ein bator az ayan nemes ember nem volt-is, mindazonáltal most az vagyok.

Jegyzés A' so majd csak minden e-féle Conjunctiok után követhető szófajokban meg kívánta-
nik; p ok. wenn du redest, so schweige ich, ha te szollasz, én hallgatom.

IV. R E G U L A,

EZ az okozó daß szó, néha a' Verbumnak jelentő, néha pedig foglaltató módját kívánja. A' jelentés módját akkor, mikor valami bizonyos dologról szollunk; a' foglalásnak módját ellenben, mikor kétséges vagy bizonytalan dolgot említünk.

Első rendbéli példák,

Ich glaube, gewiß daß du mein Freund bist, bizonyosan el-hitettem magammal, hogy te jó akaróm vagy.

Du siehest ja, daß man dich mehr liebt, als alle übrige deine gleichen, hiszem látod, hogy téged jobban szeretnek, mint a' több hozzád hasonlót.

Wenn er gleich sagt, daß sie reich ist, so glaube ich es doch nicht, jóllehet mondja, hogy az (alízszony) gazdag még sem hiszem.

Másod rendbéli példák.

Wemühet euch auch, daß ihr reich werdet, iparkodjatok ti-is hogy gazdagok lehessetek.

Wenn

Man vermutet, daß er bei Hofe sey, úgy tartják, hogy az udvarnál legyen.

Wir haben alle geglaubt, daß er ein Gelehrter wäre, mind azt tudtuk, hogy tanult legyen.

Ich wollte herzlich gern, daß er ihn betröge, nagyon szeretném, ha meg-tsalva.

V. R E G U L A.

Ugyan azon daf után az ohajtásokban vagy kívánság jelentésekben mindenkor a' foglaltató módnak alig múlt ideje tétetik; p. ok.

Wollte Gott, daß dein Wunsch erfüllet werde! vajha a' te kívánságod bé-telylegedne!

O daß ich Flügel hätte, bár szárnyaim volnának.

VI. R E G U L A.

Valamely kívánság, reménység avagy biztatás után el-lehet a' dafot hagyni; p. ok.

Ich wünsche, Gott möge sie in seinem Schutze erhalten, kívánom, hogy az Isten kegyelmedet a' magasztalmában meg-tartsa.

Ich wollte er käme, akarnám, ha el-jönné.

Ich wünschte, es geschähe, kívánnám, hogy megtörténne.

Er versicherte, mich es wäre wahr, mindenképen el-bitette velem, hogy az igaz volna.

Jedermann glaubt, er sey vernünftig, minden ember értelmesnek gondolja lenni.

AZ IX. T Z I K K E L Y.

A' közbe vetendő szónak rakásáról.

I. R E G U L A.

A' közbe vetett szók mellé tulajdonképen semmi Casus nem kívántatik. De wohl és weh után még is a' Dativus szokott tétetödni; p. ok.

Wohl mir! bezzeg jó nekem.

Weh dir, daß du geboren bist!

Jaj néked, hogy születted!

Weh dir, daß du gestorben bist!

Jaj néked hogy meg-hóltál!

Willkommen, mein Herr! Isten hozta az urat!

II. R E G U L A.

Az Interjectiók jobban leg-elöl tétetnek; négyet kivéven, mellyeket a' beszéd közbe szakás ejteni, úgymint: traun, leider, wunder, wills Gott; p. ok.

So weit ist es leider! schon mit uns gekommen! jaj ilyen állapotra jutottunk immár!

Wir sind leider! recht elende Menschen! mi ugyan, Isten szánnyon-meg! igen nyomorútt emberek vagyunk.

Sie meinen, Wunder! was sie gethan haben, már azt gondolják hogy tsuda mit csináltak!

Sie haben, traun! dem Feinde einen großen Abbruch gethan, bezzeg! nagy kárt tettek az ellenségnek.

Vége a' Syntaxisnak. melly ezen német Grammatikának második és végső része.

